

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

C. A. OLESEN

AF

ANDERS VIGEN

TRYKT SOM MANUSKRIFT

1945

C. A. OLESEN.

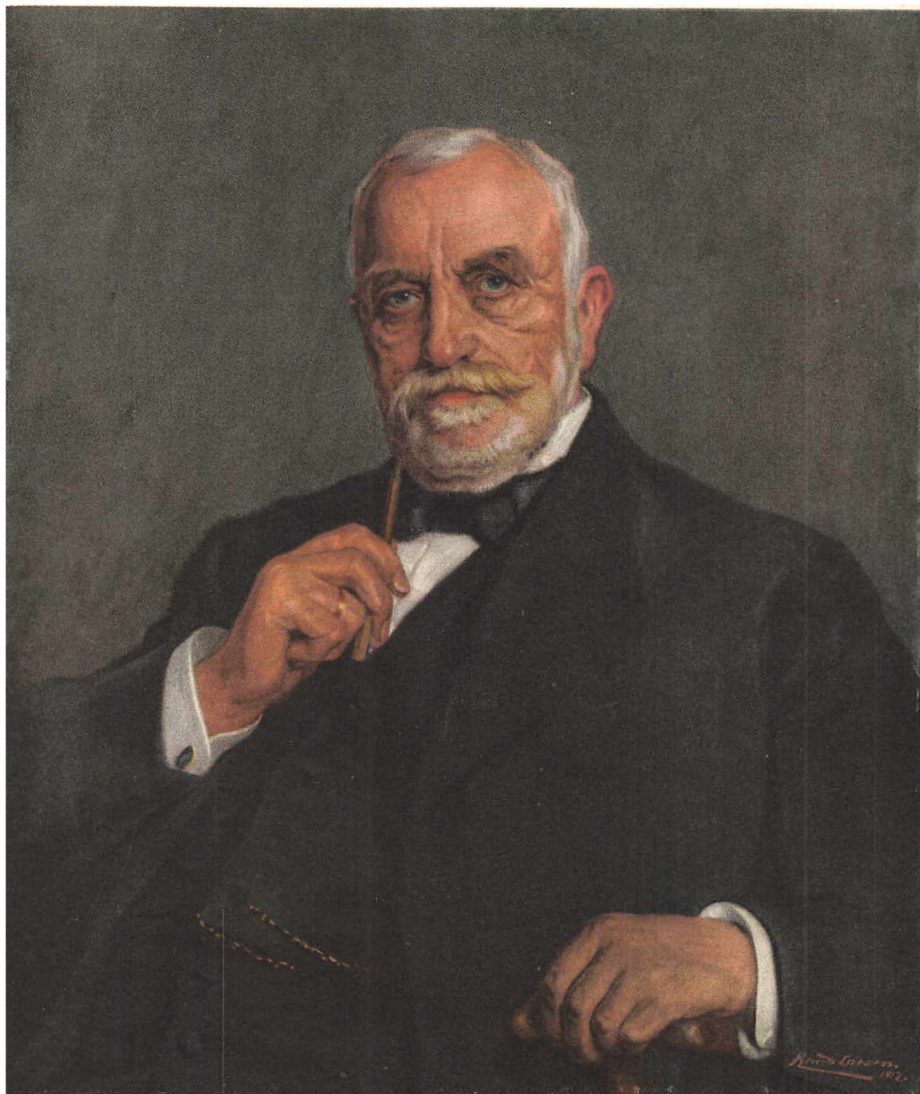
C. A. OLESEN

Hans Liv · Hans Værk · Hans Lykke

AF

ANDERS VIGEN

Trykt som Manuskript
1945.

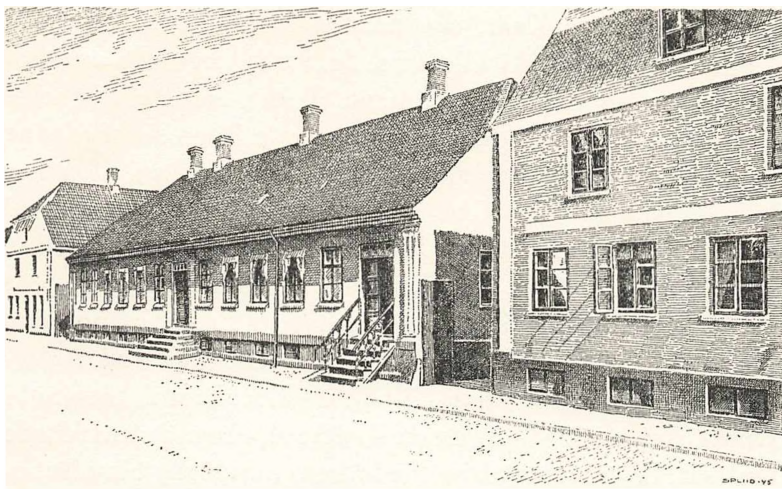
EFTER MALERI AF KNUD LARSEN.

C. A. Heise

Bogen om C. A. Olesen fremkommer i Hundredaaret for hans Fødsel som et Forsøg paa at føje en egentlig Levnedsskildring til den Omtale, der forlængst har givet hans Personlighed og hans Livsgerning en hæderfuld Plads i Erhvervslitteraturen. Væsentlige Afsnit af Bogen har i dette Øjemed kunnet bygges paa Oplysninger fra Personer inden for C. A. Olesens og hans Hustrus nærmeste Kreds af Slægt, Medarbejdere og Venner. For et værdifuldt Forarbejde bringer Forfatteren Kontorchef, cand. polit. *Carl Dænckermortensen* sin bedste Tak.

København, April 1945.

ANDERS VIGEN.

C. A. OLESENS FØDESTED PAA NØRREGADE I HJØRRING.

I VENDSYSSELS HOVEDSTAD.

Den gode danske Mand, om hvem denne Bog handler, voksede ved Midten af forrige Aarhundrede op i en nordjydsk Provinsby. Han fik en Barndom, over hvis jævne Forhold der stod Lysning af Foregangsmænds Skæbervilje og Borgersind. Og gennem hans Liv og Livsgering gik den samme Tveklang. I hans Personligheds kerne-sunde Jævnhed bundede hans Manddoms Handlekraft dybt og sikkert. Han naede langt og satte sig aldrig et Maal over Evne. Faa Mænd har indskrevet deres Navn i dansk Erhvervslivs Historie med fastere Haand end han. Faa Mænd skabt til Handling har levet et lykkeligere Liv.

Chresten Andreas Olesen blev født i Hjørring den 27. Juni 1845 og døbt i Sct. Catharinæ Kirke den 5. Oktober samme Aar. Da han kom til Verden, var Vendsyssels gamle Hovedstad ved at løfte Hovedet efter Aarhundre-

ders ydmygelige Kaar, der næsten havde bragt en fjern Fortids Anseelighed i Glemme. Ja, for Hjørrings Forhistorie rækker sandsynligvis tilbage til den ældste Beboelse i Vendsyssel, og i Middelalderen kroede Byen sig med sine tre Kirker paa Bakkeøen ved den store Hærvej. Den var Stifts-Hovedstad, en Tid lang Bispesæde, under Svend Grathe ogsaa Møntstad. I Hjørring holdtes der Sysselting og helt til Christian den Femtes Tid Landemoder. Byens ældste Købstadsprivilegier udstedtes af Erik Plovpenning 1243. Længe var der god Næring i Byen, men ved Reformationen begyndte dens Nedgangstid. Brandskatning i Svenskekrigen 1658—59 og en Række Ildebrande knækkede den helt. Byerhvervene sygnede hen, Landbrug blev Beboernes Hovederhverv, de store Byjorder deres væsentlige — forøvrigt kun maadeligt plejede — Aktiv. Men i det 19. Aarhundrede bar det fremad og med voksende Fart. Fra 744 Indbyggere i 1801 voksede Byen til 1556 i 1840. Men i de næste 20 Aar steg Indbyggertallet til 4308, altsaa næsten en Tredobling. Hjørring var blevet en helt anden By, eller rettere sagt: var endelig igen blevet en By. Og ganske vist maatte denne Forvandling ses i Sammenhæng med Udviklingen Landet over, men ved et Skæbnens Lyketræf var Hjørring Hjemstedet for nogle Mænd med usædvanlig Almensans og Handlekraft. Blandt disse Mænd staar *Thomas Pedersen* (1772—1850), efter sin oprindelige Haandtering kaldet *Thomas Smed*, som Pioneren. Han var Husmandssøn, men løste som helt ung Mand Borgerskab i Hjørring 1792 og grundlagde i og omkring Byen en Række industrielle Virksomheder. Thomas Smed var en stor Begavelse. Han havde overhovedet ikke gaaet i Skole, men endte som en belæst Mand. Hans Hjælpsomhed stod Maal med hans Driftighed. Blandt dem, han hjalp i Vej, var Nordmanden *A. F. Heidemann* (1798—1860), der som en

anden Terje Vigen roede til Jylland i aaben Baad for at skaffe Korn, men forliste med Baaden, just som han var naaet frem. Baaden gik ned, og han selv bjergede kun lige netop Livet. Saa gravede han sig en Bolig ind i en Bakke i Astrup Sogn nordpaa i Vendsyssel og gav sig til at smede alskens Smaakram, som han gik omkring og solgte. Han var noget af et mekanisk Geni og havde helt god Af-sætning paa Varerne. Saa fik Thomas Smed Kig paa ham, hjalp ham til at nedsætte sig i Hjørring og skaffede ham senere Tilladelse til at anlægge et Jernstøberi, Jyllands første og i mange Aar videnom kendt for sine Landbrugs-redskaber. Ligesom Thomas Smed var Heidemann en be-gavet Autodidakt. Han drev det til at fabrikere Damp-maskiner og var i alle Byens og Egnens Anliggender en stor Fremskridtsmand.

Det var Thomas Smed, der grundlagde det Brænderi, som senere erhvervedes af *C. A. Olesens* Fader, og hvor Drengen voksede op. Og selv om det her drejede sig om en Handel med saavel Sælger- som Køberinteresser, spillede det en væsentlig Rolle for »Smeden«, at han kunde over-give sin Virksomhed til en ung Mand, hos hvem han vid-ste, den var i de rigtige Hænder.

Men den Mand, der med Føje bærer det moderne Hjør-rings største Navn, er dog Købmand og Konsul *Christian Henrik Nielsen* (1. Januar 1809 — 1. Maj 1881). Hans Fader var Købmand i Hjørring, men købte senere Hovedgaarden Aastrup. Sønnen vilde imidlertid til Handelen. Han lærte i Aalborg og brugte sine Nattetimer til Selvstudium. Han forlovede sig purung med den endnu yngre *Karen Marie Høygaard*, Datter af hans Faders tidligere Kompagnon, Købmand *Jørgen Pedersen Høygaard*. I 1831 overtog han Svigerforældrenes Forretning i Hjørring og giftede sig med sin Karen Marie. Han var da 23, hun kun 18 Aar gammel.

Chr. H. Nielsen var en meget dygtig Købmand. Han drev en blandet Forretning og udvidede den ved at anlægge et Faktori i Lønstrup med Skudehandel paa Norge. En Fallit paa Vestkysten havde nær ruineret ham, men han arbejdede sig paany op til Velstand. Rigdom attraaede han ikke; andre Værdier var ham højere.

Han havde faktisk nedsat sig i en Landsby. Kun Torvet og en Stump Gade var brolagt. Om Gadebelysning var der ikke Tale. Det var ham selv, der anskaffede Hjørnings første Tranlygte; han hængte den op over sin Butiksdør. Offentligt Liv savnedes ganske; Byen vegeterede under et Embedsmandsvælde, som hverken var hensynsfuldt eller initiativrigt. Med et Mod, der næsten fik Hjørring til at tabe Vejret, og som indbragte ham særlig Amtmand *Graah's* oprigtige Afsky, rejste den unge Nielsen Reformkrav, der vedrørte ikke blot Hjørnings, men hele Vendsyssels økonomiske, sociale og aandelige Liv. Han var lydør for alt, hvad der rørte sig i Tiden, ivrig Tilhænger af dens politiske Frihedsbevægelse og nationale Rejsning. Da Loven af 1837 gav Hjørring en Borgerrepræsentation, blev Chr. H. Nielsen straks Medlem af denne Forsamling, og han var i mange Aar dens Formand. Han blev en Stormagt i Hjørring, og naar der skumledes om, at han ikke vilde vide af andre Viljer end sin egen, prellede Kritiken af paa hans Personlighed og paa hans Arbejdes Resultater.

Først og fremmest bragte Chr.H.Nielsen Orden til Veje i Hjørring gennem en ny Grundopmaaling og gennem Opmaaling, Udstykning og Udlejning af Byens store Tilliggender af Fællesjorder og Hede. Han fik ogsaa iTidens Løb Gaderne brolagte og oplyste. Thomas Smed skal have sagt, at han var en dygtig Mand, men at han ogsaa skulde faa Østergade brolagt, det var umuligt. Ja, men ikke for Chr. H. Nielsen!

Skulde Byens Næringsliv blomstre op, var det ubetinget nødvendigt at faa det Vejnet, der forbandt den med Opland og Omverden, gjort farbart. Vejene var nemlig ubeskrivelig slette. Under hyppige Sammenstød med Amtmand Graah satte Chr. H. Nielsen igennem, at der blev anlagt gode Landeveje bl. a. til Hjørrings Havnebyer Løkken og Frederikshavn. Bemærkelsesværdig var den Kamp, han hele sit Liv førte, for at faa en Havn ved Hirtshals. Han var ivrig Forkæmper for den østjydske Jernbane og havde sin Andel i, at den blev lagt over Hjørring. Han var den egentlige Stifter af Hjørring Diskontobank og af Sparekassen for Hjørring og Omegn. Han fik Byens Skolevæsen reformeret, en Laanebogsamling indrettet og en Højskole oprettet i Smidstrup. Ogsaa i Landbrugets Organisation var han Foregangsmand; af Hjørring Amts Landboforening blev han Æresmedlem. Der kunde fortsættes i det uendelige. Sit eget Kapitel fortjener hans Virksomhed som Strandingskommissionær, der førte til store Fremskridt i Bjergnings- og Redningsvæsenet og efter nogen Gnidning bragte ham i et hjærteligt Forhold til Vestkystfiskerne.

En kort Tid var Chr. H. Nielsen Folketingsmand for Hjørringkredsen, men han kunde ikke finde sig i at være borte fra By og Egn og nedlagde derfor sit Mandat. Han var Konsul for seks europæiske Stater, deriblandt Sverige, Rusland og Tyskland. Hædersbevisninger og kostbare Gaver tilflød ham i hans senere Aar rigeligt fra By og Land. Hans Marmorbuste, modelleret af Professor A. Paulsen, staar i det smukke Anlæg Christiansgave, som kun ved hans Initiativ og Udholdenhed var blevet Byens Eje. Hjørring mindes i ham sin ypperste Borger, en Grundlægger i Ordets fulde Betydning.

Chr. H. Nielsen var saare lykkelig i sit Ægteskab. Hans

Hustru døde den 18. Februar 1881, og han kunde ikke bære Tabet. Den 1. Maj samme Aar gik han bort.

Der var 11 Børn i Ægteskabet. Den næstyingste, Datteren *Christiane Cathrine Nicoline*, født den 22. Juni 1851, blev C. A. Olesens Hustru.

Sin bypatriotiske Almensans gav Chr. H. Nielsen i Arv til to af sine Sønner, Konsul, Købmand i Hjørring *Jørgen Høygaard Nielsen* og Apoteker i Nibe *Annæus Nielsen*. De to Byer skylder dem meget og har heller ikke ladet det mangle paa Anerkendelse. I det smukke Anlæg Svanelunden ved Hjørring, som Byen kan takke Jørgen H. Nielsen for, staar hans Buste (af Billedhugger J. N. Sondrup), paa hvis Fodstykke han kaldes »Plantningssagens ihærdige Forkæmper — Svanelundens Skaber«. Annæus Nielsen kan Nibe takke for store Plantninger paa Byjordene, og i et af de Anlæg, han selv har plantet, staar hans Æresstøtte med Portrætmedaillon af J. N. Sondrup. Støttens Indskrift priser »hans uegennyttige Arbejde for Plantningssagen og hans store Gavnildhed over for Byen og dens Beboere«. Baade han og hans Hustru blev paa deres Guldbryllupsdag udnævnte til Æresborgere i Nibe.

I 1930, da Fru Nicoline Olesen fyldte 80, lod hendes Børn Faderens og de to Brødrers Mindestøtter stikke i Kobber af Johs. Britze »for at bevare deres Minde i Slægten«. Der blev taget et Antal Tryk af disse ypperlige Stik, og Fru Olesen sendte dem, med vedføjjet kort Levnedserids af de tre Mænd, som Tak til Slægtens Medlemmer for Lykønskninger til Fødselsdagen. Stikkene blev siden, med Tekst af Th. Hauch-Fausbøll, gengivne i »Berlingske Aftenavis«.

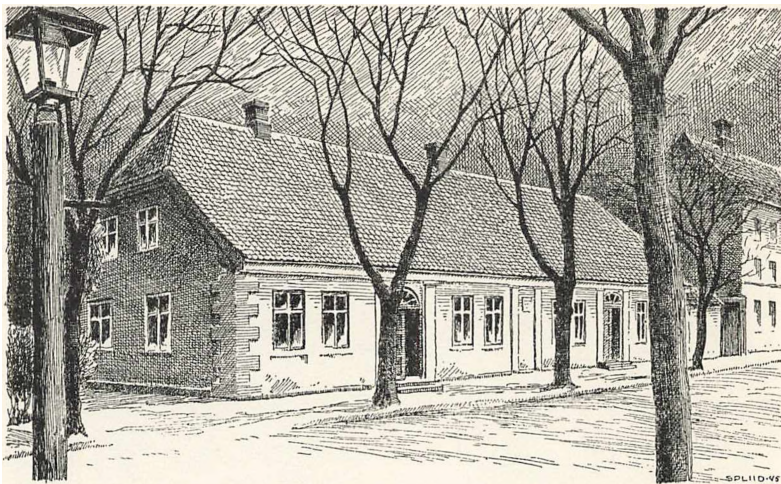
CONSUL og KJØBMAND CHR. H. NIELSEN.
RIDDER AF DANNEBROGE,

*født i Ålborg d. 1. Januar 1809 -
Kvadringscommissionær, Formand
Kjøring, 1853-54 Folketingsmand,
Den ubrøttelige Forkæmper for*

*død sammesteds d. 1. Maj 1881
for Borgerrepræsentationen i
Vesmedlem af talrige Foreninger
Vendssyssets Opkomst og Udvikling*

JOHS BRITZE

ØSTERGADE I HJØRRING. HUSET, HVOR FRU NIK. OLESEN FØDTE.

SLÆGT, HJEM OG OPVÆKST.

Barnet er Mandens Fader, siger et gammelt Ord. Gennem sit Udspring og sin Barndom forstaaer en Mand sig selv, og vil andre forstaa ham, maa de søge til de samme Kilder. Med hvilken Vægt henholdsvis Slægtsarv og Milieu indgaar i Karakterdannelsen, er et Spørgsmaal, som Psykologer og Sociologer sent bliver færdige med at drøfte. Men der er Tilfælde, hvor Problemet ophæver sig selv.

Der, hvor Chresten Olesen voksede op, var alting i Omgivelserne Trivsel, en By voksede til i nær Føling med Egnen omkring den. Det laa i Luften, at Livet var Handling og Vækst. I denne Luft aandede Drengen, og som hele Byen saa han op til de Mænd, der havde smedet Hjørrings Lykke i Takt med deres egen. Det var Forbilleder paa nærmeste Hold. Og hvad betyder ikke et Forbillede som Chr. H. Nielsen for en Dreng, naar Viljen til at vove og vinde begynder at spire i ham.

Men med Milieuet i videre Forstand var ogsaa det Hjem, i hvilket han voksede op, i fuldkommen Harmoni. Det bares selv oppe af den almindelige Opgang uden nogen-
sinde at sønderrive de Fortøjninger, der knyttede det til gammel Sæd og Skik. Og de Forældre, hvis Blod blandede sig i hans, var Arveladere, som der kunde lides paa.

Hos Thomas Smed kom Bondekarlen *Niels Olesen* — uvist hvilket Aar — i Smedelære, og hos Thomas Smed tjente samtidig som ung Pige *Mette Kathrine Nielsdatter*.

Niels Olesen var født den 8. Februar 1804. Hans Forældre boede paa Vestergaard i Gunderup Syd for Hjørring. Mette Kathrine var født den 4. Januar 1813 og stammede fra Øster Dammen. De to unge Mennesker, der saaledes traf hinanden, kom altsaa begge fra Hjørrings nærmeste Omegn. Niels Olesen var af ren vendsysselsk Rod. Anderledes med Mette Kathrine. Hendes Fader, *Niels Jørgensen* hed han, var født i Vrejlev, men hans Forældre havde hjemme søndenfjords, maaske helt nede paa Lolland; sikre Oplysninger om hans Herkomst haves ikke. Han var en af Dragonerne fra Napoleonsaarene, havde ligget inde i otte Aar, var fuld af Historier fra Holsten og andre Landsdele, hesteglad og ridefærdig om en Hals, og iøvrigt for Vendelboer at se ikke saa lidt af en Original.

Niels Olesen blev ikke Smed; hans Øjne kunde ikke taale Essens Ildskær og Hede. Han vendte tilbage til Landet, og han tog Mette Kathrine med sig. De flyttede ret langt fra Hjørring, til Lengsholm Mølle i Lendum Sogn Sydøst for Sindal. Til Møllen, en Vejrmølle, hørte der en mindre Landejendom.

Det er en beklagelig Kendsgerning, at Lengsholm Mølle havde sit *Brændevinstøj*, som det kaldtes, primitive Red-

skaber til Fremstilling af Brændevin af Korn (Sædbrænding), og at »Tøjet« ogsaa blev brugt, om end kun til Selvforsyning. Det var ulovligt, men sjældent er Loven blevet overtraadt med saa god Samvittighed som af Datidens Hjemmebrændere. Det er mindre Toldvæsen og Politik, mindre Forbud og Straffe end den industrielle Forædling af Produktet, Lovligheden kan takke for sit senere Brændevinsheld. Og, saaledes vilde Skæbnens Ironi det, Niels Olesen skulde blive en af denne Udviklings Tjenere.

Den unge Mand havde købt Lengsholm Mølle i 1834, og han drev den til 1844, men solgte den saa og stod i Begreb med at købe en anden Mølle, da Thomas Smed førte ham tilbage til Hjørring.

Thomas Smed havde ikke faaet en Smedesvend ud af den unge Bonde, men han var ganske paa det rene med, at Skylden hverken var Hændernes eller Hovedets. I sin Ejendom Nørregade 12 drev han med Bevilling, altsaa lovligt, et lillebitte gammeldags Sædbrænderi — det passedes af en Mand og en Dreng — men han var en Mand, der fulgte med Tiden, og netop omkring ved 1840 kom Spiritusindustriens fabriktekniske Gennembrud: Indførelsen af Dampbrænderiet og den dermed følgende Omlægning af selve Tilvirkningsprocessen, delvis ogsaa af Raastofferne. I Danmark var *Isidor Henius* Gennembruddets første og største Navn, men han dannede straks Skole, og længe varede det heller ikke, førend Thomas Smed plejede Planer om at bruge Damp paa Nørregade i Hjørring. Dertil vilde han netop bruge Niels Olesen, og da denne solgte sin Mølle og foreløbig stod ledig paa Torvet, kom det til Forhandling mellem de to Mænd. Det viste sig nu, at den unge Møller ikke var Vendelbo for ingenting; han vidste, hvad han vilde, og lod sig ikke rokke. Thomas Smed ønskede et Kompagniskab, men Niels Olesen vilde have

Brænderiet med tilhørende Jorder til Ejendom. Der forhandlede længe og langsommeligt, og først da Niels Olesen var ved at handle sig til Rette om Møllen i Hastrup, gav Thomas Smed Køb. Men saa bistod han til Gengæld den ny Brænderiejer med Raad og Daad. Den ny Fabrikationsmetode blev studeret i København og kort efter overført til Hjørring. Omlægningen gennemførtes med Dygtighed og selve Produktionen med den yderste Omsorg for Produktets Kvalitet. Det fortælles, at Frederik den Syvende engang, da han var paa Rejse i Vendsyssel, spiste Frokost i Flavenskjold Kro og ved den Lejlighed bemærkede: »Det er en god Dram, I holder her.« Hvortil Værten svarede: »Det er ogsaa Niels Olesens.« Historien passer godt nok baade til Kongen og Snapsen, og selv om den ikke skulde være historisk grundmuret, afkræftes den i hvert Fald ikke af den Kendsgerning, at Niels Olesens Brænderi florerede, og at han paa faa Aar blev en efter Datidens Forhold velstaaende Mand. Saavel han som hans Hustru nød almindelig Anseelse. Hun var en begavet Kvinde, sin Mand en ypperlig Medhjælp, ikke mindst ved Regnskabsføring. Folk, der havde været i deres Brød, plejede at sige, at det var et Par dygtige Mennesker, og »mon hun ikke næsten var den dygtigste«. Niels Olesen kom i Forgrunden i Byens Liv, blev Chr. H. Nielsens gode Ven, var bl. a. Medstifter af og Meddirektør i A/S Laane-, Spare- og Discontobanken i Hjørring (stiftet 1854, nu Hjørring Diskontobank). Som Direktør fratraadte han i 1857, hvorefter han i 1859 indvalgtes i Bankens Repræsentantskab. Ogsaa i Hjørring forstod man sig dengang paa at frisere Sproget. Direktionen skrev til den nyvalgte Tillidsmand:

»Ved Generalforsamlingen den 30. sidstleden er Deres Velædelhed valgt til Repræsentant istedetfor Kjøbmand K. J. Kalmar, der efter

Lodtrækning aftraadte. Dette skulde vi ikke undlade herved til Deres behagelige Efterretning at meddele.

I Directionen den 2. August 1859.

Chr. H. Nielsen.

J. Chr. Schibbye.

J. Madsen«.

Kun et Par Aar efter, den 19. Oktober 1861, døde Niels Olesen. Ved hans Baare blev han af Provst *Chr. Djørup* omtalt som en Mand, der »ej blot indtog en anseet Plads i vor Midte, men var hædret, afholdt, højt skattet af Alle, der havde lært at kjende ham i hans daglige Liv«. — »Han brugte jo ei mange Ord, men man vidste, at, hvad han lovede, derpaa kunde man stole, og eet Ord af hans Mund veiede mere, end Manges ofte let henveiede Løfter. Han var en trofast, prøvet Ven, der sluttede sig urokkeligt til de ei Mange, som han valgte til sine Venner i Livet. — Hans Liv var saa lykkeligt, som kun Faa nyde det hernede. En trofast Hustru, kjærlige Børn, i hvilke han søgte sin Glæde, til hvem han satte sit jordiske Haab, med hvem han levede, for hvilke han virkede i Kjærlighed, utrættelig, aarle og silde.«

I sin gejstligt blomstrende Lovprisning af den heden-gangne har denne Ligtale alligevel et vederhæftigt Præg af Kendskab til Manden, og man bestyrkes i dette Indtryk ved at se typiske Træk i det Billede, Talen giver af ham, gaa i Arv. Iøvrigt er Talen et slaaende Vidnesbyrd om, at Niels Olesen nemt havde skiftet Ham fra Bonde til Borger. I Hjørring flød Begreberne desuden sammen, fordi saa mange af Beboerne selv drev Landbrug i Forbindelse med andet Erhverv. For Niels Olesen gjaldt dette tilmed i særlig Grad. Til Brænderiet hørte der et Landbrug paa ca. 70 Tdr. Land med Avlsbygninger og Besætning, og yderligere for-pagtede han Lundergaard ved Løkkenvejen lige Vest for

Hjørring. Jorderne gav Korn til Brug for Brænderiet, og Bærmen fra dette var Basis for et stort Kreaturhold, navnlig med Opfedning for Øje. Niels Olesens Hjærte har sikkert ikke mindst hængt ved hans Landbrug, og den Kærlighed slider Tiden vistnok sent af Slægten.

Da Niels Olesen og hans Hustru forlod Lengsholm Mølle, havde de fire Børn: Sønnerne *Thomas Peter* og *Ole Christian*, Døtrene *Else Marie* og *Nielsine Bolette*. De var efter Tidens Bondeskik døbt Nielsen, men i Hjørring hed de altid Olesen, og Familjen antog dette Slægtsnavn. I Hjørring fik Ægteparret deres femte og sjette Barn, Sønnerne *Chresten Andreas* og *Niels Lauritz*. Med Chresten Andreas ligesom besegles Familjens Overgang til By-samfundet, og med hans Opvækst falder dens hastige økonomiske og sociale Opkomst sammen. Niels Lauritz døde kun 4 Aar gammel.

Der har staaet gode Feer omkring Chresten Andreas's Vugge, men det er kun i Eventyret, Feer optræder som Sandsigersker om Livsskæbner. Saa meget vides, at Drengen var sund og trivedes vel. Med Tiden lignede han meget sin ti Aar ældre Broder Thomas, og at dømme efter det nære og hjærtelige Forhold, hvori de stod til hinanden, er det tilladt at formode, at store Thomas har været lille Chresten en Hjærtensven allerede i Barneaarene. Lige saa uomtvistelige Kriterier giver Vished for, at Familjefølelsen har været stærk i Niels Olesens Hus. Med al Grund saa Børnene op til deres Forældre, og deres Karakterer føjede sig uden Gnidning ind i Hjemmets arbejdsomme, ordensprægede Liv. Man ser tydeligt dette Hjem for sig i dets Ligevægt mellem Opdrift og jævne Vaner, mellem praktisk

Livsindstilling og Forsynstro, mellem kongedansk Loyalitet og borgerligt Frihedskrav, alt indfattet af Tilværelsen i en nordjydsk Købstad, der, skønt kun af de smaa, havde Vækstens Grøde og Udviklingens Løfter i sit Sind. Den Slags Hjem havde Danmark mange af, da Aarhundredets Middagssol stod over Landet, og de laa tæt nok til at kunne bære, da Nederlaget fulgte efter. Navne fra disse Hjem møder os atter og atter i den Kamp om Fremtiden, der i Aarhundredets sidste Halvdel førte Danmark frem til større Velstand og lagde Grunden til dets Ry som socialt Foregangsland. Niels Olesens Brænderi i Hjørring var kun en ringe Husmandslod i Sammenligning med hans Søns landsomspændende Virkefelt, men har nogen Søn efterlevet Blichers Ord: »Læ wos aalti blyw ve de, Faaer sin Baaen ka kjennes ve«, saa er det Chresten Andreas — C. A. Olesen.

En herlig Tumbleplads maa Brænderiet — den gamle Fabrik, som Niels Olesens Børnebørn kaldte den — have været for Drengen, da han voksede til. I Virkeligheden var Bedriften et Komplex af samtlige danske Hovednæringer, Skibsfarten og Fiskeriet lige undtagne. I det kønne gammel-dags Forhus ud til Gaden var der Kontor, Privatbolig, Folkestue og Mælkekælder. Køkkenet, et vældigt Rum med Stengulv, laa mellem Familjens Spisestue og Folkestuen, og Bespisningen lod hverken til den ene eller den anden Side noget tilbage at ønske. Blandt de mange Kælderrum nedenunder var der et, som Folkestuen omfattede med særlig Velvilje. Dér laa der nemlig en Tønne Hvidtøl og et Anker Brændevin, og Folkene kunde inde fra Gaarden gaa frit ned og tappe efter Forgødtbefindende baade af Tønden

og af Ankeret. Naar de skulde paa Markarbejde, fyldte de en Mælkejunge med Øl og en mindre Junge med Brændevin — at nyde til »Melmaden« om Eftermiddagen. Først under Verdenskrigen, da Brændevinen fra at have været den billigste blev den dyreste af alkoholiske Drikke, forsvandt den lille Junge fra Kælderen.

Tilbygningerne til højre og venstre for Beboelseshuset var paa tre Etager. I Bygningen til venstre var nogle Lokaler ud til Gaden udlejede. Bagved laa i Stueetagen Vognporte, Hestestalde, Karlekammer, Hønsehus og Hakkelserum. Ovenover strakte sig i hele Bygningens Længde to Kornlofter.

Brænderiet optog Sidebygningen til højre og nogle Tilbygninger paa Gaardsiden. Huset gjorde Tjeneste, lige til selve Virksomheden maatte nedlægges i 1920 som Følge af Spiritus-Industriens Koncentration, og i Aarens Løb blev dets Indvortes, idet gamle og nye Indretninger sloges om Pladsen, et temmelig labyrintisk Komplex af kantede Rum og indviklede Anordninger. I den lille Christens Tid har det vel været nok saa overskueligt, og han har i hvert Fald færdedes hjemmevant paa Kornlofterne, i Mølleriet og Maltgøreriet og Mæskeriet og Rektifikations-taarnet. Han har staaet paa en fortrolig Fod med Gærpressen og Dampmaskinen, og med Karlene, der arbejdede i Landbrug og Brænderi, har han tidligt vekslet sagkyndige Bemærkninger. Karlene boede i Kamre, der vendte ud til Gaden, og Drengene har alle Dage, som oftest til liden Moro for deres Mødre, haft en udpræget Sans for Karlekammer-hygge. I det hele taget maa Barndomsaarene i Hjørring have været C. A. Olesen en ypperlig Skole i Omgang med Mennesker. I Faderens Bedrift, hvor det mindre var Standsforskell end Hustugt, der kendetegnede Forholdet mellem Herskab og Tyende, har han uhindret kunnet fær-

des blandt og med Pigerne og Karlene. Men uden for Huset kom Familien inden længe i selskabelig Forbindelse med Byens øvre Lag, og af ganske særlig Betydning var det, at der som alt nævnt opstod et Venskabsforhold mellem Niels Olesen og Byens »ukronede Konge«, Konsul Chr. H. Nielsen, og en deraf følgende fortrolig Omgang mellem de to Hjems voksne og Børn. Det var den lille Bueskytte, der her drev sit Spil. Men nok er det, Drengen blev tidlig kendt med alt Slags Folk, og den Lige-fremhed i Væremaade over for høj og lav, der senere i Livet prægede hans Personlighed, havde han med sig hjemmefra.

Men vi er kun halvvejs paa Vandringen gennem hans Barndoms Rige. Bagsiden af den store Gaardsplads mellem de to Sidebygninger udgjordes af en Kostald, der kunde rumme 60—70 Kreaturer. I selve Gaarden med dens aabne Mødding og Ajlebeholder var der Rykind af Bøndervogne med Tønder, i hvilke der postedes Bærme fra Brænderiet. Kostalden og en tilgrænsende Lade var gammeldags lave Bygninger, og Møddingen vilde man ogsaa rynke paa Næsen ad nuomdage. Men baade Stald og Lade og Mødding gjorde dog Tjeneste lige til 1912, da Bygningerne brændte og genopførtes med al moderne Komfort og Hygiejne. Ved den Lejlighed forsvandt ogsaa Møddingen fra Gaarden. Hvad daværende Etatsraad C. A. Olesen har tænkt derved, hvorledes Industrimandens Bifald har forlygtes med Barndomsmindet, derom melder Historien intet, men enhver, der selv har været Barn sammen med en Gaard-Mødding, siger nu engang god for dens Duft, dens Hønekaglen og dens Hanegall!

Der var mere endnu, som Brænderigaarden kaldte sit. Bagved Gaarden, men med Adgangen fra dennes Hjørne, laa mellem Tinpottegyden og en høj Skraaning et Pakhus og en lav Bygning, i hvilken der var indrettet Smedje og

Værksted. Det var en lille Idyl for sig, mindeværdig bl. a. derved, at Værkstedets Tagskæg næsten laa i Flugt med Terrænet bagved, saaledes at en Dreng bekvemt kunde spadserere op paa Taget og fra Tagryggen studere Livet i Smedegaarden. Bagved sig havde han altsaa Haven, en Tønde jævnt skraanende Jord mellem Klokagervej og Sct. Olai Kirkegaardsmur. Denne Have med dens snoede Gange, dens prægtige gamle Træer, dens mossede Plæner og dens Busketters mange Skjulesteder var et Paradis for Husets Børn og deres Kammerater. C. A. Olesens Broders søns Søn, Direktør *Thomas P. Olesen*, som legede i Haven næsten et halvt Aarhundrede efter hans Tid, bliver ikke træt af at skildre dens uudtømmelige Flor af Liljekonvaller og dens »Udsigt«, en Høj med et stort Træ i det nordøstlige Havehjørne, hvor man havde Brænderiets spredte Jorder liggende foran sig. Med sine 70 Tdr. Land Mark var Brænderiet tillige en ganske velvoksen Bondegaard, og Familien Olesen var ikke for ingenting kommet af Bønder. Kreaturer og frem for alt Heste var dem nære Omgangsfæller.

Marker giver ikke blot Fyld til Laderne; ogsaa Sjælen høster paa dem, en Dreng er for hele Livet Medejer af sin Fars Jord, af Kvæget i den røde Kløver, af de gule Neg, der flyver fra Forken, hurtigere end Karlen paa Læsset kan tage imod dem. Marken afrunder Billedet af C. A. Olesens Barneverden. Den havde ikke vide Horisonter, men den var inden for sine Grænser en virkelig Verden, saa mangesidig og i alle sine Bestanddele saa umiddelbart tilegnelig, at den ret kunde nære et Barns Forstand og Følelse og lægge Livsgrund i dets Sind. Mænd af C. A. Olesens Støbning lader deres Handlinger tale og anser sig desuden ikke for Fremtoninger af særlig psykologisk Interesse. Men naar man ved en Personlighed som hans atter

og atter fængsles af det rodfaste, det bundsikkert harmoniske, saa kommer man til den Overbevisning, at hans Barndom paa den lykkeligste Maade har underbygget, hvad der var ham medfødt som Anlæg. Ved Afstamning som ved Kaar, og takket være en Tilværelse, i hvilken By og Land ligeligt indgik, har hans Karakterudvikling fra første Færd været mærkelig betrygget. Og det har ægget ham, at hans egen Fader var en af de Borgere, der med Chr. H. Nielsen som Førstemand satte Fart i Tingene. Hvad det kneb mest med, var vel Skolelærdommen. Folkeskolen i Hjørring var længe en beskeden Indretning, og først i 1852 gennemførtes den til Chr. H. Nielsens Navn knyttede store Skolereform, der ikke blot indførte en Højnelse af Friskolen, men ogsaa gav Byen en treklasset Betalingsskole, hvor der undervistes i Sprog og Matematik. En videregaaende Undervisning fik C. A. Olesen ikke, og den kunde kun nødtørftigt udruste ham med Sprogkunderskaber. Som saa mange Erhvervsmænd af hans Generation maatte han hjælpe sig igennem endda.

Knap 15 Aar gammel afsluttede C. A. Olesen sin Skolegang, og fra 1. Maj 1860 blev han Discipel paa Hjørring Løveapotek. Han skulde være Farmaceut. Det lader sig ikke nu oplyse, om hans Forældre og han selv i denne Uddannelse saa Forskolen til en Fremtid inden for Spiritusindustrien. Sikkert er det derimod, at Slægten senere frembragte flere Farmaceuter, og under alle Omstændigheder kunde Valget for C. A. Olesens Vedkommende ikke have været bedre. Men Sagen var sikkert den, at den ældste Broder, Thomas P. Olesen, var selvskre-

ven til at overtage Brænderiet, naar Faderen engang faldt fra, og at den næstældste Broder, Ole C. Olesen, lige saa vist skulde være Landmand; han blev allerede som helt ung sin Faders Bestyrer paa Lundergaard og ejede senere i en lang Aarrække Hovedgaarden Asdal Nord for Hjørring. Der havde sagtens været Raad til at lade den begavede yngste Søn gaa Latinskolevejen, men det var bekvemmere og vel sagtens ogsaa mere efter hans eget Hoved, at han blev i Hjørring og fik en praktisk-teoretisk Uddannelse, der baade havde økonomisk og socialt Perspektiv.

Og saa ser vi ham da staa bag Løveapotekets Skranke. En køn Dreng var han, højvoksen og bredskuldret, Ansigtet stort i Trækkene — jydsk vilde man straks kalde det — Øjnene graa, Blikket aabent og fast, tænksomt under de stærke Bryn. De Olesen'ske Bryn er et Slægtsmærke saa godt som Habsburgernes Hage. Med Aarene busker de, og Drengens var allerede saa smaat paa Vej. Den Hjørring Løveapoteker fik ikke noget at udsætte paa sin unge Discipel, der med sit gode Nemme, sin Grundighed i alt, hvad han tog sig for, og sit førstehaands Kendskab til Apotekets Klientel hurtigt gjorde Fyldest. Han var stilfærdig af Væsen, for det meste alvorlig af Ansigt, men ingenlunde et Hængehoved. Han dansede med Liv og Lyst, og han dansede godt. Hans Øjne har utvivlsomt dengang haft lettere til Smil end senere hen, men det er altid blevet sagt om ham, at lærte man dem rigtigt at kende, saa viste de letvakte Glimt af hans bondefødte Lune.

Niels Olesen levede kun et godt Aars Tid efter, at han havde faaet sin Dreng sat i Lære, og Savnet efter ham var tungt for hans Hustru og Børn. Men i det ydre fortsattes Livet i den gamle Skure. Mette Kathrine førte med stor Dygtighed Bedriften videre i nogle Aar. I 1863 bestod

C. A. Olesen farmaceutisk Medhjælpereksamen, i 1865 tog han Præliminæreksamen, og i 1866 blev han farmaceutisk Kandidat med *Laudabilis*, hvorpaa han fik Ansættelse paa Hjorteapoteket i København. Samme Aar indtraf der andre vigtige Begivenheder i Familjen. Broderen Thomas giftede sig og overtog Brænderiet i Hjørring. I et endnu opbevaret Brev, dateret 7. Oktober (1866), skriver Chresten Andreas til Thomas om den Opgørelse af Forældrenes Værdier, der er foretaget med Henblik paa Moderens Opgivelse af Brænderi og Landeri: »Jeg har«, skriver han til den ældre Broder, »gjennemset Opgørelsen og finder det meget fornuftigt ordnet. Hvad Vurderingen af Gaarden og Papirerne angaar, saa har jeg jo ikke megen Forstand derpaa, men jeg stoler paa, at Du sætter den saaledes, at vi Alle er tjente dermed. Det er jo en Selvfølge, at Papirerne ikke kunne sættes til nogen aldeles bestemt Sum, men saa bliver de jo ogsaa fordelte paa begge Parter (∴ henholdsvis Moderen og Børnene), saa at vi Alle tage Del i Risicoen . . . Forøvrigt biliger jeg fuldkomment den Maade, det er ordnet paa«. I Virkeligheden synes Fru Olesen og hendes Børn at have ordnet sig i bedste Fordragelighed, og det var ikke en tom Krybbe, hvis Indhold de skulde enes om. Ejendommen i Nørregade med Brænderi og Jorder blev uden Indsigelse overladt den ældste Søn Thomas, der fik saavel sin Fædrenes som sin Mødrenearv tilskrevet. Fru Olesen fik Enkesæde i et efter Datidens Forhold komfortabelt Hus i Skolegade med Have ud til Christiansgave-Anlægget. Hendes gamle Fader, som hun allerede havde haft boende hos sig i Nørregade, fulgte med hende og var hos hende, til han døde i en høj Alder. I 1883, et Par Aar før sin Død, gjorde hun Testamente og fordelte ved dette sin Formue ligeligt mellem Sønnerne Ole og Chresten, Datteren Bolette og den

EFTER RØDKRISTEGNING AF OTTO NEUMANN.

Nika Olefir

afdøde Datter Elles Søn. Thomas P. Olesen, der betegnes som allerede fyldstgjort, indsatte hun som Eksekutor.

I det ovenfor nævnte Brev fra 1866 sendte Chresten Olesen sin Broder en Fødselsdagshilsen. Men der var dog en anden Sag, der laa ham nok saa meget paa Sinde. Han fortæller i Brevet meget udførligt om de Genvordigheder, han har haft med en Konfirmationsgave til *Nik*. Og *Nik* — hun kom aldrig til at hedde andet i Familjen og blandt Venner og Bekendte — var Konsul Chr. H. Nielsens Datter *Nicoline*. En Psykolog vilde ikke have været i Tvivl om, at hun interesserede Brevskriveren i København mere, end han selv skøttede om at røbe. Han fortæller, at han og to andre unge Hjørringensere, der ogsaa boede i København, havde besluttet at lade sig photographere sammen — det var dengang et helt Vovestykke — og i Fællesskab sende *Nik* Billedet til Konfirmationen. Og fuld af retfærdig Harm skildrer Skribenten saa, hvorledes baade den ene og den anden af Medkontrahenterne drejede ham en Knap. Men heldigvis, et Fotografi fik han alligevel sendt, og paa dét var der kun een Gratulant at se — ham selv. Naar Enden er god, er alting godt. Det vides ikke, hvordan Frøken *Nik*. Nielsen kom fra sin Tak for Brevet. Rimeligvis har heller ikke hun ladet sine Følelser løbe af med sig, det var ikke god Tone i Hjørring i de Tider, men Familjerne Olesen og Nielsen har vist været ganske paa det rene med, hvad der var i Gære mellem den 21-aarige cand. pharm. Chresten Olesen og den 15-aarige Frøken *Nik*. Nielsen.

I de to Familjer var det gode Forhold mellem Forældrene gaet i Arv til Børnene, og navnlig var Konsulens Ejendom

Østergade 15—17 et yndet Samlingssted. Huset var bygget efter den store Brand i 1819, der raserede næsten hele Østergade. Det var en meget rummelig og solid Bygning i Tidens gode Smag. Blandt dens Seværdigheder nævnes de to udskaarne, messingbeslaaede Gadedøre og en tilsvarende Dobbeldør til »Storstuen«. Husfaderens store Anseelse og Hjemmets gode Manerer gav Huset Relief. Man saa gerne sine Børn komme der. Af Husets egne Børn var flere jævnaldrende med Olesens. Det blev til to Partier. Den ældste Søn, *Jørgen Høygaard Nielsen*, giftede sig med Niels Olesens ældste Datter, Else, og den yngste Datter, Nicoline, fik Niels Olesens yngste Søn.

I Konsul Nielsens store Børneflokk var der et Spring paa næsten 13 Aar mellem Nik og de næstyingste Søskende, et Tvillingepar. Hun var som sagt 6 Aar yngre end Christen Olesen, og med den Aldersforskel gør smaa Piger sig ikke bemærkede af det stærke Køn. Noget senere er Virkningen til Gengæld den stik modsatte. Da cand. pharm. C. A. Olesen i 1868 vendte tilbage til Hjørring, var den hans Opvækstaars lille Nik en ung Dame paa 17 Aar, høj, slank, blond, indtagende ved sine meget smukke og udtryksfulde, lidt nærsynede Øjne og ved sit varme, undertiden lidt *moquante* Smil. Behersket var hun af Væsen, venlig mod alle, men nok tilbøjelig til at se sine Folk an og have sin egen Mening om Tingene. Med det bestemte i hendes Karakter parredes en Sans for Humor og et Lune, som den, der vandt hendes Fortrolighed, havde megen Glæde af. Hun var opdraget til Arbejdsomhed og Orden og havde aldeles eminente Anlæg for Husvæsen. De lignede hinanden i meget, hun og den farmaceutiske Kandidat, som daglig kom i Huset hos Konsul Nielsen.

Konsulen var en stor Børneven. Nu afdøde Stadsbygmester i København, *Axel Møller*, en Søn af Direktør M.,

Hjørring Diskontobank, har fortalt, at han som lille Dreng var den aldrende Mands særlige Yndling. De spadserede sammen og sov til Middag sammen; maaske delte Konsu- len ogsaa, naar de vaagnede, den Kageand med ham — en »Rap« kaldtes den —, som imidlertid var blevet bagt til Barnet. Men foruden Husfaderen selv havde Axel Møller endnu to Hjærtensvenner i Huset — Frøken Nik og Kan- didat Olesen. Han mindedes i sin høje Alder med Tak- nemmelighed deres Venlighed imod ham, hvordan de gjorde sig til hans Legekammerater, hvor utrætteligt Ven- nen Olesen underholdt sig med ham, og hvor godt han forstod at give forstandige og belærende Svar paa Barnets mangfoldige Spørgsmaal. Adskillige Aar efter, da Olesens havde bosat sig i København, genoptoges Forbindelsen mellem dem og Axel Møller, der nu var avanceret til Mu- rerlærling. Hans Barndomsminder fra Hjørring peger frem mod det inderlige Samhør mellem Forældre og Børn, der gjorde C. A. Olesens og hans Hustrus Hjem til et Forbil- lede paa lykkeligt Familjeliv.

Naar C. A. Olesen, som det fremgaar af Axel Møllers Barndomserindring, kunde pleje og uddybe sit Bekendtskab med Frøken Nicoline Nielsen, er Forklaringen den, at han i 1868 opgav sin Stilling i København og tog Plads paa sit Lære-Apotek i Hjørring. Og vi er dermed naaet til et Afsnit af hans Liv, fra hvilket der burde kunne hentes vigtige Bidrag til Belysning af hans Tanker om og Planer for Fremtiden. Men desværre, de Kilder, hvoraf der kunde øses, har Døden udtørret, og iøvrigt har Manden selv hverken dengang eller senere været snaksom om private Anlig- gender. Da han var ved at komme til Aars, søgte hans

Børn at friste ham til Meddelsomhed ved at forære ham en smuk Bog med mange hvide Blade, der skulde modtage hans Selvbiografi. Men Bogen laa blank efter ham. Utvivlsomt har Broderen Thomas haft hans Fortrolighed, og man tænker sig, at han ogsaa har ladet Frøken Nicoline kigge lidt indenfor, saavist som det ikke blot var sin egen, men ogsaa hendes Fremtid, han havde i Tankerne. Spørger man, hvorfor de to var en Aarrække om at »komme sammen«, er deres Børn ikke i Tvivl om Svaret: gifte sig, tage en Ægtemands og Faders Ansvar vilde C. A. Olesen ikke, førend han i Ordets fulde Forstand var sin egen Mand. Men dertil strakte den Kapital, han havde arvet, ikke, og med at blive Apoteker havde det lange Udsigter. Det maatte blive Faderens og Broderens Virkefelt, Spiritusindustrien, der bød ham den nærmeste Chance. Medens han saa Tiden an som Kandidat paa Løveapoteket, har han nøje fulgt Begivenhederne inden for denne Industri, og snart skulde den blive hans egen Vej til Ros og Magt.

For anden Gang, og for stedse, sagde han i 1871 Hjørring Farvel. Men med stærke Baand var han bestandig knyttet til Byen. Det vil være paa sin Plads her at nævne hans Medvirken til, at Hjørring fik et moderne Bryggeri, og at hans Børn har skænket Byen et Legat til Minde om de Følelser, han og hans Hustru nærrede for deres Fødeby, og for at holde hans Eksempel friskt i dens Ungdom.

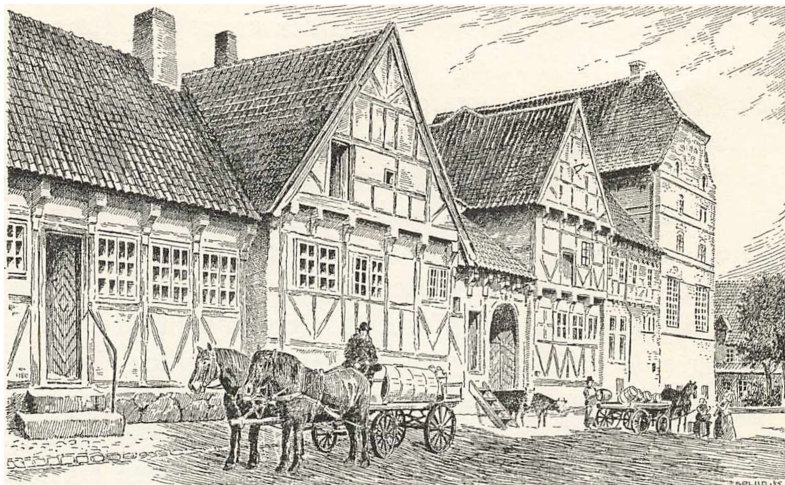
A/S *Bryggeriet Vendia* i Hjørring stiftedes i 1883. Blandt Stifterne var C. A. Olesens Broder, Thomas P. Olesen, og hans Svoger, Købmand Jørgen H. Nielsen, men der er ikke Tvivl om, at Ths. P. Olesen havde Hovedæren af Initiativ og Gennemførelse. Som altid, naar vigtige Sager laa for,

raadførte han sig indgaaende med Broderen i København, dengang nybegt Direktør for *De Danske Spritfabrikker*; hos ham ventede han ogsaa at finde økonomisk Støtte. Af en ret omfangsrig Brevveksling mellem Brødrene fremgaar det, at de gik meget grundigt til Værks, og at saavel økonomiske som tekniske Problemer toges under Behandling. C. A. Olesen fremhævede indtrængende »det gode Vands Betydning for Øllets Kvalitet«, og ved omhyggelige Undersøgelser lykkedes det ogsaa at finde en Byggegrund med rigeligt og fortrinligt Vand. Det stiftende Konsortium talte ni Medlemmer, alle fra Hjørring; de tegnede sig hver for 5000 Kr. af en Aktiekapital paa 140.000 Kr., og desuden tegnede C. A. Olesen sig for 10.000 Kr. De resterende 85.000 Kr. indkom ved offentlig Tegning. Som Kuriosum kan nævnes, at Bryggeriet til en aarlig Produktion af 3000 Tdr. Bayersk^z og 2000 Tdr. Hvidtøl mentes at kunne klare sig med 262 Kr. til Kontorhold, 5400 Kr. til Lønninger og 500 Kr. til Skatter og Assurance. Bryggeriet sendte første Gang sit Øl i Handelen den 2. Marts 1884 og blev i Aarenes Løb en af Hjørrings anseelige og ansete Virksomheder. Ths. P. Olesen sad som Formand i Selskabets Bestyrelse fra Stiftelsen til sin Død i 1919. Han udfyldte sin Stilling paa fremragende Vis, under vanskelige Forhold uden at sky personlig Risiko. I det nære, for ikke at sige inderlige Forhold mellem ham og den store, om end yngre Broder i Hovedstaden var deres Samarbejde ved »Vendia«s Tilblivelse en Erindring, der ofte genopfriskedes, og Drøftelsen af Bryggeriets Anliggender holdt Brødrene gaaende til det sidste.

Da C.A. Olesen var død, oprettede hans Børn et Legat paa 10.000 Kr., der bestyres af Hjørring Handelsstandsforenings

Bestyrelse, og hvis Aarsrente tilfalder en ung, i Hjørring Amt født Mand til Hjælp til Købmandsuddannelse hjemme og i Udlandet. Ansøgere fra Hjørring By har Fortrinsret. Sammen med Pengene faar den heldige Ansøger et lille Hæfte med et Fotografi fra 1919 af C. A. Olesen og hans Hustru paa Havetur med hinanden under Armen — og nogle Ord af Legatstifterne. De beder Legatets Modtager om at sende deres Forældre en venlig Tanke; det er stiftet til Minde om »et lykkeligt Hjem, hvor Flid og Ærlighed havde til Huse, og hvor ingen nød Hvilen, før Dagens Arbejde var vel fuldendt« . . . »Etatsraad Olesen var en meget arbejdsom, meget almeninteresseret og meget trofast Mand, der altid med stor Interesse fulgte Forholdene i sin Fødeby . . . Gid du maa faa ligesaa megen Glæde ved Arbejdet som Etatsraad Olesen og hans Hustru.«

AALBORG. GADEBILLEDE MED BÆRMEVOGN VED JENS BANGS STENHUS.

TVILLINGERNE SPRIT OG GÆR.

Inden vi følger C. A. Olesen fra Apoteket til Spiritus og Gærindustrien, maa et flygtigt Rids af denne Industris Historie forudskikkes.

Idag er denne Industri med dens to danske Hovedproduktioner — som iøvrigt senere har faaet vigtige Supplemen- ter — et gennem en lang Udvikling fæstnet Enheds- begreb. Pressegæren var oprindelig et Biprodukt af Brændevinsbrændingen og trods sin bedre Kvalitet brugsmæs- sigt af ringe Betydning i Sammenligning med Ølgæren, der ogsaa anvendtes til Brødbagning. Men i det 19. Aarhun- drede blev Gærtilvirkningen en mere selvstændig og over- maade væsentlig Bestanddel af Spritfabrikkernes Produk- tion; vort Aarhundrede har grundmuret dette Forhold.

Indtil hen imod 1840 tilvirkede de erhvervsmæssige dan- ske Brænderier — for ikke at tale om Hjemmebrænderi-

erne — praktisk taget kun Spiritus. Raastofferne var Rug, Hvede og Byg, oprindeligt overvejende Rug, derefter Hvede, og fra ca. 1840 i stigende Grad Byg. Men altid delte de tre Kornsorter Brænderiet imellem sig. Nu fik de en haard Konkurrent i Kartofflen; med Dampmaskinen fulgte nemlig Dampkogning, hvorved Faren for, at Kartoffelmæsken skulde brænde paa, fjernedes, og i nogle Aar steg Forbruget af Kartoffler, takket være ogsaa den datidige Form for Spiritusbeskatning, enormt. Men saa tvang en Kartoffelsygdom Brænderierne tilbage paa Kornet, og først omkring ved 1870 begyndte Majsens at gøre dette Rangen stridig. Som vi senere skal se, har Tiderne og Tekniken medført, at Spiritusindustrien nu saa fuldt som nogensinde har sin Hovednæring af den danske Jord og med Rette kan betegnes som en Industri til Forædling af danske Landbrugsprodukter. Men hvilke stivelseholdige Raastoffer Spiritusindustrien end anvender, Fabrikationsprocessen er den, at Raastoffets Indhold af Stivelse forsukres ved en saakaldt Mæskning, at Sukkeret gærer til Alkohol, og at Alkoholen sluttelig afbrændes, d. v. s. fradestilleres som Raasprit. Ved Afbrændingen fragaar i den industrielle Produktion en Del Fuselolie, men Raasprittens Forædling til Drikkespiritus opnaas først gennem forskellige Rektifikations- og Filtreringsprocesser. Den ved almindelig Destillation udvundne Sprit indeholder ca. 4 % Vand. Fjernes dette Vand, hvilket kræver særlige Processer, har man absolut Alkohol.

Det er et Særkende for Spiritusindustrien, at dens Fabrikationsanlæg i Hovedsagen er de samme, hvilke stivelseholdige Raastoffer der end anvendes. Det er kun Udenværkerne, der er forskellige. Kartoffler opbevares ikke i Kornsiloe; de kan heller ikke som Korn eller Majs tages uvaeskede i Brug. Og saa fremdeles. Men selve Fabrikationens

centrale Led er ens. Hvad der sætter Skel mellem Fortid og Nutid, er Apparatets større Fuldkommenhed og den til det yderste gennemførte Beherskelse af Produktionsprocessen.

I sin raa Form er denne Proces simpel nok. Drikkespiritus — Akvavit og Brændevin — kan, ganske vist som en tarvelig, fuselholdig Vare, fremstilles med højst primitive Apparater. Et Produkt som Aalborgs Akvavitten kræver derimod et Anlæg af højeste Kvalitet og med en Funktion, som Fase for Fase er under fuld videnskabelig og teknisk Kontrol. Indtil 1840 var de erhvervsmæssige Brænderier, af hvilke der i Danmark fandtes ca. 600, ikke de mange Tusinde Hjemmebrænderier alt for overlegne i Apparatur. Til Gæringen anvendtes Ølgær, og Destillationen udmærkede sig hverken ved Hygiejne eller Økonomi. Udbyttet af Spiritus var lille og Kvaliteten slet. Afgørende Fremskridt opnaedes ikke, førend Dampmaskinen optraadte i Brænderiet. Den første installeredes af Isidor Henius hos Brændevinsbrænder *Marcussen* i Fiolstræde i København. Det var i 1838. Henius selv var kun 18 Aar gammel; han var for et Aars Tid siden indvandret fra Tyskland, hvor han havde lært lidt Brænderi. Han siger selv, at han aldrig havde set en Dampmaskine. Men han fik Marcussens sat i Arbejde — det var kun en 1½ Hestes — og saa meldte flere Entrepriser sig. Dampmaskinen gik sin Sejrs gang gennem Landet. Paa kun 9 Aar indrettedes der ca. 100 Dampbrænderier, deraf 45 i Jylland, og blandt dem Niels Olesens i Hjørring. Brugen af Dampen til Kogning og af Dampkraften til den mekaniske Drift var en teknisk Vinding, men frem for alt drog Dampdriften en fuldstændig Omlægning af Fabrikationen med sig. Brænderiet kom til at arbejde kontinuerligt og med stærkt forøget Kapacitet. Andre Reformer paafulgte, Fremstillingen af Spiritus blev fabriks-

mæssig, Danmark havde faaet en ny Industri, og Kartoffelen traadte i Forgrunden som Raastof. *Aalborg Spritfabrik*, der skulde blive den danske Spiritusindustri's Hovedhjørnesten, sattes i Drift i 1846 med Isidor Henius som Leder og under Navn af *Aalborg privilegerede Sirup- og Spiritfabrik*. Sirupen, der skulde laves af Kartoffler, var to Aalborg-Borgeres Idé; men da de henvendte sig til Henius, forlangte han som Betingelse for at gaa med, at der ogsaa skulde fabrikeres Spiritus, og saaledes blev det. Et Aar efter maatte Sirupen opgives paa Grund af Kartoffelsygdом, men des bedre trivedes Spritfabrikken. I 1860 knyttede Henius sit Navn til et nyt betydningsfuldt Fremskridt, Indførelsen — efter tysk Mønster — af Kolonnedestillationsapparatet, og ved samme Tid indførtes det *Hollefreund'ske* Mæskeapparat, der betød Tidsbesparelse og Merudbytte ved Fremstillingen af Kartoffelsprit.

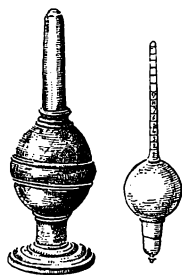
Dermed havde Fremstillingen af Spiritus i Princippet naaet den Teknik, der er dens Grundlag den Dag idag. Hele denne Udvikling foregik under C. A. Olesens Opvækst i Hjørring. Den satte ind, faa Aar førend han blev født, og dens sidste Resultater forelaa, da han kom i Apotekerlære. Fra Broderens Brænderi vidste han god Besked om, hvad der var sket, og han har ogsaa holdt vaagent Øje med Følgerne: de industrielle Brænderier sejrede uimodstaaeligt i Kampen med de haandværksmæssige. De arbejdede billigere og kunde tilbyde en bedre Vare. De begyndte at oparbejde en Eksport til Island, Norge og Sverige. Flere og flere smaa Brænderier opgav Ævred; det var indlysende, at Typens Sag i det lange Løb var haabløs, og at til den anden Side Konkurrencen mellem de stærke Fabrikker vilde blive en Kamp, der gav unge Kræfter Chancer. Som Kemiker kunde C. A. Olesen tilbyde en Sagkundskab, hvis Betydning baade Spiritusindustriens og end

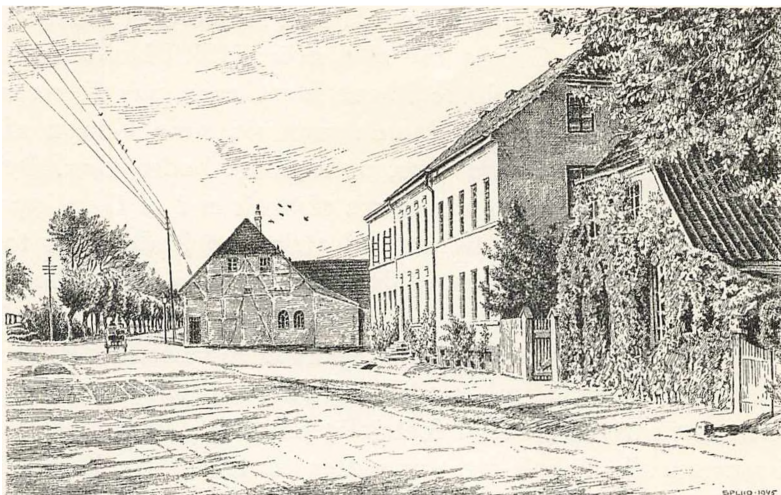
mere *Gærindustriens* senere Udvikling gjorde indlysende.

Gæringens Væsen er et af de videnskabelige Problemer, som har behersket det 19. Aarhundredes kemiske Forskning og indbragt den nogle af dens største Triumfer. Til Gæringskemien er ogsaa en Række af de betydningsfuldeste Nyvindinger i Aarhundredets industrielle Udvikling knyttet, og der har paa dette Omraade ikke mindst i Danmark været en lykkelig Forstaaelse mellem Videnskab og Industri. Som Navnet over alle Navne staar i Videnskabens *Louis Pasteur*, men ingen Dansker burde være uvidende om, hvad Gæringsindustrien skylder *Emil Chr. Hansen*, der paa Carlsberg Laboratoriet for første Gang rensdyrkede Gær (paa Basis af isolerede Gærceller). I vort Aarhundrede, i C. A. Olesens Tid som Direktør for De Danske Spritfabrikker og inden for denne Virksomhed, udeksperimenteredes af Selskabets tekniske Direktør, cand. pharm. *Søren Sak*, den Metode, verdenskendt som *Den danske Metode*, der tør betegnes som grundlæggende for nutidig Gærindustri.

Men da var der løbet meget Vand i Stranden, siden hollandske Spritfabrikanter i Midten af det 18. Aarhundrede bemærkede, at den Gær, der samlede sig oven paa Mæskan eller paa Gæringskarrenes Bund, gav bedre Brød end den ellers anvendte Ølgær. De fandt paa Fremgangsmaader til at forøge Gærmængden, og Produktet pressesedes i Lærredsposer, hvorefter Navnet Pressegær. Udbyttet var dog ikke ret stort og Gæren kun lidet holdbar. Det første store Fremskridt kom i 1846, da Østrigeren *Ad. Ign. Mautner* gav Anvisning paa *Wienergær-Metoden*, her i Landet almindeligst kaldet *Skumgær-Metoden*. Mautner var selv Brygger, hans Reform en Frugt af Praktiker-Snilde. Han holdt sig til det givne: Gærens Dannelse ved Fremstillingen af Alkohol; men ved en hensigtsmæssig Sammensæt-

ning af Mæsken opnaaede han dels en større Gærmængde, dels en stærkere Opstigning af Gæren. Hidtil havde man tappet den spiritusholdige Mæsk fra Gæren paa Karrets Bund og Overflade. Nu kunde man skumme Gæren af Mæsken. Man fik mere Gær, og man fik bedre Gær. Og skønt Udbyttet stadig var større af Sprit end af Gær, gav Metoden dog Stødet til, at Industrien spaltede sig i to Grupper: de egentlige Spritfabrikker, der *kun* fremstillede Spiritus, og Gærfabrikkerne, for hvilke Fremstillingen af Gær i Forbindelse med Spiritus spillede en væsentlig Rolle. Metoden, hvis Teknik stadig forbedredes, gav ikke blot Gær, men ogsaa Sprit af fortrinlig Kvalitet. Den indførtes i næsten alle Fabrikker, anvendtes til 1924 i De Danske Spritfabrikkers Fabrik i Roskilde og skal endnu spille en Rolle i den engelske Whiskyfabrikation. I 1870'erne begyndte *Luftgær-Metoden* at gøre sig bemærket. Den havde sit Udspring i Pasteurs Paavisning af, at Gærdannelsen kunde forøges ved Tilførsel af Luft, og her i Danmark var *Eusebius Bruun* dens Pioner. Han fik imidlertid en krank Skæbne, og først da C. A. Olesen i mange Aar havde siddet som Direktør i De Danske Spritfabrikker, kom Metoden til egentlig industrielt Gennembrud. Kun faa Aar efter satte *Den danske Metode* Kronen paa Værket.

STUEHUSET VED SPRITFABRIKKEN I ROSKILDE. C. A. OLESENS BOLIG.

OVER AALBORG TIL ROSKILDE.

Gærindustriens experimentelle og tekniske Kulmination var altsaa forbeholdt C. A. Olesens senere og sidste Aar, men den unge Farmaceut, som i 1868 vendte tilbage fra København til sin Fødeby og arbejdede paa Apoteket dér, har haft et levende Indtryk af, at saavel Spiritus- som Gærtilvirkningen daterede deres fabrikmæssige, industrielle Epoke bogstavelig talt fra det Tidspunkt, da han selv traadte ind i Livet, og nu frembød et Virkefelt, der baade teknisk og forretningsmæssigt rummede rige Muligheder. Det var ikke blot den tekniske Udvikling, der gav de større, moderne Fabrikker et Forspring. Datidens i sig selv meget lave Beskatning virkede i samme Retning, skønt den, lidet rationel som den var, forfordelte Gærfabrikationen. Hjemmemarkedet var toldværet, og ved Eksport gaves Godtgørelse.

Om hele C. A. Olesens Barndom og Ungdom gælder det latinske Ord *bene vixit qui bene latuit*. Bortset fra de nødvendigtigste Data røber hans Tilværelse, hans Tanker, hans Interesser, hans Planer sig kun i saare sparsomme Glimt. Men af hans senere Liv kan det med Sikkerhed sluttes, at han lige saa ihærdigt som stiltfærdigt har udnyttet Tiden, har tænkt sig frem til klare Forsætter og intet Øjeblik har sluppet sit Greb i disse. Han har ikke indskrænket sig til at passe sine Ting paa Apoteket og gøre Konsul Nielsens Hjem sin Opvartning. Han har haft sin daglige Gang i Thomas P. Olesens Brænderi, sat sig nøje ind i Spiritusindustriens hele Situation, og utvivlsomt har han særlig interesseret sig for *Begivenhederne i Aalborg*.

Aalborg havde to store Spritfabrikker, den ene som før omtalt ledet af Isidor Henius, der i Tidens Løb var blevet dens Indehaver, den anden ejet og drevet af Konsul Sass. En optrækkende Konkurrencekamp mellem de to Stormagter afværgedes ved Overenskomster, den første om et Kompagniskab, den anden om en Salgsordning, der gjorde Henius til Indehaver af begge Fabrikkerne, mod at Sass for sin Fabrik fik udbetalt 60.000 Daler, saa snart et Aktieselskab kunde dannes. Henius gik straks igang med at sammenarbejde de to Fabrikker til een Virksomhed, idet gennemgribende Moderniseringer samtidig iværksattes ved store Ombygninger og maskinelle og tekniske Anlæg. Det var dette for sin Tid imponerende Foretagende, der gjorde Ende paa C. A. Olesens afventende Tilværelse som Farmaceut. Det kan ikke med Nøjagtighed oplyses, hvorledes han kom i Forbindelse med Isidor Henius; sandsynligvis har Thomas P. Olesen ved den Lejlighed spillet til den ene Side en Kollegas, til den anden Side en Broders Rolle. Faktum er, at C. A. Olesen den 23. April 1871, muligvis efter en Prøvetid, sluttede Kontrakt med Henius, og at

hans Arbejde i Aalborg har været fremragende, indlyser af den Kendsgerning, at han, da Aalborg-Fabrikkerne i 1872 omdannedes til et Aktieselskab med Henius som administrerende Direktør, valgtes til Underdirektør i Selskabet. Han var kun 27 Aar gammel.

C. A. Olesens Karrière i Gær- og Spiritusindustrien kunde ikke have faaet en løfterigere Indledning. Han var straks et *Navn* inden for Industrien, og medbragte han til sit Samarbejde med Autodidakten Isidor Henius sin solide teoretiske Viden, saa fik hans Chef ikke mindre Grund til at paaskønne hans praktiske Sans og forretningsmæssige Evne. I mange Henseender var Henius efter Sagens Natur Læreren, C. A. Olesen Lærlingen, men Forholdet imellem dem fik dog snart et Jævnbyrdighedens Præg, deres forenede Bestræbelser sikrede paa faa Aar Fabrikkerne i Aalborg et ubestridt Førerskab inden for dansk Spritindustri. Fra de Aar — C. A. Olesen arbejdede i Aalborg til 1878 — steg Navnet *Aalborg Akvavit* til det Ry, der siden er hævdet i Hjemlandet og Verden over.

Ved de Egenskaber hos C. A. Olesen, der gjorde ham selvskreven til at indlægge sig Ære saavel af Produktionens Kvalitet som af dens Salgssucces, skal der senere dvæles. Menneskeligt var hans Forhold til Henius mønsterværdig loyalt, og det trofaste i hans Natur gav Forholdet en Tone af Hengivenhed. Det var i Aalborg, C. A. Olesen arbejdede sig frem til sin Industris Forgrund. Den Tid kom, da det var ham, der lagde ogsaa Fabrikkerne i Aalborg ind under sit Scepter. Og naar han da gjorde Navnet *Aalborg Akvavit* til De Danske Spritfabrikkers udvalgte Kendingsmærke, var Valget ikke blot hans Hoveds, men ogsaa hans Hjertes. Han hørte ikke til dem, der glemmer undervejs. — Men, kan man spørge, huskede han da ogsaa, alt som hans Stjerne steg til storindustriell Højde, at Begyndelsen blev

gjort af et ungt Menneske, der kom i Apotekerlære og fik en grundig Uddannelse i Kemiens Teori og Praksis? Jo, C. A. Olesen følte sig alle Dage som Farmaceut, var, kan man godt sige, baade fag- og standsmæssigt optaget af sin oprindelige Uddannelses Forhold. Han fulgte altid med Interesse Farmaciens videnskabelige Udvikling, holdt de farmaceutiske Fagblade og læste farmaceutisk Litteratur. Mere end det, hans fordums Fagfællers Bestræbelser for social og økonomisk Højnelse havde en varm Ven i ham. Han var fra 1895 til 1904 Formand for *Det pharmaceutiske Understøttelsesselskab*, og han var Medlem af Selskabet til sin Død.

Nej, C. A. Olesen glemte ikke. Deraf den faste Konsekvens i hele hans Liv.

Intet Øjeblik har C. A. Olesen, siden han kom til Skels Aar og Alder, fraveget det Formaal, at han vilde være sin egen Mand, Indehaver af en virkelig Chefspost inden for den Industri, han ved Herkomst og Valg tilhørte. Men Hastværk laa ham fjernt. Først da var Tiden ham inde, naar han med fuldmodne personlige Forudsætninger, helt sikker paa sig selv, kunde give Omstændighederne Haandslag paa et Tilbud med lovende forretningsmæssige Perspektiver. Sammen med ham ventede en ung Pige i Hjørning, ligesindet med ham, troligt paa det Øjeblik.

Jylland var den Landsdel, hvor Smaabrønderierne med deres mere haandværksmæssige Produktion hurtigst bukkede under for den industrielle Teknik, og hvor Fabrikationen følgelig samledes paa forholdsvis faa, men anseelige Virksomheder. Blandt disse var igen de to samhørende Fabrikker i Aalborg førende paa selve det danske Marked;

de producerede, for at nævne et Eksempel, i 1875 lige saa meget Spiritus som samtlige de 63 Brænderier paa Fyn, og deres Standardmærker, *Taffel-Akvavitten* og *Kommen-Akvavitten*, stod i et hjemligt Ry, som gav Genlyd ud over Landegrænserne. C. A. Olesen havde været Isidor Henius's nærmeste Medarbejder netop i de Aar, da Aalborg-Fabrikkerne oparbejdede denne Position, og det skulde snart vise sig, at Henius, ogsaa efter at deres Veje var skiltes, foretrak Samarbejde for Konkurrence med sin unge Værkfælle.

I Jylland havde C. A. Olesen da paa nærmeste Hold set og deltaget i en moderne industriel Udvikling. Han vidste, at den vilde trænge igennem overalt, og naar han skulde »begynde for sig selv«, maatte et Omraade, hvor Udviklingen endnu ventede paa Foregangsmanden, være at foretrække. Med sin jyske Stedsans saa han klarligt, at han maatte udvandre til Øerne, og Skæbnen vilde, at der gaves ham Lejlighed til at vælge Domicil paa Sjælland — i Provinsen og dog lige uden for Københavns Døre.

Han var i Aalborg kommet i Forbindelse med *I. W. Heyman*, en Broder til *Philip W. Heyman* og ligesom denne, om end ikke i hans kontinentale Format, en industrielt meget foretagsom Mand, Grundlægger af flere københavnske Virksomheder. For ham og med Forslag om Kompagniskab forelagde C. A. Olesen nu sin Plan om at købe *Roeskilde Spritfabrik*, og *I. W. Heyman* — der i Forvejen var interesseret i Ølindustrien — indskød af sine betydelige Midler den Kapital, som Olesen ud over sine egne Penge behøvede til Køb af Fabrikken og Finansiering af dens Modernisering. Købet afsluttedes den 13. November 1878, og den unge Direktør havde straks begge Hænder fulde. Fabrikken i Roskilde var, da han tog fat, et alt andet end imponerende Anlæg.

Forhold, som er denne Skildring uvedkommende, har med-

bestemt Tidspunktet for Overtagelsen, men i Virkeligheden kunde C. A. Olesen ikke have taget sin Chance i et heldigere Øjeblik. Tilbageslaget fra den Højkonjunktur, som den fransk-tyske Krig drog efter sig, var ganske vist endnu ikke ebbet ud, men hvor haardt end Datidens Kriser slog, de rasede forholdsvis kort, og de afsatte en næsten overtroisk Forvisning om, at de kun var en Slags Reguleringer, efter hvilke Erhvervslivets udhvilede Kræfter paany vilde bryde uimodstaeligt frem. Da C. A. Olesen købte Fabrik, var Forventningen om et saadant, ikke for fjernt Øjeblik ved at dæmre, og det skulde da ogsaa føje sig saaledes, at det Foretagende, til hvilket hans Navn for stedse vil være knyttet, blev den første af de store Sammenslutninger, C. F. Tietgen førte ud i Livet i den anden af sine historiske Etaper. Men at det blev den unge C. A. Olesen, der, med kun et Par Aars Anciennitet som Leder af en middelstor udenkøbenhavnsk Fabrik, Side om Side med Tietgen knyttede sit Navn til Grundlæggelsen af De Danske Spritfabrikker, er i sig selv et slaaende Vidnesbyrd om, hvor omsigtsfuldt han havde indstillet sig paa at gøre sine rige Evner gældende i rette Tid og paa rette Sted.

Dertil kommer, at Roeskilde Spritfabrik var en ringe Begyndelse, oprindelig nærmest et Appendiks til den kendte Kro *Møllehusene* ved Hovedlandevejen til Ringsted. Fra Kroen blev der desuden drevet Landbrug og Mejeri. Det første Forsøg paa at indrette Brænderiet efter moderne Principper blev gjort af Eusebius Bruun, Luftgær-Methodens danske Pioner, en Mand, som maatte prøve al den Modgang, der kan paaføres Forkæmperen for en rigtig Idé, naar han ikke kan præstere de tekniske Forudsætninger for dens Udførelse i Livet. Sine Eksperimenter med Luftgæren begyndte Bruun dog først, efter at han havde forladt »Møllehusene« som Fallent. Nogle Aar senere overtoges Brænde-

riet af et Aktieselskab, men ogsaa dette gik — i 1876 — konkurs. Det var altsaa nærmest paa en Dødssejler, C. A. Olesen tog Kommandoen. Brænderiet var meget gammelt af Aar, og Bruun var kun naaet halvvejs med Fornyelsen af dets Indretning. Saavel Anlæg som Driftsmaade maatte moderniseres fra Grunden af. Men til denne Opgave var den nybagte Direktør med sine grundige Erfaringer fra Aalborg Manden. Han slog sig ned i en Sidefløj til Fabrikken, hvor han indrettede sig en beskeden Ungkarlehybel, og tidlig og sent paa Færde som han var, fik han i forbavsende kort Tid en Fabrik ud af Brænderiet. Bemærkelsesværdigt er det, at han straks installerede Anlæg til Gærfabrikation efter Skumgærmetoden, som dengang var Teknikkens sidste Ord. Paa Fabrikken i Aalborg tilvirkedes der ikke Gær, men C. A. Olesen vilde have Part i Gærekøporten, som navnlig paa dette Tidspunkt var meget betydelig — i 1878 lige ved 800.000 kg, i de to følgende Aar endnu større. Og den af Roskilde-Fabrikken tilvirkede Gær var, som man kunde vente, af en saa ypperlig Kvalitet, at Fabrikken snart fik en fremskudt Stilling paa Markedet. Og saa dens Akvavitmærker holdt Konkurrencens forreste Linie.

Saa langt var C. A. Olesen naaet, da Fabrikken i 1881 hærgedes af en Ildebrand, der vel medførte øjeblikkelige Ulemper for Driften, men paa den anden Side ryddede Grunden for Virksomhedens Genrejsning med et til Punkt og Prikke tidssvarende Fabrik anlæg, der ogsaa af Format var betydeligt nok til at falde i Øjnene som et Vidnesbyrd om sin Leders Dygtighed.

Men herom senere. Thi der er meget andet at berette om C. A. Olesens Aar paa Roskilde Spritfabrik. Dér grundede han det Familjeliv, som til hans Død var hans Tilværelses faste Borg, og netop dér, hvor Forholdene var saa meget

jævnere og enklere end dem, han senere fik mellem Hænder, kunde hans Menneskevæsen give sig umiddelbart til Kende i Udslag, som Omgivelserne mærkede sig, og som huskedes længe.

Det er, som om C. A. Olesen straks har følt sig hjemme i »Møllehusene«, og meget kunde ogsaa minde ham om hans Barndom i Brænderigaarden i Hjørring. Her gik Fabrik og Landbrug igen i Spænd, og han genfandt hos sine Folk det samme Tankesæt, den samme Væremaade. Om faglig Organisation var der endnu ikke Tale, der forekom ingen Stykkeprøver mellem Arbejdsgiver og Arbejdere, Styreformen var enevældig. Des mere beroede det paa Styrelsen, hvor villigt Arbejdet gik, og hvordan dets Udøvere følte sig til Mode. Det var Arbejdsgiverens Personlighed, det kom an paa; som Herren var, saa fulgte ham Svende. Og paa Roeskilde Spritfabrik blev C. A. Olesen, det kan siges uden Overdrivelse, Manden efter sine Folks Hjærte.

Han red ikke Bedriften i Luntetrav, han vilde netop industrialisere den ud af gammel Slendrian, han stillede betydelige og bestemte Krav til Arbejdets Tempo, og det skulde være en mærkelig Fejl i Materiel og Arbejdsform, der kunde gøre sig usynlig for ham. Hans Kendskab til enhver Detaille, hans Had til Spild, hans strenge Kvalitetskrav til Produktionen og endelig hans Dygtighed og fine Resultater som Sælger af Fabrikens Produkter — alt dette skabte den mest ubetingede Respekt for ham som Leder af Virksomheden. Han fik sit Arbejde gjort, som han ønskede det. Paa det Punkt forstod han heller ikke Spøg, i Tilfælde af Vrangvilje gjorde han kort Proces. Men snart forekom saadanne Tilfælde ikke, thi C. A. Olesen havde en sjælden Evne til at vinde Mennesker, der var ham undergivne. Han færdedes iblandt Folkene ikke blot som den, der gav Ordre, men ogsaa som den Arbejdsfælle, der altid havde et ven-

ligt og opmuntrende Ord tilovers til andre, naar de passede deres Ting. Han kom, uden at sætte et Gran Autoritet til, paa en fortrolig Fod med dem, tog Del i deres Glæder og Sorger og var ikke den, der nøjedes med Ord, naar der trængtes til en Haandsrækning. Der stak en Menneskeven i C. A. Olesen. Naar han kom i Snak med en af sine Arbejdere, ikke blot hørte han, men spurgte ogsaa—til Kone og Børn og Slægtninge, til Helbred og Økonomi. Og ofte ka-stede en saadan Samtale noget af sig, det kunde være en Kakkellovn eller et nyt Tapet til Arbejderens Stue, men det kunde ogsaa, naar Sygdom eller anden Modgang var ind-truffet, være direkte Hjælp. Og heller ikke festlige Anlig-gender lod C. A. Olesen uænsede.

Der kom en patriarkalsk Tone over hans Forhold til Ar-bejderne. For kun faa Aar siden levede flere af dem endnu i Roskilde som meget gamle Folk, altid oplagt til at fortælle smaat og stort om *Der Vater*, som de med en mærkværdig tysk Reminiscens, men betegnende nok, kaldte ham. Nøje-regnende som han var med Fabrikkens fine Gær, sagde han dog, naar han tog en Smagsprøve, tit og ofte til Arbejderen ved hans Side: Tag en Klat med hjem til Mor, saa vanker der Pandekager! (Pressegæren var dengang en Sjældenhed i smaa Husholdninger; man klarede sig med Ølgær). Det gik ligefremt til mellem Chef og Medhjælper, ogsaa naar det drejede sig om selve Arbejdets Problemer. Hvor det overhovedet var muligt, ordnedes Tingene mundtligt. »Ikke for meget Skriveri, kun det nødvendige«, sagde C. A. Ole-sen tit, og Folkene, der vidste, at hans Ord var et Ord, re-spekterede ogsaa deres eget. Mundtlig var ogsaa den Pen-sionsaftale, han traf med en af Fabrikkens ældste Arbej-dere, *Lars Olsen*. Derom har en anden af de gamle Arbej-dere, *Niels Mogensen*, berettet som følger: »Naa, Lars Ol-sen«, siger C. A. Olesen en Dag, »hvor mange Penge om

Aaret skal De have for at eksistere?« Ja, mente Lars Olsen, for en 400 Kr. om Aaret lod det sig vel gøre. »Saa siger vi det«, bestemte C. A. Olesen, »med 2 Potter Brændevin om Ugen i Tilgift.« Senere blev Brændevinsrationen nedsat til 1 Pot, den anden Pot fik Lars Olsen godtgjort med 1 Krone om Ugen. Det var den første Pensionsordning paa Roeskilde Spritfabrik.

Et Særkende for Olesen var hans næsten uforstyrrelige Ligevægt i Optræden. Stærke Ord var sjældne i hans Mund, og han bandede aldrig. Men engang løb det dog over for ham. Hans mangeaarige Kusk i Roskilde, *Anders Ifvarsson*, fortalte som meget gammel Mand, at *Brænderiejereren* — an det kaldte Ifvarsson ham aldrig — engang var kommet galt afsted med Købet af et Par Heste. Mærkeligt nok forresten, thi som Hestekender var C. A. Olesen ikke Vendelbo for ingenting. Men disse to Heste fik, som det viste sig, Kuller for et godt Ord. En Dag løb de løbsk med ham selv i Roskilde Gader, og han slap med Nød og næppe ud af sin Jagtvogn. Saa blev de brugt til Arbejds kørsel, men igen løb de løbsk, denne Gang for Ifvarsson, da han var undervejs fra Banegaarden til Fabrikken med Kul. Forslaaet og tilsmudset reddede han sig, som han bedst kunde, og kom i den Forfatning humpende ind paa Fabrikken. »Hvad er der dog paa Færde?«, siger *Brænderiejereren*, idet han ser mig. »Ja«, svarer jeg, »Hestene tog jo Magten fra mig, og de er væk.« »Til Helvede med Hestene,« raaber *Brænderiejereren* saa, »men hvordan Fanden er det, du ser ud!« De Ord og Tonens Angst glemte Ifvarsson ham ikke. Det skulde holde haardt, førend *Brænderiejereren* overlod den Onde sine Heste! Heldigvis var Ifvarsson ikke kommet noget alvorligt til.

Da C. A. Olesen havde været i Roskilde et Par Aar, ikke før, giftede han sig med Frøken Nicoline Nielsen den 20. Oktober 1880. Han kunde roligt hente hende over. Fabrikken var et reelt og lønsomt Foretagende, og han vidste, at hans Brud vilde faa den hjærteligste Modtagelse af de Mennesker, han havde i sit Brød. Deri tog han heller ikke fejl. Da de nygifte om Aftenen den 22. Oktober ankom til deres fremtidige Hjem fra Hjørring, var Fabrikken illumineret fra Kælder til Kvist og samtlige Funktionærer og Arbejdere mødt frem i Stadstøjet, glimrende oplagte til Velkomsttaler og Hurraraab. Lidt havde de i Forvejen set til den unge Kone. Medens hun endnu var Frøken Nielsen, kom hun over fra Hjørring for at indrette sit kommende Hjem i Fabrikkens Hovedbygning, et stort og ganske herskabeligt toetages Hus, stilbeslægtet med det, hvori hun var opvokset i sin Fødeby. Hun boede under dette Ophold hos Proprietær E. T. Neergaard paa Lysholmgaard, der selv stammede fra Vendsyssel, og til hvem C. A. Olesen stod i nært Venskabsforhold. Hjemmet paa Fabrikken tog hurtigt Form under hendes praktiske Hænder, og dengang som altid senere lod den vordende Husfader hende raade i alt, hvad Stuer og Skabe, Køkken og Fadebur angik. Han kunde ogsaa noksom forlade sig paa hendes huslige Kyndighed, og i Smag var og blev hun hans Mester.

Saa skabte hun ham da et — dengang i al Beskedenhed — hyggeligt Hjem, fast underbygget som alting i hendes og hendes Mands Tilværelse, en lun Rede og samtidig et Sted, som var Livet paa Fabrikken paa fornem Afstand og dog Midtpunktet i dens Tilværelse. Fru Nik var en klog Kvinde, lige naturlig i Myndighed og Mildhed, aldrig, være sig i Ord eller Handling, uden for sit rolige Overlæg, men, af alle der kom i Berøring med hende, frem for alt skattet for sit venlige Sind. Hun var som sin Mand bestandig i sine

Følelser og havde en sjælden Evne til at knytte Mennesker varigt til sig. Fra Hjørring havde hun som Ene pige medført Jomfru *Line Andersen*, og de to holdt sammen i næsten halvhundrede Aar. I Huset kom kort efter Brylluppet hendes Moster, Frøken *Jensine Nicoline Høygaard*; »Tante Line« forlod det først ved sin Død i 1915, 93 Aar gammel.

Husførelsen i Roskilde var efter Forholdene standsmæssig — under det Niveau trivedes Fru Nik ikke — med en dertil svarende, skønsomt begrænset Selskabelighed, men med hyppige Besøg af jydsk Slægtninge. Nærest stedlig Omgang havde Ægteparret med den før nævnte Familje Neergaard. Saa primitive var Forholdene endnu dengang, at de to Familjer var fælles om at holde Hjemstavnsbladet »Aalborg Stiftstidende«, der efter Omstændighederne hentes og bragtes dem imellem, som oftest med et Besøg og en Passiar i Tilgift. Nogle af Folkene paa Fabrikken fik deres Kost hos Olesens, blandt dem den før omtalte Kusk Anders Ifvarsson. Han plejede endnu paa sine gamle Dage at rose Kosten i høje Toner. Ekstraforplejning kunde der jo ogsaa falde af, og et Stykke Tøj af Brænderiejerens aflagte fandt Fruen gerne frem, naar hun syntes, at ens eget trængte til Afløsning. Med Fabrikkens Personale stod Fru Nik overhovedet paa den bedste Fod. I sit Forhold til dem fulgte hun sin Mands Grundsætninger. Hun kom ingen for nær, men gjorde sig heller ikke fjern for nogen. Et Smil havde hun altid tilovers, og lige saa sikkert, som hun aldrig gav en Besked forgæves, var hendes Tak noget værd for den, der havde udført den. Ofte bemærkede hun med sit Kvindeblik Tegn paa Savn, som hendes Mand ikke var blevet opmærksom paa, og da blev der altid hjulpet. Det var i det hele taget beundringsværdigt, hvor godt hun, skønt hun lige saa fuldt overlod sin Mand Fabrikken som han hende Husførelsen, var inde i alle »Møllehusene«s Forhold. Men

Ægtefællernes Samliv var af en saa fortrolig Natur, at intet Anliggende af nogen Betydning, ingen af Døgnets Oplevelser, men heller ikke Virksomhedens større Problemer lodes udrøftede dem imellem. Fælles var de ogsaa om det Særkende, at de havde Ansvarfølelse over for Mennesker, der var afhængige af dem, og at de begge var udpræget trofaste Naturer. De glemte ikke, tabte ikke af Syne, havde aabent Øre, naar nogen betroede sig til dem, og trak ikke paa Skuldrene, selv om det var smaa Bekymringer, der forebragtes. Ganske vist, Tiderne havde dengang ret skarpe Klasseskel. *Herskabets* Sindelag betød mere nedad end nuomstunder, og Velgerninger modtoges i en ydmygere Aand og med varmere Taksigelser. Men der skabtes ogsaa gensidige Tillidsforhold, paa hvilke der endnu sjældnere skete Brud fra oven end fra neden. Forpligtelser af den Art overholdt C. A. Olesen og hans Hustru troligt i Kraft af en Pligtfølelse, der baade laa dem i Blodet og var dem foreskrevet af deres kristne Børnelærdom, den, de oprigtigt søgte at efterleve.

Den 20. August 1881 kom Ægteparrets førstefødte, Sønnen *Niels Olesen*, til Verden. Han blev kørt til Daaben i Roskilde Domkirke i Herskabsvognen, et let Køretøj, foran hvilket C. A. Olesens to fine graa Heste dansede. De Dyr var hans Stolthed og nød ogsaa fortjent Berømmelse i Roskilde og Omegn. Vognen kunde der maaske være mere at udsætte paa, men han holdt af den, som han holdt af sine tilvante Møbler. Og da den nu havde været Stamherrens Daabsvogn, saa besluttede Forældrene, at den ogsaa skulde gøre Tjeneste, naar andre Familjer, der var knyttet til Fabrikken, skulde have Barn i Kirke. Det blev til adskillige Kirketure, ogsaa længe efter, at Olesens var flyttede fra Roskilde, og det var et af de Træk, som fæstnede Mindet om dem. Forøvrigt slog C. A. Olesen sent Haanden af sin

Herskabsvogn. Naar han i de kommende Aar som De Danske Spritfabrikkers Direktør inspicerede Fabrikken i Roskilde, bar den ham stadig fra og til Banegaarden.

De Besøg var Oplevelser for hans gamle Medhjælper. Han færdedes blandt dem som tilforn, jævn af Væsen som dengang, med et skarpt Blik for Fejl, men ogsaa med Anerkendelser efter Fortjeneste. Og han kunde Bedriften i stort og smaat paa sine Fingre. Naar han var taget bort, plejede Personalet at samles til fælles Kaffebord om Aftenen. Der var saa meget at snakke om.

I Roskilde-Milieuets enkle Indfatning tegner C. A. Olesens og hans Hustrus Personligheder, deres Livsindstilling og Livsførelse sig klart og nært for Blikket. Snart skulde C. A. Olesen sidde som administrerende Direktør for en Koncern med Virksomheder Landet over og hans Familje glide ind i et mere eksklusivt socialt Niveau med en dertil svarende Omgangskreds. Meget forandrede sig, men Karaktererne stod deres Prøve. Vi har at gøre med to Mennesker, der var og blev sig selv, og om hvem de Mennesker, der kom dem paa nært Hold, stadig kunde give de samme Vidnesbyrd som dem, der saa umiddelbart og hjærteligt lyder til os fra Aarene i Roskilde.

Det Forhold mellem Arbejdsgiveren og hans tro Arbejder, som C. A. Olesen indstiftede i Roskilde, forplantede sig til De Danske Spritfabrikker og er blevet holdt i Hævd baade i hans Tid og derefter. Her et lille dokumentarisk Bevis. Anders Iversen, som han altid blev kaldt, skønt hans svenske Døbenavn som foran sagt var Ifvarsson, døde i Efteraaret 1944. Efter Begravelsen modtog De Danske Spritfabrikker fra hans Svigersøn, Fabrikant N. N., følgende Brev:

»Paa Børns og Svigerbørns Vegne takker jeg for udvist Opmærksomhed ved min Svigerfar, *Anders Ifvarssons Død*, samt for den store God-

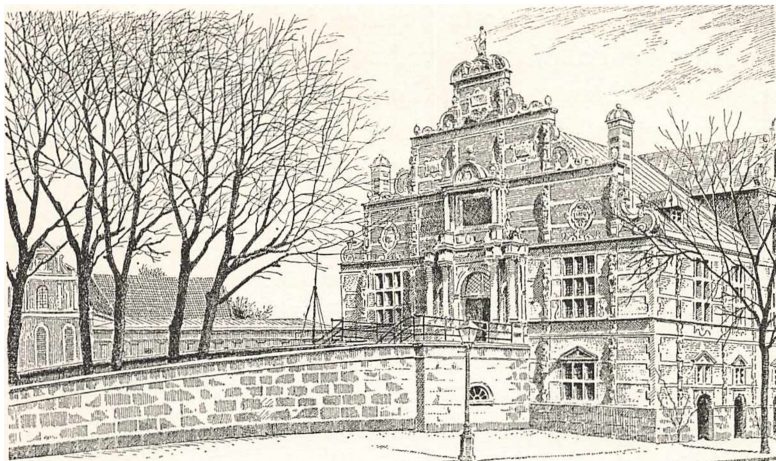
hed, De Danske Spritfabrikker har vist ham gennem de mange Aar fra hans Ansættelse til hans Død, 69 Aar i alt.

Svigerfar kom som ganske ung fra Sverige, og han fik straks Ansættelse i *Roeskilde Spritfabrik* i Roskilde, hvor han uden Afbrydelse arbejdede, til Sygdom efter 39 Aars Forløb slog ham ud, altsaa har han kun haft een Arbejdsgiver i hele sit Liv, og samme Arbejdsgiver stod stadig for ham som den bedste i hele Verden, han syntes altid han havde faaet Løn som fortjent.

I sin høje Alderdom sagde han altid, ved Guldbryllup, 80 Aars Fødselsdag eller lignende Højtider: Nej, nu kan Spritfabrikkerne sikkert ikke huske en gammel Arbejder mere; naar saa Deres stadig tilbagevendende Opmærksomheder naaede ham, var hans Glæde stor, og han kunde udbyde, hvor findes der en Arbejdsgiver, der husker sine gamle, som Spritfabrikkerne; han vidste, at han kun havde været et lille bitte Hjul i det store Maskineri. Faa Timer før sin Død sagde Svigerfar, nu bliver jeg snart rask, saa vil jeg køre i Bil hjem ud forbi min gamle Arbejdsplads endnu en Gang; for bliver jeg syg igen, tror jeg, det er slut.

Ovenstaaende er et lille Udpluk af en 87-aarig Tanker om den eneste Arbejdsgiver, han i hele sit Liv har haft...«

BØRSEN I KØBENHAVN. RAMPEN MED INDGANGEN TIL BØRSSALEN.

DET STORE PERSPEKTIV.

Men medens C. A. Olesen nød sin unge huslige Lykke og oparbejdede en solid, om end stedbunden Forretning, var hans Planer alt andet end bundne af Lokaliteten. Den danske Spiritusproduktion laa kvantitativt ret fast, nemlig paa 16 à 17 Mill. Liter om Aaret. Det havde vist sig, at selv en ret beskednen Overproduktion vanskeligt kunde afsættes, skønt Staten i 1870'erne støttede Erhvervets Bestræbelser for at opnaa Eksport ved at yde en betydelig Godtgørelse. Kun under særlige Omstændigheder, saaledes i 1880 og 1881, naaede Eksporten op paa store Mængder, i 1881 saaledes paa næsten 3 Mill. Liter. Det var til Frankrig og navnlig til Spanien, der eksporteredes. Den franske Vinavl hærgedes dengang næsten til Ødelæggelse af Druelusen Phylloxera, hvilket medførte enorm Efterspørgsel ikke mindst efter spanske Vine. Til Præserving af den friske

Høst af ung Vin maatte Spanien indføre store Mængder Sprit, og denne købtes hovedsagelig i de russiske Østersølande, til Dels ogsaa i Tyskland. Det var Raasprit, der købtes; den gik til Hamburg, hvor den rensedes (rektificeredes), og derfra til Spanien og andre Middelhavslande. Det var i denne Eksport, Danmark fik Part, til Dels for at erstatte svigtende Eksport fra Tyskland, hvis Spritproduktion hæmmedes af Kartoffelmisvækst.

Naar C. A. Olesen overvejede Spritindustriens Situation, havde han over for sig et Hjemmemarked med nogenlunde konstant Afsætning, men ganske vist med betydelige Muligheder for teknisk og merkantilt moderne Fabrikker, der kunde hævde sig i jævnbyrdig Konkurrence, og som det maatte komme til gode, at flere og flere smaa Brænderier opgav Ævred. Dernæst var den danske Spritindustri tillige som før omtalt i Aarenes Løb blevet en stærk eksporterende Gærindustri, og endnu i 1880/81 var denne Eksport i Vækst. Eksport var overhovedet Tidens Løsen, i Landbruget som i Industrien og Storhandelen. Og vel var C. A. Olesen ikke den Mand, der berusedes af en Stemning og en Konjunktur, men hvad enten han vurderede Sprit- og Gærindustriens hjemlige eller udenlandske Vilkaar, var saavel de sikre Holdepunkter som de Chancer, der rent fornuftmæssigt kom i Betragtning, af en Natur, der i højeste Grad maatte give ham Haab om, at der kunde bringes noget stort ud af Fabrikken i Roskilde. Hvor dristigt hans Tanker derudover har taget Flugt, hvor store Fremtidsdrømme han og Fru Nik har drømt, det er en Hemmelighed, som man kun kan nærme sig ved psykologisk rimelig Rekonstruktion. Og det turde da være klart, at C. A. Olesen baade som Patriot og som Forretningsmand har været en overbevist Tilhænger af den Selvhævdelse over for Hamburg, der havde været Ledestjernen for det danske Er-

hvervslivs Foregangsmænd. Hvorfor skulde den til Spanien bestemte østersøiske Raasprit rektificeres i og udføres over Hamburg, naar København laa lige paa dens Søvej til Bestemmelsesstedet og tilmed havde sin egen, af C. F. Tietgens D. F. D. S. trafikerede Middelhavslinje! Hvad var det da, der fattedes København? Et stort og moderne Rektifikations-Anlæg. Men et saadant kunde ikke betjenes af den ene eller den anden enkelte danske Spritfabrik. Dets Udnyttelse kunde ikke slet og ret gøres afhængig af russisk Raasprit og en dertil knyttet, af skiftende Konjunkturer afhængig Videreudførelse. Der maatte skabes en bred, dansk Basis, og til en saadan var der kun en Vej: Koncentration. Men det var jo ogsaa ad den Vej, selve Udviklingen havde omdannet det beskedne gamle Brænderi til den moderne Spritfabrik. Det var det store Format, der havde sejret, og i det endnu større Format laa den næste, den nødvendige Løsning. C. A. Olesen har tænkt det uden Overdrivelse, han var alt andet end en Gründer i dette Ords gængse Betydning. Han tænkte heller ikke hurtigt; til Gengæld gik han en vigtig Sag efter og efter, indtil den var tænkt færdig.

Men een Ting kunde han ikke vide. Han kunde umuligt vide, i hvilken Grad det hastede for ham, hvis han skulde blive Manden for det store Værk. Det spanske Eventyr varede kun saa kort. Havde Skæbnen ikke rakt ham en hjælpende Haand, vilde han i hvert Fald have set sig nødsaget til at vente.

Skæbnen gaar efter sit eget Hoved og kan være saare uskaansom mod det ene Menneske, naar den overvælder det andet med sin Gunst. Det var om Morgenen Kl. 6½, Skærtorsdag den 14. April 1881; Forretningsbestyreren paa Roeskilde Spritfabrik i C. A. Olesens Fravær — han var paa Besøg i Jylland med sin Hustru — havde sendt Bud

til Byen efter en Mekaniker for at faa en Ventil paa Destillationsapparatet repareret. Apparatet var halvt fuldt af Sprit, men skønt den ulykkelige Mand udtrykkeligt var gjort opmærksom paa, at det vilde være livsfarligt at bruge Lys til Arbejdet, strøg han alligevel en Tændstik for at se nærmere til. I samme Nu eksploderede Kedlen; hele Apparatet sprængtes i Stumper og Stykker; Mekanikeren dræbtes paa Stedet. Den brændende Sprit sprøjtedes ud i Rummet, og paa utrolig kort Tid var hele Brænderiet og en tilstødende Materialbygning med store Oplag af Byg og Majs et Flammehav. Kun en enkelt af Fabrikkens egne Arbejdere kom til Skade, og kun ubetydeligt. Mekanikerens forkullede Lig blev først fundet under Oprydningen.

Kun den Omstændighed, at Vinden bar fra, reddede Hovedbygningen og Staldlængen, hvor Slagterne i Roskilde havde over hundrede Kreaturer staaende til Opfedning. Under Branden, der rasede hele Formiddagen, forefaldt flere dramatiske Episoder. Efter Skildringerne i den stedlige Presse at dømme spillede Brandvæsenet ikke nogen glimrende Rolle, og det kneb ogsaa med Vand til Sprøjterne, saa Ilden kunde gaa grundigt til Værks.

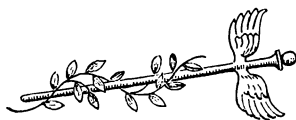
C. A. Olesen kunde med de daværende Forbindelser først komme hjem Dagen efter. Han blev paa Banegaarden modtaget af en forknyt Skare af Funktionærer og Arbejdere og tog sammen med dem ud til Fabrikken, hvor han efter et foreløbigt Eftersyn paa sin rolige Maade forklarede, hvad der kunde iværksættes for at holde saa megen Arbejdskraft som muligt igang, og gav Tilsagn om at sætte al Energi ind paa Fabrikkens Genrejsning paa kortest mulig Tid. Ingen skulde komme til at lide Nød imens.

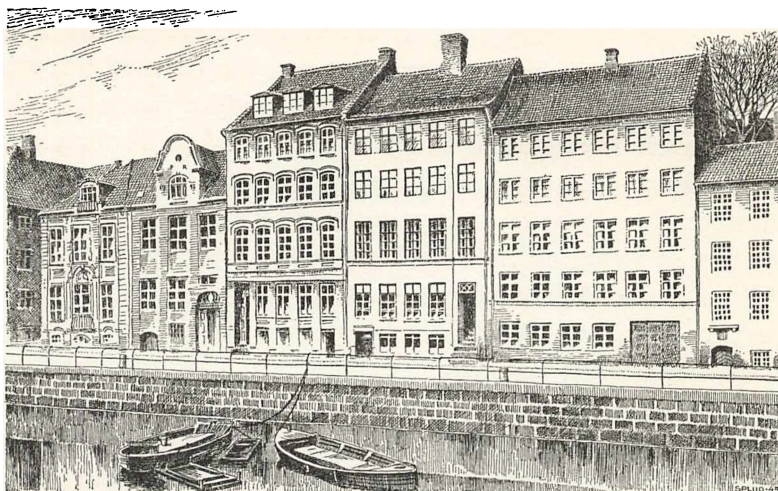
I Virkeligheden havde Branden ved netop at rasere Brænderiet fjernet den sidste Spærring paa den Vej, ad hvilken C. A. Olesen søgte frem. Trods alle Reformen var

den gamle Fabrikbygning hverken i Henseende til teknisk Indretning eller til Kapacitet paa Højde med Tidens Krav til et Elitebrænderi, Krav, om hvilke ingen kunde vide nøjere Besked end C. A. Olesen. Med de Midler, der nu indkom gennem Brandforsikringen, og som rundeligt suppleredes af hans Kompagnon og ham selv, kunde et Anlæg af ypperste Standard projekteres og gennemføres. Allerede ved Midsommertid sattes det omfangsrige Byggeri igang, og alt blev fuldført i hurtigt Tempo.

Et Gran Overtro afsatte det i C. A. Olesens Sind, at Ulykken var indtruffet paa en Skærtorsdag, og at der senere skete et om end ikke saa alvorligt Uheld paa samme Helligdag. Der blev truffet den Bestemmelse, at Skærtorsdag maatte ingen af Personalet forlade Fabrikken, og Folkene var vistnok i samme Grad som Chefen overbeviste om, at den Dag gik det ikke an at friste Skæbnen!

I en Glasmontre hos De Danske Spritfabrikker ligger en lille Metaltingest. Det er Resten af den Ventil, som aldrig blev repareret. Den blev fundet paa Brandtomten, og C. A. Olesen skilte sig aldrig ved den. Han tog den, som Sønnen, Overretssagfører Niels Olesen, har skrevet paa en Seddel i Montren, ofte frem og sad og saa paa den og sagde til sine Børn: »Ja, der har vi den egentlige Anledning til, at De Danske Spritfabrikker blev stiftet.« Og da dvælede hans Tanker ogsaa ved det Menneske, der, ligesom til Bekræftelse af en ældgammel Ritus, havde maattet ofre Livet for at sikre Værket Gudernes Gunst.

NYBROGADE Nr. 10. D. D. S. F.'s HOVEDKONTOR 1882—1891.

DE DANSKE SPRITFABRIKKER.

I Sandhed, Sommeren 1881 udtømte som et Overflødig-
hedshorn sine Gaver i C. A. Olesens Favn. Allerede in-
den hans nye Fabrik staar færdig, er han administrerende
Direktør i D. D. S. F., og faa Dage efter Stiftelsen af dette
store industrielle Selskab holder han sin førstefødte i sine
Arme. Han var da 36 Aar gammel.

Det er let at forstaa, at hans Kompagnon I. W. Heyman,
om hvis Tillid til ham allerede selve Kompagniskabet vid-
ner, havde faaet høje Tanker om ham under deres Sam-
arbejde i Roeskilde Spritfabrik. Og da Branden havde sat
de to Mænd istand til at give Virksomheden Rang inden
for Spritindustrien, har C. A. Olesens Idé om at gøre den
til Udgangspunkt for et Foretagende af endnu langt større
Dimensioner og med europæisk Perspektiv faaet Tag i Vir-
keligheden. Det sikre i denne Idé var under alle Omstæn-

digheder Roskilde-Fabrikken. Med den som Springbræt for et kapitalstærkt Initiativ vilde Øernes Spritindustri kunne udbygges ikke blot til Jævnbyrdighed med den jyd- ske, men med det Forspring, som en Stor-Koncern under een Ledelse maatte faa over for en Flerhed af Selskaber og Virksomheder, var de end i sig selv anseelige nok. Ogsaa med Henblik paa Eksporten til Vinlandene vilde en saadan Koncern, idet den dels afgav sin Produktion af Raasprit til en fælles Rektifikationsanstalt, dels i denne Anstalt rektifi- cerede østersøisk Sprit til Reeksport, faa en overmægtig Stilling. Som vi straks skal se, var hele denne Betragtning saa velbegrundet og derfor ogsaa saa egnet til at gøre Indtryk paa Spritindustriens stærke Jyder, at Rektifikati- onsanstalten i København blev det eneste af de bebudede Nyanlæg, der kom til Udførelse, idet en Række store jyd- ske Spritfabrikker selv gik ind i Koncernen.

Naar Planer som den her skitserede dukkede op og an- tog fastere Former, søgte Tankerne næsten automatisk til C. F. Tietgen. I 1881 stod han, efter at have redet nogle Kriseaars haarde Storme af, under en stigende Konjunktur paany som Privatbankens mægtige Chef, omstraalet af Ryet fra de store Sammenslutninger, der trods Børnesyg- domme havde vist sig at være Opfyldelser af den geniale Organisations Fremsyn, og rede til at genoptage sine Refor- mer af dansk Erhvervsliv. Rent bortset fra, at den danske Spritindustri i sig selv faldt naturligt ind under hans Kongs- tanke om Rationalisering gennem Koncentration, maatte dens Eksportchancer komme i Betragtning som et Aktiv for hans Middelhavsroute, som han dengang knyttede store Forventninger til, og det er ikke usandsynligt, at dette For- hold kom C. A. Olesens Planer afgørende til gode.

Det kan næppe nøjagtigt fastslaas, hvornaar C. A. Ole- sen traadte i personlig Forbindelse med Tietgen, men alt

tyder paa, at de Forhandlinger og Beslutninger, hvortil dette Møde blev Indledningen, gennemførtes paa meget kort Tid, og sikkert er det, at det var Ph. W. Heyman, der gik til Privatbankens almægtige Chef med den unge Brænderiejer. Overleveringen vil vide, at Heyman forestillede ham med de Ord: »Det er en fremragende Mand, jeg nu skal lære Dem at kende.« Sit Kendskab til C. A. Olesen havde Heyman først og fremmest fra sin Broder, og selv stod han Tietgen baade forretningsmæssigt og personligt nær. For blot at nævne et Eksempel var det de to Mænd, der skabte Tuborg. Men det blev dog mindre Heymans Ord end Tietgens egen Vurdering af hans Ledsagers Personlighed, der næsten straks medførte et fast Tillidsforhold mellem ham og C. A. Olesen. Om dette Forhold skrev *Julius Schovelin* senere: »I den Høvdinge-Fylking, hvor Tietgen som en Thor stod forrest i Laget med løftet Hammer, repræsenterede C. A. Olesen Soliditeten . . .« Naar Tietgen »ville vide, hvad Dom den jævne, sunde Sans vilde fælde over et af hans Forehavender, tyede han til Olesen. For den dristige og hastmodige Mand, som Tietgen var, blev Olesens Votum Kontrolapparatet, Probérvægten for hans Planers Lødighed. Han stolede urokkeligt paa Olesens rolige Omdømme, hans uhildede Blik, hans koldblodige og ædruelige Vurdering — og ikke mindst paa hans Loyalitet, hans Retfærdighedssans, hans trofaste Vennesind. Olesen var den stadig redebomme Støttestav for Tietgens Vandring ad hans egen Vej. En Ledsager, en Medhjælper, en Raadgiver, en Vagtkommandant, en Ven — den eneste maaske!«

Naar dette Vidnesbyrd af Schovelin anføres allerede her, er Grunden den, at de Karaktertræk hos C. A. Olesen, som gjorde ham til Tietgens højt skattede Skønsmand og Raadgiver, gjorde sig gældende fra første Færd i Samarbejdet

mellem de to Mænd og faktisk blev bestemmende for Retningslinjerne ved Opbygningen af De Danske Spritfabrikker.

Hastmodig kalder Schovelin Tietgen, og hans Initiativ kunde virkelig have denne Slagside. Som det skulde vise sig, var det spanske Eksportmarked, paa hvilket hans Interesse for Spritindustrien oprindelig grundede sig, kun et Stjernes kud af en Konjunktur, og C. A. Olesen, der vel vidste at drage Nytte af Konjunkturer, havde altid et: Og hvad saa? i Tankerne. I hans Planer repræsenterede Rektifikationsanstalten Konjunkturen, men en rationaliseret indenlandsk Storproduktion af Spiritus Varigheden. Det kan med Bestemthed oplyses, at han stod fast paa denne Synsmaade, saaledes ogsaa i en Samtale med Tietgens fortrolige Ven, Etatsraad *L. P. Holmblad*, der under Forhandlingerne vilde gøre gældende, at Forædlingen af store Mængder udenlandsk Raasprit til Udførsel kunde være Opgave nok. Hertil svarede C. A. Olesen udtrykkeligt, at internationale Toldforhold var en svigefuld Grund at bygge paa. Og deri skulde han kun alt for snart faa Ret. Men hvad der kunde bygges trygt paa under alle Konjunkturer, var det indenlandske Marked for en konkurrence-dygtig Produktion. Under disse Omstændigheder blev Forholdet mellem Tietgen og C. A. Olesen mærkelig jævnyrdigt, og Tietgen har formentlig endda været den første til at se Perspektivet i sin yngre Medforhandlers Plan i dets fulde Dybde. Han raadede ogsaa over Midlerne til at realisere Planen og var en Mester i den Strategi, der skulde anvendes for at opnaa den hensigtsmæssigste Løsning.

Aktieselskabet De Danske Spritfabrikker oprettedes den 9. August 1881 paa et Møde i Privatbankens Lokaler paa Børsen. Stifterne var: Etatsraad *C. F. Tietgen*, Fabrikejer *G. A. Hagemann*, Grosserer *Jacob Holmblad*, Professor

Will. Scharling og *Grosserer Erik Stokkebye*, en Kreds af Mænd, hvis Stillinger inden for Hovedstadens Finans- og Forretningsverden overordentlig virkningsfuldt markerede det nye Foretagendes Betydning.

Mødet paa Børsen sluttede med Vedtagelsen af følgende Protokollat: »Aar 1881, den 9. August Kl. 1, var forsamlede i Privatbankens Lokale paa Børsen i Kiøbenhavn Etatsraad, Bankdirecteur C. F. Tietgen, Fabrikejer G. A. Hagemann, Grosserer Jacob Holmblad, Professor Will. Scharling og Grosserer Erik Stokkebye for at constituere et Aktieselskab under Navn af Aktieselskabet De Danske Spritfabrikker med det Formaal at drive Fabrikation og Rektifikation af inden- og udenlandsk Sprit, foreløbig ved tvende Fabrikker, af hvilke den ene alt eksisterer, nemlig Roeskilde Spritfabrik (Møllehusene), samt ved Anlæg af en større Rektifikationsanstalt her, i eller ved Kiøbenhavn«.

»Efter at Forslag til Selskabets Love var fremlagt og disse vedtagne, constitueredes Selskabet *Aktieselskabet De Danske Spritfabrikker* med de ovenfor anførte tilstedeværende som Medlemmer af Selskabets Bestyrelse, idet Etatsraad Tietgen dog udtrykkelig bemærkede, at han forbeholdt sig efter et Tidsrum af ca. 3 Maaneder, naar Selskabet var igang, at udtræde af Bestyrelsen.

Aktiekapitalen fastsattes til 1,5 Millioner Kr.«

Det vedtoges at ansætte C. A. Olesen som administrerende Direktør med en fast aarlig Gage paa 10.000 Kr. og en Tantième paa 5 % af Selskabets Nettoudbytte, efter at Aktionærerne forlods havde faaet 5 %. Selskabet overtog Roskildefabrikken for 200.000 Kr. og købte af Firmaet *Øresunds chemiske Fabrikker* 20.000 Kvadrat Alen Grund paa det nuværende Strandboulevarden til Anlæg af en Rektifikationsanstalt. Efter Forslag af C. A. Olesen blev Op-

førelsen af den nye Fabrik overdraget *Martin Borch*, der havde været Arkitekt ved Ombygningen af Fabrikken i Roskilde.

De Danske Spritfabrikkers Stiftelses-Protokollat er et lille Mesterstykke, udbytterigt ved Læsning saavel i som mellem dets faa Linjer. Skønt Selskabet foreløbig kun ejede een, — ganske vist fuldt moderne, men kun jævnstor — Fabrik, og skønt Anlægget af Rektifikationsanstalten var den eneste Udvidelse, hvorom der var truffet Beslutning, nævnes Fabrikationen af indenlandsk Sprit (ved en sproglig *lapsus* er ogsaa udenlandsk Sprit gjort til Fabrikationsobjekt) først, og under Forhandlingerne paa Stiftelsesmødet blev det fastslaaet, at Selskabets Startplan omfattede Anlæg ikke blot af — som i Protokollatet anført — een ny Spritfabrik, men af to, nemlig en i Odense og en i Nakskov. Tietgen og de øvrige Stifteres Navne borgede for, at denne Plan ikke var Mundsvejr, men i Virkeligheden var den allerede halvvejs gledet ud som Realitet for at tjene en mere forhandlingstaktisk Interesse. Tietgen kunde nemlig paa Stiftelsesmødet oplyse, at flere af de store jyske Fabrikker ønskede Optagelse i De Danske Spritfabrikker, og allerede paa selve Mødet var der Enighed om, at Aktiekapitalen skulde udvides til 3 Mill. Kr., hvis Sagen gik i Orden. Det, der saaledes toned frem, var en af de store Sammenfatninger af dansk Erhvervskraft, paa hvilke Tietgen som sin Tids Mand og sit Lands Velgører indskrev sit Navn, idet han opfattede det sunde Erhvervsliv som en Syntese af fri Konkurrence og Sammenslutning, i hans Sprog Ringdannelse. »Ringene« skulde tjene saavel Forbruger som Producent; forkastelig vilde den være, hvis den kun tilstræbte en Forhøjelse af Vareprisen ved at gøre sig til Herre over Beholdninger og Tilførsler. Den industrielle »Ring«s Formaal var at organisere rationel Storproduktion gennem for-

bundne Enheder af tilsvarende Størrelse og under fælles Overledelse. I alle disse Henseender var C. A. Olesen en overbevist Meningsfælle af Tietgen; hans Ledelse af De Danske Spritfabrikker er det uforkastelige Vidnesbyrd derom.

Saa sikkert havde De Danske Spritfabrikker straks taget Stilling over for de jydskes Virksomheder, der ønskede Forhandling, at Tietgen kun 14 Dage efter Stiftelsen kunde indkalde Stifterne til et nyt Møde og dér give Meddelelse om, at han havde modtaget Tilbud om Overtagelse fra *Aalborg privilegerede Sirup- & Spritfabrik*, Spritfabrikken »Odin« i Randers, *Ohlsen og Ahlmann* i Fredericia samt *Liisberg & Meisner* i Aarhus. De afsluttende Forhandlinger førtes af Tietgen personlig i Aalborg, medens C. A. Olesen besøgte de øvrige Fabrikker og afgav Betænkning over deres Tilbud. Den 16. September, kun en god Maa-neds Tid efter Stiftelsen af De Danske Spritfabrikker, var samtlige Overtagelser i Orden. Og allerede den 30. August var der truffet Beslutning om Fordobling af Selskabets Aktiekapital.

Nu traadte C. A. Olesen og Isidor Henius paany i nært Samarbejde, idet ogsaa Henius blev administrerende Direktør i Selskabet med Fabrikkerne i Aalborg, Randers og Aarhus under sig, medens C. A. Olesen fik Ledelsen af Fabrikkerne i Roskilde og Fredericia samt af Rektifikationsfabrikken i København. Sit Sæde fik Selskabet i København med Hovedkontor i Sukkerfabrikkernes Ejendom, Slotsholmsgade Nr. 18. Denne Adresse var dog kun rent midlertidig; allerede i April 1882 flyttede man til Nybrogade Nr. 10, hvor Kontoret havde til Huse indtil 1891, og senere gjorde Pladshensyn det nødvendigt at flytte endnu nogle Gange.

De to administrerende Direktører var formelt i alle Maa-

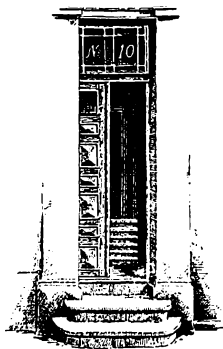
der ligestillede, men det var C. A. Olesen, der skulde have Bopæl i København. Henius trak sig tilbage med Udgangen af 1885 og fungerede derefter til 1891 som teknisk Konsulent for Selskabet.

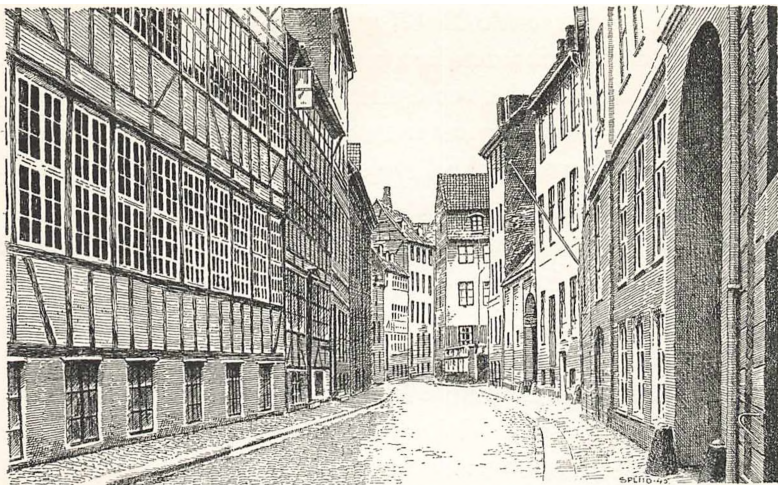
Selv blandt Tietgens »Ringdannelser« turde De Danske Spritfabrikker være et Unikum af Sikkerhed i Plan og Fart i Udførelse. Det hele er ligesom forbi paa et Øjeblik. Indlysende nok skyndede Eksportplanerne paa; de gyldne Muligheder syntes kun at vente paa et dristigt Greb. C. A. Olesen, saa nøgternt han end skønnede, skal have sagt, at Spanien i de nærmest kommende Aar vilde kunne aftage seks Gange hele den danske Spritproduktion, og deri saa han heller ikke fejl, blot at Danmark næsten ikke kom til at optræde som Sælger. Thi næppe et Fjerdingsaar efter, at De Danske Spritfabrikker var stiftet, indtraadte der en toldpolitisk Krisetilstand mellem Danmark og Spanien, og navnlig takket være Forfatningskampens ødelæggende Virkninger paa Samarbejdet mellem Ministeriet Estrup og Folketinget kom det først i 1883 til en Overenskomst, ved hvilken det spanske Krav om Tariftraktatsystem opfyldtes. Andre Lande, ikke mindst Sverige, havde straks ordnet sig med Spanien og kunde derfor udføre store Mængder af rektificeret Sprit til dette Land. Herved opnaaede den danske Middelhavslinje ganske vist Fragten, men for den danske Spritindustri var der ingen Udførselsmuligheder, medens den spanske Konjunktur stod paa — et Skoleeksempel til Skræk og Advarsel for Regeringer og Partier, der ikke kan hæve økonomiske Landsinteresser over uvedkommende politiske Mellemværender.

Og nu kan man ganske vist sige, at selve den Eksportplan, der gav Stødet til Oprettelsen af De Danske Spritfabrikker, havde en hjemlig, industriel Koncentration til naturlig Forudsætning, men C. A. Olesens personlige For-

tjeneste af Selskabets Tilblivelse ligger deri, at for ham var og blev selve Koncentrationen den Opgave, for hvilken alle udadvendte Formaal traadte i anden Række. Deres Betydning for Selskabet kunde, hvis og saa længe Vinden bar med, blive overordentlig stor, men selv i Tilfælde af fuldstændig Skuffelse skulde De Danske Spritfabrikker kunne have bæredygtig Grund under sig og kunne regne med et rimeligt Udbytte af deres Arbejde. Og derfor kunde, da den spanske Luftspejling virkelig opløste sig i intet, det unge Selskab gaa støt og roligt til Løsningen af de tekniske og organisatoriske Problemer, som Samdriften af dets Virksomheder rejste. Fra midt i Oktober 1882 var Driften i fuld Gang med en daglig Produktion af ca. 1400 Tdr. Karrum. Allerede i sit første Driftsaar fremstillede Selskabet 5,1 Mill. Liter Sprit eller 30 % af hele Landets Produktion. Den nye Rektifikationsanstalt i København havde en Apparatstyrke paa ikke mindre end 95.000 Potters Fyldning.

C. A. Olesen havde straks fastlagt Salgsprincipper, der sikrede Selskabet Afsætning paa Grundlag af et i Konkurrencen uovertræffeligt Omdømme.

FABRIKKEN I SNAREGADE. TIDLIGERE A. BRØNDUM & SØNS BRÆNDERI.

EN INDUSTRIMANDS LIVSVÆRK.

Da C. A. Olesen mæt af Dage lukkede sine Øjne, havde han været administrerende Direktør i De Danske Spritfabrikker i 39 Aar, fra 1881 til 1885 sammen med Isidor Henius, derefter til 1914 som Enedirektør og Resten af sin Tid med Sønnen, *Chr. H. Olesen*, ved sin Side, først som Underdirektør, fra 1916 som Direktør. Krigsaarenes drøje Slid lod han Sønnen tage, men tænkt og handlet blev der under Chefens Øjne og i hans Aand.

Det er ikke Hensigten med nærværende Skrift at give en i streng Forstand kronologisk Fremstilling af C. A. Olesens mangesidige Virksomhed i denne lange Aarrække, og navnlig vedrørende De Danske Spritfabrikkers Historie skal der henvises til den foreliggende udførlige Litteratur. Men saa meget kan straks siges, at han som Erhvervsmand i Kraft af mønstergyldig Indsats opnaede Resultater, der

tegner en forbavsende fast Opgangslinie gennem urolige Tider og, da Katastrofen hen imod den første Verdenskrigs Afslutning brød ind over Spiritusindustrien, gjorde hans Selskab til Hovedhjørnестenen i den Fremtid, der kunde bevares for denne danske Erhvervsgren.

Ser vi paa Udviklingen indtil dette kritiske Tidspunkt, falder nogle for Spiritusindustrien særegne Forhold i Øjnene. Naar forbigaaende Eksportkonjunkturer undtages, var den henvist til at afsætte sin Produktion af Spiritus og Gær paa det danske Marked, og Fabrikationernes moderne Teknik kunde kun komme til fuld Udfoldelse i Stordrift. De smaa Virksomheder gled ud, og de mere modstandsdygtige søgte sammen i Koncentrationer for at kunne hævde sig i Kampen om den hjemlige Afsætning. Den heraf følgende Konkurrence vilde yderligere have ryddet op i Industriens Bestand af Fabrikker, hvis Organisation og Regulering ikke havde tilvejebragt ordnede Forhold.

Ogsaa Skattepolitikken kom til at begunstige Stordriften, skønt dette i og for sig ikke var tilsigtet. Og selve Spiritusafgiften, 18 Øre pr. Pot ren — 100 % — Spiritus var længe den næstlaveste i Europa. Endnu ved Reformen af 1908, da Toldnedsættelser skulde kompenseres ved Forhøjelse af Spiritusbeskatningen, sattes Afgiften paa Akvavit og Brændevin til kun 19 Øre pr. Liter 100 %; men for Spiritus til Forskæring af Vin o. lign. samt til teknisk Brug indførtes en Tillægsafgift paa 45 Øre pr. Liter, og i 1912 endelig sattes Afgiften af *al* i Danmark tilvirket Spiritus, undtagen naar den denatureredes, til 60 Øre pr. Liter.

Paa dette Tidspunkt bukker »den fattige Mands Snaps« altsaa under for en ubønhørlig Skæbne. Lige fra Estrupia-tets Dage havde de skiftende Finansministre ligget paa Lur efter den, men den holdt sig længe som demokratisk

Klenodie. Først da den sociale Betragtning af de stærke Drikkes Problem trænger igennem og giver Afholdsbevægelsen voksende politisk Indflydelse, slaar den billige Brændevins Time. I 1903 havde Regeringen nedsat den første *Ædruelighedskommission*, og med dens Indstilling som Grundlag gennemførtes *Beværterloven af 1912*, ifølge hvilken Retten til Udskænkning af stærke Drikke kun, bortset fra Gæstgivere i Byerne, kunde opnaas ved kommunal Bevilling. Og paa dette Punkt satte Afholds- eller rettere Forbudsbevægelsen efter amerikansk Mønster ind med sit — i Loven ikke hjemlede — Krav om, at der skulde afholdes kommunale Afstemninger, inden Bevillingen gaves. I mange Tilfælde medførte disse Afstemninger Nægtelse af Bevilling.

Som det vil ses, bragte Aaret 1912 ikke blot en klækkelig Forhøjelse af Brændevinsafgiften og dermed en væsentlig Fordyrelse af Drikken, men selve Beværtningen med »stærke Drikke« blev principielt og i stort Omfang ogsaa reelt udskilt fra den almindelige Næringsret og, hvad der var særlig betydningsfuldt, udskilt som et Felt, der vilde og maatte blive ramt af yderligere Angreb paa Næringsfriheden. Allerede i 1914 nedsattes *Den II Ædruelighedskommission* til Forberedelse af en Revision af 1912-Loven og med Paalæg om at undersøge Forhold af »Betydning for Afgørelsen af Spørgsmaalet om, hvorvidt og i saa Fald ved hvilke Midler Stat og Kommune kan og bør støtte Bestræbelserne for Forbud mod Tilvirkning, Indførsel og Salg af stærke Drikke«. At denne Instruks med dens Baggrund af Forbudsstemning og politisk Tjenstagtighed tog Sigte paa selve den ikke-tekniske Spiritusindustri Eksistens, kunde ingen være i Tvivl om.

Nu kom ganske vist Verdenskrigen imellem med sit Veto mod normal Lovgivning, men samtidig med Tvangs-

situationer, der næsten ubegrænset kunde tages til Indtægt for finansielle og sociale Forholdsregler af skæbnesvanger Rækkevidde for Spiritusindustrien. Men helt op til Verdenskrigen var denne Industri som saadan endnu et frit Erhverv, kun en særlig Beskatningsform underkastet. Og endnu var Akvavit og Brændevin, skønt mere end tredobbelst beskattet i Sammenligning med Tiden før 1912, en ogsaa for jævne Folk overkommelig Drik. Naar Spiritusfabrikationen holdtes inden for den hjemlige Forbrugsgrænse, og en fornuftig Prispolitik førtes, var Erhvervet lønnende for Virksomheder med tidssvarende Anlæg og sunde Kapitalforhold. Det danske Landbrug var rigtignok blevet kornimporterende og følgelig i væsentlig Grad gledet ud som Leverandør til Spritfabrikkerne, men disse fandt — bortset fra en enkelt Periode — Erstatning i amerikansk Majs.

Spiritusindustriens anden — nyere — Hovedgren, Gærfabrikationen, var ved C. A. Olesens Tiltræden som Direktør for De Danske Spritfabrikker en udpræget Eksportindustri, havde derpaa en Nedgangstid og fik saa i Aarene nærmest før og efter 1890 en Renæssance, ved hvis Udnyttelse C. A. Olesens Fremsyn fejrede en af sine store Triumfer, og ved hvis Ophør hans klare Blik for det nære, hjemlige Marked havde sikret hans Selskab ny og varig Konsolidering. Gærproduktionens videnskabelige og tekniske Udbygning i Tiden inden Verdenskrigen er i sig selv et interessant Kapitel, men i Almindelighed kan det siges, at Bestræbelserne for at fastholde den gamle Samhørighed mellem Tilvirkningerne af Spiritus og Pressegær helt igennem lykkedes, alt imedens og skønt Spiritus'en, der oprindeligt uden Sammenligning var Hovedproduktet ogsaa ved Fremstilling af Gær, efterhaanden, takket være nye Metoder, traadte mere i Baggrunden. De to Pro-

duktioner vedblev for Bevidstheden og industrielt at høre saa nøje sammen, at Forbindelsen bevaredes, ogsaa da en revolutionerende dansk Opfindelse i C. A. Olesens sidste Leveaar gjorde Gærens Fremstilling til en næsten spiritusfri Proces.

Kaster vi til sidst et Blik paa Spiritusindustriens indre Forhold, vil vi finde, at Aarene jævnsides med den store industrielle Udvikling bringer de uundgaaelige skiftende Konjunkturer med fuldt op at gøre for de driftsmæssige og merkantile Ledere, endvidere, at en Konkurrence, der undertiden antog ret tøjlesløse Former, Skridt for Skridt afløstes af et organisatorisk System, hvis Funktion var nøje gennearbejdet og blev saa loyalt respekteret, at selv meget elastiske Bestemmelser om de enkelte Medlemmers Stilling næsten ikke voldte Ulemper. Det forekommer Forfatteren, at det Kompleks af Aftaler, der forvaltedes af *Foreningen af danske Spiritusfabrikanter*, staar Mønstergyldigheden nær, og at ogsaa Industriens Kunder har haft god Grund til at se sig veltjente med dem. Ærefuldt er C. A. Olesens Navn knyttet til dette Organisationsværk. Men saaledes som Tidens Stemning var, kunde det ikke undgaas, at der skumledes om »Sprittrust«, ikke mindst til Fremme af den iltre Korsfarerstemning mod »de stærke Drikke«, blandt hvilke Akvavitten unægtelig ikke er den svageste. Over for denne Stemning havde Spiritusindustrien med sine relativt faa Virksomheder kun ringe Modstandskraft.

Fra dette hastige Overblik over nogle almene Linjer i Spiritus- og Gærindustriens interne, skattemæssige og sociale Vilkaar i Tidsrummet fra De Danske Spritfabrikers Stiftelse til det store europæiske Fredsbrud vender vi

os til den Mand, der uden Besmykkelse kan betegnes som Erhvervets Hovedperson i de paagældende 33 Aar.

Hvis nogensinde Begrebet Soliditet har ikklædt sig Kød og Blod, saa var det i Vendelboen C. A. Olesen, i hans Skikkelses Højde og Drøjde, i hans Blik, hans Bevægelser, hans Gang. Hans erhvervsmæssige og private Økonomi, hans Principper som Forretningsmand og Husfader, hele hans Livsindstilling og Livsførelse stod i nøjeste Samklang med denne hans ydre Fremtræden. Det var en given Ting, at *hans* Ledelse af De Danske Spritfabrikker maatte begynde og ende med Konsolidering. Men det var saa langtfra blot en forsigtig Økonoms Opsparing af Reserver og Holden igen paa Dividender. C. A. Olesen konsoliderede, kan man sige, i Marken, han samarbejdede sine Fabrikkers Produktion og Omsætning til een eneste systematisk forgrenet og overlegent behersket Forretning, produktionsmæssigt saaledes organiseret, at en fremsynet og initiativrig Ledelse hurtigt kunde iværksætte Tilpasning efter Ændringer i Teknik, Marked, Beskatning.

Allerførst, og det vil sige straks efter, at De Danske Spritfabrikker var traadt ud i Livet, gennemførtes Standardisering af Fabrikkerne Hovedprodukt. Valgt blev Aalborg-Fabrikkenes Akvavittype og Etiket, og i Etiketten indføjedes som fælles Varemærke det hvide Malteserkors paa rød Bund og omkring Korset Selskabets fulde Navn: Aktieselskabet De Danske Spritfabrikker. Gammelt og nyt var her sammenfattet i en baade symbolsk og salgsmæssigt velberegnet Enhed, der, som enhver véd, er et dansk Kvalitetsprodukts Kendingsmærke den Dag idag. Paa samtlige Fabrikker arbejdedes der hen til kun at tilvirke Taffel-Akvavit og Kommen-Akvavit, og kun disse to Sorter gik altsaa ind under Etiketten, blot at man af lokale Hensyn nederst paa denne anførte Navnet paa den By, fra

hvis Fabrik Varen stammede. Fremstillingen af Aalborg Akvavit er dog altid foregaaet paa Fabrikken i Aalborg, og de øvrige Fabrikkers Akvavitter blev efterhaanden inddraget til Fordel for Aalborgs, som var mest kendt. Standardisering var dengang et nyt Begreb i Danmark, men De Danske Spritfabrikkers Eksempel blev et af dem, der slog an, i saa høj Grad vandt saavel Selskabets Produktion som dets Afsætning derved. Af Salgsgrunde holdtes et Par Akvavitmærker — *Harald Jensen* i Aalborg og *Brøndum Kummenaquavit* i København — uden for Standardiseringen, da De Danske Spritfabrikker overtog de paagældende Fabrikker, men idag er C. A. Olesens Maltserkors alene om at repræsentere den danske Akvavit. Et ærefuldt Hverv.

Hvorledes laa nu det Marked, paa hvilket Maltserkorset holdt sit Indtog? Der solgtes endnu ganske betydelige Mængder dansk Spiritus til Udlandet, og forbigaaende Konjunkturer kunde stimulere dette Salg. Men den store spanske Chance var forpasset, og Hjemmemarkedet maatte i ganske overvejende Grad optage Produktionen. Alligevel saa, inkonsekvent nok, de toldbeskyttede Spiritusfabrikker dengang som flere andre Erhverv i disse den danske Verdensmarkedsdrøms unge Dage hen til Eksporten som den store Rigdomskilde, og Staten deltog i denne Betragtning med en stor Udførselspræmie. Verdensnoteringen paa Spiritus havde desuden i 1880 og 1881 ligget højt, og den danske Produktion gik under disse Omstændigheder for Højtryk. Men saa faldt Priserne; de faldt dybt, og de faldt 1880'erne igennem. Eksportmarkedet brød sammen, de danske Fabrikker laa med en Overproduktion, som det trods gentagne Prisnedsættelser tog lang Tid at faa afsat. En Mængde af de mindre Brænderier maatte simpelthen give op. Det var under disse Forhold af uvurderlig Værdi for

De Danske Spritfabrikker at kunne arbejde med ensartet Drift, og Selskabet gav hvert Aar Udbytte, ganske vist fallende fra $7\frac{1}{2}$ % i 1882 til 5 % i 1884, men derpaa igen stigende til 7 % i 1888, skønt Overproduktionen først i 1890 kunde siges at være fuldt afviklet.

I hele Perioden arbejdede C. A. Olesen utrætteligt og med Held paa at befæste og udvide sit Selskabs danske Marked — en Opgave, om hvis Krav til sin Mand det giver en Forestilling, at De Danske Spritfabrikker leverede omtrent Trediedelen af hele den danske Spiritusproduktion.

C. A. Olesen lagde megen Vægt paa de Oplands-Interesser, der knyttede sig til Selskabets Fabrikker hver for sig, og til Pleje af dem lod han Fabrikkerne selv indkøbe Korn hos deres Kunder, de stedlige Købmænd. Køb og Salg medvirkede saaledes ligeligt til Styrkelsen af Forbindelsen mellem Fabrik og Marked.

Men med Landbrugets fremadskridende Omlægning løsnedes Forholdet mellem Landmand og Købmand. Hidtil havde Landmanden haft sin Hovedindtægt af Kornet, som han om Efteraaret solgte til Købmanden, idet han derved afviklede den Kredit, Købmanden havde givet ham paa hans Vareindkøb siden sidste Høst. Nu derimod begyndte Landmanden at hente sine Penge paa Slagteriet og Mejeriet; hans Salg af Korn skrumpede ind; gik han med fuld Musik ind i den nye Driftsform, maatte han endog *købe* Korn. Varer til Forbrug i Husholdning og Bedrift købte han nu mod kontant eller paa kort Kredit, og han kunde købe, hvor det passede ham. De store, gamle Købmandsgaardes Saga ebbede ud. C. A. Olesen saa med den fødte Handelsmands skarpe Blik meget tidligt, at denne Udvikling for hans Selskabs Vedkommende gjorde en ny Salgsorganisation, helt anderledes bevægelig og mangfoldig i sine Tilknytninger end den gamle, nødvendig. Medens han

fremdeles gennem Virksomhedernes Indkøb bevarede den bredest mulige Føling med Landbruget og andre Erhverv, oparbejdedes der, idet Selskabet fik sine egne Rejsende, ved Siden af Salget til Købmændene en tætspunden Forbindelse med Vinhandlerne baade til Videreforhandling og til Butikssalg. Og i Kraft af denne Organisation skulde De Danske Spritfabrikker sindigt og støt arbejde sig frem til at blive et af Landets allerstørste Handelsforetagender med ca. 30.000 umiddelbare Kunder.

Med Føje er det i denne Forbindelse fremhævet, at det var dygtige Sælgere, der virkede for Selskabet. Saavel i Kritik som i Opmuntring fulgte C. A. Olesen sine Virksomheder og sine Folk med en Opmærksomhed, der virkede saa nærværende, at der kom baade taktfast Rutine og god Vilje, baade personligt Initiativ og Korpsaand over Arbejdet. Han veg heller ikke tilbage for selv at tage en Haand i med, og ikke mindst var dette Tilfældet, da han organiserede Salget af Spritproduktionens Affaldsprodukt: Bærmen og derved baade gjorde sig fortjent af en stor Kundekreds og tilførte sit Selskab betydelig Indtægt. Ved at instruere de enkelte Fabrikkers Ledere og Sælgere, ved personlig at træde i skriftlig Forbindelse med Købere af Bærme, ved at lade de gode Resultater fra Fabrikernes egne store Opfedningsstalde tale Bærmens Sag lykkedes det ham efterhaanden at skaffe det uvante Foderemne Indpas, saaledes at der omkring Fabrikkerne dannedes Kredse af faste Aftagere. Bærmen gjorde ikke sine Sælgere — og C. A. Olesen forstod i en sjælden Grad at vinde sine Folk for Sagen — til Skamme; den kom til at spille en ikke uvæsentlig Rolle i talrige Landbrugeres Bedrifter. Vanskeligst var det at bringe Varen til fjerntboende Aftagere fra de jyske Fabrikker, der alle laa østligt i Landsdelen. Herpaa raadedes der senere Bod ved Tørring. Et Anlæg ind-

rettedes i Randers, og dette fik Søgning helt ud til Vestkysten.

Havde Spiritussalget vanskelige Kaar i Aarene nærmest efter Stiftelsen af De Danske Spritfabrikker, saa var der for Gæralsalgets Vedkommende snarest Tale om en Katastrofe. Pressegæren var endnu kun sparsomt i Brug her i Landet, og Spiritusindustrien var derfor med de otte Niendedele af sin store Gærproduktion en Eksportindustri. Gær fremstilledes af et stort Antal Fabrikker, for De Danske Spritfabrikkers Vedkommende i Roskilde, Fredericia og Randers. Men ved en af de voldsomme Svingninger, der var ejendommelige for hin Tid, gik Gærudførslen, som i 1880 havde kulmineret med over 850.000 kg, i Løbet af de følgende seks Aar ned til knap 320.000 kg, og der produceredes i 1886 overhovedet kun 550.000 kg, deraf omtrent Halvdelen i en enkelt Fabrik i Faaborg.

Skønt Gærfabrikationen heller ikke i disse Nedgangsaaer bragte De Danske Spritfabrikker Tab, var Situationen dog alt andet end opmuntrende, navnlig heller ikke fordi den naturlige Vej til et Omslag spærredes af hine Aars store politiske Konflikt. Det var for dyrt at producere Gær i Danmark. Spritten og Gæren tilvirkedes i eet og samme Gæringskar, kun at Udbyttet af Spiritus sank i Forhold til den Stigning af Gærmængden, der ved særlige Metoder opnaedes. Men det var Karrets Rumfang (Karrummet), der beskattedes, og det med samme Afgift, hvad enten der kun produceredes Spiritus eller Gær plus Spiritus. Gæren maatte saaledes bære en meget væsentlig Del af Spiritusafgiften. Intet Under, at Industriens Mænd saa skævt til denne Urimelighed, der ogsaa gik ud over en almen Forbrugerinteresse, og uden at lade sig hæmme af aarelange Skuffelser arbejdede C. A. Olesen paa at opnaa en ren Spiritusbeskatning, altsaa skattefri Gærproduktion. Som

omtalt under Afsnittet om Beskatning naaedes dette Maal i 1887. Men forinden, allerede i den vanskeligste Tid og med stigende Eftertryk, efterhaanden som den nye Lovgivning tonede frem, havde han vundet sit Selskabs Bestyrelse for Tanken om udvidet Gærproduktion. Da Produktionen blev frigjort for Skat, kunde De Danske Spritfabrikker sætte Anlæg af betydelig Kapacitet ind, og da Gærfabrikken i Faaborg næsten samtidig traadte i Likvidation, blev denne Virksomhed købt og nedlagt og dens Maskiner overflyttede til Selskabets Fabrik i Fredericia.

Tilstødende Omstændigheder gjorde Virkningerne af Skattereformen dobbelt tilfredsstillende for Spiritusindustrien og ganske særlig for C. A. Olesens saa velforberejede Selskab. Derimod er det nuomstunder vanskeligt at forstaa, at Spiritusindustrien ved Beskatningsreformen i 1887 ikke trængte igennem med sit Forslag om Skattefrihed for *Sprit til teknisk Brug* og til Anvendelse i Husholdningen. Medens der kunde haabes paa et stort Marked for Gæren, forholdt det sig anderledes med Spritten. Forbruget af Akvavit og Brændevin svingede inden for ret snævre Grænser, og Opgang var ikke at vente, nærmere det modsatte. Rimeligvis voldte denne Kendsgerning ikke C. A. Olesen Sorg; han nød selv Spiritus med stort Maadehold og ønskede ikke at berige sit Selskab ved Medmenneskers Ulykke som Følge af Drikkeri. Men som Kemiker havde han et klart Blik for, at Spritten, dette fornemme Konserverings- og Brændstof, i stigende Grad vilde finde Anvendelse paa mange forskellige Omraader, og navnlig mente han, at dens Anvendelighed i det praktiske Liv i væsentlig Grad var et Prisspørgsmaal. Her stod man ikke over for humane og sociale Bekymringer, her gjaldt det blot om at kunne konkurrere med andre Varer, i første Linje Petroleum'en. I denne Sammenhæng ventede C. A. Olesen sig

ganske vist for meget af Spritten, men iøvrigt var hans Betragtning fuldkommen rigtig, lige saa velbegrunder som hans Forslag om, at Spiritus, der ved Denaturering var gjort udrikkelig, skulde fritages for Afgift. Men hvor simpel og rigtig Tanken end var — eller maaske netop derfor — den maatte vente ikke mindre end en Snes Aar paa sin Virkeliggørelse. Dog, den, der er forud for sin Tid, vinder ogsaa med. Den tekniske Sprit, derunder ikke mindst den denaturerede, fik, allerede medens C. A. Olesen levede, et stort Marked, og man kan næsten sige, at det var den, der, i Krigsperiodens farligste Timer, sammen med Gæren reddede selve Spiritusindustrien og dens gamle Hovedprodukt, Akvavitten. Trækker man Linjen op til idag, kan det fastslaaes, at De Danske Spritfabrikker ikke blot vedgaar Arv og Gæld efter C. A. Olesen, men ogsaa af hans Eksempel inspireres til eksperimentel og praktisk Fremdrift.

Udførslen af Gær, særlig til England, begyndte straks efter Skattereformens Ikrafttræden at stige og blev i Løbet af faa Aar større end nogensinde før. Idet De Danske Spritfabrikker stadig underbyggede Produktionen baade teknisk og maskinelt, kunde en Vare af høj Kvalitet indarbejdes i England og et Marked dér fastholdes, da Eksporten som saadan i Begyndelsen af 1890'erne ramtes af et nyt og dennegang varigt Nedslag som Følge af Luftgærens Sejrsang.

Men havde C. A. Olesen med sikker Haand plukket Eksportkonjunktorens gyldne Frugter, saa havde han lige saa bestemt fastholdt det Grundsyn, der ledede ham ved Stiftelsen af De Danske Spritfabrikker: Hjemmemarkedet var og blev det faste Punkt i Gær som i Spiritusproduktionens Tilværelse. Derfor blev der netop i de Aar, da Gærsalget til England gav den store Indtægt, arbejdet som ingensinde før paa det trevne danske Gærmarked, og dette Arbejde

fortsattes med om muligt endnu større Energi, da Eksporten svigtede. Det var et godt dansk Arbejde, Selskabets Sælgere gjorde i disse Aar, tidt besværligt nok, fordi Bagere og Husmødre skulde overbevises om, at Pressegæren *bagte* bedre end den gængse Ølgær, men efterhaanden blev Forstaaelsen almindelig, og idet den danske Spiritusindustri som saadan fik et stort hjemligt Gærsalg som Drifts- og Rentabilitetsgrundlag, nød C. A. Olesens Selskab, takket være sin landsomspændende Salgsorganisation, i første Linje Fordelen deraf. Men det tog Tid. Først i 1904 var den danske Gærproduktion naaet paa Højde med Gæreksporens Gyldenaar tidligt i 1890'erne, og undervejs havde mange Spiritus- og Gærfabrikker maattet indstille. Ser vi paa C. A. Olesens Bidrag til denne Udvidelse og Konsolidering af en dansk Produktion, der gjorde Landet selvforsynende med en Vare af vital Betydning for Folkets daglige Brød, da giver det denne Industrimand, der i stort og smaat havde sit Selskabs Tarv for Øje, Adkomst til en samfundsmæssig Anerkendelse, der yderligere berettiges, naar man gør sig Rede for, hvad dansk Gæringsforskning og Gærindustri ydede i hans senere Leveaar og har ydet derefter, alt i nøje Tilknytning til De Danske Spritfabrikker.

Vi vender med nogle Linjer tilbage til 1880'erne, hans Prøveaar som Leder af De Danske Spritfabrikker i de saaa omskiftelige Aar. Vi finder hans Forsigtighed udtrykt deri, at han i det store og hele holdt Gennemarbejdelsen af Produktionens Apparat inden for Fabrikkerne's givne Rammer. Selskabets Byggevirksomhed i disse Aar var meget beskeden. Vægten blev lagt paa Fremskridt i Teknik, Salgsystem og Økonomi. Det kan dog nævnes, at Roeskilde Spritfabrik fik elektrisk Belysning først i 1882, og da tilmed som Nummer 2 af samtlige danske industrielle Anlæg, og

kort Tid efter var der ogsaa installeret elektrisk Lys paa D. D. S. F.'s Fabrikker i Aalborg og i København. Man kunde have undt C. A. Olesen at være kommet ind som Nummer 1, men agterud i Feltet sakkede han aldrig. Der blev fulgt med Tiden i hans Virksomheder, og De Danske Spritfabrikkers Produktion var stadig omkring en Trediedel af hele Spiritusindustriens. Foretagendet var ham i og for sig anseeligt nok, gav ham ogsaa nok at tage Vare. Sine Konkurrenter havde han ingen Grund til at frygte. Mere end det, han brød sig heller ikke videre om at komme af med dem. Det var ikke hans Selskabs Formaal at opkøbe Konkurrenter, sagde han, og han fraraadede ligefrem at erhverve Brænderier, som Tid efter anden blev tilbudt De Danske Spritfabrikker.

Anderledes saa han paa det, naar det drejede sig om egentlig Rationalisering af Produktionen i Overensstemmelse med naturlige Markeder. Til den Ende blev *Harald Jensens kemiske Dampbrænderi* i Aalborg købt i 1883 og nedlagt, og i Forbindelse med Overgangen til Gærproduktion i stor Stil købtes og nedlagdes som allerede omtalt *Asmussens Gærfabrik* i Faaborg. Endelig bør det i denne Sammenhæng nævnes, at *A. Brøndum & Sønns Brænderi* i København erhvervedes efter Ejerens Død i 1893. Her blev der grebet saa hurtigt til, at De Danske Spritfabrikkers Bestyrelse ikke kunde høres i Forvejen. Tietgen og C. A. Olesen købte derfor paa Selskabets Vegne, men de havde ingen Vanskelighed ved at faa Købet godkendt, thi Selskabet raadede ikke over nogen Fabrik i København, der med sin hastige Vækst overgik ethvert andet dansk Markedsomraade i Omsætning. Købet af et af Byens store og mest ansete Brænderier forsvarede sig selv — ogsaa over for Konkurrenter.

Ved sin besindige, altid reelle, aldrig graadige Politik

som Erhvervsmand vandt C. A. Olesen hos Erhvervsfæller en Tillid, der var uden Brist og Forbehold, der gjorde ham selvskreven til at spille en Hovedrolle under Spiritusindustriens Bestræbelser for at naa til en fornuftmæssig Regulering af Virksomhedernes indbyrdes Konkurrence. *Foreningen af Spiritusfabrikanter i Danmark*, der var stiftet i 1876 med det Formaal at være Industriens Organ over for Regering og Rigsdag og at skaffe Medlemmerne brænderiteknisk Orientering, sygnede hen i 1880'erne. Det berettes fra 1888, at dens Kassebeholdning var nede paa Kr. 62,88. Paa det Møde, hvor denne triste Meddelelse blev givet, oplystes det yderligere, at Mødeudgiften vilde sluge Halvdelen af Beholdningen. Saa satte de 32 Herrer, der deltog i Mødet, »en Hat i Bevægelse«, og i den indsamledes Kr. 133,00. Men dermed var Foreningen ikke bragt paa Fode. Det blev C. A. Olesen, der tog Initiativet til den Rekonstruktion, som i 1891 førte til Stiftelsen af *Foreningen af danske Spiritusfabrikanter* med C. A. Olesen som Formand og *Martin Meyer, Christianshavn Spritfabrik*, som Næstformand. Foreningen begyndte med 53 Medlemmer. C. A. Olesen var Formand til 1898 og derefter Næstformand til sin Død. Han efterfulgtes som Formand af sin trofaste Arbejdskammerat, Direktør, Landstingsmand *Charles Tvede*, Helsingør, der havde Posten til sin Død i 1931. Tvede blev iøvrigt efter Koncentrationen fra 1923 Formand for De Danske Spritfabrikkers Bestyrelse.

Foreningen stiftedes ifølge sin Formaaalsparagraf for »at værne om de Interesser, der knytter sig til Fabrikation samt Rektifikation af Spiritus og Gærfabrikation i Danmark«. I Formen defensiv, i Realiteten med alsidig aktivt Sigte er denne Affattelse betegnende for C. A. Olesen, der altid hyldede Valgsproget: lempelig i Maaden, stærk i Sagen. Hvad der laa for, var gennem fire enkle Lovparagraffer

at faa truffet Aftale mellem Foreningens Medlemmer om Regler for Handel med Spiritus og Gær, derunder om Priserne for disse Varer. Der sluttedes en Spiritusoverenskomst og en Gæroverenskomst, hver for sig bindende for samtlige Underskrivere, men kun indtil blot een af dem opsagde skriftligt med 8 Dages Varsel. Nu skulde man jo tro, at det vilde gaa med Overenskomsterne som med den polske Rigsdag. Det kom heller ikke til at mangle paa Opsigelser, og i Begyndelsen var Overenskomsterne unægtelig ikke altid særlig effektive. Men formelt ophævede blev de aldrig, og i Virkeligheden blev de Indrømmelser, der var gjort de enkelte Deltageres Selvbestemmelsesret, i Tidens Løb Overenskomsterne til Befæstelse. Man lader sig ikke godvilligt en Ret fratage, men at have en Ret, som man ikke kunde tænke sig at gøre Brug af, er dobbelt Tilfredsstillelse. Der skulde komme den Tid, da Overholdelsen af Spiritusoverenskomsten simpelthen paasaas af et af Foreningen nedsat »dømmende Udvalg«, i hvilket en juridisk Dommer, den af alle højt agtede Overretsassessor *I. Timm*, havde Sæde. Foreningens Medlemmer var pligtige at give Udvalget enhver Oplysning, der blev dem afkrævet, og Udvalgets Kendelser, der kunde medføre Bøder, var inappellable! Om Gæroverenskomstens mere bevægede Historie og om de betydningsfulde industrielle Opgaver, som Foreningen i Tidens Løb kom til at varetage, nogle Ord senere. Her kun saa meget, at Foreningens Prispolitik var præget af stor Forsigtighed og, da nogle Aars Konkurrencevirvar var overstaaet, troligt blev efterlevet af Foreningens Medlemmer. I 1904 oprettede Hovedforeningen en *Arbejdsgiver Afdeling*, og denne indmeldte sig i *Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening*. Det var en fuldkommen frivillig Sag at være Medlem—og saa blev efterhaanden alle det, for saa vidt de beskæftigede organiserede Arbejdere. Beteg-

nende for Industriens Arbejdsforhold er det, at Samkvæmet med Arbejdernes Organisationer ingensinde har været formærket af alvorlige Konflikter.

Uden at gaa nogen af de gode Mænd for nær, med hvem C. A. Olesen arbejdede, tør det siges, at Foreningen af danske Spiritusfabrikanter ved sin Oprettelse, sin indre Organisation og sin Virksomhed gennem Aarene sætter hans Klogskab og hans Samhu med Kaldsfæller et Æresminde. Der groede Orden i hans Fodspor, hvor han kom frem, og hvad han var med til at grunde, dét blev staaende.

Som Formand for Foreningens Udvalg til Prisernes Overholdelse fulgte C. A. Olesen Principper, der kommer til Orde i et Brev, han sendte et af Foreningens mere besværlige Medlemmer:

»Det bliver omstændeligt at besvare Deres æ/ Gaarsbrev udtømmende skriftligt, medens det vel lod sig gjøre mundtligt, naar De vilde ulejlige Dem herop.

I Hovedsagen kan jeg dog sige Dem, at det vilde være ganske uoverkommeligt for Udvalget at undersøge enhver Sag, hvori der reises Mistanke om Overtrædelse. Den, der reiser denne, har baade Interesse i og Leilighed til at belyse Sagen bedre end nogen anden, og Udvalget maa i Hovedsagen være dømmende, men kun inkvirerende, naar Klageren møder med nogenlunde Bevis ...«

Kopierne af C. A. Olesens Korrespondance viser, at adskillige af Foreningens Medlemmer ikke tog den Overenskomst, hvori de var Deltagere, alt for højtideligt. Enhver af dem skulde underskrive et Eksemplar, der deponeredes hos Udvalget, men i adskillige Tilfælde indløb Eksemplarerne med Overstregninger af de Punkter, som efter Afsenderens Mening vilde komme dem paa tværs i deres Forretning. De maatte saa skrive under engang igen. Klager over Omgaaelser af Prisbestemmelserne var der mange af, men da Angiverier uden Bevisligheder ikke toges i Betragtning, og da paa den anden Side udokumenterede Benægtel-

ser havde samme Skæbne, fik Udvalget efterhaanden nærmest kun Bryderier med ganske faa Medlemmer, om hvilke det gjaldt, at de baade var flittigst til at klage over andre og hyppigst paa Anklagebænken selv. Udvalget kunde ved Kendelser idømme Bøder, og det skete ogsaa i nogle Tilfælde, men med et Maksimum af 500 Kr. Kun en enkelt Fabrik udtraadte definitivt af Overenskomsten — og undergravede saa sin Eksistens ved en alt for bekostelig Konkurrence. Uforanderligt taalmodig, ogsaa over for Kværu-lanter, med en Indsigt, der ikke lod sig føre bag Lyset, og ikke til at rokke fra Kravet om, at hvor mindelig Ordning ikke kunde opnaas, skulde den Afgørelse, der var at træffe, være ret og rigtig, blev C. A. Olesen den ideale Formand for Udvalget, og hans Fortjeneste af Organisationens Konsolidering kan næppe overvurderes.

At De Danske Spritfabrikkers dominerende Stilling ledte ham Hvervet, siger sig selv. Men han satte altid denne Faktor ind til Sikring af sunde Forhold i selve Spiritusindustrien. Da flere af de større Fabrikker i 1903 laa inde med betydelige Lagre som Følge af Overproduktion i de foregaaende Aar, vilde en af Fabrikanterne have oprettet et Fond til at bestride Udgifterne ved at faa Overproduktionen eksporteret. Endvidere udkastede han Tanken om at skaffe Industrien af med visse Virksomheder for derved at begrænse Produktionen. Han henvendte sig desangaaende til C. A. Olesen, men denne svarede, at han ikke vilde legalisere en Overproduktion. Og han fortsatte:

»Jeg mener derimod, at vi maa gaa en anden Vej. Vi maa lade Statistiken oplyse, hvem der i de sidste 10 Aar har skabt en ny og kunstig Produktion, som de ingen naturlig Afsætning har for, og denne Produktion maa bort. Deri ligger den eneste Mulighed for en sund og fredelig Udvikling ...

Tanken om Køb og Nedlæggelse af gamle Brænderier vil vel vanskeligt kunne udføres i den fremsatte Form, thi jeg tænker mig, at saa godt

som alle Brænderier vilde melde sig som Sælgere paa de antydede Betingelser, og det vilde ikke vare længe, før nye Brænderier opstod, naar de havde Udsigt til at ende paa disse Betingelser, og jeg anser kun saadan Købsforpligtelse for mulig under et Statsmonopol.«

Det blev, som C. A. Olesen vilde: intet Eksport-Fond, men Regulering af Produktionen. I sine Bemærkninger om Nedlæggelse af Brænderier foregriber han Fremgangsmaaden ved Koncentrationen af Spritindustrien i 1918.

Det har sig med et Erhvervsforetagende som med enhver anden levende Organisme. For at det skal kunne trives, maa det sættes i Verden med naturlige, sunde Forudsætninger. Dette var uomtvisteligt Tilfældet med De Danske Spritfabrikker, og ikke mindst C. A. Olesen havde Æren deraf. Saa træder Foretagendet ud i Livet, og hvad det nu drejer sig om, er at frugtbargøre Forudsætningerne, at bringe dem til Udfoldelse gennem de Muligheder, som Initiativ og Energi kan tilføre dem. Aarene bringer Medgang og Modgang i Flæng. Arbejde er ikke nok, der maa ogsaa kæmpes, anderledes er Vilkaarene ikke. Men det vil næsten altid vise sig, at det er Begyndelsen, taget i videre Forstand, der afgør Sagen. Og vanskeligt skal der kunne nævnes en Begyndelse, der stærkere understreger denne Regel end det første Tiaar af C. A. Olesens Tid som Direktør for De Danske Spritfabrikker. Naar Linjerne i det foregaaende paa adskillige Punkter er ført ud over dette Tiaar, undertiden endog helt op til Dato, saa turde Foranledningen og Berettigelsen ligge lige for. Da Olesen kunde se tilbage paa dette Tiaar, 1881—1891, var han kun midt i Fyrerne, og dog kan det med Sandhed siges, at han som sit Selskabs Drifts- og Forretningschef havde sikret det en Fremtid, der maatte blive præget af en sund Væksts Aarringe. Saavel

indadtil som udadtil var De Danske Spritfabrikkers Virksomheder saaledes koordinerede og saaledes i Funktion, at de Opgaver, som Videreførelse og Tilpasning efter Tiden og Forhold maatte frembyde, kun forelaa til Løsning, ikke som Farer for Skuffelser, endsige for Nederlag. Og var C. A. Olesen naaet saa vidt i sin store Bedrift, og havde han allerede derved vundet Autoritet, saa var han i Kraft af sin stovte og tillidvækkende Personlighed, sin ligevægtige Realitetssans, sin sikre industrielle Vurdering blevet en Mand i forreste Række blandt Kaldsfæller, betroet af dem med deres Organisations højeste Post.

Føjes dertil, at han efter Dagens Travlhed hvilede ud i et Hjem, hvor alting var paa sin rette Plads, og hvor Smaafolk flokkedes omkring ham, hvad skulde der saa kunne fattes ham i at være en lykkelig Mand? Naar han spurgte sig selv derom, meldte der sig intet Savn som Svar. Og taknemmelig mod Livet gik han uden Utaalmodighed med faste Skridt videre ad den stærke og brave Mands visse Vej.

1890'erne var en bevæget Tid for Spiritus- og Gærindustrien. For Spiritus'ens Vedkommende medførte Overproduktion og Aftalesvig en Konkurrence, der tidvis antog ret regelløse Former, men fra 1898 fik Foreningen af danske Spiritusfabrikanter Haand i Hanke med Forholdene, bl. a. ved Oprettelsen af en Omsætningscentral for Raaspiritus, hvorigennem en Regulering af de enkelte Fabrikkers Produktion i nogen Maade kunde iværksættes. I denne Ordning var De Danske Spritfabrikker, der kunde overtage og behandle meget store Kvanta Raaspiritus, et Hovedled. Selskabet arbejdede støt og med god Fortjeneste, alt imedens Spiritusindustrien som saadan i Overensstemmelse

med den almindelige Udvikling var Skuepladsen for en Række Koncentrationer under Aktieselskabsform samtidig med, at mindre Virksomheder i Flokketal gled ud, fra 1890 til 1900 ikke mindre end 62, hvorefter der i hele Landet kun fandtes 52 Brænderier, af hvilke igen de 12 var samlede under 3 Selskaber, der tilsammen beherskede Størstedelen af Produktionen. Af disse 12 Virksomheder henhørte Halvdelen under De Danske Spritfabrikker. Til de store Fabrikkers Overvægt bidrog det ogsaa, dels at Forbruget af fuselholdig Drikkespiritus efterhaanden gled ud, dels at næsten Halvdelen af Produktionen solgtes til Forskæring. I begge Tilfælde var der Tale om en forædlet, stærkt rensset Vare, som de smaa Brænderier med deres mere primitive Anlæg ikke kunde præstere. Til Gengæld blev de store Fabrikkers tekniske Apparat bragt paa Højde med Tidens Krav.

Det blev ogsaa disse Fabrikker, der i den sidste Ende hørte stede Fordelen af, at Gærproduktionen var gjort skattefri ved Afgiftsloven af 1887. Tidligere var Gæren blevet fremstillet af forholdsvis faa Fabrikker. Nu optog flere og flere af de store Spritfabrikker denne Produktion, der under den foran omtalte Eksportkonjunktur blev en indbringende Forretning. Ganske vist blev det kun en stakket Glæde, men sket var nu engang sket: Spiritusindustrien var blevet en Spiritus- og Gærindustri. Og hovedsagelig henvist til det indenlandske Marked, som ogsaa Gæren var, blev hele Industrien som saadan overvejende at betragte som en Hjemmeindustri. I de første Aar efter den store Gæreksperts Ophør antog Konkurrencen om det danske Forbrug Former, som meget mindede om dem, der havde skæmmet Spiritusindustrien. Denne Borgerkrig, dens skiftende Faser og dens sluttelige Bilæggelse gennem Foreningen af danske Spiritusfabrikanter skal ikke her omtales i det enkelte. Udgangen var, at der, bl. a. ved Over-

enskomster med Landets store Bagermesterforeninger, blev tilvejebragt ordnede Forhold paa et Grundlag, som i Princippet holder den Dag idag, og at Gærtekniken i den samme Periode gjorde store Fremskridt, som det kunde ventes med De Danske Spritfabrikker i forreste Linje. De store Ombygninger i 1904 af Selskabets Fabrik i Fredericia med Fabrikation af Luftgær for Øje var et Vidnesbyrd derom.

Ogsaa efter Aarhundredskiftet huserede Straadøden blandt de smaa Brænderier, men da der, skønt Forbrugets Tendens, om end med Svingninger, var nedadgaaende, stadig kom betydelige Anlæg til, blev Industriens Situation mere og mere spændt. Efterhaanden skred dog Grunden under nogle Virksomheder, der søgte ved urentabel Konkurrence at raade Bod paa Savnet af naturlige Forudsætninger, og desuden havde den sunde Spiritusindustri i Foreningen af danske Spiritusfabrikanter faaet et Organ, der med solidarisk Vægt kunde sætte ind paa Helhedens Vegne, bl. a. ved at købe og nedlægge Brænderier, hvis Produktion ikke kunde forenes med en paa det virkelige Forbrug hvilende rationel Prispolitik.

Af de to Afgiftslove, som Aarene inden Verdenskrigen paaførte Spiritus- og Gærindustrien, lod Loven af 1908 endnu Akvavit og Brændevin i Fred, men Sprit til Forskæring ramtes af en klækkelig Tillægsafgift. Derimod saa C.A. Olesen endelig Industriens Kamp for skattefri denatureret Spiritus, en Kamp som han tidligst havde rejst og sejgest holdt oppe, kronet med Held. Loven var iøvrigt med sin Uensartethed i Beskatningen hverken Industrien eller Statskontrollen bekvem, og da »Riget fattedes Penge«, blev den af Industrien ønskede ensartede Afgift paa al Spiritus i 1912 gennemført i Forbindelse med en Afgiftsforhøjelse; Drikkespiritus beskattedes herefter som før nævnt med

60 Øre pr. Liter 100 % Spiritus. Forhøjelsen samvirkede med Forbrugets allerede dengang nedadgaaende Tendens og gjorde den nysnævnte Regulering af Produktionen dobbelt nødvendig. Ved Verdenskrigens Udbrud regnedes der med en Aarsproduktion af ca. 13 Millioner Liter. Salget af Spiritus til Drikkebrug, der i Aaret 1900 havde været 6.80 Liter 100 % pr. Indbygger, var i 1913 gaaet ned til 4,14 Liter 100 %.

Vender vi os til De Danske Spritfabrikkers Oplevelser i Perioden fra 1891 til Krigsudbruddet i 1914, saa er det allerede fremhævet, at den Organisme af Produktion og Salg, som C. A. Olesen havde grundet og i alle Enkeltheder gennemarbejdet, viste sig enestaaende modstandsdygtig over for Aarenes mangeartede Omskiftelser, som ikke lod noget Omraade af Driften uberørt. Det er betegnende, at Konsolideringen af Selskabet gennemførtes aldeles kontinuerligt; dets Reserver voksede med hver eneste Aarsopgørelse, alt medens Aktionærernes Udbytte klatrede sig opad for sluttelig at naa 11 %. Baggrunden for disse Resultater var en stadig fremadskridende, ofte særdeles bekostelig à jour Føring af Fabrikernes Materiel og i Sammenhæng dermed et omfattende Byggeri, der i Snaregade — forhen Brøndums Brænderi — var forbundet med Køb af flere tilstødende Ejendomme. I de her omhandlede Aar var de industrielle Kraftanlæg i rivende Udvikling. Nye Typer af Dampkedler og Dampmaskiner, automatisk Fyring, Installation af Dynamoer, kort sagt, hele den moderne Fabriktekniks Rationalisering og Økonomisering af Driften prægede De Danske Spritfabrikkers Virksomheder. Deres Produktioners høje Kvalitet og omhyggeligt betjente Marked underbyggede Aar for Aar Selskabets Rang som *primus inter pares*.

Skulde man udpege Periodens vanskeligste Aar, maatte

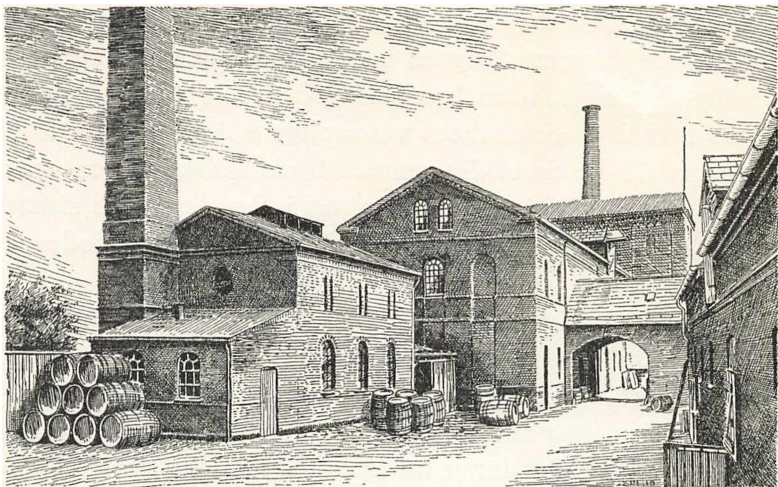
det blive det af økonomisk og politisk Krise forpinte 1908, til hvis Tab ved talrige Fallitter og Akkorder for Spiritusindustriens Vedkommende kom Bryderierne med Beskatningens Omlægning. De Danske Spritfabrikkers Aktionærer maatte yde deres Tribut til dette svære Aar: de fik kun 9 % i Udbytte mod 10 % Aaret forud. Men det var ogsaa det hele, og i 1909 oversteg Selskabets Bruttofortjeneste for første Gang 1 Million Kroner. Aktionærerne fik paany deres 10 %. Og i 1910 naaedes for første Gang 11 %. Endnu viste Produktionen af Spiritus Opgang; Tiderne var gode, og desuden steg Forbruget af denatureret Sprit. I 1912—13 tilvejebragtes for Gærens Vedkommende den landsomfattende, paa Overenskomster med Bagermestrenes Organisationer hvilende Prisordning, hvorved en usund Konkurrence bragtes til Ophør. Men 1912 bragte ogsaa den første store Forhøjelse af Skatten paa Drikkespirit, og det allerede noget vaklende Forbrug gav i 1913 stærkt efter. Produktionen maatte sættes ned; Nødvendigheden af yderligere at nedsætte Antallet af Fabriker meldte sig. Foreningen af danske Spiritusfabrikanter var medvirkende til, at to ret anseelige Virksomheder gik ud af Produktionen, den ene i 1913, den anden i 1914. Den Koncentration, der var gaaet som den røde Traad gennem Spiritusindustriens nyere Historie, havde nu fundet den sidste Form, der var forenelig med erhvervsmæssig Selvbestemmelsesret. Industrien havde lagt Opgaven i sin stærke Organisations Haand, men havde ganske vist ogsaa dermed givet Staten Anvisning paa Vejen til at føre Koncentrationen til Bunds. Det var Verdenskrigen, der, hurtigere end nogen kunde ane, gjorde denne Anvisning effektiv.

For C. A. Olesen gjaldt det under alle Omstændigheder om at bevare De Danske Spritfabrikker som Industriens stærkeste Koncern. Det lykkedes ham tilfulde. Trods

uundgaaelig Indskrænking af Spiritusproduktionen som Følge af Forbrugets Svigten havde Selskabets sunde Forretning dog en saadan Indtjeningsevne, at Aktionærene baade i 1912 — Selskabets vanskeligste Aar — og i 1913 fik deres 11 %. Samtidig gennemførte Selskabet en stor Byggevirksomhed i København og i Randers, det sidste Sted i Forbindelse med Anlægget af en stor og topmoderne Luftgærfabrik.

Men længe forinden Verdenskrigen brød ud, og navnlig fra Tiden op imod Aarhundredskiftet, havde C. A. Olesens Personlighed, hans egne Resultater som Erhvervsmand og hans Forbindelser indenfor dansk Industri og Storhandel givet ham Virkefelt langt ud over De Danske Spritfabrikkers Rammer og gjort ham til en ogsaa i det offentlige Liv fremtrædende Skikkelse.

PARTI FRA FABRIKKEN PAA STRANDBOULEVARDEN I KØBENHAVN.

MESTEREN I SIT VÆRKSTED.

I »Gær- og Spiritusindustriens Historie« siges det om C. A. Olesen, at han var »en Mand, hvis Tanker maa erfares gennem hans Handlinger«. Og det har ogsaa sin Rigtighed. Et Værk som hans vil altid først og sidst være et Tankearbejdes Frugt, Frugt af Tanker om store Ting, men ogsaa om smaa, Aaremaals- og Langfarts-Tanker, men lige saavel Tanker, der færdes vagtsomt i det daglige og nære. Det er ogsaa sandt, at C. A. Olesens Tanker ikke var af den snaksomme Slags, og at han selv har foretrukket at lade sine Handlinger fortolke dem. Men lad os alligevel forsøge at tegne et Nærbillede af ham i hans Værksted, De Danske Spritfabrikker.

Det vil ikke undre, at han, idet han som administrerende Direktør gaar ind i Ledelsen af en Koncern med fem Fabrikker og en Aktiekapital paa 3 Millioner Kr. — mange

Penge dengang — saa langt fra svimlede ved sin Ophøjelse, at han snarere synes at ville indrette sig, som om der ikke var sket noget videre. Alligevel lyder det næsten uvirkeligt, at han paa Selskabets Hovedkontor i den første Tid foruden sig selv kun beskæftigede to Personer, hvoraf den ene var Sekretær og Kontorchef, den anden Bogholder — og at det samlede Antal Funktionærer paa Hovedkontor og Fabrikker var 19, heri alle Grader og Beskæftigelsesarter medregnede. Endnu midt i 1890'erne var Antallet kun 40, deraf 8 paa Hovedkontoret. C. A. Olesens Svoger og nære Medarbejder indtil 1917, *Frederik Nielsen*, blev fra 1892 Kontorchef paa Hovedkontoret, efter at den første Kontorchef og Sekretær, *H. L. Schultz*, var afgaaet ved Døden i Slutningen af 1891. Den tekniske og merkantile Udvikling øgede som overalt i Industrien de oprindelige smaa Funktionærtal, saaledes at De Danske Spritfabrikker i 1917 beskæftigede 103 Funktionærer. Og i 1920, C. A. Olesens Dødsaar, var, som Følge af Koncentrationen, Styrken oppe paa 200. Gær- og Spiritusindustriens egne Forhold afgiver et talende Eksempel paa *den ny Mellemstands* Opkomst. Men ikke mindre bemærkelsesværdigt er det, at den udbetalte Løn til Virksomhedernes Arbejdere tyvedoblede i C. A. Olesens Tid. Og lad os, medens vi er ved Tallene, sluttelig nævne, at Afgifterne paa Akvavit og Brændevin steg saa meget, at de i 1920 var over 100 Gange saa høje som i 1880'erne. Aarene gik ikke sporløst hen over Spiritusindustrien i C. A. Olesens Tid!

Men vi vender tilbage til Begyndelsen og dermed til De Danske Spritfabrikkers første, midlertidige Hovedkontor i Slotsholmsgade 18, hvor C. A. Olesen residerer med sin Kontorchef og sin Bogholder. Saaledes som han havde indrettet sig, vil det forstaas, at han for at kunne gennemføre en Administration, der tilfredsstillede hans strenge For-

svarlighedskrav, maatte være næsten alvidende med Hensyn til sine Fabrikkers Indretning og Drift, og at han maatte vedligeholde umiddelbar Kontakt med Virksomhedernes Gang og atter og atter foretage personlige Indgreb. Rejser var endnu ret besværlige, Telefon mellem Landsdelene kendtes ikke, Telegrafbenyttedes yderst sjældent, og C. A. Olesen var en sparsommelig Mand. Jævnside med grundige Inspektioner løber hans Korrespondance, som han fører personlig, naar Omstændighederne taler derfor. Der foreligger mangfoldige Breve af den Slags fra hans Haand. Han skrev praktisk taget uden Rettelser; hans Haandskrift er aldeles ensartet, altid med det for ham ejendommelige stærke Tryk i nedadgaaende Penneføring, aldrig med blot den ringeste Antydning af Hastværk. Brevene lod han kopiere i gode, gammeldags Kopibøger, der endnu er bevarede. Ind imellem er der Breve, som ikke direkte vedrører Driften; ogsaa Familjeanliggender, væsentlig af økonomisk Natur, omhandles. De haandskrevne Breve holder Stillingen længe efter, at Skrivemaskinen er taget i Brug og Hovedkontoret flyttet og forvandlet til en Suite tætbefolkede Lokaler. Kurriøst virker i de senere Kopibøger en Del Kopier af maskinskrevne Breve, gennemgaaende ret ulæselige i Modsætning til C. A. Olesens Haandværk.

Mon ikke disse egenhændige Breve har haft deres store Betydning i Forholdet mellem Chefen og hans betroede Folk? De har gjort Forbindelsen mere personlig, Tankeudvekslingen mere fortrolig, Ros mere skattet, Dadel eftertrykkeligere, alt dette saa meget mere som C. A. Olesen i Formen er en saare hensynsfuld Brevskriver, uden at Bestemtheden lider derved. Det lyser ud af Brevene, hvordan han har haft det med sine Medarbejdere; han har været den fulde Myndigheds Ihændehaver, men en pligt-

Telegramadresse: SPRIT.

AKTIESELSKABET
DE DANSKE SPRITFABRIKKER.

KJØBENHAVN, K, den 16. Aug. 1905.

Hv. Overretssagfører P. A. Olesen.

I Afsending af Oppretholds Brev
ser jeg ikke, der er andet at sars, end
jeg at behøvede os til Deres afsluttede
Brev. Vi have ikke forlangt andet af
Reichsai, end at have beviser Apparaters
Kantsalighed ved at drive det og der
have ikke have eller vis dette, som nyttes
yderligere Forhandling med have ikke

Deres hengivne

C. A. Olesen.

opfyldende undergiven har altid kunnet vide, at Myndigheden udøvedes af en Ven.

Der er ikke den Ting, C. A. Olesen agter for ringe til en Besked. Det hedder i et Brev fra 1883:

»Til Paaklæbning af Etiketter bruger De bedst *Dextrin*, som De køber i Pulverform hos en Materialist og opløser i lidt koldt Vand. Forholdet vil De let udfinde ved et Forsøg, og dette er den bekvemmeste, renligste og billigste Klister, De kan faa.«

I samme Brev er der Tale om Eksport af Akvavit til Tyskland, og C. A. Olesen skriver til Adressaten:

»Jeg formoder, at De vil se Pakning og Form af Kasserne, saa en saadan med 11 Fl. Aquav. og 1 Fl. Sprit skal følge, uagtet vi tabe Udførsels-godtgjørelsen af saa lille et Quantum.«

I samme økonomiske Aand:

»Vær saa god at opgive hvor Hr. H. ønsker det (et Parti Akvavit) leveret for at vi kunne adressere det derefter, det bliver da uden Extra-udgift for os bragt efter Adressen.«

Og:

»Vi have her en Skyllemaskine som vi nu ingen videre Brug faa for, medens De ved den kan lade en Dreng skylle Flasker, det er vel bedst vi sender Dem den paa Mandag.«

Over Fabrikkerens Maskineri vogter C. A. Olesen med den største Omhu. I hele Perioden op til 1900 følger han det Princip, at alting skal vedligeholdes omhyggeligt, men saa ogsaa tjene sin Tid ud. Her atter en af hans praktisk-økonomiske Anvisninger i et Brev, denengang fra 1890:

»... Kjedlerne er det ligefrem farligt at bruge med Sten af Betydning paa. Det maa derfor paalægges Bestyreren personligt at paase at Kjed-

lerne renses aldeles grundigt for Sten og hurtigst muligt ved at tage saa stort et Stykke som muligt medens Kjedlen er ude af Brug og derefter bør dette vedligeholdes ved grundig Rensning af Pladerne, hver Gang Kjedlen er under Rengjøring. At tage Folk fra Frich til dette Arbejde synes mig for dyrt, da der under Tilsyn kan bruges simple Arbejdsfolk dertil. Kun maa vi da selv anskaffe Hamre og paase at disse ikke bruges saa skarpe at de sætter Ar i Kjedlerne.«

Af et Par Breve, der er betegnende for C. A. Olesens Form for Paatale af uheldige Forhold i Produktionen:

»Jeg ser, at Randers ogsaa begynder at faa Efterskumning og synes, at det bliver lidt uhyggeligt, især da der er skarp Klage over Udseendet af Aarhus Gjæren. For mig staar det, som om der begaaes en Feil der foranlediger det (Mangel paa Proberhed? hvor kommer de frasiiede Skal-ler hen?), og da den snavsede Efterskumning forøger Udbyttet mere end ren Gær, ynde Bestyrerne den...«

»... Den hele Sag er mig ikke klar efter Deres Fremstilling, thi med de Lokalteter De har, bør Varens Fordærvelse ikke forekomme, og der- næst maa der dog være Opsigt med baade Fabrikation og Udlevering, saaledes at det ikke kan komme ganske bag paa Dem... Det er Uret af Dem, at De har hemmeligholdt Sagen for mig, thi vi bør dog strax have Meddelelse om slikt, men nu maa vi have fuld Klarhed over det Passerede og over, hvem der bærer Skylden derfor...«

Naar C. A. Olesen skal sige sin Mening om en Forseelse, er Ordet *Uret* Kernen i hans Misbilligelse — ogsaa af en, som i det foreliggende Tilfælde, meget alvorlig Kalamitet. Mere end selve denne gaar det ham nær, at en betroet Mand — en Fabrikbestyrer — ikke har handlet *ret* over for ham. Des alvorligere har Tilrettevisningen ramt. Hans egen Retsindighed var ordsproglig i hans Personale.

I denne Forbindelse har ogsaa det følgende Brev Interesse. Nogle Fyrbødere paa en jydsk Fabrik har forset sig groft, og C. A. Olesen er blevet underrettet derom af Fa- brikens Bestyrer. Han svarer:

»Af Deres Indberetning om Fyrbødernes Sag gjør det mig ondt atter at faa et bedrøveligt Indblik i Arbejdernes Forhold i Fabrikken i (Byens

Navn), og desværre viser det sig, at den Fordringsfuldhed vi der tidligere have mødt, ikke engang har været parret med nogen tilsvarende Pligtfølelse.

Fyrbødernes Stilling hører til de mere betroede og vel lønnede i vor Fabrik og naar det kan ske, at disse Folk i aarevis kunne ringeagte en givne Ordre saaledes, at de ikke alene enkeltvis, men i Forening, føre deres Foresatte bag Lyset, saa er dette en Skam ikke alene for de Paa-gjældende selv, men for alle deres Kammerater og jeg vil haabe, at denne Sag maa give Stødet til, at en anden og ærligere Aand maa faa Indpas iblandt dem.

Med Beklagelse ser jeg, at Respekten for den paagjældende Ordre siges at have været svækket fra en Side, som Arbejderne vare berettigede til at anse for ledende, men uden paa Sagens nuværende Stadium at ville udtale mig nærmere herom, kan jeg kun finde, at Hensigten med den givne Ordre laa saa klar, at trofaste Arbeidere selv med Lethed maatte kunne vide, hvad de burde gjøre. Forseelsen kan maaske mildnes noget, men ingenlunde undskyldes ved de givne Oplysninger.

De har derfor handlet ganske korrekt ved at suspendere begge Fyrbøderne og egentlig burde Følgen være Afsked strax, men i Betragtning af, at de begge erkjende og beklage, hvad de har gjort og af, at de med deres Familier ville være sørgeligt stillede ved helt at afskediges nu, da Vinteren staar for Døren, saa kan jeg, da De gaar i Forbøn for dem, følge Deres Forslag, hvorefter de altsaa begge gives Udenomsarbejde for i Vinter. De maa imidlertid begrænde dette til senest 1. Maj, til hvilken Tid anden Stilling maa kunne opnaaes og tilbyder der sig forinden en fast Plads for dem, gjøre de naturligvis klogest i at tage den, thi ovennævnte Tidsfrist kan ikke ventes forlænget fra vor Side.«

Et andet Træk har Forfatteren fra Ingeniør *A. Gerstberg*. Med hans egne Ord:

»C. A. Olesen forlangte meget af sine Medarbejdere, men sparede til Gengæld heller ikke sig selv, og han forlangte, at enhver indenfor Virksomheden, og paa den Plads, hvorpaa han var sat, skulde gøre sin Pligt fuldtud; da jeg engang i Forbindelse med et Forslag til Kontrolering af Brændselsøkonomien i Dampkedlerne foreslog et svensk System, hvorefter Fyrbøderne skulde belønnes efter den Økonomi, hvormed de fyrede, afviste Etatsraaden enhver Tanke om et saadant Forslag, simpelthen fordi han mente, at de fik deres Løn for at udføre Arbejdet bedst mulig, og ifølge hele sit ubestikkelige Livssyn og sine

Anskuelse om ethvert Menneskes Pligt kunde han derfor ikke tolerere, at visse Arbejders Slaphed skulde afstives ved et Præmiesystem.«

Hvad der er ret, skal respekteres, hvis saa Retten er. Nogle Arbejdere har kigget for dybt i deres Brændevinsration, og der har været Spektakler. C. A. Olesen skriver i den Anledning, at det jo kunde være heldigt at afskaffe Brændevinsrationen, men »den er jo en Ret for Folkene«, og derfor vil han se, om man ikke under den forestaaende Lønforhandling kan faa Rationen ud af Verden mod Indrømmelse paa anden Maade.

Men han var paa den anden Side en Chef, der stod ved sine undergivnes Side, hvis der var sket *dem* Uret, og naar han samvittighedsfuldt havde undersøgt den paagældende Sag. Et Brev om et saadant Tilfælde, i hvilket en af hans Rejsende var indviklet, taler for sig selv. Det er stilet til en af Landets store Brænderiejdere:

»Deres Ærede af 27. ds. modtaget og efter at have drøftet det Passerede med Hr. B. (den Rejsende) har jeg nøie overtænkt Sagen. Jeg skjønner imidlertid ikke, at De har Grund til stor Beklagelse, idet De selv har givet Anledningen, og jeg skal tillade mig at minde om, hvad der er gaaet forud. De har utvivlsomt bemærket at D. D. S. F. have forholdt sig temmelig passive paa Deres Fabriks Gebet og tilbudt mindre ivrigt der end i Roeskilde Spritfabriks Tid. Jeg troede derfor egentligt, at vi stiltiende respekterede hinandens Territorier, indtil pludselig vor omtalte Kunde i Byen N. N. blev vundet af Dem ved en Pris, som især dengang var usædvanlig lav. Selvfølgelig vidste jeg dette, saasnart det var sket, men De mærkede ingen Gjengæld. Paa Mødet her i Byen fremsatte De et skarpt Angreb, uden Adresse, paa de Rejsende, og kort efter berettedes det Hr. B. af andre Deltagere i Mødet, at man under den selvskebelige Sammenkomst ganske almindeligt havde vidst, at han var den, som Angrebet sigtede til. Jeg tror at vi vilde være kommen glattere over denne Sag, naar De havde udtalt Dem ligefrem overfor mig, istedet for ad Omveje paa Mødet og jeg tror, at det var urigtigt af Dem overfor os at byde saa lavt til Vedk. i N. N.

Ifølge Hr. B.'s Udtalelser er de omskrevne Meddelelser gjorte i Forsøghed til et Par Kjøbmænd, som stod ham personligt nær og jeg

beder Dem sige mig om der er berettet Nogetsomhelst som ikke er rigtigt eller fuldtud overensstemmende med Sandheden.«

»Det var urigtigt af Dem« — atter dette blide og dog saa dybt sigtende Udtryk. Brevet gjorde sin Virkning.

Rene Linjer vilde han have helt igennem i sine Virksomheder. En Fabrikbestyrers Anmodning besvarer han saaledes:

»Det gjør mig ondt, at jeg ikke ser mig istand til at imødekomme Deres Ønske om at tage en Mand i Lære. Jeg har nemlig maattet afslaa mange Henvendelser af samme Art til mig og endog nægtet min egen Broder at lade sin Søn lære hos os. De vil nemlig kunne indse, at i et Aktieselskab vilde den Ene være lige saa berettiget til at faa Adgang som den Anden og enten maa man altsaa consequent nægte det eller ogsaa gjøre sin Drift omtrent offentlig, og dette anser jeg ikke for rigtigt.

Jeg haaber, at De forstaar Nødvendigheden af dette Princip og at jeg saa gerne jeg end vilde imødekomme Dem maa bede Dem opgive denne Plan som naturligvis heller ingen Anden nu vilde kunne faa Tilladelse til at gennemføre.«

Højremand var han jo, og i Estrupiatets Kamptider stemte han ikke forkert! Men enhver ærlig Anskuelse havde hans Respekt. Saavel af moralske som af forretningsmæssige Grunde skulde han meget have sig frabedt, at Folk, der var i De Danske Spritfabrikkers Brød, ikke kunde have deres politiske Overbevisning i Fred. Da det engang sidst i 1880'erne kom ham for Øre, at der under en hidsig Valgkamp i Aalborg skulde være forsøgt Valgtryk over for Arbejderne af Fabrikens Ledelse, telegraferede han øjeblikkelig til Forretningsføreren:

»Telegrafer hurtigst, hvorledes det forholder sig med Stifttidendes Beskyldning. Sørg for, at enhver af Arbejderne, som ønsker det, kan stemme og stemmer frit, men svar ikke i Bladene, ialfald ikke foreløbig.«

C. A. Olesen var ikke en Ven af Bladpolemik om interne

Anliggender! Forretningsføreren havde imidlertid en god Samvittighed og kunde offentliggøre en Erklæring, som straks bragte Rygterne til Ophør.

Den suveræne Skaber af De Danske Spritfabrikker er C. A. Olesen blevet kaldt, og i Virkeligheden blev den store Virksomhed en Afspejling ikke blot af hans Kyn-dighed som Tekniker, Administrator og Købmand, men saa at sige af hans Personlighed. Han stod højt i sine Medarbejderes Øjne, men Samarbejde var hans ledende Princip, og af dette Samarbejde groede Afgørelserne frem paa en saadan Maade, at alle dertil kaldede kunde siges at have bidraget til dem. Det gav trods Arbejdsdelingen en forunderlig Følelse af organisk Helhed, af Regelmæssighed i Pulsslaget. Og det gav Foretagendets Vækst en indre Sundhed. Slet ikke indladende, og dog ligefrem, velvilligt tilgængelig omgikkes C. A. Olesen sit Personale, og i Forhandling om de saa mangfoldigt forekommende Anliggender var hans saglige, rolige Form parret med udpræget Evne til at formidle stridbare Anskuelser. Og saa vidste man altid, hvor man havde ham.

Ingeniør A. Gerstenberg, der i 1901 blev raadgivende Ingeniør for De Danske Spritfabrikkers maskin- og bygnings-tekniske Installationer, og som derefter i en lang Aarrække hovedsagelig virkede for Selskabet, siger, at han, skønt han ikke tilhørte selve Funktionærstaben, uvilkaarligt kom til at føle sig som »en af Huset«, altid velkommen, naar der blev kaldt paa ham.

Det gjaldt ganske vist ikke selve hans Entré i Selskabet, men til Gengæld fik han straks det rigtige Indtryk af Manden i Huset. »C. A. Olesen havde«, fortæller han, »bedt mig om at rejse op til Aalborg Afdelingen for at undersøge et Forslag til en Ændring ved Malteriet, som Afdelingen havde indsendt til Hovedkontoret.«

»Det var det første Arbejde, som Direktør Olesen havde betroet mig, og glad tog jeg til Aalborg for at tage fat paa Opgaven, men blev her mødt med den Bemærkning, at min Assistance var overflødig, da man ganske nøje vidste, hvad der skulde foretages i denne Sag, og derfor allerede havde skrevet til Hovedkontoret; hertil maatte jeg naturligvis svare, at det var paa Direktørens Foranledning, jeg var der og maatte gøre mine Undersøgelser, før jeg tog tilbage, hvilket jeg da ogsaa fik Lov til. Efter endt Tilbagekomst udarbejdede jeg mit Projekt, som blev forelagt Direktøren og godkendt, da dette efter hans Mening frembød væsentlige Fordele, og til Trods for Modstand fra Afdelingens Side fik Direktøren ogsaa denne til at indse det samme.

Ved at sende en Trediemand op til Aalborg opnaaede Direktøren baade at faa en Kritik af Afdelingens Forslag og dernæst at faa Forandringen udført paa en Maade, som han syntes bedre om, og vel at mærke uden at der af den Grund blev skabt nogen Misstemning i Aalborg Afdelingen.

En anden Sag, forøvrigt ogsaa i Aalborg Afdelingen, drejede sig om et Rektificérapparat af fransk Fabrikat, hvis Kolonne var udført af Kobber og i Aarenes Løb var blevet stærkt tæret, hvorfor jeg anbefalede Etatsraaden at lade Kolonnen udføre af Jern, idet mine Undersøgelser havde godtgjort, at Kobberkolonnens nederste Del, hvori Spritdampene dannedes, var udført af Jern og overhovedet ikke tæret; at lade den ny Kolonne helt udføre af Jern var langt det billigste, og til Trods for Aalborg Afdelingens kraftige Indvendinger og Frygt for at forlade den hævdevundne Anvendelse af Kobber til dette Brug skar Direktør Olesen ved sine logiske Slutninger gennem Afdelingens Fordomme, og Kolonnen blev udført her i Landet til Trods for, at noget saadant aldrig før havde været Tilfældet. Det nye Apparat gik godt og blev senere efterfulgt af et lignende ved en anden af Afdelingerne.«

C. A. Olesens Interesse for dansk Produktion gav sig ogsaa et bemærkelsesværdigt Udtryk ved Anlæget af Luftgærfabrikken i Randers, til hvilket Tegningerne blev udarbejdede af Gerstenberg. Hele Apparaturet til Fabrikken, med Undtagelse af ganske enkelte udenlandske Specialmaskiner, som det ikke var formaalstjenligt at lade konstruere og udføre her i Landet, blev nemlig tilvirket paa danske Maskinfabrikker. Dette kan idag lyde helt selvfølgelig, men var noget ganske uhørt dengang, hvor det

blev betragtet som en Sag hævet over al Diskussion, at den Slags Specialapparat skulde anskaffes fra Udlandet.

Som gæringsfysiologisk sagkyndig medvirkede Tyskeren Dr. *Wilhelm Kiby* saavel ved Anlægget i Randers som ved en samtidig Modernisering af Skumgærfabrikken i Roskilde. Under Gennemgangen af Apparaturet i Randers nægtede han pure at lade Luftgærkarrene speciallakere indvendig, idet han hævdede, at en saadan rustbeskyttende Behandling ikke vilde have været nødvendig, hvis det havde drejet sig om Maskiner af tysk Oprindelse, og skønt Afdelingen nedlagde Protest mod at gaa igang uden Anvendelse af Speciallak, blev Fabrikken alligevel prøvekørt med det Resultat, at den første Gær var misfarvet paa Grund af Rust fra Apparaturet. Da Dr. Kiby ikke desto mindre blev ved sit, tog Gerstenberg med Nattoget til København for at sætte C. A. Olesen ind i Sagen, hvorefter Resultatet næste Morgen blev, at Etatsraaden med sine diplomatiske Evner formildede den vrede Doktor, Lakeringen foretoges, og Gærens Farve blev, som den skulde være.

Der kom flere Mellemspil, men C. A. Olesen stod Last og Brast med den danske Teknik, der her erobrede nyt Land, og som det senere vil blive omtalt, blev Fabrikken i Randers et Arnested for den danske Gærtekniks Triumf.

Ingeniør Gerstenberg meddeler som en Iagttagelse, der bekræftes af C. A. Olesens andre Medarbejdere, at han var en Mester i at gøre sine Afdelinger modtagelige for Afgørelser, som de oprindeligt havde været imod. Kritik af eller smaalig Utilfredshed med saadanne Afgørelser forekom saa godt som aldrig, dertil vurderede man, belært af mangen Erfaring, *Etatsraadens* Dømmekraft for højt.

Det er ogsaa Gerstenberg, der ved Siden af C. A. Olesens nøjeregnende Paapasselighed med de Midler, han var

sat til at forvalte, fremhæver hans Rundhaandethed med formaalstjenlige Bevillinger. Der ligger særlig Vægt paa dette Udsagn. Gerstenbergs Forbindelse med De Danske Spritfabrikker daterer sig nemlig som sagt fra Brydnings-tiden omkring Aarhundredskiftet med dens voldsomme teknisk-industrielle Udvikling, i hvilken Spritfabrikkerne deltog med gennemgribende Fornyelser af Bygninger og Anlæg. Ogsaa ved de senere, i mange Tilfælde overordentlig bekostelige Bygningsforetagender og Installationer, hvorved De Danske Spritfabrikker hævdede og hævdede deres Niveau, var han C. A. Olesens betroede Mand. »Skulde jeg idag«, siger han, »udtale gode Ønsker for dansk Industri, kunde de samles i Ønsket om, at der til Ledere af danske Virksomheder altid maatte findes Mænd med de samme helstøbte Karakteregenskaber som C. A. Olesen.«

Det er ogsaa disse Egenskaber, der præger C. A. Olesens Indstilling og Handlemaade som Købmand, Konkurrent, Kollega. Ingen Forretningsmand kan have instrueret sine Sælgere omhyggeligere end han i sine haandskrevne Breve, men de skal have rent Mel med i Posen hjemmefra, nemlig fra ham selv, og hans Opmærksomhed for Kunders særlige Typer, deres Vaner og Smag fornægter sig aldrig.

Hvor nøjagtig Besked faar ikke en Repræsentant, der skal indarbejde »Dänischer Kümmel« i Hamburg i disse Linjer:

»Vedlagt følger et Udkast til Avertissem. som jeg vil foreslaa at benytte og hvori De hvis De finder det heldigt selv kan foretage de nødvendige Udhævelser. Det forekommer mig at vi bør fremhæve at Varerne aftappes i vor egen Aftapningsanstalt og fremfor Alt maa Detailprisen ind i Avertissementet og fremdeles i alle senere Averteringer for at undgaa at der sjadskes. (De sætter da vel ogsaa Priserne paa Af-ficherne?) Saavel De som Hr. S. vil se, at jeg har udeladt Deres Navn thi De bør som vor Repræsentant ikke omtales der og Deres Stilling bliver jo bekendtgjort gennem Firmaanmeldelsen. Hr. S. kan saa nævnes der uden at Hr. With ogsaa nævnes og dette bør undgaaes, derimod bør

De i Forening med ham forfatte en Liste over Exportørerne og i Forretningens Navn sende dem en brevlig Meddelelse om at vi have etableret en Aftapningsanstalt for vore bekjendte Taffel Aquavit og Brændevin ogsaa til Export og at Hr. Herm. Schack vil have Fornøjelsen at besøge dem i den Anledning og at han saavel som Comptoiret modtager Exportordrer til Udførelse. Udstyrelse og Pakn. kan hovedsagelig rette sig efter Kjøberens Ønske.« (I Marginen opregnes derefter en Række Firmaer, til hvilke der *ikke* skal skrives).

Af Udkastet til Avertissementet fremgaar det, at en Flaske fuselfri Aquavit solgtes for 65 Pf., en Flaske fuselfri Brændevin for 35 Pf. — dog uden Flaske. Det var i 1883.

Som tidligere omtalt havde De Danske Spritfabrikker erhvervet Brøndums Brænderi i København. Det dervede Destillationsapparat, der var af en forældet Konstruktion, blev utjenstdygtigt og skulde udskiftes. Man foreslog C. A. Olesen at benytte Lejligheden til at indsætte et mere tidssvarende Apparat, hvorved der ogsaa vilde opnaas Driftsbesparelse, men han svarede, at man derved risikerede, at Spritten blev rektificeret i saa høj en Grad, at noget af dens specielle Aroma, og som Publikum satte Pris paa ved dette Mærke, antagelig vilde forsvinde, hvorfor man burde holde sig til den gamle Konstruktion, og herved blev det, idet det nye Destillérapparat blev en tro Kopi af det gamle!

Han var overhovedet en Mand, der kendte sine Pappenheimerer. Her er et lille kuriøst Eksempel: Da der skulde foretages nogle Installationer i Aarhus-Fabrikken, skrev han til Bestyreren:

»... det vil rimeligvis volde B. stor Vanskelighed at komme igjennem med Haandværkerne, thi i Aalborg er disse godt dresserede, medens Forholdet i Aarhus er dette, at Haandværkerne er myndige, og især N. N. vil paa Forhaand modtage B. med Uvillie og sætte Lus i Skindpelsen hos de Andre. Spektakler maa han altsaa vente, vil det da være klogest at udsætte B. for at maatte rekvirere Haandværkere fra Aalborg, eller vilde det ikke være fornuftigere, at der straks ...«

Naar han træder i Forbindelse med en Købmand, sker det under klare, præcise Forudsætninger, der ogsaa maa overholdes af Kunden. Til Belysning af hans Principper følgende Brev til en fynsk Aftager:

»Deres Ærede af 15. modtog jeg igaar og jeg beklager, at De ikke tidligere har udtalt Dem, som nu, da vi langt lettere havde uddebatteret dette mundtligt end skriftligt.

Det er ikke Iver for at faa lagt et Baand paa Dem, der har dikteret mit Forslag til Dem, thi troede jeg ikke, at begge Parter i Samhandelen saa en blivende Tillokkelse, saa havde jeg ikke indledet Sagen. Ikke heller gaar jeg ud paa at presse Dem ind i Kjøb for maaske at kunne tilvende Fabrikkerne en ringe Fordel paa de 10000 Potter ved Prisfald, dette er ikke min Metode overfor Folk, der staar i stadig Forbindelse med Fabrikkerne ... Mig kommer det kun an paa at der for at naa en saadan Pris som den jeg har bebudet Dem, maa gjøres en stor Forretning og har De ikke den Tro, at De, efter at De har arbejdet dermed i 3 Mdr., kan gjøre sikker Regning paa at sælge 10000 Potter i 4 Mdr., saa er Sagen forfejlet, og saa kan Fabrikkerne ikke sælge til den Pris, der er opstillet ...«

Igen og igen beklager han i sine Breve, at Adressaten ikke har talt sig ud med ham om den Sag, de havde sammen. Det at tale sig til rette Ansigt til Ansigt og med en reel Afgørelse for Øje var alle Dage hans egen Skik. Naturligvis véd han, at han er en stærk Mand. Han frygter ikke nogen Konkurrent, det kunde ikke falde ham ind at lade sig »drive med«, og naar han er i godt Humør, ser han hen til Fornøjelsen ved at »muntre« næsvise Medbejlere til Markedet. »Fribytter« med Kvaliteter og Priser skal aldrig forekomme i hans Praksis, »skjulte Grossister ved Hjælp af stor Lagerløn eller Provision« ligesaa lidt. Sine Priser staar han inde for. Til en Gærfabrikant, der har klaget over Underbud i Konkurrencen, skriver han:

»... siden jeg talte med Dem have vi solgt hvad vi behøve at sælge og vi ere intetsteds gaede under de allerhøieste Priser. Fra os vil Forargelsen derfor ikke komme, men ville Gærfabrikanterne være saa

ufornuftige at stile henimod at forære Gjæren bort, saa vil det gjøre saa ringe Virkning paa os og vore Planer, at vi ikke derved drives et Haarsbred til Siden ...«

Ikke længe efter overtog De Danske Spritfabrikker den paagældende Fabrikants Virksomhed.

Og saa nogle Linjer af et Brev til en anden Konkurrent, der aabenbart er paa Krigsstien:

»... Til Deres Slutningsbemærkninger kan jeg med god Samvittighed sige, at jeg aldrig hverken i Ord eller Gjerning har givet Dem Anledning til at tro at D. D. S. F. vilde holde Styrkeprøve med sin Pengesæk imod Deres eller Andres og jeg vil blot bede Dem fortiden spørge Raaspritsælgerne her om hvem der har virket mest i det nye Forslags Aand og altsaa for Raaspritspriserne enten Fabrikant (Adressaten) eller D. D. S. F., jeg anser det da for muligt, at De faar et andet Svar, end De synes at vente.

Forøvrigt vil det glæde mig at drøfte denne Sag yderligere med Dem mundtligt hvortil den bedst egner sig.«

Mellem denne Konkurrent og C. A. Olesen skulde det senere komme til et udmærket Samarbejde. For det var rigtigt, hvad der blev skrevet til ham, C. A. Olesen konkurrerede aldrig paa Pengesækken og kun saare sjældent, over for Underbydere, paa Prisen. Han konkurrerede paa sin Bedrifts Teknik og Økonomi. Og han konkurrerede paa Kvaliteten.

De Danske Spritfabrikkers hele Politik maatte i ikke ringe Grad blive normgivende for Spiritusindustrien. Ikke uden Stolthed kan C. A. Olesen i 1899 i en Oversigt til Toldinspektør *J. L. Moltzen* paavise, »hvor støt vort af Udlandets vældige Svingninger uafhængige Marked har fulgt Raaprodukternes Pris«. Han skriver, at der i Tiden til 1890 var Overproduktion som Følge af Eksportpræmien. Men derefter indtraadte der Underproduktion

»saaledes at vi havde faaet Mangel paa Sprit hvis D. D. S. F. ikke havde sat 2 Brænderier i ekstraordinær Sommerdrift, hvorved Jobberiet

blev forhindret, og Spritpriserne fulgte næppe nok med de pludseligt stigende Majspriser. Her var Aktieselskabets Regulering af væsentlig Betydning« ... »og naar man følger Udlandets store Svingninger i Spirituspriserne som Følge af Kartoffelhøst, Spekulation og Toldforandringer, kan næppe noget Land fremvise saa stabile og sunde Prisforhold som Danmark«.

Højt skattet saavel af hans Værkfæller i Foreningen af danske Spiritusfabrikanter som af hans eget Selskabs Bestyrelse blev den Bestemthed, hvormed han, skønt sikkert udsat for et stærkt Tryk af personlig Art, holdt Spiritusindustrien klar af Tørvesprit-Eventyret i Lille Vildmose. Dette Eventyr havde sin Oprindelse i et fransk Patent, udtaget af en Ingeniør *Reynaud*, hvem det var lykkedes at interessere udenlandsk og dansk Kapital i Foretagendet, der først blev drevet af *Französisch-deutsche Torfspiritus-kompagnie* og fra 1906 af *Internationalt Tørve-Sprit A/S*. I dette Selskabs Bestyrelse sad bl. a. C. A. Olesens gode Ven, Vinhandler *Georg Bestle*.

Ideen om at udvinde Raasprit af Mosejord, saakaldet Hundekød, var i og for sig ikke ny, men Forsøgene havde givet for ringe Udbytte, og i et Brev fra 1904 siger C. A. Olesen skeptisk, at det vist er noget, Teoretikerne sysler med. Imidlertid skulde Reynauds Metode mangedoble Udbyttet, og i hvert Fald havde han meget store Penge midler til Raadighed. Enorme Beløb ofredes paa Opførelse og Montering af den stort anlagte Fabrik; uvejsomt som den var beliggende, kostede alene Transporten af de tunge Maskiner urimelige Summer. Reynauds og hans meget internationale Konsorter gjorde sig desuden Tilværelsen overmaade festlig, og Rygterne om deres Leben satte Nordjylland paa den anden Ende. Men af »Hundekødet« klemte Fabrikken kun nogle faa Tusinde Liter i den korte Tid, den bestod; Driften indstilledes ved Nytaarstid 1908.

Forinden havde man søgt at interessere Spiritusindu-

strien i Metoden. Tanken havde navnlig en ihærdig Fortaler i Bestle. Det lykkedes ogsaa at faa C. A. Olesen til paa Foreningen af danske Spiritusfabrikanter Vegne og ledsaget af Professor *Niels Steenberg*, at aflægge et Besøg paa Fabrikken i September 1907. Men Besøget skal have faaet en brat Afslutning og have sparet Internationalt TørveSprit A/S for en stor Frokost, der var tiltænkt Gæsterne. Thi C. A. Olesen gennemskuede alle Foregøglinger og sagde brat fra. Dagen efter skrev han til Virksomhedens daværende Direktør, at han ikke ansaa det for muligt »ved Fabrikkens nuværende Indretning at foretage noget Driftforsøg med sikkert Resultat«. Han foreslog derfor, at saadanne Forsøg stilledes i Bero, indtil Direktøren havde opnaaet Resultat hos sine udenlandske Venner, men var naturligvis paa sin Forenings Vegne villig til mundtlig Forhandling i København ...

Et halvt Aar efter krakkede Foretagendet, og Maskiner og Inventar blev solgt til højre og venstre for Spotpriser. VildmoseBoblen var bristet.

Ikke sjælden kommer C. A. Olesen i sine Breve ind paa Forholdene i Udlandet. Han er nøje orienteret og ganske paa det rene med, at Spiritusindustrien som Skattekilde og af andre Grunde næppe kan gøre sig Haab om en fri Fremtid. Des forsigtigere maa den forholde sig over for Staten og Offentligheden, gøre sin Uangribelighed gældende, saa langt det overhovedet er muligt. Af den politiske Visdom i Erhvervsanliggender er han alt andet end imponeret. Til en af sine ledende Funktionærer skriver han mange Aar efter Afgiftsreformen i 1887:

»... Da sagde Præmisserne til Loven, at Udbyttebeskatningen var en Retfærdighedshandling imod Gjærfabrikkerne og vilde fremkalde Landbrænderier og Brug af simple Korn, og Estrup gjorde i Thinget Løjer

med en udvidet Gjær Export, thi det Stads kunde ikke holde sig til det naaede England. Vi (Spritindustrien) sagde stik modsat og fik Ret paa alle Punkter. Gjærfabrikkerne, der før laa i Fred, fik store Konkurrenter, vi fik en smuk Position i Gjær Exporten, at denne senere har tabt sig, har andre Grunde, og endelig kom der hverken et eneste Landbrænderi eller der blev brugt et eneste Pund daarlig indenlandsk Sæd. Erfaringen lærer saaledes, at Fagmænds Mening ikke er saa ganske at foragte ...»

Den industrielle Udvikling og dens Aarsager tegnede sig alt for klart for ham, til at han kunde tro paa Muligheden af den Opblomstring af Landbrænderierne, som der fra anden Side agiteredes for. Da en jydsk Proprietær henvendte sig til ham for at høre hans Mening om en Plan i saa Henseende, svarer han i et meget udførligt — og for en Gangs Skyld dikteret — Brev paa en Maade, der er lige saa tiltalende ved sin grundigt motiverede Advarsel som ved sit Vidnesbyrd om hans Hjælpsomhed. Efter en fyldig Redegørelse skriver han:

»Alle Forhold tagne i Betragtning, vil De indse, at De Danske Spritfabrikker næppe ville være tilbøjelige til at anlægge noget Brænderi for egen Regning, og naar vi ikke ville gjøre dette, saa vil De ogsaa forstaa, at selv om vi med Fornøjelse ville tilsige Dem at lede eller stille vor Sagskundskab til Deres Hjælp ved Ledelsen af et saadant Brænderi, og at afkjøbe Dem Spritten, saa vilde Følgen dog blive, at De kom til at bære Tabet ved Driften for at kunne levere Spritten til den Pris, som den er værd her i Landet.

Hvad Maistolden angaar, da vil den næppe gjøre anden Virkning, end at tvinge Brænderierne til at bruge anden fremmed Sæd. Maaske kunde den hæve Kartoffelprisen lidt, men næppe saa meget, at det kunde faa tilstrækkelig Betydning for Dem.

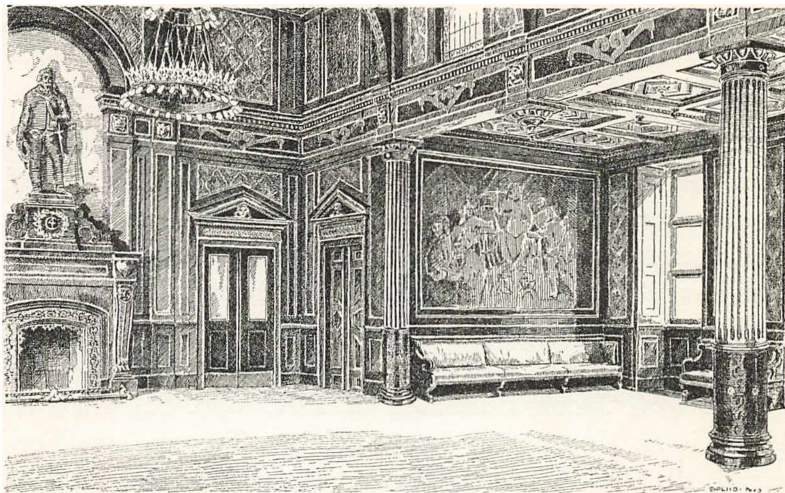
Hvis De kommer hertil i en nær Fremtid eller De ønsker en Samtale, naar jeg rimeligvis først i næste Maaned kommer til Jylland, da vilde Sagen maaske nok derved klares fyldigere, og jeg skal gjerne meddele Dem naar jeg kommer over, hvis De f. Expl. vil møde mig i Aarhus. Naar der kunde opnaaes en ringe Told paa Stivelse, vilde en saadan Fabrik (Stivelsefabrik) vist være den bedste Løftestang for Kartoffelavlens, og umuligt vilde det ei være, at man kunde finde paa en Form for Bærme, saaledes at den kunde bære Transporten fra Randers ud til Gre-

naa (Proprietærens Hjemegn), jeg skal anstille Undersøgelser derom, og er der forøvrigt Oplysninger som De ønsker er jeg som sagt gjerne til Tjeneste«.

Suveræn i De Danske Spritfabrikker var C. A. Olesen. Han var det ved overlegen Evne, men ogsaa i Kraft af Egenskaber, der vandt og bandt Mennesker — *menneskelige* Egenskaber i Ordets rette Forstand. Intet Under, at han havde idyllisk Samvær med sin Bestyrelse. Af Selskabets Stiftere fik de fleste Lejlighed til at følge hans Arbejde i en lang Aarrække — Erik Stokkebye til 1894, Tietgen til 1898, Jacob Holmblad til 1904, Will. Scharling til 1911, G. A. Hagemann, der efterfulgte Tietgen som Formand, til 1916. Af de to Mænd, der ved Selskabets Udvidelse efter Stiftelsen kom ind i Bestyrelsen, døde Etatsraad *W. Petersen*, Odense, i 1895, Etatsraad *J. Ankerstjerne*, Randers, i 1913. C. A. Olesen selv kom ind i Bestyrelsen i 1915. Sin sidste Formand fik han 1916 i Grosserer *Louis Meyer*, der fra første Færd havde været Selskabets Revisor og alle Dage var ham en tro Ven.

Aktieselskabet De Danske Spritfabrikker skiftede som allerede berørt Bopæl flere Gange i C. A. Olesens Levetid. Sidst laa Hovedkontoret Amagertorv 11. Men han havde en gammel Forkærlighed for den statelige Ejendom Havnegade 29, hvor Selskabet nu har Hovedkontor. Ejendommen blev købt i 1922. En Pietetshandling ham til Minde.

BØRSSALEN I KØBENHAVN. STORHANDELENS DAGLIGE SAMLINGSSTED.

HANDELSSTANDENS FØRSTEMAND.

Paa et bemærkelsesværdigt Punkt adskilte C. A. Olesen sig fra de fleste af sin Samtids ledende Erhvervsmænd: han søgte ikke at koble Stillinger i andre Virksomheders Bestyrelser til sin Chefpost i De Danske Spritfabrikker. Han bød sig aldrig til, og kun i ganske faa Tilfælde paatog han sig Mandater. Paa et af disse, sandsynligvis det tidligste, bliver man opmærksom gennem et Brev i en af hans Kopibøger. Det gengives her som et slaaende Vidnesbyrd om, at vilde man have ham i en Bestyrelse, saa skulde Aktionæerne opføre sig ordentligt — et Synspunkt, han ogsaa senere noksom vedkendte sig. Brevet er dateret 19. Oktober 1895 og lyder:

»Fabr. N. N., her.

Med Deres Ærede af igaar modtog jeg Begjæringen om Afholdelse af extraord. Generalforsamling i Aktieselskabet Jupiter, men da den

vel kun skal beskæftige sig med Spørgsmaalet om a conto Udbytte og da Mæglerfirmaet altsaa finder det passende at anvende sine Fuldmagter mod Bestyrelsen i dette Tilfælde, saa ser jeg ingen Anledning til at være med til at sætte en Generalforsamlings Maskineri igang, thi Resultatet vil være forud givet, og Udbytte kan da ligesaa godt strax udbetales.

Den hele Sag er af Dhr. (Mæglerfirmaet) behandlet saa egenmægtigt, at Bestyrelsen bliver rene Straamænd, men til en saadan Stilling har jeg hverken Tid eller Lyst, og man har ved til Uddeling at sende os Agitationsskrivelser for en Sag, som vi misbillige, betydeligt overskredet Grænsen for, hvad jeg finder Anledning til at lade mig byde. Jeg meddeler Dem derifølge herved, at jeg nedlægger mit Mandat og udtræder af Bestyrelsen fra Dato, hvormed jeg beder Dem give samtlige Aktionairer forretningsmæssig Meddelelse«.

I en kort Periode, 1898—1903, sad C. A. Olesen i *Burmeister & Wains* Bestyrelse; om Aarsagen til hans Fra-træden kan efter de mange Aar kun oplyses, at den havde sit Udspring i en paatænkt Disposition, til hvilken han af principielle Grunde, der ogsaa var bestemmende for ham i andre Tilfælde af lignende Natur, ikke ønskede at medvirke. Om hans Forhold til *A/S Kjøbenhavns Dampmøller* og *A/S Det kongelige octrojerede Brand-Assurance-Compagni for Varer og Effekter* vil der længere henne blive talt. I andre Selskabers Ledelse vides han ikke at have haft Sæde, bortset fra, at han fra 1903—1919 var Medlem af *Nationalbankens Repræsentantskab*, fra 1914 til 1919 som dets Formand.

Derimod tilfalder der ham i Aarenes Løb en Række Til-lidshverv, dels af mere offentlig Karakter, dels i Konsekvens af hans Interesse for almene og filantropiske For-maal, dels endelig og navnlig fordi hans Personlighed havde en Spændvidde, hans Erfaring en Alsidighed, hans Dømmekraft en Indøvelse i Orientering og en Uafhængighed i Udsyn, som i det lange Løb mere understregedes end fornummedes af hans Stilfærdighed i Væsen.

I et Brev til en af hans Sønner har Dr. phil. *A. Fraenkel* som et Bidrag til hans Karakteristik navnlig dvælet ved sit Indtryk af to Samtaler med ham, Samtaler der efterlod »et fuldkommen klart Indtryk af hans Personlighed«. Samtalerne fandt formentlig Sted engang i 1890'erne. Og, skriver Dr. Fraenkel,

»... den ene drejede sig om nogle sammenhængende Foredragsrækker paa vist et halvt hundrede Foredrag hver, jeg holdt, dels paa et Par Højskoler og Landbrugsskoler, dels i Arbejdernes Læseselskab. Mine Rejser blev betalt af en Kreds af Mænd, som imidlertid mente, det var bedre, jeg spredte Virksomheden over hele Landet med ganske enkelte Foredrag hvert Sted om økonomiske Spørgsmaal, der netop var fremme i Øjeblikket. Dette vilde jeg ikke, fordi disse Spørgsmaal vilde blive behandlet paa deres Sted i den samlede Fremstilling, og det netop var mig om at gøre at give Eleverne den Forstaaelse af Sammenhængen i hele den økonomiske Udvikling, de ikke kunde naa til gennem Lærebøger paa Grundlag af den saakaldte »klassiske« Nationaløkonomi, der alene stod til deres Raadighed. Denne Skole gik ud fra eller forudsatte saakaldte »Love«, der ikke var andet end Konstruktioner, som bevidst eller ubevidst var opstillet for at naa til en given Konklusion. Jeg arbejdede historisk. Naar *Klassikerne* spurgte: »hvorledes skal Menneskene tilfredsstille et stigende Folketals Krav paa stigende Fornødenheder«, gav de et Svar, der skulde gælde for alle Tider, og som var hentet fra deres System, der var konstrueret over Forholdene fra Slutningen af det 18de Aarhundrede. Jeg stillede Spørgsmaalet anderledes, nemlig: hvorledes har Menneskene hidtil opfyldt de nævnte Krav, og gav et Svar, der hvilede paa de faktiske Kendsgerninger, man kan fremdrage af den økonomiske Historie.

Deres Fader forstod mig fuldkomment og billigede ganske mit Standpunkt.

Den anden Samtale, jeg tydeligt erindrer, stod i nær Sammenhæng med den ovenfor nævnte og har vist været ført kort Tid efter denne.

Man vilde atter have disse isolerede Foredrag spredt over Landet, og de skulde nu særlig dreje sig om Spørgsmaalet: Frihandel eller Beskyttelse.

Jeg vilde ikke gaa med til det, idet jeg hævdede, at disse Spørgsmaal fandt deres naturlige Plads og tillige deres naturlige Belysning og Forklaring i den historiske Fremstilling. Jeg erindrer netop, at jeg overfor Deres Fader udtalte: at det var lige forkert principielt at betegne sig som Frihandler og som Beskyttelsesmand, fordi Rigtigheden af det ene Stand-

punkt som af det andet ganske var afhængig af de konkrete Forhold, der netop betingede, hvilken Politik man burde vælge.

Ogsaa her forstod Deres Fader mig og billigede mit Standpunkt. Samtalerne, der her er gengivet i faa Linjer, var indgaaende, og efterlod hos mig et klart Indtryk af en Mand, der kunde overse store Tidsrum og klargøre sig Sammenhængen mellem konkrete Forhold og Omstændigheder paa Omraader, der tilsyneladende ikke havde noget med hinanden at gøre, medens de i Virkeligheden maatte medtages i den Konklusion, man handelspolitisk skulde naa til, dersom ens Politik skulde holde ud over Dagen.«

Man forstaar fuldt vel, at en Realisme som Fraenkels fandt Sangbund hos C. A. Olesen, og det er lige saa troværdigt, at han, som ikke havde for Vane at drøfte nationaløkonomiske Problemer, ikke kom til kort, naar Lejlighed gaves. Sine egne Opgaver søgte han udelukkende i det praktiske Liv, men til sit Arbejde med dem havde han Forudsætninger, der hidrørte fra sjældne Naturgaver, og som han aldrig lod ligge brak. Der var Brug for en Mand som ham.

Han var fra 1892 til 1909 et højtskattet Medlem af *Sø- og Handelsretten*. Efter at have været Medlem af *Akkordlovs-kommissionen* blev han ved Akkordlovens Ikrafttræden den 14. April 1905 Medlem af *Akkordretten*, en Stilling, han bevarede til sin Død. Som Medlem af *Industriraadet* sad han fra 1909 til 1920 i *Komiteen for udenlandske Udstillinger*, hvor han havde et udmærket Samarbejde med Komiteens Formand, *Benny Dessau*. Han var Formand i *Rødby-Femern-Rute-Komiteen* fra dens Oprettelse i 1910 til 1920. Han var Dirigent paa *Danmarks naturvidenskabelige Samfunds* konstituerende Møde den 14. December 1911 og Medlem af Samfundet sin Levetid ud. Han var Medlem af og Kasserer for *Julemærkekomiteen* fra 1911 til 1914. Blandt de Kommissioner, hvori han i Aarenes Løb havde Sæde, var *Aktiellovs-kommissionen* af Oktober 1900 og Januar 1912, *Havnekommissionen af 11. August 1909*, flere

Kommissioner angaaende Arbejdet paa Toldboden og *Kommissionen angaaende autoriserede Revisorer*, hvis Betænkning blev Grundlaget for Revisorloven af 14. Maj 1909. Alle disse Kommissioner behandlede Spørgsmaal, der laa ham stærkt paa Sinde, og til hvis Løsning han medbragte saavel klare principielle Anskuelser som usædvanlig Sagkundskab. Til Arbejdet i Kommissionerne bidrog han med en Indsats, der blev levende paaskønnet, ogsaa naar hans Selvstændighed i Meninger bragte ham paa Kant med et Flertal. I denne Forbindelse er hans Medvirken til Akkordlovgivningen oplysende.

C. A. Olesen kan med megen Føje betegnes som den, der gav Stødet til Lovgivningen om Tvangsakkord uden for Konkurs, men Udformningen af denne Lovgivning tilfredsstillende ikke hans Krav om klare Linjer i Forholdet mellem Kreditor og Skyldner.

Hans Synspunkter vedrørende dette Forhold faar man et godt Begreb om af et Brev, som han i 1886 skrev til en af sine Fabrikledere. Det hedder heri:

«. . . Med Hensyn til Fallitter, tror De da ikke, at De er noget for blød for disse Tider? Jeg hører ikke til dem, der paa engang ville tvinge Folk til Dækning paa Dag, fordi det ser lidt sort ud, men jeg skjelner imellem hvad der duer og ikke duer. De Første mener jeg, at man netop nu bør give extraordinair Støtte, men de Sidste bør man holde til Vinden, ellers bliver man kun seilet agterud af dem, der presse paa. De vil vel svare mig, at man ikke mere kan bedømme Folk, men saa lad dem selv klare for sig, har man Tvivl om en Mand, saa finder jeg det fuldt berettiget at fordre, at han enten skal dække eller med sin Status bevise, at man uden Risiko kan skjænke ham Extratillid . . .«

Han blev i 1901 Formand i et Udvalg, der nedsattes af *Jydske Kolonial-Grossist-Forening* og *Foreningen af kjøbenhavniske Kolonial-Grossister* under Medvirken af *Grosserer-Societetets Komité*, og Udvalget rettede den 15.

Marts s. A. til Justitsministeriet en Henvendelse, hvis Indhold C. A. Olesens Underskrift nøje dækker. Med al Anerkendelse af Konkursloven fremhæves det, at Kreditor og Debitor som Regel foretrækker at ordne sig ved privat Akkord-Behandling istedet for at gaa Lovens Vej. Men ved disse private Akkorder er Kreditors Stilling meget svag, idet Debtors Slægtninge og Venner griber ind i Sagen og dels ved Opgørelse af Status, dels ved at støtte det derpaa baserede Akkordforslag bringer ham under et væsentligt Tryk. Paa den anden Side kan en genstridig Kreditor under disse Omstændigheder tiltvinge sig Begunstigelser paa de andres Bekostning. Handelsstandens Mænd har rejst en Bevægelse for at sanere dette Uføre ved at skabe »reglbundne Former for en privat Akkord-Institution«.

Skrivelsen gav Stødet til, at Justitsministeriet nedsatte en *Kommission med Henblik paa Udarbejdelsen af et Lovforslag om Tvangsakkord uden for Konkurs*. C. A. Olesen blev Medlem af Kommissionen, der i 1903 afgav den Betænkning, paa hvilken den nugældende Tvangsakkordlov hviler.

C. A. Olesen havde imidlertid i Kommissionen udskilt sig som Mindretal. Han fandt, at de af Flertallet foreslaaede Regler stadig ydede Kreditorerne for ringe Sikkerhed. Bedre vilde det være at »overlade Opgørelsen af den akkordsøgende Skyldners Affærer til ham selv i Forbindelse med hans Kreditorer og indskrænke sig til Skærpelse og fyldigere Forklaring af de Krav, som Udkastets (d. v. s. Kommissionens Udkast til Lovforslag) § 1 opstiller om *det Forarbejde, Skyldneren har at præstere for af Skifteretten at blive stedet til Forhandling om Tvangsakkord*«. Og navnlig vendte C. A. Olesen sig mod Forslaget om, at Justitsministeren skulde autorisere Tillidsmænd Landet over, til hvilke akkordsøgende Debitorer kunde betro deres An-

liggender. Ganske vist opnaaede man derved, at de paa-
gældende erhvervsdrivendes Nødstilstand ikke blev givet
offentligt til Pris under Akkordforhandlingen, og at Mu-
ligheden for en Ordning uden Skifterettens Medvirken be-
varedes — heri samtykkede C. A. Olesen gerne — men til
Kreditorernes Interesse i at have Indseende med Boop-
gørelsen blev der ikke taget fornødent Hensyn, og den na-
turlige Følge maatte blive, at der dannedes Kreditorfor-
eninger i de forskellige Erhvervsgrene for at varetage disse
Interesser. Desuden var Systemet med Tillidsmænd alt for
omstændeligt; det vilde ikke være muligt at udpege virke-
lig indsigtsfulde Personer i det Omfang, Forslaget forud-
satte. Det kan her bemærkes, at der, da Loven var ved-
taget, udnævntes ikke mindre end 1142 Tillidsmænd.

C. A. Olesen havde ikke kunnet gennemføre sine Syns-
punkter, men i Konsekvens af dem tog han, da Tvangs-
akkordloven var ført ud i Livet, Initiativet til Stiftelsen af
Kreditorforeningen af 2. August 1905, der tog Sigte paa
Kolonialbranchen og eksisterer den Dag idag. Selv kom
han ikke til at deltage i Foreningens Arbejde, da han blev
udnævnt til Medlem af Akkordretten, men dens Virksom-
hed tilfredsstillede ham ingeniunde, hvilket fik Udtryk, da
han i August 1914 som Medlem af et Udvalg, der var ned-
sat af Industriraadet i Anledning af Lovens forestaaende
Revision, sendte Udvalgets øvrige Medlemmer en udførlig
Skrivelse. Efter at have givet en historisk Indledning hæv-
dede han, at skønt Kolonialbranchen og de i Kreditten med
denne samarbejdende Brancher udgjorde Handelsstandens
store Flertal, havde denne Kreditorforening kun vidst at
skaffe sig en forsvindende Tilslutning og en dertil svarende
minimal Indflydelse paa Branchens Akkordforhold, der
nærmest var slettere end nogensinde. Ud fra disse Betragt-
ninger vendte han sig mod selve Tvangsakkordloven: »Det

vil være indlysende, at en *Tvangs*-Akkordlov, benyttet saaledes, ikke alene kan blive til Plage for den enkelte Kreditor, men tillige istedet for at sunde Forholdene virker demoraliserende; thi naar en Spiller, en Spekulant eller en Ødeland véd, at han ligesaa let kan opnaa Akkord som den hæderlige Købmand, saa svindler han væk for sine Kreditorets Penge og ødelægger tillige sund Forretning for hæderlige Købmænd i vide Omkredse.«

Vendingen »at sunde Forholdene« er en ægte C. A. Olesen. Men han havde Vinden imod sig, og Loven blev i det væsentlige staaende, som den var.

Det var *Grosserer*-Societetets Komité, der havde udpeget C. A. Olesen til Formand i Udvalget af 1901, og flere andre af hans Hverv tilfaldt ham ligervis som Medlem af Komiteen, hvor han fik et Virkefelt, der baade inden for Erhvervsorganisationerne og offentligt samlede særlig Opmærksomhed om hans Navn.

Medlem af *Grosserer*-Societetets Komité blev han den 28. Marts 1899 ved et Nyvalg efter *Ch. de Coninck*. Samtidig genvalgtes Komiteens Formand, *Fr. Th. Adolph*, og *Grosserer Harald Hansen*. Til Modkandidat havde C. A. Olesen Konsul *Erik Henius*, der støttedes af Skibsfartskredse, og for hvis Valg der underhaanden agiteredes med en Iver, som ogsaa gjorde sig bemærket i Pressen. Ved Valget paa Generalforsamlingen opnaede han imidlertid kun 68 Stemmer mod C. A. Olesens 458. Udfaldet kunde ikke komme overraskende, efter at man Valgdagens Morgen i Bladene havde set hans »Stillerliste« — Lederne af 65 af Hovedstadens store Handelshuse og industrielle Virksomheder. Takket være Kampagnen for Henius kom der

noget demonstrativt over C. A. Olesens Valg. Det virkede som et Magtsprog, en overvældende Tillidserklæring til Societetets Ledelse over for den Kritik, der havde givet sig til Kende i Henius's Kandidatur, idet han blev proklameret som den unge, initiativrige, verdensbevandrede Købmand, ved hvem Komiteens træge Blod skulde forfriskes. Heroverfor ønskede man at gøre Valget til en Hyldest af Fr. Th. Adolph, og det er et Vidnesbyrd om den Anseelse, C. A. Olesen nød, at netop han ved den Lejlighed udpegedes til at være Komiteens nye Navn.

Sagen var da ogsaa den, at han, takket være en Virksomhed, der var en Syntese af Industri og Handel, og et udpræget personligt Købmændssyn, i en sjælden Grad havde ogsaa Storhandelens Tillid, hvortil endelig kom hans Stilling og Forbindelser som en af Mændene fra Tietgens Tid. Han var en af Børsens kendte Skikkelser, og Københavns Børs havde dengang ikke mindst for Varehandelen en Betydning, der gjorde sig gældende ud over Landets Grænser. Her mødtes, og her handlede det københavnske Erhvervslivs Magnater, et Galleri med mange særprægede Fysiognomier. Her saa man — for at citere *Hendrik Stein* — i Baggrunden af Børssalen, hvor de store Industriledere havde deres Samlingssted, daglig C. A. Olesen, »høj og kraftig af Skikkelse og med de paa engang faste og godlidende Træk«. Han var jo ogsaa en godlidende Mand, støt om nogen i Principper, en Traditionens faste Værner, men uden al udæskende og enevoldsk Tendens, ret en Personlighed til at samles om.

Denne Egenskab gjorde sig ogsaa gældende under hans højt skattede, mangesidigt indsigtfulde Arbejde i Grosserer-Societetets Komité og gav sig et afgørende Udslag, da Komiteen efter Fr. Th. Adolphs Død i 1907 enstemmigt valgte ham til Formand. Det var første Gang, Valget faldt

paa en Industrimand. Der var fra radikal Side blevet arbejdet for, at fhv. Finansminister *Christopher Hage* skulde afløse Adolph som Formand. Da Valget var forbi, digtede »Klods Hans« en Duet mellem ham og hans Overvinder. Deri følgende to Replikker:

Chr. Hage:

En nationaløkonomisk Spids,
Finansernes Administrator
man vraged' — for hvem? for Snapsens
almægtige Stor-Destillator!

C. A. Olesen:

Ja, det er nu Købmandens Politik —
konservativ maa man være
og ikke spille for stærkt i rødt —
det strider mod Standens Ære.

Versene giver trods al Tendens en ganske god Forestilling om Publikums Opfattelse af de to Mænd, af hvem Chr. Hage ikke var den, der stillede sit Lys under en Skæppe. Olesens Begreber om Standsære hidrørte imidlertid ikke fra hans politiske Indstilling!

Det var Tietgens Fyrstesæde, han nu skulde udfylde. Allerede Fr. Th. Adolph havde maattet sande, at der vilde blive taget Maal af den, der arvede det. Men han var dog renlivet Købmand, en af Kolonialbranchens Matadorer. C. A. Olesen var og blev trods sit Handelsgeni engang for alle den store Industrimand i Omverdenens Øjne. Nylig, i 1906, var han ved De Danske Spritfabrikkers 25-Aars Jubilæum i denne Egenskab blevet komplimenteret af Pressen Landet over. Men aldrig før var det set, at Stor-

handelen havde givet en Industrimand sin fornemste Tillidspost. Der blev ogsaa skumlet derover, skrevet ironisk om den Fattigattest, Grosserernes Societet havde givet sig selv, og ikke uden Forargelse over Industriens Bjergsømsomhed. Industrien havde ingenlunde den demokratiske Udviklings Bevaagenhed. Men C. A. Olesen fik dog en overvejende gunstig Presse, og det viste sig ogsaa, at hans Valg var et taktisk rigtigt Træk, fordi hans Rygstød i Handelen var paalideligt nok, og fordi han med al Selvstændighed i Meninger var en Mand, der altid mødte personlig Velvilje under en Forhandling. Skønt politisk det dengang herskende Venstres Modstander havde han derfor ogsaa en heldig Haand i Forholdet til Autoriteterne. For sit Valg takkede han i en Udtalelse, der er typisk for hans Beskedenhed, for den Alvor, han lagde i sit Ansvar, og for hans Anskuelser om et frugtbart Samarbejdes Forudsætninger. Han sagde: »Jeg takker Dem, mine Herrer, for den ærefulde Tillid, som De har vist mig ved at vælge mig til Formand her i Komiteen. Jeg er naturligvis ikke blind for egne Mangler, ej heller for den vanskelige Situation, hvori Handelsstanden som ogsaa andre Erhverv for Tiden befinder sig, men jeg kan love D'Herrer, at jeg skal ofre Hvervet al den Interesse og al den Kraft, jeg formaar. Det glæder mig særdeles, at jeg er valgt med Enstemmighed; jeg haaber, jeg deri tør se en Borgen for, at vi over for de Opgaver, hvis Løsning forestaar, og de Vanskeligheder, der rimeligvis vil møde os, vil komme til at staa i sluttet Række. Selvfølgelig betyder dette ikke, at Meningsfriheden imellem os skal begrænses. Jeg anser den tværtimod som nødvendig til at befrugte vore Forhandlinger. Men naar i en Sag Debatten er endt og Beslutningen tagen, stoler jeg paa, at vi kan gaa med fuld Enighed sammen ad den saaledes planlagte Vej.«

Til Næstformand valgtes derefter under den nyvalgte Formands Ledelse Etatsraad *Lyngbye*.

Der skulde snart blive stillet store Krav saavel til Ledelse som til Samarbejde. Næppe et Aar efter, at C. A. Olesen var tiltraadt, kom den store Bankkrise i Februar 1908, og ved Efteraarstid samme Aar meldte *Alberti* sig til Politiet. Forretningsmæssigt som politisk var Følgerne af disse Begivenheder dybtgaaende; selv over et saa velfunderet Foretagende som De Danske Spritfabrikker gik de ikke helt sporløst hen, men dog uden at volde Ulemper, der kunde virke hæmmende paa C. A. Olesens anspændte Virksomhed som Handelsstandens første Tillidsmand. Det var i denne sin Egenskab, han efter særlig Indbydelse deltog i det historiske Møde i Finansministeriet den 9. Marts 1908, hvor Stats- og Bankgarantien for Grundejerbanken og Detailhandlerbanken tilvejebragtes og den Panik, der efter Lukningen af de to Banker havde antaget farlige Former, derved bragtes til Ophør. Med let Hjærte har han ikke givet Bifald til en Forholdsregel, der maatte forekomme ham principielt lige betænkelig for Stat og Bankvæsen. Men det danske Erhvervsliv som saadant blev kun kortvarigt sinket i sin Opdrift af Krisen, og det skulde falde i C. A. Olesens Lod at skaffe Handelserhvervet et længe attraaet Statsorgan, der paa en Gang fastslog dets Rang som Hovederhverv og var symptomatisk for den Optimisme, der trods alt prægede Synet paa Fremtiden.

Kravet om Oprettelse af et Ministerium for Byerhvervene — Landbruget havde faaet sit eget Ministerium ved Styremskiftet i 1901 — havde trods flere Forsøg ikke kunnet trænge igennem og var navnlig afvist med den Begrundelse, at det vilde medføre en sand Plyndring af flere bestaaende Ministeriers Forretninger. Men nu tog C. A. Olesen Sagen i sin Haand. Han havde frem for nogen en central Stilling

inden for Handelen, havde fra 1900 været Formand i *De samvirkende Byerhvervs-Organisationer* og var som Formand for Grosserer-Societetets Komité ogsaa Formand for *Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation*.

I Foraaret 1908 besluttede han, som det fremgaar af et Brev fra ham til Konsul *E. F. Monrad*, Helsingør, at stille Kravet alene i Handelsstandens Navn, altsaa slet og ret at forlange et Handelsministerium. »Kommer det til Forhandling«, skrev han, »vil det falde af sig selv, at *alle* virkelige Handelsinteresser maa tages med.« Han udvikler videre i Brevet, hvorledes Handelsstandens Organisationer i Hovedstad og Provins efter hans Mening bør optræde i bredest mulig Enighed. »Ved Pressens Hjælp kunde en saadan fyldig Optræden dog maaske gøre Virkning, og den skulde om muligt være færdig, inden Ministeriet (d. v. s. Ministeriet I. C. Christensen) nu til Sommer skal suppleres, maaske reorganiseres«.

Sommerens politiske Udvikling formede sig anderledes, end C. A. Olesen kunde have forudset, men hans Fremgangsmaade blev fulgt og Handelsministeriet bragt i Havn. Den 9. Oktober var han som Grosserer-Societetets og Konsul Monrad som Provinshandelsstandens Repræsentant i Audiens hos Kong Frederik VIII paa Charlottenlund Slot og modtog her Kongens Tilsagn om, at Ministeriet Neergaard, som dengang var under Dannelse, vilde komme til at indbefatte et *Ministerium for Handel og Søfart* — et Handelsministerium, som straks blev den gængse Benævnelse. Stemningen var høj paa Københavns Børs, da en Meneskealders Kamp endelig kronedes med Sejr. Som ved en fin Skæbnens Ironi skulde denne blive hjemført af Industrimanden C. A. Olesen, oven i Købet med Rette, da han havde været en af Sagens ihærdigste Forkæmpere. Men det var ham noget af en Skuffelse, at en Skibsfartsmand,

Skibsreder *Johan Hansen*, blev Danmarks første Handelsminister — et sidste Forbehold fra Venstres Side over for den københavnske Storhandel, hvis ikke-konservative Navne ganske vist kunde tælles. Det var ikke en personlig Skuffelse, C. A. Olesen led; han kunde ikke under nogen Omstændighed have tænkt sig at være lysthavende til en Ministertaburet. Men det var *Købmanden*, han vilde have ind i »Kongens Raad«, og det Ønske fik han først opfyldt, da *Oscar B. Muus* blev Handelsminister i Klavs Berntsens Ministerium. Forresten havde han i det hele taget haabet at faa et mere købmandspræget Handelsministerium; han fandt ikke, at der ved Ansættelsen af Ministeriets Embedsmænd toges skelligt Hensyn paa dette Punkt. Overhovedet var Embedsmanden som saadan ham en noget fremmedartet og ikke just sympatisk Type. Han fandt den snæversynet, smaalig, altfor langsom i Vendingen. En Slags Meningsfælle havde han i Vennen G.A.Hagemann, med hvem han ofte drøftede, hvordan Ministeriernes Personale bedst kunde reformeres. C. A. Olesen kunde, efter hvad hans Søn Niels Olesen fortæller, nok være enig med Hagemann om, at Jurister gennemgaaende var af det onde, men Hagemann vilde have dem fortrinsvis erstattede med Ingeniører, medens Olesen holdt paa, at det skulde være Købmænd. Enhver af de to Herrer udrustede deres Favoritter bedst muligt med Fortrin. Hagemann henviste til, at Ingeniørerne gik til Afgørelse af Sagerne med saavel teoretiske som praktiske Forudsætninger. Olesen fremhævede, at Købmændene var vante til straks at søge Sagens Kerne og handle hurtigt; de havde overhovedet Tempo. Ikke mindst vilde han have merkantilt indstillede Embedsmænd ind i Udenrigstjenesten, og her har Udviklingen ikke sagt ham imod. Iøvrigt forvekslede han ikke Stand og Person; om den enkelte Embedsmand kunde han have høje Tanker;

Beundring nærede han saaledes for Indenrigsministeriets daværende Departementschef, senere Kabinetssekretær, Kammerherre *A. Krieger*.

Det bør ogsaa nævnes, at han stod i et venskabeligt Forhold til Handelsminister Johan Hansen og formentlig ogsaa kunde være enig med ham om, at Handelsministeren ikke spillede en førende Rolle blandt Kolleger. Konsejlspræsident *Neergaard* havde i en Festtale spøgende ladet Handelsstanden vide, at nu, da den havde naaet sine Ønskers Maal, gjaldt det: »nur keine Dummheiten machen«. De første Handelsministre kunde sjældent glæde sig ved en Handlefrihed, der røbede Farer i saa Henseende. Den Mangel var det forbeholdt senere Tider at afhjælpe.

I 1908 forefaldt der efter Vedtagelsen af de nye Afgiftsregler for Spiritus en Episode, der ikke var uden Sammenhæng med visse Kredses Guerillakrig mod C. A. Olesen og den gamle, faste Stab i Grosserer-Societetet og paa Børsen. I en anonym Bladartikel »fra agtet Haand« blev det insinueret, at »Handelens øverste Tillidsmand« havde taget Initiativet til den ved Afgiftsloven gennemførte Efterbeskatning af Forskæringsspirit, der fandtes her i Landet paa Dagen for Lovens Ikrafttræden. »Det siges nemlig« paa Børsen, hed det i Artiklen, at saaledes forholder det sig. »Man vil vide« paa Børsen, at C. A. Olesen har henvendt sig til den fungerende Finansminister, *I. C. Christensen* om Sagen. Og efter at have antydnet, at De Danske Spritfabrikkers Direktør kunde have haft underfundige Motiver til at foretage et Skridt, der paalagde Handelen »saa urimelige Byrder«, gik den anonyme Forfatter videre: »... man har i disse Begivenheder et nyt Vidnesbyrd om, hvilket skæbnsvangert Fejlgreb det var, da Handelsstanden satte en Fabrikant i Spidsen for sin Komité. Direktør Olesens Valg har en Gang tidligere i Sommer ved det

engelske Kongebesøg vist sig at være Handelsstanden til kun ringe Ære, nu viser det sig, at det oven i Købet har været den en meget kostbar Fornøjelse. Mon da ikke Handelsstanden snart skulde have betalt tilstrækkelige Lærepenge, saaledes at den tager sig sammen og sætter Mænd af en anden Støbning, Mænd, der er rigere paa Handlekraft end paa Smaasind, sande Købmænd, i sin Spids«.

Til Grund for den anonyme Insinuation og det personlige Overfald, hvori den udmundede, laa vedrørende selve Efterbeskatningen en Misforstaaelse af en Politiker, som havde bibragt Vinhandlerkredse den Opfattelse, at der ikke vilde blive Tale om en saadan Beskatning. Anklagen mod C. A. Olesen var grebet ud af Luften. Han vilde ikke selv tage til Genmæle i det Blad, der havde bragt Artiklen, og Bladet nægtede at optage en Redegørelse fra den kommitterede i Foreningen af danske Spiritusfabrikanter, Grosserer *Chr. Erichsen*. Men paa derefter given Foranledning bemyndigede C. A. Olesen »Børsen« til at erklære, at han ikke havde haft noget som helst med Efterbeskatningen at gøre, ud over at han, da den fornævnte Politikers mærkelige Fortolkning kom ham for Øre, ved en Forespørgsel til Generaldirektør *M. Rubin* havde faaet bekræftet, at der hverken var eller havde været nogen Mulighed for at undgaa denne Afgift.

Nuomstunder vilde Pressen være lukket for anonyme Angreb som det, der rettedes mod C. A. Olesen. Men dengang hengav den danske Demokratisme sig til en lidenskabelig Partikamp og en dermed samhørende utøjlet Polemik. C. A. Olesen fik ingen Undskyldning, hvor grundløst og groft end Forsøget paa at plette hans Ære og undergrave hans Stilling havde været. Og hvor godt han end bevarede sin ydre Ro, gik den Slags Angreb ham dog nær, ogsaa det, der spillede paa hans nødtørftige Sprogkundskaber. I Vir-

keligheden havde Jul. Schovelin fuldkommen Ret, da han ved senere Lejlighed netop fremhævede hans repræsentative Evner under Samkvem hjemme og ude med udenlandske Erhvervsmænd. Han viste da »en Værdighed og sikker Takt, som vakte levende Tilfredshed i den danske Handelsstand«.

Det følger af sig selv, at C. A. Olesen hørte til Forgrundens Mænd ved Oprettelsen af *Industriraadet* i 1910. Begge de to Mænd, der særlig knyttede deres Navne til denne store Reform af Industriens Organisation, *Alex. Foss* og *H. P. Prior*, regnede han blandt sine nære Meningsfæller, og ikke mindst var der et personligt Tillidsforhold mellem *Alex. Foss* og ham. Han var Medlem af *Industriraadets staaende Udvalg* fra Stiftelsen til sin Død.

Men hvor sikkert C. A. Olesens Stilling end var underbygget blandt Handelens og Industriens *upper ten*, saa maatte han dog, idet Tiden og Menneskene forandrede sig omkring ham, i en vis Forstand komme til kort. Han var ingen smidig Natur og alt andet end Opportunist. Han hørte til sin Stands Elite og bar sine Princippers tunge Rustning med rank Ryg. Der voksede ham for meget »Grosserer-Proletariat« op under den Tilpasning til beskednere Vilkaar, som fulgte efter Handelsfyrsternes Tidsalder, og Udviklingen paa Aktiebørsen, hvor Spekulationen dristigere og dristigere blandede sig i Sager, som efter hans Mening burde være forbeholdt Selskabernes aktive og ansvarlige Ledere, var ham en Pestilens. Som en nordisk Mandbjørn staar han, svær og bister, over for en Angriber som Vekselmægler *Eduard Réé*, Spekulanten med Leopardens Fart og Kraft i Springet, Storjægeren i Aktiebørsens Revier. Réé var et glimrende Hoved, dristig og næsten altid heldig i sine Spekulationer, en Mester i at danne Strandhugst-Konsortier, en Kondottière i Landmandsbankens Magtkamp, vin-

dende i Omgang og ganske ufølsom over for Kritik, være sig privat eller offentlig, af hans Formaal og Metoder.

Da Eduard Réé og hans medsamsvorne tog sig for at plukke A/S *Kjøbenhavns Dampmøller*, sad C. A. Olesen som Formand i dette Selskabs Bestyrelse. Selskabet var stiftet i 1881 med Virksomhed i Danmark og Sverige for Øje, men sit bærende Aktiv havde det i sin Dampmølle i Malmø, et meget indbringende Foretagende. Maadeholdne Udbytter og rundelige Henlæggelser havde stedse præget Selskabets Politik. I Bestyrelsen sad foruden C. A. Olesen Raadmand *Lars Adler* og Konsul *Ernst Friis* som svenske, Grosserer *Allan Hansen*, Grosserer *Louis Meyer* og Bankdirektør *Schack-Eyber* (Landmandsbanken) som danske Medlemmer.

Al Forsigtighed til Trods kunde det ikke undgaas, at Selskabet mærkede Modvinden fra den svenske Stemning, der beherskede Aarene efter Unionsopløsningen, og som det var til Ubehag, at dansk Kapital sad inde med en stor svensk Virksomhed. Men at drage forhastede Konsekvenser af denne Irritation kunde dog ikke være et dansk Formaal; at se Tiden an og søge at bevare, hvad dansk Initiativ havde skabt, vilde baade være naturligt og nabomæssigt forsvarligt.

Det var imidlertid ikke den Betragtning, der anlagdes af en Vekselerergruppe, der med Ed. Réé som Leder og med Tilhold i Landmandsbanken opkøbte Aktiemajoriteten i det velnærede Selskab. Her drejede det sig om en tostrenget Spekulation, umiddelbart om at fremtvinge et højere Aktieudbytte, paa længere Sigt om at plukke Guldfluglen grundigst muligt inden og ved dens Overgang til svensk Eje, en Begivenhed, hvis Komme man ganske usentimentalt regnede med. A/S *Kjøbenhavns Dampmøller* havde al sin Tid haft en Aktiekapital paa 1.200.000 Kr., og

Vekselerergruppen sad inde med de 720.000 Kr., kunde altsaa med Lethed beherske en Generalforsamling. Anderledes i Selskabets Bestyrelse, hvor kun et Mindretal — Allan Hansen og Schack-Eyber — var til Raadighed, og hvor man i C. A. Olesen stod over for en Mand, der var en højst ubekvem Faktor. Det kunde ikke gaa stille hen, at han blev sat ud af Selskabets Ledelse. Men fjernes maatte han, hvis Vekselerergruppen skulde faa Haand i Hanke med Selskabet, og saa var det en opmuntrende Omstændighed, at et Nederlag for ham personlig vilde forplante sig til Grosserer-Societetet og til de Kredse af Finans- og Børsverdenen, hvor Handlefrihed for Spekulationer ikke var velset.

Det er uvist, hvornaar C. A. Olesen blev fuldkommen klar over, hvad der var i Gære. Han havde den stærke Mands Naivitet over for dem, med hvem han stod i nært Samarbejde, og har efter alt at dømme ikke forestillet sig, at noget af hans Bestyrelses Medlemmer kunde svigte ham, naar det gjaldt Selskabets Selvhævdelse over for en Børsmanøvre.

I et Bestyrelsesmøde den 26. Juli 1910 kom Selskabets Aarsregnskab noget hovedkulds til Drøftelse. Bestyrelsens Flertal (C. A. Olesen, Adler, Friis og Louis Meyer) vilde sætte Aktieudbyttet til 11%, men Mindretallet ønskede et højere Udbytte. Først under Forhandlinger efter Mødet blev det oplyst for C. A. Olesen, at Selskabets Stilling var noget gunstigere end efter Regnskabet at dømme, idet Direktionen uden for dette havde foretaget betydelige Henlæggelser. Alligevel vilde Bestyrelsens Flertal lade Udbyttet blive staaende ved de 11%. Men nu griber Vekselerergruppen ind. Paa Aktionærflertallets Vegne gaar Højesteretssagfører *Ludvig Arntzen* til C. A. Olesen og opnaar af ham Løfte om, at Bestyrelsen, skønt den frem-

deles ansaa 11% for passende, muligvis kunde strække sig noget videre, dog allerhøjest til 14%. Først under Samtalen med Arntzen synes C. A. Olesen at have fattet Mistanke om, at det var hans Hoved, hvorpaa der toges Sigte; han udtalte nemlig, at han under de foreliggende Omstændigheder godt kunde tænke sig at gaa ud af Bestyrelsen, hvis det var det, man ønskede. Nej, derom var der aldeles ikke Tale, sagde Arntzen. Han vilde nu konferere med sine Mandanter og saa igen søge C. A. Olesen. Men hvem der ikke kom, var Hrsf. Ludvig Arntzen. C. A. Olesen var blevet overlistet af Aktiemajoritetens Taktikere derved, at de havde faaet ham til at *strække sig* til 14 %. Nu indkom der, i de sidste Dage af August, gennem *Eduard Rée* og Vekselererfirmaet *Schiøler* Forslag om et Udbytte paa 15 %, nok til at afvise C. A. Olesens Ultimatum og dog kun en Ubetydelighed højere end hans 14 %.

Dermed var alting paa det rene. C. A. Olesen kunde modtage det sidste Angreb som en fri Mand og fra det Stade, der altid havde været hans: Spekulationsmanøvrer mod Erhvervsvirksomheder, der hvilede selvstyrende paa deres naturlige Formaal, var uforenelige med Sundhed i Erhverv og Samfund. Over for saadanne Manøvrer havde et Selskabs Ledelse at staa Last og Brast, det vilde han med sin Person og offentligt gaa ind for. Han vilde falde paa sin Post. Tilskyndelser udefra savnedes heller ikke. I Dagene før Generalforsamlingen fik han mange og vægtige Vidnesbyrd om, at man i ham saa den rette Mand til at gaa som moralsk Sejrherr og vigtige Samfundsinteressers Paladin ud af et uafvendeligt Afstemnings-Nederlag.

Saa stod C. A. Olesen da den 30. August 1910 paa Generalforsamlingen i A/S Kjøbenhavns Dampmøller. Bestyrelsens Udbytte-Forslag fik kun 83 Stemmer mod 720, der faldt paa Vekselerergruppens. Og da Resultatet forelaa,

bad han om Ordet og sagde med rene Ord sin Mening om Kup'et og dets Mænd. Frem for alt vendte han sig mod den Illoyalitet, Aktiemajoritetens Repræsentanter i Bestyrelsen havde lagt for Dagen. Som typisk nævnede han, at et af disse Bestyrelsesmedlemmer, der af ham var blevet underrettet om de ekstraordinære Afskrivninger, havde givet Meddelelsen videre under en saadan Form, at en hidsig Børsspekulation i Selskabets Affærer var blevet Følgen. C. A. Olesen sluttede sin Tale saaledes: »Der har været ymtet om, at hele denne Sag skulde bero paa Bankinteresser; jeg vægrer mig ved at tro, at en af vore store Banker skulde være saa langt nede, at den skulde benytte slige Intriger for at kapre Forretning, og jeg vægrer mig ved at tro, at vore øvrige store Banker vilde finde sig i, at Banknoteveuet sænkedes saa lavt. Jeg holder mig derfor til det officielt foreliggende umulige og ukollegiale Kammeratskab indenfor Bestyrelsen, og jeg ønsker ikke at modtage Genvalg, da min Tid er ganske godt optaget af mere tilfredsstillende Virksomhed. Jeg udtaler min bedste Tak til de tre Medlemmer af Bestyrelsen (Louis Meyer, Ernst Friis og Lars Adler) for den Loyalitet, hvormed de til enhver Tid har samarbejdet med mig.«

Blandt de Mænd, der inden Generalforsamlingen havde henvendt sig til C. A. Olesen, var Handelsminister O. B. Muus og Nationalbankdirektør *Rud. Tvermoes*. Dagen efter Generalforsamlingen udtalte Ministeren til Dagbladet »Børsen«: »Det er rigtigt, at jeg forinden Generalforsamlingen har henvendt mig til Etatsraad Olesen og indstændigt anmodet ham om ikke af den Omstændighed, at d'Hrr. beherskede Situationen, at lade sig paavirke til frivillig at trække sig tilbage. Jeg finder, at det, der er passeret — moralsk set — er et Overgreb fra den tilfældige Aktionærmajoritets Side, og efter min Mening var det af den største

Betydning at konstatere overfor Offentligheden, at det *ikke* var en frivillig Tilbagetræden, som her forelaa. Det glæder mig meget, at Etatsraad Olesen indtog det Standpunkt, han gjorde; jeg anser det for Fremtidens Skyld for at være af overordentlig Betydning; thi en Fremgangsmaade af denne Art bør ikke forløbe upaatalt.

Selvfølgelig er det rigtigt, at Aktionærene har Lov til at vælge, hvem de vil. Og naar Gruppen her har opkøbt Majoriteten — den raadede jo over 720.000 Kr., af den 1.200.000 Kr. store Aktiekapital — saa er *den* jo Aktionærene og har Magten og Lov til at bruge den. Det er altsammen teoretisk meget rigtigt, men man maa ikke overse, at ved en saadan Opfattelse af Aktieselskabets Væsen er *Minoritetens Ret* i høj Grad truet. Dette er en meget stor Fare, og for mig som Handelsminister — der staar overfor Opgaven: *en Aktielovgivning* — vil denne Sag ikke kunne undgaa at faa Betydning.«

Med bidende Spot udtalte Tvermoes, en ellers tavs Mand, til samme Blad: »Jeg finder, at det var af den største Betydning, at d'Hrr. fik Lejlighed til *offentlig* at afsætte Etatsraad Olesen. Hele Handelsstanden har Interesse i klart og tydeligt af denne Vekselerergruppe at faa at vide, at man ikke anser Formanden for Grosserer-Societetets Komité for værdig til længere at sidde i dette Selskabs Bestyrelse og netop efter den Holdning, han i den foreliggende Sag har indtaget.«

Og den 2. September gav Grosserer-Societetets Komité sin Formand en Tillidserklæring, som tilmed, hvad der laa helt uden for *Societetets* Praksis, blev offentliggjort. Meddelelsen til Offentligheden havde følgende Ordlyd: »Umidelbart efter, at Grosserer-Societetets Komité's ugentlige Møde idag, Torsdag, var aabnet, begærede Næstformanden, Konferensraad Lyngbye, Ordet for at fremsætte en

Udtalelse udenfor Dagsordenen. Denne gik ud paa at yde Formanden, Etatsraad C. A. Olesen, en Anerkendelse for den djærve Maade, hvorpaa han fornylig ved Generalfor- samlingen i A/S Kjøbenhavns Dampmøller havde stillet sig i Brechen imod det noget usmagelige Angreb fra Vekselerer- og Aktionærernes Gruppe, for at der kunde dæm- mes op for de Bestræbelser, der nu er begyndt, og som i deres Fortsættelse tenderer mod en Krænkelse af Aktio- nær- og Mindretallets Ret.

Med Glæde havde Taleren set, at Etatsraaden da ogsaa var blevet tilskyndet til denne Optræden af saa højt ansete Mænd som Handelsminister O. B. Muus og Nationalbank- direktør Rud. Tvermoes. Han vilde paa Komiteens Vegne udtale, at dens Tillid til Formanden herved var bleven yderligere styrket, og at den Maade, hvorpaa Etatsraaden ikke alene ledede Komiteen, men overhovedet varetog For- retningsverdenens Interesser, fremdeles havde alle Komité- medlemmernes fuldeste Tilslutning.

Efter at Komiteens Medlemmer ved at rejse sig havde gjort denne Udtalelse til deres, og Formanden havde tak- ket, vedtoges det paa Forslag af Landstingsmand, Gros- serer *Holger Petersen* at lade Offentligheden tilflyde Med- delelse om det skete.«

Men i Pressen var der betegnende nok Meningskamp, og selv om C. A. Olesens principielle Fordømmelse af Spe- kulations- og Overgreb mod Aktieselskabers Ledelse og øko- nomiske Politik og hans personlige Protest mod denne Form for Erhvervs politik fandt overvejende Tilslutning, savnede Vekselerergruppen ikke Organer, der var impo- nerede af dens Haandelag og gottede sig over, at For- manden for Grosserer- og Societetets Komité var blevet paa Valen.

I Virkeligheden var C. A. Olesen faldet for de demoralis-

serende Tendenser, der under Verdenskrigen brød gennem alle Skranker, og som ogsaa, men denengang forgæves, prøvede Kræfter paa Aktieselskabet De Danske Spritfabrikker.

I A/S Kjøbenhavns Dampmøller fik Udviklingen det forudseelige Forløb. I 1912 forhøjedes Aktiekapitalen fra Kr. 1.200.000 til Kr. 1.800.000, og ved Prospekt af 8. Januar 1912 blev Forhøjelsen udbudt til en Kurs af 150. Januarkursen var $256\frac{3}{4}$.

Den 31. August 1915 tog man Beslutning om at forhøje Aktiekapitalen til Kr. 2.400.000, og ved Prospekt af 3. September blev Forhøjelsen udbudt til Pari, saaledes at hver Kr. 3000 Aktier kunde tegne Kr. 1000 af den nye Kapital. Paa en Generalforsamling blev det vedtaget, at de ny Aktier deltog i Udbyttet for Halvaaret 1. Juli — 31. December 1915 med 8 %, altsaa Udbytteudbetaling med tilbagevirkende Kraft.

I Løbet af 1916 naaede Kursen op paa 364; Slutkursen i 1917 var paa $260\frac{1}{4}$, og da disse Manipulationer var fra Haanden, blev Dampmøllen i Malmø i 1917 overdraget til svenske Finansinteresser. Derpaa likviderede Selskabet. Aktionæerne opnaede en Dividende paa ikke mindre end 268 %. C. A. Olesens Banemænd fra 1910 havde altsaa ikke arbejdet forgæves. Og hvor blev saa alle disse Grunker af? Da de var gaaet op i Røg, var det Svenskerne, der sad med Dampmøllen.

Kortelig skal det nævnes, at C. A. Olesen et Par Aar efter sine triste Erfaringer med A/S Kjøbenhavns Dampmøller gjorde en lignende, men offentligt ubemærket og nok saa tragikomisk Erfaring i *Det kongelige octroierede almindelige Brandassurance-Compagni*.

Fra sin Stiftelse i 1891 havde Compagniet en Styrelse, der bestod af et Repræsentantskab, to tilsynsførende Direktører, valgt paa to Aar ad Gangen af Aktionæerne, og en

administrerende Direktør, der valgtes af Repræsentantskabet efter de tilsynsførende Direktørers Indstilling. I hele denne Styreform var de tilsynsførende Direktører et svagt Punkt. Ganske vist lønnedes de kun med 2400 Kr. om Aaret, men deres forretningsmæssige Indsats smagte ogsaa stærkt af Sinecure.

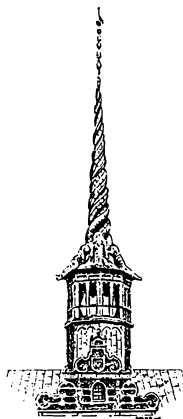
C. A. Olesen, der var Medlem af Repræsentantskabet, kunde ikke føle sig tiltalt af denne Ordning, og da den ene af de tilsynsførende Direktører døde, det var i 1911, fandt han Anledningen til at foreslaa en Ændring gunstig. Det var da ogsaa ham, der, da Repræsentantskabets Formand, Højesteretsassessor *Florian Larsen*, søgte sig anbragt i den ledige Stilling som kontrollerende Direktør, tog til Orde for at overveje, hvad der muligt kunde gøres til Gavn for Forretningens Fremme i Almindelighed, og i denne Forbindelse ogsaa overveje en Ændring i Direktionens Sammensætning, saaledes at der blev tre administrerende, ingen tilsynsførende Direktører. Tanken vandt Tilslutning, og vel fik *Florian Larsen* sit Ønske opfyldt, men der ned-sattes et Udvalg paa tre Medlemmer til sammen med Direktionen at drøfte Spørgsmaalet om Vedtægtsændringer. Direktionen var imidlertid ikke en saadan Forhandling venligsindet, og Tiden gik til Efteraaret 1913. *Florian Larsen* ønskede at fortsætte som tilsynsførende Direktør, skønt han paa dette Tidspunkt var en meget gammel Mand og stærkt mærket af sine Aar. Det vil forstaas, at C. A. Olesen ikke kunde vindes for hans Valg, og da en Anmodning til ham om at træde ud af Repræsentantskabet blev besvaret med et Nej, besluttede Direktionen at lade ham sætte ud.

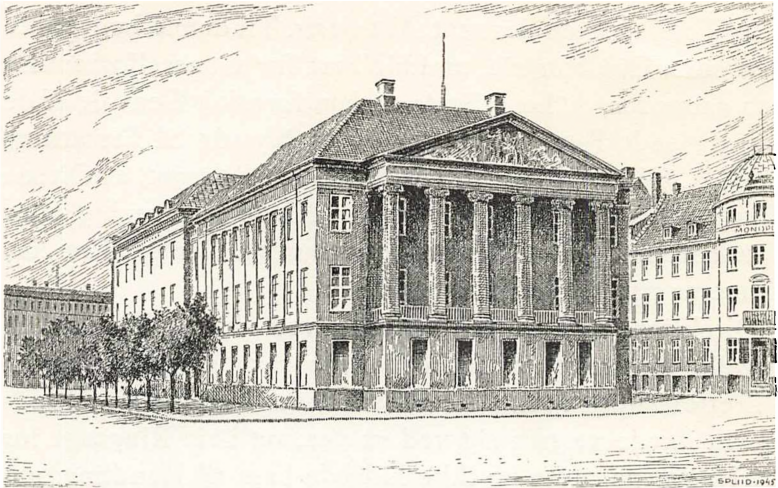
C. A. Olesen skulde selvfjerde paa Omvalg paa Compagniets Generalforsamling den 10. December 1913. Valgene til Repræsentantskabet foretoges ifølge gammel Praksis

efter Forslag af en bestemt Aktionær. Til denne henvendte den adm. Direktør sig, umiddelbart før Generalforsamlingen aabnedes, og henstillede, at han foreslog Genvalg af de tre afgaaede Repræsentanter og et Nyvalg til Erstatning af C. A. Olesen. Manden har formodentlig troet, at Olesen ikke ønskede at fortsætte. Han stillede sit Forslag efter Forskriften, og det vedtoges enstemmigt. Der var fire Aktionærer paa Generalforsamlingen!

Direktionens Fremgangsmaade ved denne Eksekution var dog Repræsentantskabet for meget og affødte en skarp Tilrettevisning. Men C. A. Olesen, der kun for en Ordens Skyld havde vægret sig ved at gaa, og hvis Ringeagt for Direktionens Metoder ikke hidsede ham til Handling, ønskede ikke at rejse Diskussion om Sagen. Og Pressen, der ikke kunde forestille sig, at han ikke selv havde trukket sig tilbage, var ogsaa tavs.

I 1920 gennemførtes den Vedtægtsændring, som C. A. Olesen ni Aar i Forvejen havde gjort sig til Talsmand for.

SØR- OG HANDELSRETTENS BYGNING, NU KJØBENHAVNS HANDELSBANK.

EN MAND AF GAMMEL DYD.

Hvad der blev sagt og skrevet om C. A. Olesen paa hans Livs Mærkedage og ved hans Død, og som senere er blevet gentaget i den erhvervshistoriske og biografiske Litteratur, kendetegnes ved en ubetinget, næsten eentonig Anerkendelse af hans Arbejde og af en ligesaa uforbeholden personlig Honnør for hans Karakter. En Undtagelse danner, Forfatteren bekendt, kun nogle københavnske Avisstiklerier af den Slags, der navnlig efter Aarhundredskiftet oversaaede adskillige gode Mænd med Fluepletter. C. A. Olesen var kendt for sine konservative Anskuelser, han var stor Industrimand, hans tørre jydsk Lune var ingen offentlig Vare, tværtimod virkede han udadtil forbeholden, tilknappet, tungvindt. Paa Talerstolen gav han klar, saglig Besked, men han strøede ikke Blomster om sig, og det kunde aldrig falde ham ind at angle efter Forsamlings-

smil. Som Formand for Grosserer-Societetets Komité kunde han ikke glimre med Sprogkundskaber, og ved hans i sig selv smukke, mandige Stemme hang alle Dage en jydsk Klangfarve. Han var kortsagt ikke af den Type, der dengang nød københavnsk Døgnpopularitet. Men maatte han betale Savnet deraf med en eller anden Ærgrelse, saa holdt hans ringe Tanker om den Slags Folkeyndest ham letteligt skadesløs.

Og den varige og blivende Virkning af hans Personlighed var overalt Agtelse og Respekt. Der var noget saa sikkert afstemt over ham, at denne Virkning ikke kunde udeblive. Rent bortset fra, at hans Ledelse af De Danske Spritfabrikker saa iøjnefaldende udmærkede ham som Industriemand og Forretningsmand, og at den Anseelse, han nød hos Mændene omkring Tietgen og ikke mindst hos Mesteren selv, lige saa lidt var til at tage fejl af, kunde det ikke være andet, end at de store Kredse, med hvem han erhvervsmæssigt og selskabeligt traadte i Forbindelse, kom til een og samme, helt igennem sympatiske Opfattelse af hans Karakter — en Opfattelse, der saa igen forplantede sig til Pressen. Atter og atter fremhæves hans ubestikkelige Sæglighed, hans Troskab mod Pligt og Ære, hans Redelighed, naar der skulde prøves og vurderes, hans Fasthed i Mening og Beslutning, hans Evner som Mægler og Opmand. Han var en Mand, der gjorde Indtryk af at »frygte Gud og følge Landevejen« uden Svinkeærinder. Sin Myndighed hævdede han ganske stilfærdigt, men, naar det kom ham an derpaa, ufejlbarligt. I sin Omgang med Mennesker var han ikke indladende. Han kunde ikke lide at blive rendt paa Dørene af hvem som helst. En nu afdød socialdemokratisk Redaktør og Politiker, som søgte ham for i Fortrolighed at faa industrielle Oplysninger, fortalte bagefter, at han nær var blevet smidt ud, men tilsidst alligevel slap

ind til Etatsraaden. Og nu gik det fint: »Han var en flinke Mand, og han var jo ogsaa ærlig nok.« De to kom udmærket ud af det med hinanden, saa forskellige de var. For i Virkeligheden blev C. A. Olesen nemt elskværdig, paa en naturlig Maade og ofte med et fint Træk af Varsomhed og en Luning af Velvilje i Alvorsblikket under de barske Bryn.

Men man maa stadig være paa det rene med, at en Mand af C. A. Olesens Slags aldrig kunde blive Offentligheden umiddelbart tilgængelig. Han havde ikke kunnet opnaa det, selv om han havde ønsket det, og han ønskede det afgjort ikke.

Mange af de Mænd, der paa hans Tid arbejdede med store Foretagender, fik næsten selve deres Tilværelse opslugt deraf, eller i hvert Fald aftvang de dem kun med Besvær et Privatliv med nogenlunde rimelige Arbejds-pauser. Men om C. A. Olesen tør det bogstaveligt siges, at hans Arbejde — og det stillede store Krav, som han honorerede uden Afslag — aldrig gik ud over hans Hjem og hans Familjeliv. Det var ikke sig selv alene, han havde at takke derfor, Æren tilkom i den Forstand først og fremmest hans Hustru, at det var hende, som altid holdt Hjemmet saaledes rede og oplagt til at modtage ham og samleve med ham, at han helt kunde give sig hen i dets Verden. Men det var ogsaa det, han attraaede, det, han ikke vilde give Slip paa, og derfor overstraaler intet af hans Arbejdslivs Resultater dem, han vandt ved at være hjemme hos sig selv. Bestandig er det Harmonien, der giver hans Livsførelse dens Grundtone. Han blev Bymand, men Bymenneske kun saa som saa. Der er over ham, naar han træder ind i sin Stue, alle Dage noget af Bonden, der kommer hjem fra Marken og har sørget for Dyrene og nu er i sin gode Ret til at gøre sig det bekvemt inden Døre og snakke med vor Mo'er om, hvordan hun har klaret sin Del af Bedriften.

Han honorerede ingen Fordring udefra, der syntes ham at gøre Skaar i hans Ret til at være sig selv. Og dertil kom, at han uden for sit særlige Felt bevægede sig med stor Forsigtighed, dels fordi hans udprægede Ansvarsfølelse paabød ham det, men dels sikkert ogsaa fordi han led af en vis »Pladsangst« over for det offentlige Liv med dets irrationelle og uberegnelige, flimrende Væsen. Primær var dog Ansvarsfølelsen, og det mærkedes stærkt, da han kom op i Aarene. Langt fra at stivne i senil Selvsikkerhed var han snarere tilbøjelig til at undervurdere sine Kræfter, naar Situationer og Problemer antog brydsomme Former.

Offentlighedens Indtryk af ham var rigtigt, men det hidrørte fra et Kendskab paa Afstand og begrænsede sig til nogle Hovedtræk, der mere gav Skikkelsen Holdning end Varme. En Særstilling indtager Julius Schovelins Karakterskitser af ham. Schovelin var Sekretær for Gros-serer-Societetets Komité i C. A. Olesens Formandstid og samarbejdede følgelig paa nærmeste Hold med ham. Det var Ekstremer, der her slog Følge. Omkring den støtte, regelrette Vandringsmand vimsede den uroligste af alle tjenende Aander, og som saa ofte var man tilbøjelig til at lade Henrik spille Jeronimus paa Næsen. Men Virkeligheden laa anderledes. Der gik i sin Tid Historier nok om de to. Stilen er Manden, og det gjaldt om dem begge. Selv i embedsmæssige Udarbejdelser kunde Schovelin gøre sig polemisk ud til Bens eller, naar det stak ham, sætte Sagligheden et Par Blomster i Knaphullet. Men saa var C. A. Olesen der med sit jyske »bette Schovelin«, og saa endte det jo for det meste efter Fatters Hoved. Men Schovelin havde alligevel en høj Stjerne hos C. A. Olesen, der satte stor Pris paa ham som Medarbejder og nød hans Paradokser som Forfriskninger. Og selv saa han, fra Modpolens Synspunkt, sin Chef i hans rigtige Dimension. Ved at ud-

pege C. A. Olesen som Tietgens maaske eneste Ven i den store Kreds af fremtrædende Mænd, der udgjorde Handelsfyrstens Hof, gav han ham en Hædersplads, velfortjent saavel fordi C. A. Olesens Venskab havde hele hans Karakters Soliditet, som fordi Tietgen lod sin »fantastiske Lykketro« korrigeres af Vennens haandfaste Dømmekraft. Tietgen var trods sit Forbehold i Stiftelses-Protokollatet om at træde ud af Bestyrelsen efter 3 Maaneders Forløb Formand i De Danske Spritfabrikkers Bestyrelse lige fra Star-ten til 1898, og han, blandt hvis Foretagender saa mange mødte Genvordigheder, kunde sidst af alle miskende de Egenskaber hos Selskabets Direktør, der fik Udtryk i dets støtte Trivsel og Vækst.

Følger vi disse Egenskaber til deres Udspring, maa det straks medgives, at C. A. Olesen var en i sit Syn paa Virkelighed og Værdier naturbunden Realist. Hos ham kom man ingen Vegne med vildtvoksende Ideer og Planer. Han havde en Mistanke om, at der var noget muggent ved Ophavsmændene, at de af den ene eller anden Grund var skyldige i Fusk. Det var Arbejdet, det ordentlige, forsvarlige Arbejde, der var Bunden i Tilværelsen og dermed ogsaa i det moralske Liv. Griller, et i hans Øjne meget omfattende Begreb, skulde man holde sig paa Afstand ved at bestille noget nyttigt og stadigt. Paa dette Punkt var han selv, i sine Virksomheder og sine Hverv og over for sine Børn, sin Læres ortodokse Discipel. Om han har været fristet af nogen »Grille«, skal lades usagt; brændt sig paa en har han aldrig. Han gav sig hen i sit Arbejde, og det lønnede ham med Velstand og repræsentative Udmærkelser. Det indbragte ham ogsaa en Hædersmands Navn. Men altsammen igrunden, udefra set, under den stiltiende Forudsætning, at man til syvende og sidst havde at gøre med en Forretningsmand, der lod enhver om at være sin egen

Lykkes Smed, og som fandt sin personlige Livsopgave givet i den samme subjektivt afgrænsede Formel—hvorved et smukt, men Omverdenen uvedkommende Familjeliv naturligvis ikke udelukkedes.

Og det er en given Ting, at C. A. Olesen sørgede godt for sig selv, at han til enhver Tid passede paa at have sit private økonomiske Grundlag i Orden og assureret paa langt Sigt. Han var blot ikke en pengekær Mand; der klæbede aldrig Berigelse ved hans Indtægter; hvad han ejede skulde være ærligt og redeligt og flittigt fortjent. Derfor tjente han heller ikke, skønt det ikke skortede paa Chancer, »de store Penge«. De fristede ham ikke; hvad der kommer let gaar let, var et af hans Mundheld.

Vi kan da sige, at Realisten C.A. Olesen anlagde en etisk Maalestok paa Arbejdet og dets Udbytte. Det var ikke *klogt* at skulke fra sin Arbejdspligt, men det var heller ikke *ret*. Og retmæssig var ligervis kun den Løn, der var fortjent. Uden Overholdelse af denne Lære kunde sand Personlighed ikke bestaa.

Det er Idealisten C. A. Olesen, vi har for os, Manden i hans VæsensKerne. Der er intet højtsvævende, solhigende i hans Idealitet, men der er en dybt forpligtende Kaldsfølelse: det rigtige, det rette, det sande er al Handlings Maal, den Løsning, der i enhver Sag og under alle Omstændigheder skal tilstræbes. Kun derved bliver en Mand et Liv værd.

Dermed er ogsaa Rettesnoren for Forholdet til Mennesker givet. Men ikke mindre Opfattelsen af tilbørlig samfundsmæssig Færd. Denne Opfattelse er hverken kollektivt eller individuelt uafhængig af de skiftende sociale og politiske Tilstande. Tiderne forandrer sig, og Menneskene med dem. Men som Leder af en stor industriel Virksomhed fulgte C. A. Olesen Linjer, der turde hævde sig som alment gyldige under alle sociale Systemer. De Danske Spritfa-

brikker var for ham et Led i Samfundsproduktionens Maskineri og havde for deres Vedkommende at staa Samfundsøkonomien til Ansvar. Konsolidering var Selskabets første deraf flydende Pligt, Konsolidering i en saadan Forstand, at Selskabet kunde staa stærkt, ligegyldigt hvad der overgik det. Der kunde, naar hensaaes til Selskabets Produktioner, ske det, at hele Apparatet med eet Slag forældedes som Følge af en teknisk Opfindelse, men selv da maatte Selskabet være saaledes stillet, at det uden Hjælp udefra kunde forny sig efter Tidens Krav og helt igennem. Med et efter Forholdene passende Udbytte maatte Aktionærerne følgelig lade sig nøje.

Saaledes talte C. A. Olesen, og saaledes handlede han. Gærproduktionens Omlægninger og de maskinelle Fornyelser er haandgribelige Beviser blandt mange andre. Og Selskabets største Byggevirksomhed falder i Verdenskrigens vanskelige Aar.

De Danske Spritfabrikker var derfor ogsaa som Arbejdsplads et Sted, hvor der var godt at være. Herom er der talt foran, men det bør nævnes, at C. A. Olesens Sønner fra en tidlig Alder husker, hvordan han, naar de havde Maanedsløve eller af andre Grunde var fri fra Skolen og saa fik Lov til at følge med ham paa Fabrikken, talte med dem om sit Arbejde og forklarede dem, hvor meget der var at passe paa, og hvor mange Menneskers Velfærd hans Ansvar omfattede. Han sagde »mine Arbejdere« med en Betoning, som gjorde det klart for Drengene, at han talte om Mennesker, der var »med ham paa Vejen«. Han vilde ikke have været sin Tids Mand, hvis han havde set med Velvilje paa den faglige Arbejderbevægelse, der tog Fart i det 19. Aarhundredes sidste Tiaar. Den første Strejke paa De Danske Spritfabrikker rystede ham dybt. Det fortælles, at han mødte den gamle Kusk Lars — *Laes* som han kaldtes —

paa Trappen. Lars stod og drejede paa Kasketten og saa meget forknytt ud. Naa, er De der, Laes, sagde Olesen. Strejker De ogsaa? Ja, vi er jo nødt til det, svarede Lars, og det er ikke godt at vide, hvem af de to der var mest ked af det. Men saadanne Optrin mellem Arbejdsgiver og Arbejder var en svindende Tids sidste Livstegn, selvom Arbejdsforholdene paa De Danske Spritfabrikker ogsaa under de kollektive Aftaler blev prægede af Fordragelighed fra begge Sider. Noget andet var, at de fabriktekniske Fremskridt og den merkantile Intensivering efterhaanden satte dybe Spor i S sammensætningen af Selskabets Personal.

Endnu et godt Stykke ind i C. A. Olesens Virketid anvendtes der, maalt med nutidige Forhold, en Overflod af menneskelig Arbejdskraft i Fabrikkerne, medens Omsætningen var sparsommere og Administrationen med et mildt Ord knebent aflagt. Lidt efter lidt, men stadig med samme Retning, ændredes dette talmæssige Forhold imellem Arbejdergruppe og Funktionærgruppe, og her som saa mange andre Steder maatte Maskinerne høre ilde af de Folk, der gjordes overflødig. Men C. A. Olesen foer saa varsomt frem som muligt, og hans Humanitet paakaldtes ikke forgæves i alvorlige, personlige Tilfælde. Der maatte ikke være Slinger i Arbejdet, og Insubordination taalte han ikke, men om muligt endnu fjernere laa det ham at se igennem Fingre med Urimeligheder eller Vilkaarligheder i Ledelsen af Arbejdet. Han var en af de udvalgte, der udøver Myndighed i en Fortrolighedens Aand. Sine nærmeste Medarbejdere knyttede han til sig i oprigtig Hengivenhed, men hans Kendskab til de Mennesker, Selskabet havde i sit Brød, gik langt ud over denne Kreds, og han blev sig selv lig i Valget af Ord paa rette Sted og til rette Tid.

Bemærkelsesværdig er hans tidligt vakte og til det sidsteaarvaagne Forstaaelse af Funktionærproblemets erhvervs-

mæssige og sociale Betydning. Han saa en ny Samfundsgruppe danne sig og hastigt tiltage i Mandtal. Han indsaa, at denne Gruppe vilde blive stærk nok til at stille Krav om Rang og Tryghed som Gruppe og for sine Medlemmer. Han forstod, at det for det borgerlige Erhvervsliv kunde blive et vitalt Spørgsmaal, hvor Funktionærgruppen søgte og fandt Støtte til at opnaa denne Anerkendelse. Og som vi skal se, gav han i sin høje Alder sit Navns fulde Vægt i Bestræbelserne for Gennemførelse af en Funktionærforsikring som solidarisk Opgave for Principaler og Medhjælpere.

Hvad han som Erhvervsmand forlangte af sig selv, fandt han sig ogsaa berettiget til at kræve af andre. Han var en svoren Fjende af enhver Form for Spekulation paa Bekostning af solid og sund, samfundstjenlig Erhvervsøkonomi. Han var konservativ og forstod Konservatisme som Pligten til og Arbejdet for at sikre det bestaaende Levedygtighed. Det var hans Overbevisning, at dermed var alle Samfundsborgere, Arbejderne ikke undtagne, bedst tjente. Men naar Erhvervslivets Virksomheder var sat til at varetage saa fundamentale Interesser, saa var det ogsaa i Bund og Grund utilstedeligt, at tilfældige Aktiemajoriteter skulde kunne manipulere Udbytteprocenter, og intet mindre end en Forbrydelse, naar Spekulanter i den store Stil ligefrem opofrede saadanne Virksomheder for en øjeblikkelig Fortjenestes Skyld. Rank staar han, en slagen Mand, over for de Modparter, der fordrev ham fra A/S Kjøbenhavns Dampmøller. Hvad de vandt, har Møl og Rust fortæret; i C. A. Olesens Minde lever Begivenheden ham til Ære og andre til Lære.

Men selve Oplevelsen gik ham meget nær. Det var ikke saa meget hans personlige Nederlag, der tog paa ham; ikke for alt vilde han have været blandt Sejrherrerne. Men Idea-

listen i ham oprørtes over, at en stor Virksomhed, der var paa dansk Haand, skulde overgaa til en Kapital, for hvilken det virkelige Formaal var at slukke Guld tørsten. Til at begynde med troede han faktisk heller ikke, at det kunde ske. Det var et Fejlsyn, som er typisk for Idealisten, og som han oftere maatte bøde for. Han mente, at i den Sag kunde kyn-
dige Mænd kun have een Mening, den, som han gik ind for. Og den Mening maatte blive offentlig Mening, naar de ikke blot nærede den, men ogsaa handlede derefter, hvad der i hans Øjne var en Selvfølge. Det blev imidlertid mestendels ved den Tak, Smedens Kat døde af. Sympati for C. A. Olesen var der nok af, men ingen Almenvilje til at omsætte den i Handling. Og de heldige Spekulanter dækkedes af en vis, kun halvt modvillig Benovelse over Haandelagets Sikkerhed og Gevinstens Millionglans. Hvad om der netop i Tilfældet A/S Kjøbenhavns Dampmøller var blevet statureret et Eksempel, om det netop dengang, saa at sige paa Verdenskrigens Tærskel, var blevet slaaet fast — ikke hvad der kunde, men hvad der *ikke* kunde bydes dansk Erhvervsmoral! Nu blev hans Varsko virkningsløst over for den Udvikling, som han græmmedes over i Krigsaarene, og hvis Følger det danske Samfund kom til at begræde saa bittert.

Hans Ledelse af De Danske Spritfabrikker havde altid haft til Formaal at gøre Selskabet usaarligt over for Spekulations-Attentater, og han skulde opleve, at det i Selvforsvar kunde vise en nærgaaende Aktiemajoritet Vintervejen, fordi det var blevet alle, der betød noget i dets Ledelse og Drift, en Æressag at hævde dets Traditioner, værne dets Selvstændighed og Omdømme, »bevare dets Ansigt«.

Man kan spørge, hvorfor C. A. Olesen ikke gik ind i Politik. Baade hans Principper og hans Indsigt kunde til-

skynde ham dertil, for hans Konservatisme var ikke et Ekko af Partiparoler og Hurrapatriotisme; den var en Livsanskuelse, i hvilken moralske og praktiske Samfundsinteresser indgik med afgjort aktiv Betoning. Men Politiken som Haandtering laa ikke for ham. Den var ham for tilbøjelig til at holde Realiteterne hen med — Politik. Daa tidens støjende og ofte meget personlige Polemik kunde han, dertil kendte han sig selv godt nok, kun tage Del i som Skive for behændigere og mindre nøjeregnende Modstandere. En af hans Sønner har til Forf. udtalt, at han vel nærmest havde frikonservative Sympatier, men fandt Partiets Sammensætning for ensidig agrarisk. Forholdet mellem Land og By laa ham, baade i Kraft af hans Herkomst, som aldrig fornægtede sig, og i hans Egenskab af Erhvervsmand med Tilknytning til begge Sider, meget paa Sinde. Det blev hans Opfattelse, at *Landets* Holdning over for *Byen* var for snæversindet i Spørgsmaal, hvor et friere og mindre selvsk Syn vilde have ført til Forstaaelse af fælles Tarv. Men i mange Maader hang hans Hjærte alle Dage ved Landet, og i hans nærmeste Familje var der mange Landmænd. Han holdt ogsaa som god Jyde fast ved mange Forestillinger, der ikke var i københavnsk Kurs. En lille Pudsighed: Han havde sine bestemte Meninger om Vind og Vejr, og var saaledes overbevist om, at Fuldmaane betød Vejrskifte. Derom kom han engang, fortælles der, i stor Strid med sin gode Ven G. A. Hagemann, der med Opbud af alle videnskabelige Beviser vilde kurere ham for hans formentlige Overtro. Men C. A. Olesen gav sig ikke. Fiskerne, sagde han, var dem, der forstod sig bedst paa Vejret, og da de mente som han, vilde han blæse Videnskaben et Stykke. Saa rystede Hagemann paa Hovedet og gik sin Vej. Det kan tilføjes, at de to Mænds Venskab bestod denne Vejrprøve, der for C. A. Olesens Vedkom-

mende ogsaa kan gælde for en Karakterprøve. Den praktiske Erfaring skulde have det sidste Ord. Om den spillede ham et eller andet lille Puds, hvad saa? Hvor det gjaldt, svigtede den ham ikke.

Han satte ogsaa sin Erfaring ind paa en Paastand, der giver Nøglen til hans levende og stolte Standsfølelse. Han paastod, at Købmanden ikke blot var en af Samfundets uundværligste Tjenere og Opretholdere, men at ingen Mand kunde være uangribeligere end den Købmand, der virkelig fortjente Navnet. Han tog Historien til Vidne paa, at Lande med en virksom og dygtig Købmandsstand altid blomstrede, og at Kultur, Kunst og Videnskab trivedes der, hvor Handelen tilvejebragte det økonomiske Grundlag. En rigtig Købmand gik aldrig paa Akkord i handelsmoraliske Spørgsmaal, og det vilde altid hævne sig, hvis en Købmand slog af paa Fordringerne til sig selv, det gik gennem *Standen* som en Løbeild, og Manden sank straks ned i 2. Klasse. C. A. Olesen taalte ikke nedsættende Bemærkninger om Købmandsstanden. Var han stolt af at være Industrimand, saa gjorde han fuldt saa meget ud af at være Købmand, og ingen kunde være mere nøjeregnende end han med de Forpligtelser af enhver Art, som Stillingen medførte. Til Gengæld lagde han, der af Naturen hadede al Poseren, ikke Baand paa sig, naar der var Tale om Stand over for Stand. Købmænd og Industrimænd af Format kunde bære deres Hoveder lige saa højt som Lehnsgrever! Vel at mærke, naar deres Handlinger var Standen værdige. I modsat Fald var C. A. Olesen dem en Dommer, der hverken kendte til Skaansel eller til Frygt for personlig Risiko. En bekendt Grosserer havde foretaget sig noget, der gav ham Anledning til at sige saadan noget som, at Manden havde baaret sig ad som en Sjover. Grosserereren fik Nys derom, og en højt anset Højesteretssagfører skrev paa

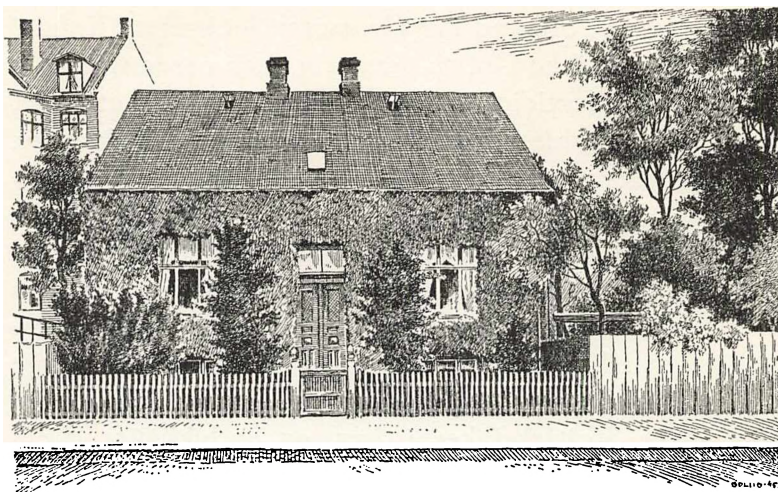
hans Vegne til C. A. Olesen: Havde han udtalt sig som refereret? I saa Fald vilde der ufortøvet blive anlagt Injuriesag imod ham. C. A. Olesen svarede omgaaende, at hans Ord var gengivet rigtigt nok, og at han stod ved dem. Der kom intet Sagsanlæg — hvad C. A. Olesen beklagede for sin egen, men mest for Højesteretssagførerens Skyld. »Man kan ikke lade en Mand vide, at man vil anlægge Sag imod ham, hvis han vedstaar en Udtalelse, og saa ikke gøre det. Saa er Sagføreren og Klienten et Par Lus.« Højesteretssagførerens Adfærd fandt han simpelthen foragtelig. En anden Episode, i hvilken han tilfældigvis ogsaa havde en Højesteretssagfører over for sig, giver en god Forestilling om, hvor ubetinget han forlangte at faa sit Ord holdt i Ære, og vidste med sig selv, at han havde Krav derpaa. Han blev ført som Vidne i en Sag i Sø- og Handelsretten, og da han havde afgivet en Forklaring, der ikke var Modparten bekvem, sagde dennes Sagfører: »Er De nu ogsaa sikker paa, Etatsraad Olesen, at De husker rigtigt?« C. A. Olesen vendte sig brat om, saa op og ned ad Spørgeren og svarede: »Hvad mener De, Hr. (Navnet)? Min Hukommelse fejler intet, og tror De, at jeg, der har siddet som Dommer i denne Ret i en lang Aarrække, ikke er ganske klar over, hvad det betyder at afgive Vidneforklaring i en Ret?« Det blev sagt som med Hammerslag og under Dødsstilhed i Retten. Svar blev ikke forsøgt. Sagføreren gik over til noget andet.

Der er over C. A. Olesens Personlighed, naar den træder skarpt frem i Lyset af Begivenheder eller Situationer af den Slags, der prøver Mænd, en Holdning, til hvilken Bonden har givet Roden, men Borgeren Stammen. Ved Udgangen af Borgerskabets store Tid, af Liberalismens og Individualismens Guldalder, staar han som en bramfri, men standhaftig Vogter af dens Ideer om Mænds Ret, Pligter og Ære.

Hans Valg til Formand for Grosserer-Societetets Komité var en Hønnør ikke blot til ham selv, men ogsaa til hin — allerede halvt fortidige — Tid, og han blev ved at oppebære denne Hyldest i Form af hædrende Tillidshverv. Alligevel, eller maaske netop derfor, kommer der noget ensomt over hans Fremtoning. Livets Energier brød sig nye Baner, vildsomme at se for en Konsolideringens Mand som ham. Men selv holdt han roligt den Post, som efter hans inderste Overbevisning var ham betroet af et naadigt Forsyn, og hvor han redeligt havde bestræbt sig for at gøre Fyldest. Med Fortrøstning saa han en Søn tage Ledelsen af De Danske Spritfabrikker i Arv, og et lykkeligt Hjem vederkvægede ham til hans sidste Dag.

Om hans Familjeliv, den lyseste og inderligste Akkord i hans Tilværelses Harmoni, skal der nu fortælles.

FAMILJEN C. A. OLESENS VILLA PAA KALKBRÆNDERIVEJ NR. 32.

DET GRØNNE HUS.

Tit og ofte talte Fru *Nicoline Olesen* med Vemod om Empire-Salen i hendes Faders herskabelige Hus i Hjørring, om det store, lyse Rum med dets smukt afstemte Bestand af Sofaer og Borde, af Stole, af Kommoder, Spejle, Lysekroner og Lampetter, altsammen i den asketisk-æstetiske Stil, der paa Museer og gamle Stik frister os til Hovedrysten og Misundelse. »Salen« blev splittet for alle Vinde ved hendes Forældres Død, udstykket mellem deres mange Børn. Sit eget Hjem maatte hun som nygift møblere i »Klunkestilen«s Polster- og Støbejernsmaner, men den udryddede hun hurtigt, og følger man hendes Stuer gennem Aarene, fra Lejlighed til Lejlighed, saa medoplever man en indendørs Forfinelse, der kom Husets selskabelige Niveau og dermed iøvrigt ogsaa Husherrens mere materielle Interesser og repræsentative Stilling i høj Grad til gode. Selv

hang han mere ved det solide og tilvante. Kom han hjem og saa, at hans Kone havde givet en Stol Løbepas til Fordel for en mere præsentabel, kunde han spøgende sige: Hvorfor nu det, man sad jo godt nok i den gamle.

Interesse for Kunst havde han jo nok — der var baade Malere og Kunstkere i Omgangskredsen — men hvad man kaldte kunstforstandig, var han ikke. Hans Køb af Malerier havde et ret konventionelt Præg. Anderledes paa virkelig og perfektibel var derimod hans Hustru; med sin Sans for alt smukt fik hun ogsaa et aabent Sind for Kunst og Kunsthaandværk. Hun samlede paa Kobberstik i ægte Rammer og, navnlig i de senere Aar, paa gamle, kunstnerisk værdifulde Møbler og Sølvsager, som hun sammenstillede med sikker Smag. Hun havde altid arbejdet paa sit Hjemms Udstyr som en Billedskærer paa Rammen til et Kunstværk, og hun naaede en Helhedsvirkning, der var en Afspejling af hende selv.

Dermed var hendes Mand saare veltilfreds. Fra deres Ægteskabs første Dag var han jo enedes med hende om en Arbejdsdeling, der gav hende Hals- og Haandsret i Indenrigsstyret, og den Kontrakt overholdt han til Punkt og Prikke. Saaledes passede det ham ogsaa bedst, baade fordi han kunde stole blindt paa hendes Dygtighed og lige saa meget, fordi han erkendte, at hun ved Naturgaver, Herkomst og Opdragelse var ham overlegen i de Kunster, af hvilke et Hjemms Kultur og Hygge afhænger. Mellem de to blev der talt mere om hans Forretninger end om hendes.

Men han elskede sit Hjem. Det var hans lune Rede, hans Arbejdes daglige Belønning, hans Sinds Forfriskelse, hans Hviles bløde Pude. Det levede saa trygt, værnet og fredet af ham, og det var sig ogsaa tilfulde bevidst, hvad det skyldte ham. Her lader hans Børns Vidnesbyrd ingen Tvivl. Det var ikke ham, der puslede omkring dem, saa

dem paa Fingrene og gik sentimentalt op i deres daglige smaa Sorger og Glæder, dertil havde han sin Kone. Men fra deres tidligere Aar saa Børnene i ham — og dertil har hun uden Tvivl gjort sit — en Fader, hvem Magten og Æren i hans Hus tilkom, og som man havde at være til Vilje. Han havde en enestaaende Evne til at give sin Myn- dighed Eftertryk ved at afholde sig fra alt Indblanderi, men statuere Eksempler, hvor Anledningen var oplagt og Virk- ningen ikke til at slippe af med. Overretssagfører Niels Olesen fortæller, at han kun mindes at have faaet een ene- ste Lussing af sin Far. Han havde en Dag fisket en Skilling op af sin Sparebøsse og for den købt en Pose Figner hos Urtekræmmeren. Medens han nød sit Rov paa en af Rosen- vængets Villaveje, blev han overrasket af sine yngre Sø- stre, og da han var nærig nok til ikke at ville dele med dem, gik de rent ud sagt hjem og gjorde Alvor af deres Trusel om at sladre. For sent indsaa han sin Dumhed; den lod sig ikke genoprette. Han var meget, meget længe om at naa hjem; ind i Huset turde han ikke gaa, saa han gav sig noget at bestille i Haven. Han hører sin Far kalde fra Verandaen: »Kom herop, min Dreng.« Aldrig havde Verandatrappen været saa høj og saa mangetrinnet, som da han lystrede Ordre. Da han endelig var oppe, stak Faderen ham saadan en paa Kassen, at Synderen nær var trimlet omkuld. »Du véd jo, hvorfor du fik den Lussing,« sagde Olesen. Og saa gik han ind i Huset. Sagen var likvideret, blev aldrig siden nævnet med et Ord. Men Lussingen var et Punktum, der holdt.

Det fjerde Bud gjaldt uden Afslag i C. A. Olesens Hjem. Til Gengæld holdt han inderligt af sine Børn, havde altid, dels gennem sin Kone, dels gennem dem selv, godt Rede paa, hvordan de artede sig. Deres Skoleflid laa ham meget paa Sinde — han var i sit Hjem den samme Mand som i sit

Erhverv. Han passiarede gerne med Børnene og kunde fortælle Historier, hvis Pointe laa for deres Fatteevne. Men Vrøvl taalte han ikke. Spørgsmaal om alvorlige Ting skulde besvares kort og klart, uden Omsvøb, og ingen Besked fra hans Mund kunde fortolkes. Der skabtes hos hans Børn ubetinget Tillid til, at Redelighed var hans egen ufravigelige Lov, og at han var i sin Ret til at vente ogsaa af dem, at de skulde handle mod andre, som de ønskede, at andre skulde handle mod dem selv.

Men dette vilde igen sige, at man i alle Forhold skulde gøre sin Pligt. Om Pligten som Begreb og Opfyldelse kredsede han altid, Pligtmenneske, som han selv var. Og her stod da hans eget Arbejdsliv som det Eksempel, der først instinktivt, senere bevidst prægede Børnenes Idealbillede af ham. I ham saa de en Autoritetens Bærer, en Mand, der var stærk og fast, som han var jævn og rolig, ligetil i al sin Færd. De har aldrig truffet hans Overmand i Evne til at indgyde og fastholde Respekt.

Men Hovednøglen til sit Hjems Lykke havde han klogeligt lagt i sin Hustrus Haand.

Ægteparret Olesen flyttede til København med deres første Barn, Sønnen Niels, i Vuggen. Det var i Januar 1882, i Dagene lige efter Hellig tre Konger. De havde lejet Lejlighed Østerbrogade 60 og boede der i 4 Aar. Her fødtes den 16. Juni 1883 Tvillingerne *Karen Marie* og *Anna Margrethe* og den 31. Januar 1885 Sønnen *Christian Henrik*. I 1886 købte C. A. Olesen Villaen Kalkbrænderivej 32 (nu Nordre Frihavnsgade), der husede Familjen til 1903. Her fødtes den 5. November 1886 Datteren *Katharina*, Ægteparrets sidste nulevende Barn, og den 5. Januar 1891 Datteren *Inger*, der kun blev en Dag gammel.

Overalt tog Hjemmet sin Hygge med sig, i Tidens Løb med tiltagende Indslag af Former, som maatte overholdes. Men baade for Børnene og for de Mennesker, som tjente i eller havde deres Gang i Huset, staa Villaen paa Kalkbrænderivejen med et minderigt Særpræg af Glæde og gode Dage. Huset var hverken særlig stort eller egentlig kønt, men det var indrettet med Plads baade til Hverdagsliv og Selskabelighed, og fra Haandværkernes Side et Meesterstykke af Soliditet. Da C. A. Olesen solgte det, vistnok til en Tømmermester, blev det flyttet ud til Hellerup og købt af Redaktør *Harald Witzansky*, der beboede det i en meget lang Aarrække. Det staa stadig vel ved Magt paa sit Sted.

Da Olesens flyttede ind i Villaen, laa den endnu i halvt landlige Omgivelser. Kom man fra Østerbrogade ned ad Kalkbrænderivejen, havde man paa venstre Haand I. E. Ohlsens store Gartneri og i Nærheden »Rolighed«, som endnu ikke var udstykket. Hvor I. E. Ohlsens Have endte, laa Villaen paa Vejens højre Side, og lidt forinden førte den korte Petersborgvej ind til Rosenvænget. Ud mod Kalkbrænderivejen stod Facaden grøn baade Sommer og Vinter, helt overgroet med Vedbend, som den var — og med stedsegrønne Træer i den lille Forhave. Paa de andre, mere solvendte Vægge modnedes Pærer, Blommer, Abrikoser, ja endog Vindruer. Ikke Børnene alene forsikrer, at Villaen fra Foraar til Efteraar var et mærkelig yndefuldt og frodigt Syn. En rummelig Gaard og en middelstor, omhyggeligt plejet Have fuldstændiggjorde den hjemlige Verden. Behøver det at siges, at Huset blev perfekt vedligeholdt indvortes som udvortes.

I det Rige, som Fru Noline Olesen overvaagede med Jomfru *Line Andersen* som Medhjælp i Stuerne og *Marie Nielsen* i Køkkenet, antoges Frøken *Amalie Madsen* 1892

som »ung Pige i Huset«, og hun kom til at staa Familien meget nær. Efter en Del Aars Forløb tog hun Uddannelse som Sygeplejerske. Hun nyder nu sit Otium efter et virksomt Liv, ved fortroligt Venskab knyttet til Slægten Olesen, maaske ganske særlig til De Danske Spritfabrikkers nuværende Direktør, »Kille« kaldet, der vandt hendes Hjærte ved straks efter hendes Ankomst at overrække hende en Urtepotte med blomstrende Perlehyacinter, som han havde gravet op i Haven. Frøken Amalie Madsen har set og oplevet meget, hun tager ikke let fejl af Mennesker, hendes Vidnesbyrd hører hjemme i C. A. Olesens og hans Hustrus Eftermæle, og Træk i det efterfølgende har Forfatteren fra hende. Men iøvrigt er alle dette Eftermæles Røster mærkværdigt i Samklang.

Om Fru Nicoline Olesen berettes der da, at det ikke for ingenting grønnedes og blomstrede omkring hende. Hun elskede Blomster. Haven myldrede af dem, og de fyldte hendes Vinduer. Hun var en glimrende Stuegartner med det sikreste Blik for Planternes Individualitet, som hun under sin Pasning af dem saa nøje tilgodesaa, at de, sagdes der, blev plejede »som Børn«. Hvad der overhovedet kunde blomstre, om det saa var Orchideer, fik hun ogsaa i Blomst.

Hendes Hus blev holdt saa pillent, at man, efter hvad hendes Niecer paastod, kunde slikke i Krogene. Alting var som blæst. Imponerende var hendes Linnedskabe og Gemmer, og de Rum, hvor hun havde sit smukke Porcelæn og sit ægte Krystal, en Øjenslyst af sirlig Orden; hendes fine Kopper stod 4 og 4 sammenbundne med Silkebaand. I sine Stuer viste hun Sans for at sætte Møbler og Ting smagfuldt sammen, og det er allerede omtalt, at hun efterhaanden fornyede og forskønnede selve Møblelementet. Martin Borch, der stod C. A. Olesen og Hustru nær, tegnede adskillige Møbler for hende. Det var, som om hendes Hus afspejlede

hendes Haandskrift, der var usædvanlig smuk og saa egal, at man kunde mistænke hvert Bogstav for at være prentet. Men i Virkeligheden skrev hun flydende, og uforandret klart og fast skrev hun lige til sin Død, ogsaa da det kneb med Synet. Hun blev i sine sidste Aar næsten blind paa det ene Øje, men lige ren stod Skriften i hendes Breve, og hun passede trofast sine Fødselsdags- og Julebreve med dertil hørende Forsendelser. Hun havde altid en stor Korrespondance ved Juletid, for hendes Mand havde garderet sig ved at sige, at den Slags »laa ikke for ham«. Helt lod han hende dog ikke i Stikken; han kunde godt tilbyde at frankere Brevene, og det gjorde han med pinlig Omsorg for, at Frimærkerne kom til at sidde lige og — ved Brug af Klatpapir — fast i Hjørnerne. Her, inden for Hjemmets Vægge, var hun Direktøren, han den beskedne Medhjælp. Men lige meget hvordan Rollerne i deres Liv var fordelt: derom var de til deres Karakterers Inderste enige og derpaa besluttede, at fejlrit skulde Frimærkerne sidde. Sjuske var bandlyst fra deres Tilværelse. I bedste Overensstemmelse hermed har Kendere fastslaaet, at Fru Nicoline Olesens Husholdningsregnskaber var ligefrem uhørt nøjagtige indtil den mindste Enkelthed — at der aldrig forekom Rettelser i dem, og at de kunde tjene som Prøver paa Skønskrift. Men den Husførelse, de førte Bog over, var ogsaa i Tilrettelægning og Udførelse, i Ordre og Tilsyn en præmieværdig Præstation. Saadan som Fruen vilde have det, var og blev det, og det kunde alle være tjent med. »Vi faar en god Skefuld Mad her i Huset,« sagde C. A. Olesen en Dag ved Middagsbordet. Stegt Rødspætte og Jordbær var hans Yndlingsretter; men det var ikke dem, han havde for sig den Dag. Hans Ros var møntet paa Kosten Aaret rundt. Der blev ikke kræset op, men sørget med Omhu baade for Ernæring og Smag. Og saaledes med alting. Paa Hverdagen skal et

Gjeterbrogat 60.

den 31te Maj
1884.

Mr. Jensen!

Undskyld jeg gjør Dem Ulejlighed.
I sidste Brev til Fri. Neergaard
vilde jeg saagjort hede Dem be-
stge svarst. At henvende mig
til Mr. Jensen var den eneste
Udvej jeg kunde hittede paa, da
Posten jo ikke vil bestge Breve
i Utside til Mr. Neergaard, saa,
midt jeg husker. Venlig Hilsen
til Mrs. Fri og Dem.

Peres-forebundne

Nik. Olesen

Hjem grundlægges; det forstod C. A. Olesens Hustru som faa. I hendes Hus var alle rimelige Fornødenheder dækkede, Børnenes som de voksnes, og Døgnet havde sin bestemte Inddeling, som man behagede at overholde.

Fælles var Ægtefællerne om en Livshorisont, der laa aaben og klar omkring dem. Med et ypperligt Udtryk taler Frøken Amalie Madsen om deres nærtagende Retskaffenhed. Den var igrunden ogsaa deres Gudsfrygts Kerne. De var gode Kirkegængere, og holdt en Søndag dem af en eller anden Grund hjemme, blev Evangeliet læst og en Salme spillet paa Klaveret. Ogsaa da hun var blevet gammel og saa daarligt, sad Fru Nik Søndag efter Søndag i Citadelskirken. Rørende var hendes Bedrøvelse over, at hun kun daarligt kunde følge med i den nye Salmebog; Typerne var saa smaa. Men det var langt fra, at hun og hendes Mand levede i en indremissionsk Spænding mellem Himmel og Helvede, og paa den anden Side havde deres Religjøsitet ikke selv gode Pletter. Den gik ind i deres Jordeliv som en Forpligtelse og i deres Tanker om det hinsidige som en Forvisning. Heller ikke *den* fyldte Horisonten med gaadefuldt veksellende Mørke og Lys. Omkring deres Verden stod der skrevet et: Hertil og ikke længere! Men Grænsedragningen var ikke snæver, og inden for den rørte Livet sig frodigt og frugtbart, altid under Tilsyn af Fornuften, altid med sikker Realitetsgrund under sig, men aldrig forgiftet af Smaalighed og Snæverhjørtethed. Tværtimod, C. A. Olesens og hans Hustrus Samliv med Mennesker rakte vidt og lod sig ikke slide op. De saa sig ganske vist for, inden de bød indenfor, men derefter blev ingen ufortjent vist Døren. Den Evne til at knytte Mennesker til sig, som alle C. A. Olesens Medarbejdere i De Danske Spritfabrikker tilkendte ham, og som hos Fru Nicoline Olesen gentog sig med en Betoning af kvindelig Finsans og Takt, gjorde sit til at

give Livet i hendes Hus en Rytme af roligt Velvære. Travlhed var ukendt dér, men alt blev gjort rettidigt. Hun havde sin første Pige, Familjens højt elskede Line, hos sig til hendes Død. Line holdt ud i Pladsen næsten et halvt Aarhundrede. I sine senere Aar, da hun ikke saa godt selv kunde servere ved selskabelige Sammenkomster, stod hun ved Døren med sine Medailler for tro Tjeneste og dirigerede Opvartningen. Da Line blev begravet, var Fru Olesen meget misfornøjet med Præsten. Han talte nemlig saa godt som kun om hende som den tro Tjenerinde. Men hun var meget mere end det, sagde Fru Olesen til en af sine Sønner: hun var et rigtigt Menneske. Blot det var dig, der skulde have talt over hende! Kokkepigen Marie Nielsen havde en Tjenestetid paa 28 Aar bag sig, da hun gav op af Helbredshensyn. Hun bor nu i Præstø, og Olesens Børn regner hende stadig med til Familjen. Baade Jomfru Line og hun fik gentagne Gange Udmærkelser af Belønningselskabet. »Ja, jeg skulde jo egentlig ogsaa have en Belønning«, sagde Fru Olesen med et lille Selvfølelsens Smil. Og det kunde der være noget om. Men hun vilde nu ogsaa meget nødig skifte Folk, kunde være for tilbøjelig til at se noget utidigt i, at 2. Stuepigen vilde »prøve noget andet«, hvad der gerne indtraf efter 4-5 Aars Tjeneste. Da Begrebet Husassistent dukkede op, kunde hun ikke passe det ind i sine Forestillinger om god Husorden. Den megen Frihed var hende imod. »De skal altid rende ud og fjase. De skulde hellere tænke paa at lære noget og passe deres Tøj end at rende med Mandfolk.« Konservativ, som hun med hver Fiber af sin Natur var, og dertil meget interesseret ogsaa i offentlige Anliggender, kunde hun give sine Meninger Udtryk i djærve Ord. Om Politik yndede hun paa kvindelig Vis at udtale sig i personlige Vendinger, og da skaanede hun ikke sine Modparter. Hun havde Vanskelighed ved at se Forskel paa

Begreberne Kvindesagskvinde og »Rendemaske«. Med det sidste Ord betegnede hun Kønsfæller, der »ikke passede deres Hjem og lod Mand og Børn i Stikken« — i hendes Øjne Synden over alle Synder. Hjemmet var hendes Allerhelligste. Dets Verden kunde ikke være for godt betrygget, og til den hørte enhver, der bidrog til dens Tilværelses gode, stabile Orden. Derfor var hun — stadig i fuld Overensstemmelse med sin Mand — yderst trofast mod alle Husets Leverandører, og til bestemte Tjenester brugtes kun Folk, der havde Hævd paa Bestillingen. Saa længe han orkede det, var det gamle Lars Kudsk, der kom med Juletræet; han alene kunde opsøge det rette.

Og i alt, hvad hun virkede, i al sin utrættelige Pligtopfyldelse var hun med af hele sit Hjertes Trang og Drift. Det var for sin Mand, sine Børn og, da hun blev gammel, for sine Børnebørn, hun levede. Derpaa satte hun Forstand og Følelse ind. Og hun havde den Lykke, at hun kunde gøre det uden smertelige Konflikter mellem sin Personligheds to jævnbyrdige Komponenter.

Den kildne Historie med Niels Olesens Figenkøb og de smaa Sladrehanke synes at have været en af de sjældne Undtagelser fra den Regel, at de fem Søskende kom godt ud af det med hverandre. Hvad man idag kan opdrive om deres Liv og Færden i Barndomshjemmet paa Kalkbrænderivej, tyder paa godt Kammeratskab, saa vidt Aldersforskelle tillod det.

Det behøver næppe at understreges, at den en Gang fastlagte Husorden sjældent fraveges. Man var tidligt ved Morgenmaden. Saa gik Børnene til Skolen og C. A. Olesen en Vending paa Fabrikken paa Strandboulevarden. Han

var hjemme igen Kl. 10 til Frokost og Avislæsning, hvorefter Spritfabrikkerne og de mange Møder og Forhandlinger, i hvilke han maatte deltage, tog Tiden indtil Middagen Kl. 5½. Om Eftermiddagen modtoges de skole-søgende Børn uvægerlig i Hjemmet af deres Mor. Det paa-
staas, at hun overhovedet aldrig har nægtet dem eller sig selv denne Velkomst. Middagsbordet var rigtig et af de gode gammeldags med barnlig Reportage om Dagens Hændelser til Forældre, der hørte opmærksomt efter og fik passende Emner sat under Diskussion. C. A. Olesen drak et Glas Rødvin, aldrig mere, til Maden, og langt om længe kom jo den Tid, da Børnene efterhaanden blev voksne nok til at faa et Glas med. Om Aftenen serveredes der The og Smørrebrød for de voksne. Var der Gæster, trakterede C. A. Olesen med en Snaps — han sagde altid »en Dram«; paa dette Punkt som paa andre var han sit Jydemaal tro. Det samme gjaldt hans Hustru; de havde sig imellem mange vendsysselske Gloser og Talemaader i Brug, og naturligtvis lurede Børnene dem af. Ikke blot for Løjers Skyld. »Ja, nu har han jo mistet en Fjer af hans Hale,« sagde C. A. Olesen engang om en storagtig Herre, der havde givet sig en Blottelse. Saadanne tørt ironiske Vendinger forekom tidt, og de huskedes. Men i Børnenes Nærværelse kunde Forældrene iøvrigt mange Gange indbyrdes nøjes med Smil og Miner, saa indøvet var deres Fortrolighed. Om Børnene talte de altid og udelukkende under fire Øjne. Ingen af dem har nogensinde oplevet at høre sig selv eller sine Søsken-
de debatteret af Far og Mor. Overhovedet var Forældrenes Samtaler omgivne af megen Diskretion — ogsaa den indgaaende Drøftelse, de havde ved Nytaarstid, naar de opgjorde det gamle Aars Resultat — til Oplægning var der vist altid blevet Raad — og vejede Udsigterne for det nye Aar.

Naar Dagen var til Ende — der holdtes tidlig Sengetid — kunde den ogsaa for Børnenes Vedkommende siges at have været vel anvendt. Der var draget Omsorg for, at Arbejdet blev passet, men der havde ogsaa været rigelig Tid til Fornøjelser. Rosenvænget var dengang ikke saa lidt af et Familienkvarter; man talte om »Kolonien i Rosenvænget«; alle Mennesker kendte hverandre, og Børnene tumlede sig nogenlunde frit i Terrænet, sjældent paa Vejene, næsten altid »paa tværs« over Plankeværker og Hække. En god Ven havde Olesens Børn i G. A. Hagemann, der ogsaa boede paa Kalkbrænderivej, senere i selve Rosenvænget. Den lille, vanføre Mand havde, sprudlende livlig som han var, stor Interesse for Idræt og al Slags Leg, der kunde opøve unge Kroppe. Det var ham, der lærte begge Olesens Sønner at køre paa Cykle. Søndagen havde sin Hædersplads i Ugen. For C. A. Olesen var den altid og ubeskaaret Hviledagen. For Børnene kunde der nu og da falde en Skygge over Morgenens; Far fik nemlig Karakterbøgerne forevist. Karakterpenge udbetaltes — i Sparebøsserne. Derpaa var der Kirkegang eller Spadseretur. Man spadserede familjevis i Rosenvænget, de gamle for sig og først, saa de unge. Der hilstes og nikkedes kollektivt. Man vendte hjem til Frokostbordet, og dette vel overstaaet var — mangt og meget at vente. Om Sommeren Tur til Kalkbrænderihavnen og Kalkbrænderifortet, men maaske ogsaa Udflugt pr. Charabanc til Dyrehaven. I begge Tilfælde med Madkurv og Leg og Dans i det grønne. Ogsaa en Tur i Tivoli og i Cirkus hørte til Sommer søndagens Forlystelsesprogram. Men Aaret rundt bar dog vistnok Søndagene i Hjemmet Prisen. Huset var det københavnske Centrum i en Slægtskreds med mange Børn og unge, og ganske vist holdt de fleste af C. A. Olesens og hans Hustrus Søkende sig til Jylland, men Forbindelsen med Hovedstaden var livlig, og megen Ungdom fra Hoved-

landet færdedes i Fru Olesens Stuer. Dertil kom Børnene fra Bekendtskabskredsen i København.

Skulde der nu være Søndagsbal, saa kom de inviterede unge Damer og Herrer paa Eftermiddagsvisit, og ved 4-Tiden kom Slægtens egen Ungdom. Der var aabent Hus, Besøget kunde blive talstærkt, og Fru Olesen havde derfor altid en stor Steg i Ovn og rigeligt med Dessert i Spisekamret. Stemningen var høj. Den trivedes ogsaa ypperligt, naar der *ikke* var Bal. Saa var der nemlig, naar der ikke blev musiceret, Dans eller Komædie i Vaskekælder. Komædiene og Scenesættelsen var Børnenes eget Arbejde, og blandt dem havde igen Niels Olesen ubetinget Førerskab baade som Husdigter, Regissør, Dekorationstegner og »Maskinmester«. Orkestret var ogsaa hjemmelavet — med Vandkande og Redekam som Yndlingsinstrumenter. Blandt dem, der morede sig bedst, var C. A. Olesen. I Pusterummene snakkede han faderligt med dem af Gæsterne, der havde naaet et dertil egnet Alderstrin. Han var et stort Slægtsmenneske og levende interesseret i unge Anlæg og Skæbner.

I Vaskekælder og paa mere regulære Baller dansedes der upaaklageligt. Undervisningen i Dans og pæne Manerer blev nemlig besørget af en Ekspert som den lille, trivelige Fru *Tardini*, der saare myndigt indskærpede sine Elever Stil og Anstand; det var meget vigtigt at gaa korrekt ind og ud ad en Dør, at sidde rigtigt paa en Stol, holde Hænderne ordentligt og saa videre. Sandt at sige var disse Lektioner meget skattede af Fru Nicoline Olesen, og deres Resultater blev strengt overvaagede i Familjelivet. Med Manerer og Paaklædning tog hun det meget nøje. Ikke prunkende, men korrekt skulde det gaa til. Husets Standard skulde kendes paa Børnene. Passiaren kunde gaa lystigt nok ved Middagsbordet, ogsaa i de senere, mere for-

nemme Aar, selv om der ikke spistes helt *en famille*. Men man mødte i Smoking. En af Fru Olesens Nevøer, Direktør Thomas P. Olesen, kom som ungt Menneske i svar Ulykke under et Besøg hos Olesens i en af deres Sommerboliger. Der var lidt rigeligt med Fluer over Middagsbordet, og han gjorde derfor i sin Uvidenhed Attentat paa et Par Stykker af dem med sin Serviet. Til det Blik, hvormed hans Tante standsede ham i denne Idræt, blev der ikke føjet Ord. Det sendte ham næsten ned under Bordet. Og han var dog særdeles gode Venner med sin Tante.

Under sin sociale Opstigning gik C. A. Olesens Hjem ind i det københavnske Bourgeois Milieu, og da Børnene voksede til, gav Olesens aarligt et stort Bal paa Hotel »Phoenix« eller i en tilsvarende Lokalitet. Da Familien flyttede til Amaliegade, kunde Lejligheden rumme et Bal med op til et halvt Hundrede indbudte, og det ene Bal, som Vinteren før havde bragt, blev fordoblet. Arrangementet var ved disse Lejligheder i Tidens rette Stil med Balkort, »Balinspektører« og andet ceremonielt Tilbehør.

Allerede paa Kalkbrænderivej fik Familien en stor københavnsk Omgangskreds, til hvilken C. A. Olesens Forretningsvenner bidrog med ansete Navne, og til hvis selskabelige Forplejning der gaves udsøgte Middage. Men alt dette var kun for de voksne; der sørgedes for, at Børnene ikke fik Nykker, de skulde være sig deres Milieu bevidst, det skulde kendes paa dem selv, de skulde overholde dets Regler og nyde dets Goder, men Pral og udpræget Luksus maatte ikke forekomme. Børnene lærte at spille, at spille Tennis, at ride, men disse Idrætter maatte ikke øves paa det pligtmæssige Arbejdes Bekostning. Teater og Koncerter var tilladte Fornøjelser, men i Det Kgl. Teaters Parket maatte Børnene ikke sidde. De skulde nyde Forestillingen, ikke »vise sig« i Teatret, det var overho-

vedet upassende at »spille op«, og sporede der hos Kammerater eller Veninder Tilbøjeligheder i den Retning, var de paagældende ikke velsete i Hjemmet, som ellers gav Børnenes Gæstfrihed ret frie Tøjler. Med Begrebet Københavneri forbandt C. A. Olesen og hans Hustru ganske bestemte og højst uvenlige Forestillinger.

For godt oplærte kunde Børnene ikke blive; det skulde staa dem selv klart, at Arbejdet stiledede mod bestemte Maal. Da de blev voksne, toges Udlandet med i Programmet. Pigebørnene sendtes til belgiske Pensioner, og Sønerne sendtes ogsaa ud, Christian Henrik dog først efter udstaaet Læretid hos *Anton Petersen* i Præstø, hvor han, saa godt det lod sig gøre, holdt paa Værdigheden ved at køre Trækvogn med sin Studenterhue paa Snur. Oprindelig var Vinbranchen tænkt som hans Virkefelt, og gennem sine Forbindelser skaffede C. A. Olesen ham udmærkede Læresteder i Tyskland og Frankrig. Da han derefter skulde til England, var der en Kurre paa Traaden mellem Faderen og ham. Der forlangtes altid, naar Børnene var i Udlandet, nøje Regnskab over deres Forbrug, og navnlig maatte den farlige Konto »Diverse« ikke overstige en beskeden Sum. »Kille« havde glemt at holde igen; han faldt i faderlig Unaade, og til Opholdet i England finansieredes han kun for 3 Maaneder; i den Tid skulde han paa egen Haand skaffe sig en Plads. Men han var kun 1 Maaned om det og befandt sig beskæftigelsesmæssigt saa godt derovre, at kun C. A. Olesens indtrængende Ønske om at faa ham hjem igen bevægede ham til at komme tilbage til Danmark efter et Aars Forløb. Fra da af var der aldrig en Mislyd i Forholdet mellem Faderen og ham.

Af livsvarig Betydning for Børnenes Opfostring til sunde Begreber om Mennesker og Forhold var det, at Forældrenes Slægtsforbindelser var saa omfattende og

blev plejede i en saa hjærtelig Aand. Sin ældste Broder, *Thomas P. Olesen*, Brænderieieren fra Hjørring, var C. A. Olesen i Skikkelse, Holdning og Gang saa lig som en Tvilling; om det saa var deres — altid lidt for store — Støvler, knirkede de ens, siger deres Børn. Og de to Brødre var Hjærtensvenner. Men ogsaa med sin anden Broder, Proprietær *Ole C. Olesen* til den gamle Herregaard Asdal i Vendsyssel, og sin Søster *Bolette*, der var gift med Manufakturhandler *Niels Christensen* i Hjørring, stod han i det bedste Forhold. Fru Nicoline Olesens Søskende udgjorde en hel Klan. Omtalt foran i Bogen er allerede *Jørgen Høygaard Nielsen*, der førte sin Faders Forretning i Hjørring videre og var gift med C. A. Olesens Søster *Else*. Hun døde tidligt fra ham og en Søn. *Jørgen Høygaard Nielsen* blev en meget anset Mand i sin Fødeby, af hvis Velfærd han som Faderens tro Arvtager gjorde sig for-tjent. Han gik meget op i Slægtens Historie. Næstældst var *Poul Christian Nielsen*, Overlærer ved Odense Latin-skole. Saa fulgte Proprietær *Niels Nielsen*, der ejede Gjønderupgaard, Apoteker i Nibe *Annæus Nielsen*, Proprietær *Sophus Nielsen*, Høglund ved Sindal, *Anna Nielsen*, der døde ung og ugift, Købmand og Tømmerhandler i Hjørring *Peter Bloch Nielsen*, Købmand i Hjørring *Christian Henrik Nielsen*, *Karen Marie Nielsen*, der døde ung, og C. A. Olesens betroede Medarbejder, Kontorchef i De Danske Spritfabrikker, *Frederik Nielsen*. Var Onklerne og Tanterne en anseelig Flok, saa var Fætrene og Kusinerne en Hærskare; der blev engang optalt ikke mindre end 52. Familien C. A. Olesen plejede Omgang med alle disse paarørende.

Enhver af de unge blev fulgt med Interesse, og Haands-rækning ydedes, naar Rimelighed talte derfor. Naturligvis forekom der ogsaa i en saa stor Familjekreds Tilfælde, hvor

der nok saa meget blev hjulpet for Navnets Skyld som for Personens. Som det kunde ventes, lagde C. A. Olesen ikke Fingrene imellem, naar vedkommende unge Slægtning havde omgaaedes letsindigt med sin Økonomi. Der forekommer i hans Kopibøger et Par Breve, hvori han udføreligt beskæftiger sig med saadanne Tilfælde. Han helmer ikke, førend alle Forpligtelser er gjort op til sidste Hvid og Synderens eget Bidrag til deres Afvikling nøje afpasset efter hans Evne. Fra Ansvar og Pligt løser C. A. Olesen aldrig et Menneske. Han forlanger ogsaa, at andre, der staar den trængende Slægtning nær, skal være med til at hjælpe, men sin rimelige Part tager han altid, og i Almindelighed er et Tilskud fra hans Hustru ogsaa iberegnet. Et saadant Brev kan være skarpt nok, men det er ikke en Dør, der smækker i; alt kan blive godt igen — hvad man sikkert ogsaa tør slutte af det lille Træk, at Fru Nik personlig participerer i Hjælpen!

Ogsaa fjernere Slægtninge var med i Venskabskredsen, blandt dem Fru Olesens Fætter, Kirkehistorikeren, Biskop *Fr. Nielsen* og Købmand i Løgstør *Jens Mørk Theilmann*, der havde været gift med Fru Olesens Moster, og som selv i sin høje Alder var en statelig Fremtoning, naar han kom paa Visit i København. Han kom altid i Diplomat og høj Hat og havde Appelsiner med til Børnene. Han satte stor Pris paa Fru Olesen; da hun engang sammen med Sønnen Niels besøgte ham i Løgstør, blev der trakteret med Champagne. Gaar man Familjekredsen igennem, er det som at være paa Rundrejse i Danmark, og navnlig i Jylland. C.A.Olesens Børn gjorde Turen i Sommerferien og kom derved til at færdes i de forskelligste Virksomheder og Hjem, lærte ogsaa saare uensartede Kaar at kende. Der kom Bredde og Mangfoldighed i deres Oplevelse — Land, By, Mennesker. De var Københavnerne, men de

skulde ikke være store paa det af den Grund! Ogsaa Forældrene besøgte jævnligt Slægt og Venner i Provinsen.

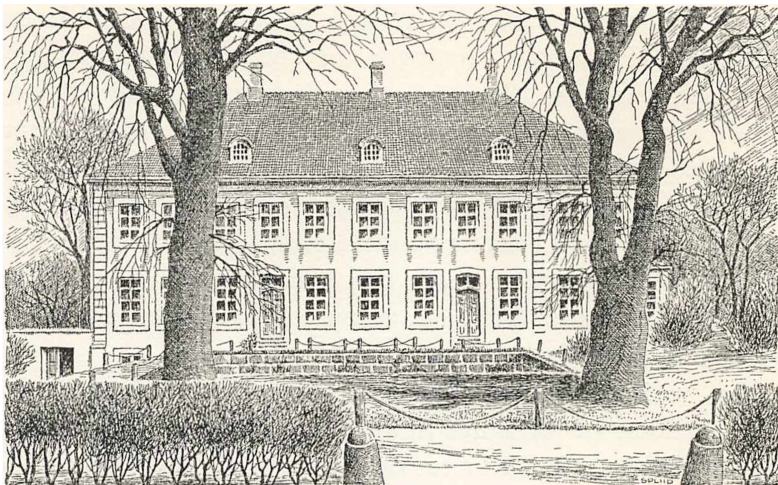
En Del af Sommeren tilbragtes hvert Aar paa Landet, først i en Villa, »Granly«, nær København, senere ved Badesteder i Jylland og paa Fyn — Sæby og Kerteminde f. Eks. Omkring Aarhundredskiftet lejede C. A. Olesen Krogerup ved Humlebæk som Sommerbolig. Men da var ogsaa Rosenvænge-Tiden ved at ebbe ud, og ved den vil vi endnu engang kortelig dvæle.

Dagene gik saa lindt derinde i det vedbendgrønne Hus paa Kalkbrænderivej, og Tilværelsens Afvekslinger kom til Forældre og Børn som Frugter af Aarets Tider, som gamle Kendinge, der dog stadig fornyede sig. Enhver havde sit at passe, og efterhaanden kom der Klarhed over Børnenes Anlæg og Tilbøjeligheder. Det gik vistnok tidligt op for De Danske Spritfabrikkers Direktør, at der ikke stak et Successoremne i Stamherren, der ønskede at studere Jura. Men til Gengæld kunde der aabenbart knyttes Forventninger til Christian Henrik. Han gik levende op i alt, hvad der vedrørte Faderens københavnske Fabrikker, kendte som lille Dreng ingen bedre Fornøjelse end, understyret med Forklæde og Kasket, at gøre Lars Kudsk Selskab, naar der kørttes med Varer, og havde selvfølgelig paa Børns Vis en Vrimmel af Bekendtskaber paa Hovedkontoret og i Virksomhederne. Da han voksede op, gav hans Afstamning sig ogsaa andre Udslag, som Faderen saa med Tilfredshed. Niels Olesen var som før bemærket en Hovedperson i den hjemlige Festivitas, der betød saa meget i Familjelivet paa Kalkbrænderivej. Til Søndagenes Fornøjelsesliv kom Aarets mange Mærkedage, frem for alt Fødselsdagene — de fleste af dem faldt om Sommeren — og blandt dem Dagen over alle Dage, Moderens Fødselsdag den 22. Juni. Enhver Fødselsdag havde sit Arrange-

ment, der som oftest ogsaa omfattede Haven; Niels Olesen var den selvskrevne Arrangør og Poet, og Tilslutningen var stor. Men den 22. Juni overgik Huset og det afsluttende Fyrværkeri sig selv. Heller ikke andre Anledninger til fælles Morskab gik fri. De fem Børn fik Cykler omtrent samtidig, og denne Begivenhed fejredes af Familjens Medlemmer og »en særlig indbudt Kreds« med Kostumefest og Kantate i Gaarden — der ved andre Lejligheder maatte gøre Tjeneste som Tennisbane med Brandstigen som Net og et Par udasede Forældre som Medspillere . . .

Da Familjen Olesen flyttede fra Kalkbrænderivej, som i Mellemtiden var kommet til at hedde Nordre Frihavnsvej, havde Villaen Nr. 32 været dens Hjem i 17 Aar. Husfaderen var nu 58 Aar gammel, Husmoderen 52, det ældste Barn 22, det yngste knap 16. Forældrene havde overskredet Middagshøjden, Børnene begyndte at prøve Vingerne. Afskeden har for de gamle været et Farvel ikke blot til Hus og Stuer, men ogsaa til det Livsafsnit, der er det dyrebareste i Mandens og hans Hustrus Liv, det, der skænker dem deres Børn og med dem en uendelig rig Verden af Opvækst og Fremtidshaab. Sandt nok, ogsaa dette Livsafsnit har sine Skygger; Skuffelser og Sorger kan Livet ikke være foruden. Er vort Billede af RosenvængeAarene da, lyst i lyst som det fremtræder, et livsvirkeligt Billede? Ja, thi Skyggerne var saa lette, Sorgerne saa flygtige, at de ikke har efterladt noget Spor i Mindet. Sjældent skinner Solen saa længe. Men det sker.

HOVEDGAARDEN „KROGERUP“. FAMILJENS SOMMERBOLIG I 1902.

BYLIV OG LANDLIV.

Den Karrière, der gav C. A. Olesen Formandspladsen i Grosserer-Societetets Komité, og som med Etatsraadstitlen i 1908 indførte ham i Rangklasserne, fik ogsaa Udtryk i stadig voksende repræsentative Forpligtelser og Krav af selskabelig Natur. Dertil kom Hensynet til de voksne Børns Omgang samt det, at den høje Bebyggelse omkring Rosenvænget begyndte at genere Villaidyllen. I 1903 forlagde Familien, om end ikke just med Begejstring, Residensen til Hovedstadens Centrum ved at leje en stor Lejlighed i Beletagen Amaliegade 24. Omgivelserne var fornemme; C. A. Olesens Værelse laa vis-à-vis Amalienborg. Han »stillede« sin Dag efter Prins Christian, vor nuværende Konge. Om Morgenen, naar han havde set Prinsen ride ud paa sin første Tur, gik han selv paa Kon托ret. Her i Amaliegade var det, Niels Olesen havde nogle

vidunderlige Øjeblikke. Baade han og Broderen var ligesom deres Fader svært glade for Heste, Niels med et Stænk af Lidenskab. Agtbar juridisk Student, som han var, kunde han dog ikke dy sig for at stikke ned i Porten om Aftenen, naar Forældrene skulde have Middagsselskab. Dér kom jo Gæsterne kørende. Han kendte Vogne og Forspand — Etatsraad Bestles smukke Par, Konferensraad Lyngbyes store, pompøse Heste og alle de andre prægtige Dyr, der stejlede og skummede, naar de skulde ind i Porten, og tyggede utaalmodigt paa Bidslerne, medens de stod og ventede under Herskabets Udstigning. Kuskene gjorde Honnør, og Tjenerne, der lukkede Vogndøren op, fik Besked om, hvornaar Vognen var »sagt til«. Det var altsammen festligt, men ved Hestene hang hans Øjne . . .

Fra Amaliegade begyndte Børnene at flyve ud. Karen indgik 1907 Ægteskab med Direktør, senere Handelsminister *Tyge Jesper Rothe*, og Aaret efter ægtede Katharina Direktør *Jørgen Ahlmann-Ohlsen*.

Men i 1911 vender C. A. Olesen og hans Hustru tilbage til det kære Østerbro. De lejede — efter den italienske Gesandt Grev Calvi — 2. Sal Østerbrogade 4. Begge kom til at holde meget af denne Lejlighed med dens vide Udsigt over Banegaardsterrænet og Østre Anlæg. Herfra bortgiftede de Datteren Anna Margrethe, der indgik Ægteskab med Grosserer *Otto Madsen*. Her sad C. A. Olesen paa sine gamle Dage ved Vinduet og røg sin Cigar til Kaffen og saa, naar Dagene kortnede, Solen gaa ned. Her sov han selv hen, og her havde hans Hustru Enkesæde til sin Død.

Men i Amaliegadetiden og adskillige Aar derefter stod Solen højt paa Himlen. Familien Olesens Velstand og Position mærkedes ogsaa, naar der skulde vælges Sommerbolig. Omkring 1900 havde C. A. Olesen jo lejet Krogerup ved

Humblebæk. Den pragtfulde Park og de mange og store Værelser havde Plads til mange Gæster, ikke mindst af de unge Aargange. Husets Døtre havde Pensionatsveninder fra Bruxelles med hjem, og der var Liv og glade Dage. Aaret efter lejedes det skønne »Louisiana«, Krogerups tidligere Enkesæde, med dets mægtige Have og Udsigten over Øresund. C.A.Olesen holdt Vogne, smukke Vogne, og Heste, fine Heste, og han elskede at køre Ture i den smukke Omegn. Han fulgte Dyrene med Kenderøjne, naar de travede ud, og det var forresten et Syn, han heller ikke kunde løsrive sig fra, da han blev gammel. Han sad paa Hæld ud af Vognen for ret at kunne se Hestene an.

Ogsaa »Louisiana« havde talrigt ungt Besøg. Da Ejendommen blev stillet til Salg, vilde C. A. Olesen have købt den, bortset fra 5Tdr. Land af Haven, der var lejet ud til en Gartner. Men Købet gik ikke i Orden, og han lejede derfor »Christiansminde« ved Tipperup Mølle. Ejendommen, der ligger saa smukt ned mod Øresund, og hvis Terrassehave endte i en rigtig Sandstrand med smaa Marehalsklitter, fastholdt Familjen i en Række Aar. Ogsaa her holdt Husfaderen Vogne, dels for at kunne køre til Stationen, dels for at kunne udflugte i Omegnen. Han havde en stor Charabanc til ti Personer og vilde helst have alle Børnene med paa sine Ture. Men naar Charabanc'en holdt for Døren, var de for det meste forsvundne. De fandt, at han kørte for langsomt, og foretrak deres Cykler . . .

Huset Olesen var blevet et Herskabshus, og dets Herskab holdt paa sin Værdighed, baade indendørs og udadtil. Men det var samtidig et aabent Hus. Til C. A. Olesens og hans Hustrus Agtelse og Hengivenhed gav ikke Rang, men menneskelige Værdier Adgang. Og ingen Forbindelse, som éngang var knyttet, være sig med lav eller høj, lod de nogensinde gaa tabt ved Lune eller Glemsomhed fra deres

Side. Derfor havde Huset Olesens Stuer Besøg af adskillige Mennesker, som ikke kunde vente at blive indbudte til Etatsraadens Middage for den københavnske Forretningsverdens Elite, og som heller ikke tilhørte Familjens snævrere Omgangskreds inden for det københavnske Bourgeoisi.

Allerede medens Olesens boede i Villaen paa Kalkbrænderivej, havde denne Omgangskreds i det væsentlige fæstnet sig. Her nogle af dens Navne. Fra Nabolaget var der Fabrikejer, senere Gehejmekonferensraad *G. A. Hagemann* og hans Hustru, en meget musikalsk Dame, beundret for sit Klaverspil. Mellem *C. A. Olesen* og *Hagemann*, en af *D. D. S. F.*'s Stiftere og Bestyrelsesmedlem, senere Formand i Selskabet til sin Død, blev Forbindelsen til fortroligt Venskab, og *Hagemanns* straalende Vitalitet fik stor Betydning for hans sindige jyske Ven. Saa var der Konferensraad *H. P. J. Lyngbye* med hans vidtstrakte Tilknytning til københavnske Familjer og Vingrosserer *Oscar Wandel*, gift med Malerinden *Elisabeth W.* *Wandels* boede om Vinteren i Comtessefløjen i det Frijs'ske Palæ i Frederiksholms Kanal, om Sommeren paa »Marienborg« ved Frederiksdal. Hjemmet var smukt, Udstyret præget af Kultur og Kunst, dets »Kreds« ligeligt sammensat af kendte Købmænd, Kunstnere og Kunstvenner, som Olesens satte stor Pris paa at træffe. De stod ogsaa i venskabelig Forbindelse med *Oscar Wandels* to Brødre, hans Kompagnon, Konsul *Ejnar W.* og Admiral *C. F. W.*, og med Søsteren Frøken *Anna W.* I Etatsraad *Jean Hansens* Hjem var det Teaterverdenen, der dominerede med Navne som *Emil* og *Olaf Poulsen* og mange andre. De festlige Sammenkomster i dette Hjem var Ægteparret Olesen til megen Opmuntring. Milieuet laa dem noget fjernt, men de nød i høj Grad dets Figurer og Sceneri. Blandt deres Omgangsvener var

endvidere Grosserer *Oscar Prior* og hans engelskfødte Frue, en blændende smuk Dame, fornem af Væsen som af Ydre. Familien boede i Bredgade, og de førte et Hus, der imponerede Byen. Kulgrosserer *Chr. Kampmanns* var fornøjelige Gæster. Familjens unge nød *Chr. Kampmanns* djærve jyske Humør og morede sig herligt, naar han, efter at de mere officielle Gæster var gaaet, smed Kjolen og sagde til Ungdommen: »Nu skal vi s'gu til at more os.«

I lang Tid hørte Etatsraad, Vinhandler *Georg Bestle* og hans første Hustru til Olesens bedste Venner. Ogsaa de førte et stort Hus, om Vinteren i Skindergade, om Sommeren i Vedbæk, hvor de boede i et af de smukkeste Huse, Bindsbøll har givet Tegning til. *Bestle's* havde specialiseret sig i militære Forbindelser, og der kom mange høje Officerer hos dem. Dette Venskab kølnedes dog efterhaanden af forretningsmæssige Aarsager.

Uforanderlig varigt og nært blev derimod Ægteparret Olesens Forhold til Grosserer *D. Ohlsen* og hans Hustru. De boede paa »Øregaard«, og deres Hjem var i Aand og Tone nær beslægtet med Olesens. De to Mænd lignede hinanden meget, i det indre som i det ydre, og de blev nære Venner. Engang gjorde det C. A. Olesen rigtig ondt for Vennen. Det var, dengang Ohlsen havde købt Ejendommen »Øregaard« med et Jordtilliggende som en jævnstor Bondegaard for henved $\frac{1}{2}$ Mill. Kr.; den Forretning vilde efter Olesens Mening blive ham en dyr Spøg. Det gik anderledes, »Øregaard« indbragte Ohlsen Millioner foruden en prægtig Bolig i Ejendommens Hovedbygning, det nuværende Museum. Ogsaa de unge Ohlsener og Olesener fandt stort Behag i hverandres Selskab, to af dem som allerede omtalt med Ægteskab som Følge, og Forholdet mellem Familjerne bevarer stadig sin hjertelige Karakter.

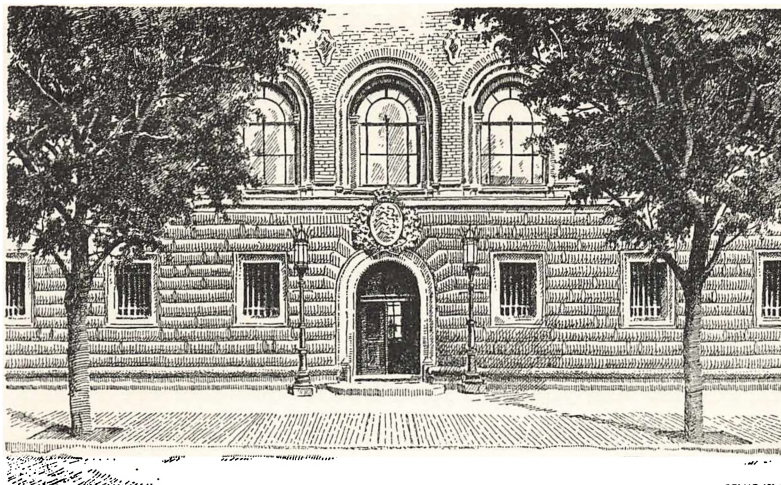
Venskabet mellem C. A. Olesen og Grosserer, senere

Handelsminister *O. B. Muus* og hans Broder, Konsul *Laur. B. Muus*, Odense, en af Provinsens store Købmænd, gik og saa over paa Familjerne. I et lignende Forhold stod Olesens til Bornholmeren, Grosserer *Chr. Erichsen* og hans Hustru, f. *Zahrtmann*, en Søster til Maleren. *Erichsen*, der var kommitteret i Foreningen af danske Spiritusfabrikanter, tog sig mange andre Ting for og havde Forstand paa ikke saa faa af dem. Naar han hyllet i sin Havelock som i en Toga skred gennem Børssalen, lignede han en gammel Romer, skriver *Hendrik Stein* om ham. Men han var heller ikke kedelig, naar han, en ivrig Amatør-Botaniker, bragte Fru Olesen sjældne Løg og Spirer til hendes Stuegartneri; man vidste, at der kunde ventes sære Overraskelser af dem, naar de kom i Vækst. I *Erichsens* Liv og Levned vil en Biograf engang finde broget Stof. Han var lejlighedsvis *C. A. Olesens* Pennefører i Pressen, men som Leder af Kreditorforeningen af 2. August 1905 vandt han ikke sin Protektors Bifald. I et hjærteligt Forhold stod Familien til sin Huslæge, *Dr. V. P. T. Stockfleth*, medens Børnene var smaa; senere blev Overkirurg, nuværende Professor, *Dr. med. P. N. Hansen* Ægteparret Olesens omsorgsfulde Læge og fortrolige Ven.

I Selskabslivet var *C. A. Olesen* en elskværdig, men maaske nok noget tilbageholdende Mand. Han hyggede sig mest i en snævrere Kreds og ved en god L'hombre, men han spillede kun som mere tilfældig Adspredelse; det faste L'hombreparti hørte ikke til Husordenen. Fru Olesen deltog *con amore* i den store Selskabelighed, som Familien gled ind i. Hun elskede en munter og festlig Aften, bevægede sig utvungent i de varierende Omgivelser og drev Menneskestudier med vaagen Sans for Karakterpræg og Pudsigheder. Hendes Mands store »Herremiddage«, som hun dirigerede med saa megen Bravour, var

Revue over det københavnske og provinsielle Erhvervs-
livs Spidser med en fyldig Islæt af Mænd fra Embeds-
væsenet og »de liberale Erhverv«. For at supplere Navnene
fra de foregaaende Sider med et lille Udvalg: Departementschef *Krieger*, Præsident *Madvig* fra Sø- og Handelsretten — det var ham, der kom i Konflikt med Justitsminister *Alberti* og efter sin Fratræden kaldte sig cand. jur. *Madvig* — hans Efterfølger *Jørgen Koch*, Etatsraad *Ankerstjerne* fra Randers, Konsul *Chr. Cloos*, Frederikshavn, Etatsraad *C. H. Schnakenburg*, Odense, Konsul *L. M. Riber*, Svendborg, Grosserer *Harald Klitgaard*, Grosserer *Carl Lillianschiold*, Direktør *C. C. Clausen* fra Privatbanken, Etatsraad *Fr. Th. Adolph*, Departementschef i Udenrigsministeriet, senere Amtmand *Axel Vedel*, Højesteretssagførerne *Otto Liebe* og *Ch. Shaw*, Overretssagfører *L. A. Damm*, Apoteker, Assessor pharm. *H. G. V. Piper*, Arkitekt *Martin Borch*, Etatsraad *Harald Fritsche*, Øjenlægen, Dr. med. *A. Gad* ... *Julius Schovelin* var ret ofte de store Middages *enfant terrible*; hans respektløse Paradokser havde frit Lejde ogsaa i seriøse Omgivelser.

INDGANGEN TIL DANMARKS NATIONALBANK I HOLMENS KANAL.

VERDENSKRIG — KONCENTRATION.

Da C. A. Olesen havde sin Oplevelse i Brandassurance-Compagniet, laa hans Afgang som Formand for Grosserer-Societetets Komité allerede et Stykke tilbage i Tiden. Han opgav sit Sæde i Foraaret 1912, altsaa efter 5 Aars Virksomhed, idet han trods Opfordringer fra mange Sider om at fortsætte holdt fast ved, at Stillingen krævede en ny Mand. Allerede i nogen Tid havde hans paarørende og Venner kunnet iagttage, at han bedømte sin Arbejdsevne pessimistisk, og at det blev ham byrdefuldt at træffe Afgørelser i vanskelige Sager. Det Drag af Forsagthed, der i mange Aar havde ført en underbevidst Tilværelse i hans Natur, og som, naar det nu og da gav sig tilkende, næsten altid veg for hans livsfrodige Hustrus Opmuntringer, traadte efterhaanden kendeligt for Dagen, og hans i sig selv saa bæredygtige Pligtfølelse kom derved

ud for en Overbelastning, der føltes saa meget stærkere, som han ogsaa fysisk mærkede Alderens Tryk. Ubetinget redelig som han var, tog han Konsekvensen af sin strenge Selvprøvelse, aflastede sig for dagligt Slid og sparede sine Kræfter til Opgaver, der dels var af mere repræsentativ Art, dels fremgik af særlige Anledninger, hvor hans Indgriben fik hans myndige Personligheds fulde Vægt. Han var ogsaa paa dette Punkt en god Økonom, idet han sparede sig selv for de sjælelige Genvordigheder, der saa ofte plager og nedbryder Mænd, naar Alderen tvinger dem til at vise Resignation. Han havde ogsaa været betænkt paa at sikre sig Videreførelse af sin Virksomhed efter de Linjer, han selv havde fulgt, og havde i sin næstældste Søn, Chr. H. Olesen, fundet en Medhjælper, i hvem han ogsaa med god Samvittighed kunde se en Arvtager. Efter at have faaet købmandsmæssig Uddannelse i Ind- og Udland var Chr. H. Olesen i 1909 blevet Direktionssekretær i De Danske Spritfabrikker, og umiddelbart forinden Verdenskrigens Udbrud udnævntes han til Underdirektør.

En betydningsfuld Opgave tilfaldt imidlertid C. A. Olesen i *Nationalbankens Repræsentantskab*. Medlem var han siden 1903, men i 1914 valgte Repræsentantskabet ham til Formand, en Stilling han beklædte til 1919. Æresbevisningen var udsøgt, men takket være Verdenskrigen kom C. A. Olesen til at købe Æren dyrt nok. Han betalte imidlertid Prisen, og Banken fik al Anledning til at paa-skønne hans personlige Indsats, ikke mindst ved Gennemførelsen af de Octroy-Ændringer, der for den danske Sædelbanks Vedkommende markerer vort Aarhundredes Tidsskel. Paa Generalforsamlinger havde Repræsentantskabets Formand begge Hænder fulde; han skulde baade dirigere og besvare Forespørgsler, og Tidens Uro kunde ikke holdes uden for Murene. Paa en Generalforsamling,

hvor en af Børsens Lykkeriddere havde været paa Krigsstien, gav Marcus Rubin ham Svar i en Tale, der var en uforbeholden Tillidserklæring til Repræsentantskabets Ledelse og Leder, og som efterfulgtes af et Bifald paa flere Minutter, hvis Broderpart C. A. Olesen roligt kunde tilregne sig. Alligevel var han sengeliggende Dagen derpaa.

Som altid gik han med største Grundighed op i det Hverv, han havde paataget sig. Hjemme hos sig selv fordybede han sig Aften efter Aften i Octroyen. Han vilde frem for alt ikke være Direktionens Straamand, hvad der forekom ham i paafaldende Grad at være Octroyens Mening, og han laa jævnlig i Kompetence-Konflikt med Dr. *Carl Ussing*, der som Direktør holdt med Octroyen, og hvis Temperament ikke just laa for en fredsommelig Meningsudveksling. Med de to andre Direktører havde han et blidere Samarbejde. Han nærede stor Respekt for Rubin og holdt meget af sin gode Ven fra Grosserer-Societetet, *Westy Stephensen*. Principielt holdt han for, at Nationalbanken burde have større Indflydelse over for de private Banker og overhovedet i det økonomiske Samfundsliv. Han følte sig i fuld Oprigtighed som Bankens Mand og ønskede, at den bedst muligt skulde tjene det levende og groende Liv, som han selv havde viet sine Kræfter.

Over dette Liv gik Verdenskrigen ogsaa i det neutrale Danmark hen som en Naturkatastrofe, der satte Tilværelsens normale Vilkaar ud af Spillet og overlæssede Erhvervene med Problemer, som baade af ydre og indre Grunde atter og atter gav Fornemmelsen af en Eksistens-kamp. Men ingen dansk Industri blev dog ramt saa ind-

gribende som C. A. Olesens. Verdenskrigen udslettede den danske Spiritus- og Gærindustri som fri Erhvervs- gren. En ret beset uforskyldt Skæbne; thi det er en Kends- gerning, at netop denne Industri under Krigen skikkede sig baade erhvervsmæssigt og samfundsmæssigt upaakla- geligt, og at den loyalt underkastede sig videregaaende Statsindgreb end dem, nogen anden Industri maatte af- finde sig med. I Kraft af sin ypperlige Organisation, et prøvet Tillidsforhold mellem dennes Medlemmer og, tør man sige, en særlig Indsats fra De Danske Spritfabrik- kers Side kunde Industrien i de tre første Krigsaar gen- nemføre en Selvforsyning med Raastoffer, der endog satte den istand til at opsamle betydelige Reserver af Majs og Kul og, da livsvigtige Interesser krævede det, stille dem til Raadighed for Samfundet. Det kan lyde paradoksalt, men netop den Organisation, som C. A. Olesen saa kon- sekvent havde virket for, og som muliggjorde en Produk- tions- og Prispolitik, mod hvilken der ikke kunde rejses berettiget Indvending fra nogen Side — netop denne Or- ganisation gjorde under Krigsforholdenes Tryk og Ædrue- lighedsbevægelsens Højkonjunktur saa at sige Industrien moden til den *Koncentration*, med hvilken dens frie Til- værelse afsluttedes. Men først havde Industriens Produk- tion maattet nedbringes til et Minimum, der stod i aaben- bart Misforhold til dens Apparat. Og det blev U-*Baads-* Blokaden, der, næsten i en Haandevending, bragte Indu- strien i denne uholdbare Situation og i Virkeligheden ikke levnede den noget Valg over for en Statsmagt, der havde sat sig *Koncentrationen* til Maal.

Her Hovedtræk af denne Udvikling. Allerede ved Be- kendtgørelse af 25. September 1914 bestemte Regeringen, at Hvede slet ikke og Rug kun efter særlig Tilladelse, og da kun i Forbindelse med Gærfremstilling, maatte anvendes

i Industrien. Den 25. Februar 1915 udvidedes Forbudet til Boghvede, Kartofler og indenlandsk Byg, og det blev forbudt at anvende udenlandsk Korn, som Industrien ikke selv havde fremskaffet. Men disse Forbud stimulerede kun Industriens Initiativ. Det var De Danske Spritfabrikker, der paa dens Vegne sendte en dygtig Købmand til England for at opnaa Udførselstilladelse for Majs og derved slog ind paa den Vej, som de store Erhvervsorganisationer senere betraadte. Der blev virkelig ogsaa frigivet saa store Kvanta Majs, at Industrien holdtes godt i Drift og endog kunde forøge Produktionen af Spiritus ikke uvæsentligt. Ogsaa Gærproduktionen var i Vækst. Fremskaffelsen af Majs blev fra 1915 ordnet ved et egentligt Fællesindkøb for næsten hele Spiritus- og Gærindustrien. Industrien arbejdede med god Fortjeneste; i Aarene 1914—1916 gav De Danske Spritfabrikker et Udbytte paa henholdsvis 11 %, 12 % og 12 %.

Men saa kom, med Tysklands Erklæring af 31. Januar 1917, den U-Baads-Blokade, der lammede næsten al søværts Tilførsel Vest fra af Varer til Danmark, og som for Spiritusindustrien ikke blot var skæbnesvanger ved sine umiddelbare Virkninger, men ogsaa, og navnlig, derved, at selve Folkeernæringen traadte i Forgrunden som den alt overskyggende Opgave. Landets Forsyninger af Næringsmidler maatte *strækkes* mest muligt og Spiritusindustriens Forbrug af derhen hørende Stoffer følgelig indskrænkes. Men dertil kom, at Industrien stod over for en offentlig Mening, der i Forvejen var stærkt paavirket af Forbudsbevægelsens sociale Argumenter og talstærkt repræsenteret paa Rigsdagen. Hvilke Kort havde Industrien under disse truende Omstændigheder paa Haanden? Sin Produktion af teknisk Sprit, sin Gærproduktion, ved hvilken Sprit var et væsentligt Biprodukt, og endelig Drikke-

spiritus'ens Givtighed som Skatteobjekt. Men med Hensyn til Gæren nærmede det tekniske Fremskridt sig en Løsning, ved hvilken det blev muligt at fremstille Gær uden Anvendelse af Korn og praktisk taget uden samtidig Udvinding af Sprit. Tilbage som egentlig sprit-industrielt Grundlag vilde da kun den tekniske Sprit være, og netop paa en saadan Udgang tog Forbudsbevægelsen Sigte. Naar Sandheden skal siges, havde Spiritusindustrien sin bedste Forbundsfælle i selve den Statsmagt, der udsultede den for Raastoffer og beskattede dens Drikkespirituskonsum til Skyerne. Thi eet var givet: Staten skulde ogsaa i Fremtiden bruge Penge, og en Høne, der som Spiritusindustrien i Sandhed lagde Guldæg i Statskassen, maatte paa den ene eller den anden Maade holdes i Live.

Men foreløbig fik Spiritusindustrien kun Tidernes Haardhed at føle. Dens Ledere ønskede paa bedste Vis at tage Landets Behov til Følge. En Forespørgsel fra Fabriktilsynets Direktør, *Jak. Kr. Lindberg*, om, hvorledes og hvor meget Industrien kunde indskrænke sin Produktion og derved frigøre Korn, Kartofler og Brændsel, blev omgaaende besvaret med et Tilbud om at nedsætte Produktionen af Drikkespirituskonsum med en Trediedel. Men det var Regeringens Hensigt at foreskrive langt strengere Vilkaar, og til den Ende overraskedes saavel Spiritusindustrien som en Række andre Erhvervsgræne den 27. Februar 1917 af et midlertidigt Forbud mod Handel med og Udskænkning af Drikkespirituskonsum. Forbudet var i Kraft til 27. Marts; da det hævedes, var Spiritusindustrien kun en Skygge af sig selv. Ved Bekendtgørelse af 6. Marts blev selve Fabrikationen af Drikkespirituskonsum helt forbudt. Spirituskonsum kunde kun fremstilles til teknisk Brug og i Forbindelse med Tilvirkning af Gær. Og ved Bekendtgørelse af 23. Marts fastsattes der høje Maksimalpriser for inden- og udenlandsk Drikkespirituskonsum.

For Spiritusindustrien betød Diktatet af 6. Marts en Nedsættelse af Produktionen af Spiritus med to Trediedele. De Danske Spritfabrikker opretholdt derfor kun Driften paa Gærfabrikkerne i Randers, Fredericia og Roskilde, medens Fabrikkerne i Aalborg, Aarhus og København (Snaregade) standsedes.

Og Enden var ikke endda. Blokaden snærede stedse haardere, Ernæringsproblemet tilspidsedes. Den 6. Oktober rantes Spiritusindustrien af et nyt Salgsforbud, og det var i Kraft til 4. Januar 1918. Inden for dette Tidsrum var der sket følgende: Det var blevet paabudt, at selvstændig Produktion af teknisk Sprit ikke maatte finde Sted; Spiritus maatte overhovedet kun fremstilles ved Produktion af Gær, og det derved fremkomne Kvantum vilde ikke engang kunne dække Forbruget af teknisk Sprit, der var stærkt i Krigsaarene. Endvidere havde Regeringen ved Lov af 21. December gennemført den enorme Forhøjelse af Tillægsafgiften paa Drikkespirit, hvorved Prisen pr. Helflaske Brændevin og Akvavit kom op paa Kr. 9,75 og Kr. 11.

Det er indlysende, at en Spiritusproduktion, der nu var skaaret yderligere ned til mindre end en Femtedel af Produktionen i 1916, ikke kunde gennemføres med Rentabilitet i samtlige de Virksomheder, der var igang, da Aaret 1917 brød ind over Industrien, og betænkeligere endnu var det under de givne Forhold, at en paa mange Virksomheder fordelt Produktion ikke kunde udnytte de sparsomt foreliggende Raastoffer tilbørligt. Det vilde dog sikkert have været Industrien muligt selv at tilvejebringe en Ordning, hvorved der kunde holdes en Fremtid aaben for adskillige Virksomheder, og den Omstændighed, at mange af disse havde været i samme Slægts Besiddelse gennem flere Led, vilde have tilskyndet dertil. At C. A. Olesen i denne

Forbindelse har tænkt paa det gamle Brænderi i Hjørring, er hans Familjefølelse en sikker Borgen for. Men Spiritusindustrien blev *ikke* overladt til sig selv. Krigsaarene havde givet Rationaliseringen af Erhvervsvirksomhed en paagaende politisk Betoning, og Staten begyndte at anse sig for kaldet til at tage en kraftig Haand i med. Man kan gaa ud fra, at den daværende Finansminister, *Edvard Brandes*, personlig har staaet skeptisk over for denne Tendens, men han har, Realist som han var, indset, at Spiritusindustrien ikke kunde undgaa sin Skæbne, og han har anset sig for særlig forpligtet til at paase, at en Nyordning bevarede Spiritusproduktionen som en af Statens store Indtægtskilder. »Gamle Skatter er gode Skatter« var et af hans Fyndord. Herved kom han ganske vist i Modstrid med den mægtige Forbudsbevægelse, men ogsaa for dens Hovedformaal var en Koncentration ønskelig. Den vilde finde Sted paa et Tidspunkt, da Drikkespiritus ikke maatte fremstilles, og da forhaandenværende Lagre inden alt for længe vilde være opbrugte. Saa gjaldt det kun om at gøre Forbudet mod Produktion permanent og kun tilslade Fremstilling af Sprit til teknisk Brug.

Det blev imidlertid Statsfinanserne, der trak det længste Straa, og ved Koncentrationens Gennemførelse vistes der ogsaa Spiritusindustrien Kulance fra det Statsorgan, nemlig *Den overordentlige Kommission*, med hvilken der forhandlede om Vilkaarene. Medens Aaret 1917 havde bragt Industriens Virksomheder alle de Prøvelser, som drastiske Produktionsnedskæringer og Afgiftsforhøjelser maatte medføre, gav Koncentrationens Problemer og dens Løsning Aaret 1918 et ikke mindre bevæget og for Industriens ledende Mænd anstrengende Forløb.

Men allerede de første Krigsaar havde ført Industrien ind i helt uvante Forhold baade med Hensyn til driftsmæs-

sige Dispositioner og til Samarbejde med Myndighederne. Det blev Chr. H. Olesen, der i 1916 udnævntes til Direktør, i hvis Lod det faldt at bære Dagenes voksende Byrde, og det blev ogsaa gennem ham, at Navnet Olesen umiddelbart knyttedes til De Danske Spritfabrikkers og Spiritusindustriens Forhandlingspolitik i Aarene 1917 og 1918 saavel som til selve Koncentrationen af den danske Spiritusindustri.

Men i hele denne bevægede Tid var og blev han sin Faders Søn, ikke blot i Kraft af Naturernes Beslægtethed, men ogsaa derved, at han i ethvert Spørgsmaal af væsentlig principiel, saglig eller taktisk Betydning grundede sin Optræden paa ubetinget Solidaritet med Faderen. Det var sønligt, men det var ogsaa klogt. Baade som Raadgiver og ved sin Autoritet inden for sit Selskab og i Spiritusindustrien var C. A. Olesen uerstattelig. Men han nød ogsaa rent samfundsmæssigt en Anseelse, som vejede til over for Myndigheder og Magthavere. Frem for alt: hvis Planerne om en Koncentration skulde virkeliggøres, maatte det Selskab, hvis eneste overlevende Stifter han var, og hvis Virksomheder han som administrerende Direktør med saa enestaaende Dygtighed havde ledet i mere end en Menneskealder, blive en hvilken som helst Nyordnings Grundpille.

Om Enkeltheder og Faser i de vidtløftige og vanskelige Forhandlinger, der sluttelig gav en Koncentration af Gær- og Spiritusindustrien til Resultat, henvises til den foreliggende Litteratur, særlig til Oversigten i »Gær- og Spiritusindustriens Historie i Danmark« ved *Ivar Egebjerg* og *Chr. F. Jørgensen*. Her de springende Punkter.

Under Forhandlingerne stod Foreningen af danske Spiritusfabrikanter over for Den overordentlige Kommission med Finansministeriet som Overinstans. Men allerede paa

et tidligt Tidspunkt var det i Realiteten Industriens to største Selskaber, Aktieselskabet De Danske Spritfabrikker og A/S Spritfabrikken »Fortuna«, der i Fællesskab drøftede Vilkaarene for en Koncentration med Kommissionen. Paa De Danske Spritfabrikkers Vegne havde Direktør Chr. H. Olesen og for »Fortuna« Direktør P. Thomsen det umiddelbare Forhandlingsmandat.

Den 28. December 1917 gav Direktør Chr. H. Olesen De Danske Spritfabrikkers Bestyrelse den første autentiske Meddelelse om, at Myndighederne havde Muligheden af at samle hele Landets Gær- og Spiritusindustri paa eet Selskabs Hænder under Overvejelse. Og den 14. Maj 1918 kunde Direktørerne Olesen og Thomsen for Den overordentlige Kommission skitsere Retningslinjerne for en Koncentration paa rationelt Grundlag og paa Betingelser, som under de givne Forhold var antagelige for de Virksomheder, der maatte udgaa. Udtømt for Raastoffer og undsagt af Forbudsbevægelsen kunde Spiritusindustrien næppe siges at have noget Valg. Men til Forhandlingernes hurtige Fremme i en kollegial Aand bidrog uvurderligt det Tillidsforhold, der var herskende i Foreningen af danske Spiritusfabrikanter. Den 13. Juli 1918 gjorde Den overordentlige Kommissions Forretningsudvalg Indstilling om Aftale mellem De Danske Spritfabrikker og »Fortuna«, og denne Indstilling blev med visse Ændringer lagt til Grund for Koncentrationen, der traadte i Kraft den 1. Oktober 1918.

Ved Koncentrationen overtog De Danske Spritfabrikker og »Fortuna« ialt 12 Firmaer, deraf de 3 med Fabrikker og Inventar, de øvrige kun for Inventarets Vedkommende. Købesummen udgjorde ca. 7,5 Mill. Kr. foruden Andel i Pensionsbyrder o. lign. Mod at paatage sig den dermed forbundne økonomiske Risiko fik de koncessionerende

Selskaber Statens Garanti for Afvikling af overkapitaliserede Værdier gennem Sikring af Overpriser paa Drikkespiritus, indtil den nødvendige Afskrivning havde fundet Sted. Til de ledigblivende Arbejdere og Funktionærer skulde der udbetales Godtgørelser. I Februar 1919 udvandede De Danske Spritfabrikker og »Fortuna« deres Aktiekapitaler fra henholdsvis 3 Mill. Kr. og 800.000 Kr. til 5 Mill. Kr. og 2,5 Mill. Kr. De to Selskaber havde i Forening dannet *Andelsselskabet De forenede Gær- og Spritfabrikker* til Drift af de tre ovenfor omtalte fuldt overtagne Virksomheder. De øvrige af Koncentrationen omfattede Virksomheder nedlagdes. Uden for Koncentrationen bestod kun en mindre Fabrik i Silkeborg og en under Opførelse værende Gærfabrik i Odense.

Den gamle Herre, der under alt dette sad som De Danske Spritfabrikkers administrerende Direktør, er næppe kommet gennem Aaret 1918 uden triste Øjeblikke. At Kri-gen maatte bringe Erhvervslivet i dyb Afhængighed af Statsmagten, var ham en naturlig Ting, og at netop hans Industri vilde blive Sorteper, kom heller ikke hans Virkelighedssans uventet. Han havde tidligt, meget tidligt, indset, at Spiritusindustrien havde en Uriaspost i det frie Erhvervsliv, og Erfaringerne udefra havde givet ham Ret. Af hans fortrolige Papirer fremgaar det, at han endnu før Aarhundredskiftet var forberedt paa en Udvikling i Retning af Statsmonopol, idet saavel fiskale som sociale Hensyn kunde opfordre til at gaa den Vej. Han siger udtrykkeligt i et Memorandum, at vil man indskrænke Forbruget af Drikkespiritus, er en Formindskelse af selve det udbudte Kvantum virkningsfuldere end Fordyrelse af Varen. Desuden havde han Blik for Landbrugets Interesse i Spiritusfabrikation, ikke blot fordi der indvandttes et værdifuldt Affaldsprodukt, men ogsaa fordi Anvendelsen af Kartoff-

ler som Raastof kunde fremme Kartoffelavlens paa magre Egne. Nøgt og fordomsfri som han var, har han utvivlsomt ført sin mangeaarige Kamp for Spiritusindustrien som frit Erhverv uden at gøre sig Illusioner om det endelige Udfald og vel ikke mindst derfor saa længe med Held.

Alligevel maatte det for en Mand med hans Rejsning være en vemodig Oplevelse at se Staten tage Anledning af en abnorm og forbigaaende Situation til at bringe Spiritusindustrien under en vedvarende, dens hele Virksomhed, dens Produktion, dens Priser, dens Udbytte omfattende, inappellabel Kontrol. Men med det uundgaaelige maatte man affinde sig, og under den Omvæltning, der raserede saa mange af Industriens Virksomheder, deriblandt den, der havde været hans Faders og var hans Broders, var og blev det De Danske Spritfabrikker, *hans* Selskab, der først og fremmest skulde forvalte, hvad der var af Fremtidsmuligheder for den danske Spiritus- og Gærindustri. Derfor gjaldt det om allerede nu at give Koncentrationen al mulig driftsmæssig, teknisk og økonomisk Holdbarhed. Den indre, meget klare og effektive Organisation af Produktion og Salg under central Kontrol, der gennemførtes ved Koncentrationen og stadig er Kernen i De Danske Spritfabrikkers Opbygning, havde hans fulde Tilslutning. Man kender ham ogsaa noksom i den Paapasselighed, hvormed han fulgte Forhandlingerne om Overtagelsen af de dødsviede Virksomheder. Ingen følelsesmæssige Hensyn kunde holde hans Kritik tilbage, naar han mente, at der skulde betales for højt, og han kunde komme med skarpe Bemærkninger om visse Fabrikker, der ikke var i bedre Stand, end at det »regnede gennem Tagene«!

I Tagene paa *hans* Fabrikker var der ingen Sprækker,

men det skulde midt under Koncentrationsforhandlingen falde i hans Lod at vise, at de ogsaa i andre Henseender var uigennemtrængelige for Fugt.

Indtil paa et sent Tidspunkt af Krigen holdt Aktierne i De Danske Spritfabrikker Kurser, der vel var Udtryk for Selskabets uomtvistede Soliditet og gode Fortjeneste, men ikke mindre for Ledelsens nøgterne Politik. Først da Koncentrationsplanerne tog fast Form og Selskabets centrale Stilling i denne Forbindelse naturnødvendigt gjorde sig gældende, kom det til et alvorligt Forsøg paa at suge Selskabet ind i Børsens Spekulationshvirvel. Fra November 1917 til Marts 1918 blev Kursen paa dets Aktier ved Opkøb fra en bestemt Side drevet op fra 200 til 383, og Opkøberne kunde da fremtræde som en Aktionærgruppe, der paa en Generalforsamling vilde kunne præstere et ganske vist meget beskedent Flertal. Paa denne Gruppes Vegne havde Overretssagfører *Arnold de Fine Skibsted* en Forhandling med de to Direktører Olesen, Fader og Søn, for hvem han forelagde en Ønskeseddel, der navnlig omfattede: hel eller delvis Friaktie, Omvurdering af Selskabets Ejendomme, højere Udbytte og Repræsentation i Bestyrelsen. Dertil svarede C. A. Olesen, at det undrede ham at se Aktionærer stille Selskabets Bestyrelse og Direktion over for økonomiske Krav, naar Forholdet dog var det, at Spiritusindustrien i højeste Grad havde at kæmpe med de Vanskeligheder, for hvilke den danske Industri som Helhed var udsat. Tidspunktet for en Omvurdering var daarligt valgt, ogsaa af den særlige Grund, at flere af Selskabets Fabrikker laa stille. Og hvad Friaktier angik, saa havde dette Spørgsmaal tidligere og meget indgaaende været drøftet af Bestyrelse og Direktion, men Tanken var blevet afvist. Derved maatte det have sit Forblivende. Selskabets Ledelse vilde ikke tage Ansvar for Udstedelsen af Fri-

aktier og forøvrigt heller ikke for Forhøjelse af Aktieudbyttet. Da Overretssagfører Skibsted dertil bemærkede, at en Vedtagelse paa den forestaaende Generalforsamling vilde fritage Bestyrelsen og Direktionen for Ansvar, svarede C. A. Olesen kort og godt, at han ikke havde talt om det juridiske Ansvar, men om det moralske.

Det var et stort Øjeblik i De Danske Spritfabrikkers Historie, da han afgav denne Erklæring. Og et stort Øjeblik for ham selv. Han talte for en Institution, der var blevet hans Princippers Prøvesten, talte med en Bygmesters rolige Tillid til, at Værket vilde staa sin Prøve.

Deri tog han heller ikke fejl. Ikke blot sluttede hans Bestyrelse eenstemmigt op om den administrerende Direktør, men ogsaa Selskabets overordnede merkantile og tekniske Funktionærer indtog uden Tøven deres Plads i Karreén. Denne kompakte Modstand, denne Vished for, at selv en Generalforsamlings Beslutning ikke vilde kunne tvinge Selskabets Ledelse og Stab til at gaa Spekulationsinteressers Ærinde, gjorde sin Virkning. C. A. Olesen overlod videre Forhandling med Overretssagfører Skibsted til sin Søn, og der naaedes hurtigt et Resultat, som Selskabets Bestyrelse kunde modtage. Aktionærgruppen frafaldt sit Krav om Friaktie og større Udbytte, blot mod et Tilsagn om, at Selskabet ved første givne Lejlighed vilde tage Koncentrationsspørgsmaalet op til ny Behandling og ved første rimelige Lejlighed lade foretage Vurdering af Selskabets Ejendomme. Endelig skulde Overretssagfører Skibsted indvælges i Bestyrelsen.

Paa Generalforsamlingen den 19. Marts 1918 afgav Overretssagfører Skibsted derpaa følgende Erklæring:

»Overretssagfører Arnold Skibsted bragte Bestyrelsen og Direktionen Aktionærernes Tak for deres udmærkede Arbejde under de vanskelige Forhold, specielt med Hen-

blik paa de vanskelige Forhandlinger med de forskellige Regeringsmyndigheder og om Koncentrationssagen; den Aktionærgruppe, Taleren repræsenterede, ønskede dog gerne dette Spørgsmaal behandlet igen ved første gunstige Lejlighed, ligesom man gerne ved første rimelige Lejlighed vilde have foretaget en Vurdering af Selskabets Ejendomme.«

Med disse fredelige og, som det viste sig, velmente Vendinger paa Læben valgtes Overretssagfører Skibsted til Medlem af De Danske Spritfabrikkers Bestyrelse. Han døde iøvrigt nogle Maaneder efter.

Spekulationen klyngede sig endnu en kort Tid til Selskabets Aktier. I April kulminerede Kursen med 453. Men saa faldt den og kom sluttelig i Niveau med Selskabets normale Udbyttepolitik. I Januar 1919 noteredes en Kurs paa 246.

Det kunde ikke være andet, end at De Danske Spritfabrikkers Holdning under hin Styrkeprøve med Spekulationen gav Selskabet en god Baggrund under den løbende Forhandling med Myndighederne. Og medens man i Selskabets Fabrikker pinte sig med at faa mest muligt ud af den Produktion, der endnu kunde holdes igang, nærmede Arbejdet i dets Laboratorium sig et Resultat, der skulde kaste Glans over Danmark, betegne et afgørende og næsten afsluttende Fremskridt i Gærproduktionen og blive af største økonomiske Betydning for De Danske Spritfabrikker.

Da Chr. H. Olesen havde faaet Ansættelse i De Danske Spritfabrikker, var der mellem hans Fader og ham Enighed om, at han ud over sin Handelsuddannelse burde erhverve sig Kendskab til det videnskabelige Grundlag for

den moderne Spiritus- og Gærindustri, med andre Ord tage Undervisning i Kemi. Ingeniør A. Gerstenberg fortæller, at C. A. Olesen en Dag, formentlig i 1912, bad ham om at udpege en Lærer, og blandt forskellige Emner standsede Gerstenberg ved cand. pharm. Søren Sak, der dengang var Manuduktør i Kemi. Saa bestemte C. A. Olesen sig da for Sak, og hans Engagement fik vidtrækkende Følger. Mellem de to unge Mænd, Manuduktøren og hans Elev, opstod der nemlig et fortroligt Forhold, og Saks Ideer virkede i høj Grad inspirerende paa den virkelystne Direktionssekretær. Det gik op for ham, at den Industri, i hvis Tjeneste han var, endnu langt fra havde udtømt sit videnskabelige Potential og sine dertil knyttede Muligheder for Rationalisering og produktionsmæssig Effektivitet, og at Vejen maatte gaa gennem Indretning af et centralt Laboratorium, der dels skulde virke som Driftslaboratorium for samtlige Selskabets Fabrikker, dels gennem særlige Forsøgsrækker granske videnskabelige og praktiske Forhold ved Fremstillingen af Spiritus og Gær. Gæren var stadig et brændende Problem. Der maatte følges med Fremskridtene i Luftgærtekniken, som stadig arbejdede sig hen imod det Maal at udvinde Gær med mindst mulig Udvinning af Sprit.

Det kom til indgaaende Samtaler mellem C. A. Olesen og hans Søn, og Faderen var til at begynde med forbeholden. Han mente ikke uden Grund, at han som Kemiker kunde have sin egen Mening om Sagen, og han henviste til sin enestaaende Erfaring som Praktiker. Fabrikernes hidtidige Driftslaboratorier havde gjort god Tjeneste ... Men længe varede det ikke, førend hans Evne til at tænke en Sag til Bunds gav ham en rigtig Forestilling om det friske og løfterige Initiativ, der i Søren Saks Person og Ideer havde vundet Sønnen for sig. Det blev besluttet at oprette den nye Laboratorieafdeling med Sak som Leder, og med

rund Haand finansieredes saavel det store Laboratoriums Indretning som de ofte bekostelige Forsøg, som under Verdenskrigen havde mange Vanskeligheder at kæmpe med.

Sin første store Opgave fik Søren Sak ved Indretningen af den nye Luftgærfabrik i Randers, et Anlæg af højeste Modernitet. Men de derved indvundne Iagttagelser blev ham et Udgangspunkt for nye Undersøgelser og Eksperimenter.

Ved Koncentrationen gjordes De Danske Spritfabrikers Laboratorium til et særligt Selskab: Aktieselskabet *Dansk Gærings-Industri*, der skulde besørge Driftskontrol- len for begge Koncentrationens Selskaber og desuden i en egen Afdeling arbejde videre med særlige Opgaver. Søren Sak beholdt Ledelsen og blev teknisk Direktør i De Danske Spritfabrikker.

I Dansk Gærings-Industri fortsattes nu Forsøgene med den saakaldte Z-Metode til Fremstilling af Gær, der var Søren Saks Idé. Og i Samarbejde med andre fremragende Gæringsfysiologer, deriblandt cand. pharm., nuværende Direktør *Chr. F. Jørgensen*, blev Metoden udformet i Praxis, idet teoretisk Laboratoriarbejde gik Haand i Haand med praktiske Forsøg i Fabrikkerne. Resultatet var *Den danske Metode*, der betød en Revolution i Fabrikationen af Luftgær. Medens Gærdannelsen hidtil, navnlig under Gæringsens Begyndelse, var foregaaet i en forholdsvis koncentreret Næringsvædske, havde Sak haft den geniale Tanke at tilføre Næringen efterhaanden og kun i de Mængder, selve Gærdannelsen gjorde nødvendige. Luftgærtekniken havde hidtil medført en Produktion af Alkohol sammen med Gæren, men dette var saa at sige ikke Tilfældet ved den nye Metode, som derfor gav et meget stort Udbytte af Gær. Metoden betød altsaa, at der kunde arbejdes

med væsentlig mindre Forbrug af Raastof, og da Fabrikationen kunde foregaa med Benyttelse af de forhaandenværende Anlæg, steg Produktionskapaciteten overordentligt, et Forhold af største Betydning under Industriens fremadskridende Koncentration. Allerede i 1920 kunde Fabrikken i Randers indrettes efter den nye Metode og med et saa epokegørende Resultat, at den danske Metode fra da af gik sin Sejrs gang over Verden. Idag dækkes det danske Forbrug af Gær, der er dobbelt saa stort som i 1918, af kun 2 Fabrikker.

C. A. Olesen blev Dansk Gærings-Industris første Formand og efterfulgtes af Professor, Dr. phil. & med. & techn. S. P. L. Sørensen, hvis omfattende Erfaringer og store Forhandlingsevne havde været af stor Betydning for hele Udviklingen i disse vanskelige Aar, herunder ogsaa med Hensyn til Koncentrationsforhandlingerne. Professor Sørensen viste stor Interesse for den ny Gærfremstillingsmetode, og den af ham udviklede Fremgangsmaade til kolorimetrisk Maaling af Brintionkoncentrationen samt hans Formoltrering, der kunde benyttes til Bestemmelse af Næringsvædskenes Indhold af assimilerbar Kvælstofnæring, blev anvendt ved Metodens praktiske Udformning. Professor S. P. L. Sørensen blev iøvrigt Formand for D. D. S. F.'s Bestyrelse i Aarene 1931 til 1939 efter at have været Medlem af Selskabets Bestyrelse fra 1915.

C. A. Olesen oplevede ikke de produktionsmæssige Virkninger af den danske Metode og følgelig heller ikke de økonomiske, til hvilke ogsaa Omverdenen i høj Grad bidrog gennem Licenser. Men selve Opfindelsen og Konstateringen af dens Overlegenhed i Praksis hører hans Tid til, og i hans Hæderskrans er det et gyldent Blad, at dansk Snilde fejrede denne Triumf inden for De Danske Spritfabrikkers Mure og hjulpet til Maalet af hans Forstaaelse og Støtte.

Med Krigens Ophør i Efteraaret 1918 indlededes, om end langsommeligt, en Periode med noget gunstigere Forhold for Spiritusindustrien og betydelig Forøgelse af Gærproduktionen. I C. A. Olesens Dødsaar, 1920, samledes denne Produktion paa 4 Fabrikker (mod 15 i 1918), og den store Koncentration afsluttedes samme Aar i økonomisk Henseende, idet det var lykkedes at indtjene de til Dækning af Udgifterne fornødne Midler.

Tilføjes skal kun, at »Fortuna« fra 1. Januar 1923 overtoges af De Danske Spritfabrikker, og at den sidste Fabrik uden for Koncentrationen, *Silkeborg Spritfabrik*, overtoges fra samme Dato.

Uden for sin af Staten bundne Virksomhed har De Danske Spritfabrikker i Tiden siden Koncentrationen opretholdt et Initiativ, der i Tilknytning til Selskabets centrale Virksomhed, men i Form af selvstændige Produktioner har faaet flersidig Betydning for dansk Erhvervsliv og Selvforsyning. At Selskabet baade i Laboratoriet og i Marken søger at yde vigtige Grene af dette Erhvervsliv og dermed Samfundet som saadant god Tjeneste, turde være almindelig anerkendt.

Det Arbejde, der saaledes holder De Danske Spritfabrikker i Aande og i Opdrift, pløjer videre i C. A. Olesens Fure. De Traditioner, der saaledes holdes virksomt og med Stolthed i Hævd, har han en Gang for alle stemplet med sit gode danske Navn.

Der er endnu, inden vi skal vise Bæreren af dette Navn den sidste Ære, at berette om hans Bidrag til Gennemførelsen af en Sag, hvis økonomiske Betydning for en stor Samfundsgruppe gaar jævnsides med dens Værdi for

Tillidsforholdet mellem Ledere og Medhjælpere i Erhvervslivet. At han, en Mand over Støvets Aar, som han var, midt i Krigslarmen og bestormet af sin Virksomheds Vanskeligheder gjorde denne Sag til sin, er et mindeværdigt Vidnesbyrd om hans Klogskab og hans Samfundssind.

C. A. Olesen var en human Arbejdsgiver, men med hele sin konservative Indstilling havde han ønsket at være og blive det i en patriarkalsk Aand, og den socialdemokratiske Fagforeningsbevægelse betragtede han oprindeligt med Uvilje, altid med Skepsis. Der gaar imidlertid gennem hans Liv en voksende Forstaaelse af Aarsagerne til Ændringerne i Befolkningens sociale Struktur, og det var ikke blot som Arbejdsgiver, han tog aktivt og virksomfuldt Stilling til Erhvervenes Funktionærproblem. Det er ogsaa værd at mærke sig, at det var som Talsmand for *Handelens* Funktionærer, han i et psykologisk Øjeblik tog til Orde. Købmanden i ham fornægtede sig aldrig.

Den Synsmaade, der midt under Krigen førte til Samarbejde mellem de store Erhvervsorganisationer om Oprettelse af *en kollektiv Funktionærpensionering*, formulerede Dr. A. Fraenkel paa et offentligt Møde om Sagen i følgende Ord:

»Skal det være muligt at opretholde den store Funktionærklasse som en virkelig Mellemlasse — og det tror jeg, Cheferne ikke er mindre interesseret i end Funktionærerne selv — saa maa deres Stilling betrygges ikke alene gennem den Løn, de faar, og ikke alene gennem den hele sociale Stilling, de kommer til at indtage, men tillige derved, at Funktionærernes Liv betrygges, indtil det er udrundet, f. Eks. gennem en Pensionering, saaledes at Funktionæren, hvad enten han er i Tjeneste eller udenfor Tjeneste, aldrig kan synke ned i en Proletarstilling.«

Det var imidlertid klart, at en saadan Pensionering kunde iværksættes gennem Forsikring og i en Form, der ogsaa dækkede Invaliditet og Enkeforsørgelse. Rent forsikringsteknisk forelaa der en helt ny og meget vanskelig Opgave. Men ikke mindre brydsomt var Spørgsmaalet om selve Forsikringens Grundlag inden for Erhvervene, og i denne Forbindelse gjorde det sig stærkt gældende, at *Dansk Arbejdsgiverforening*, hvis Støtte maatte siges at være ubetinget paakrævet, ikke uforstaaeligt interesserede sig mere for Industriernes Værkstedsfunktionærer end for Haandværkets mere spredte og Handelens mere »vandrende« Medhjælpere.

Tidligst toges Sagen op af *Foreningen Engageringskontoret for Handel og Industri*, der var udgaaet fra *Handels- og Kontoristforeningen*, men desuden havde Tilknytning til *Grosserer-Societetet* og *Industriforeningen*, og i hvis Bestyrelse bl. a. Chr. H. Olesen havde Sæde. Det er ogsaa fra Engageringskontoret, de første gennemarbejdede Planer til en almindelig og kollektiv Funktionærforsikring udgaar. I 1915 bringer saa *Fællesrepræsentationen for danske Funktionærforeninger* Sagen paa Dagsordenen, og samme Aar nedsætter Arbejdsgiverforeningen sit Udvalg til Overvejelse af Spørgsmaalet om at oprette en Pensionskasse for Funktionærer, der havde Ansættelse hos Medlemmer af Foreningen. Der blev ogsaa udarbejdet Forslag til en »Arbejdsgiverforeningens Pensionsanstalt«, men inden Forslaget kom til Behandling paa en ekstraordinær Generalforsamling, havde der underhaanden fundet vigtige Forhandlinger Sted mellem ledende Mænd fra Arbejdsgiverforeningen og Engageringskontoret.

Sagen havde fra første Færd ligget C. A. Olesen stærkt paa Sinde; han havde ogsaa sin ganske bestemte Mening om, hvilken Løsning der vilde være den rette, og han var

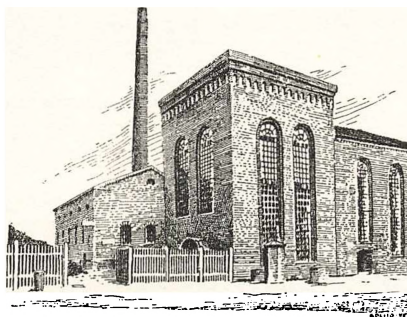
en Personlighed, hvis Votum ikke kunde lades uænsat. Han havde en energisk Meningsfælle i den unge Søn, der nylig var blevet hans Meddirektør, og saaledes kom det sig da, at Drøftelserne blev ført paa De Danske Spritfabrikers Hovedkontor, Amagertorv 11.

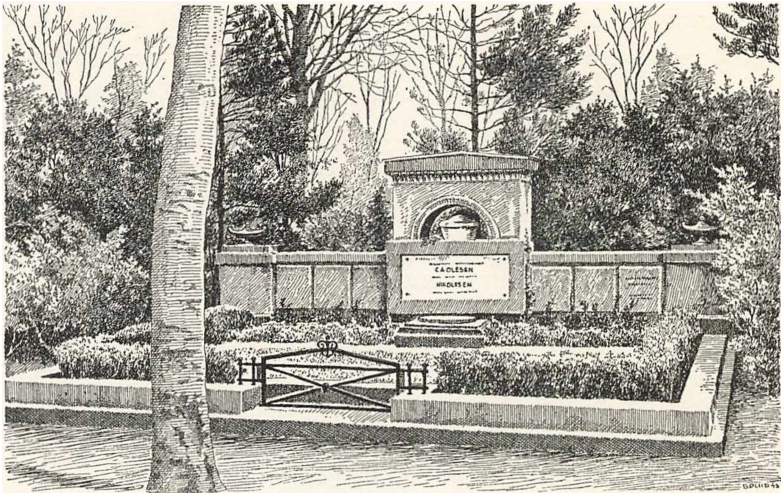
De pegede hen mod et Resultat, som vilde bringe almene Samfundsinteresser Sejr over mere partikularistiske Tendenser, og C. A. Olesen skulde endnu engang lægge hele sin Myndighed i Vægtskaalen for at hævde Handelens Adkomst til ogsaa i Spørgsmaalet om den ny Mellemstands, Funktionærstandens, Betyggelse at optræde paa lige Fod med andre Erhvervsgrupper.

Hans Navn vejede til i Arbejdsgiverforeningen. Han tilhørte ikke nogen »Inderkreds«; man saa simpelthen op til ham. Det kom af sig selv, at han netop i den urolige Krigstid dirigerede flere af Arbejdsgiverforeningens Generalforsamlinger. Saaledes ogsaa den ekstraordinære Generalforsamling den 12. December 1916 om Pensionsagen. Og dér var det, han ved Slutningen af en Forhandling med stærkt divergerende Anskuelse selv tog Ordet: Om Funktionærpensioneringen maatte Kræfterne samles, og Handelen kunde ikke undværes. Arbejdsgiverforeningens Medlemmer beskæftigede 24.000 Funktionærer, men Handelen 70.000, ganske vist som Regel i mindre Virksomheder end Industrien og med færre egentlige Arbejdere for hver Funktionær, men dette kunde ikke være afgørende. Hvis Arbejdsgiverforeningen nu stillede sig afvisende istedet for at forene sine Kræfter med de andre Principalforeninger, kunde den let komme til at skyde Handelen fra sig, og det vilde hverken være Foreningens egen Udvikling tjenlig eller gavne nogen Arbejdsgiverinteresse i Fremtiden, tværtimod.

Ved den paafølgende Afstemning vedtoges det med alle

Stemmer mod een, at Arbejdsgiverforeningen skulde føre Pensionsagen videre »i Forening med andre deri interesserede Organisationer«, hvorved sigtedes til Grosserer-Societetet, Industriraadet og Engageringskontoret for Handel og Industri. Og dermed var Banen fri for det Samarbejde, der i A/S *Pensionsforsikringsanstalten*, oprettet den 2. Juli 1917, har skabt et værdifuldt Organ for menneskelig Tryghed og samfundsmæssig Forstaaelse.

C. A. OLESENS FAMILJE-GRAVSTED PAA VESTRE KIRKEGAARD.

SOLNEDGANG.

Sine sidste Somre tilbragte C. A. Olesen sammen med sin Hustru som Gæster hos Børnene i Nordsjælland. Den Tid var forbi, da der maatte Landsteder til for at rumme den store Familje og Rykindet af Gæster fra Hovedstad og Hovedland. Nu havde de to det mere for sig selv, om end der var kort mellem Besøgene af Børn med Ægtefæller og Smaafolk. Paa Amatørfotografier fra Tiden Juli 1917 til April 1920, som Chr. H. Olesen efter Faderens Død lod samle i et lille Hefte Mindeblade, ser man den gamle Etatsraad færdes og hvile, oftest hvile, i det frie, alene eller sammen med Fru Nik. Rank er hans Skikkelse ikke længere, og skal der gaas Tur, er det den sidste Sommer tryggest at have Stokken i højre Haand og venstre Arm under Hustruens. Det hvide Hoved bliver ligesom træet i Trækkene. Til allersidst er det kendeligt, at det stærke

Ansigt forvitrer. Sin største Glæde havde han nok af Børnebørnene. Der spirer et Smil om hans Mund, naar han har et af dem ved sin Side paa Havebænken og betragter dem halvt i Tanker. Vinteren 1919—1920 blev C. A. Olesen malet af Hans Henningsen; det trættede ham meget at sidde for Maleren, og Billedet er et vemodigt Vidnesbyrd derom, men det bevæger ved sin Afglans af svunden Kraft.

Livets Farvel til C. A. Olesen var tøvende og skaansomt. Han kunde bevare sin Stilling som Chef for D. D. S. F. og de Tillidshverv, hvormed han endnu sad inde, uden at have Grund til at betvivle, at han var til Nytte. Og i Samlivet med sin Hustru nød han den sidste dybe Sødme, Kærligheden mellem Mand og Kvinde skænker. Fru Olesen, der i en Aarrække havde lidt af Ischias næsten til Invaliditet, en Prøvelse, hun udholdt med stor Tapperhed, var kommet forbavsende paa Fode og blev ved den Om-sorg og Pleje, hun ydede sin Mand, ved den Opmuntring og Oplivelse, hun var ham, hans Livs gode Genius til det sidste.

Hans Søn og Efterfølger i De Danske Spritfabrikker skrev et Aars Tid efter hans Død nogle Linier om den sidste Afsked med Faderen. I Vinteren 1919—20 tog hans Kræfter lidt efter lidt af, og hen paa Sommeren nærmede Afslutningen sig varsomt. Det var den 20. Juni, Ugedagen før C. A. Olesens 75 Aars Fødselsdag, ret en Sommerdag med fuldt Sollys gennem Soveværelsets høje Vinduer. Alle hans Børn var samlede om hans Seng. Familiens Huslæge og nære Ven, Overlæge P. N. Hansen, var forhindret i at komme og sendte derfor sin Reservelæge, Dr. med. *Knud Sand*, der indfandt sig ved 3-Tiden og med fin Takt tilsaa den døende. Fra da af laa C. A. Olesen roligt hen, og da Klokken faldt i Slag til 5, drog han sit sidste dybe Suk.

Naar jeg tænker tilbage paa, skriver Sønnen, hvilket Indtryk Faders Død gjorde paa mig, forstaar jeg, hvad det maatte betyde for Moder. Sjældent har vist to Mennesker ført en skønnere og lykkeligere Tilværelse end mine Forældre. De ikke alene elskede hinanden, men højagtede hinanden og fik derigennem den dybeste Lykkefølelse frem. Hvad Moder var for Fader under hans Sygdom, kan overhovedet ikke beskrives. Hun ofrede sig fuldt og helt for Fader, og intet kunde gøres godt nok, naar det gjaldt Faders Pleje . . .

Begravelsen fandt Sted d. 25. Juni 1920 paa Vestre Kirkegaard efter en Højtidelighed i Garnisons Kirke, hvor Pastor *J. Hviid-Nielsen* talte.

Ved en Sammenkomst paa Hovedkontoret paa Begravelsesdagen, ved hvilken Lejlighed en Buste af C. A. Olesen blev afsløret, talte Fabrikbestyrer i Aalborg, cand. pharm. *P. Licht*, der havde været ansat i D. D. S. F. siden 1887.

Gamle Funktionærer mindedes i Taknemmelighed en god Chef.

Fru Nicoline Olesen overlevede sin Mand i 11 Aar. Tabet af ham var hende, som Sønnen skrev, uerstatteligt, men det knækkede hende ikke, dertil var hun en alt for stærk og frodig Natur. Hun var taknemmelig for, at den Død, vi alle skylder Vorherre, ikke havde skilt hende fra hendes Ægtefælle, førend han var en gammel Mand. Hun saa i rolig Forvisning hen til et Gensyn med ham, og saa havde han jo heller ikke ladet hende tilbage uden Opgave. Hende paahvilede det at bevare deres Hjem som et Samlingssted for dem, det havde fostret. Hun hang ved sine Børn, udfoldede alle en Bedstemoders elskelige Egenskaber i Forgudelsen af sine Børnebørn. Sit Hus forvaltede hun efter sin Sædvane med faste Regler for Dagligliv og

familiefestligt Samvær. Hver anden Søndag samlede hun Børn, Svigerbørn og Børnebørn og fjernere Medlemmer af Familien, gerne Slægtninge og Ungdom fra Provinsen. Ved Indbydelserne anvendtes der en bestemt Turnus, og det var forud bestemt, hvordan der skulde tages til Bords. Naar Middagen, der altid gjorde Huset Ære, var spist, blev der musiceret, for det meste med Fru Katharina, kaldet Titte, Ahlmann-Ohlsen ved Klaveret, og spillet Bridge og L'hombre. Værtinden havde hele Selskabet under sine Vinger og var selv en af dem, der oplevede Aftenen; livlig, interesseret og munter fik hun Samtaler paa Gled; en lille Historie med en Pointe, der havde et Anstrøg af at være vovet, tog hun ikke Anstød af; hun lo da saadan mere indvendigt, men uden at kunne undertrykke smaa Trækninger i Ansigtet, og det morede Børnene meget at fortælle hende saadan en Rynke-Næse-Historie, som de kaldte den.

Hun huskede og blev selv husket. Hendes unge Slægtninge udefra saa altid op til hende, naar de kom til Byen. Børnenes gamle Kammerater kom ogsaa jævnligen paa Besøg, og det satte hun stor Pris paa, for saa var der rigtig noget at fortælle, naar Børnene selv indfandt sig. Hun holdt sin Interesse for Mennesker, og især for Ungdommen, fuldkommen frisk. Men mest betegnende for hende var det dog maaske, at mange gamle, mest enlige, Damer havde deres Gang hos hende, deriblandt nogle nok saa originale Typer med Hatte af en stærkt antikveret Elegance. Hun omgikkes dem alle som en god og hjælpsom Veninde.

Livets Strøm bar hende jævnt nok, indtil hun havde den store Sorg, at hendes Datter Karen, Tyge Rothes Hustru, døde, i en Alder af 45 Aar. Dette Dødsfald kunde hun ikke komme over. Hun sørgede over Tabet af sin Mand, men

det var dog et Tab efter Naturens Orden; hvad hun ikke kunde forstaa, var, at hendes unge Datter, to Børns glade og kærlige Mor, skulde gaa bort. Hun kunde ikke forlige sig med dette Tab, der ogsaa var saa tungt for hende selv, ikke fatte, at »Gud havde villet tage Karen fra hende«. Det rystede hende i hendes stærke Følelsers Dyb, og hun ældedes fra da af hurtigt og synligt for alle. Men hendes Aand var klar til det sidste. Til meget nær op imod sin Død holdt hun sit Ry som Husmoder ved Magt og sine Interesser under flittig Pleje. Meget mild blev hun. Kom der Kurrer paa Traaden i den store Familje, tog hun sig det nær langt ud over Anledningens Betydning, og i den Kærlighed og Højagtelse, der omgav hende, kunde Ufred ikke trives. Mod alle, der paa den ene eller den anden Maade var hende til Tjeneste og Hjælp, var hun rørende taknemmelig.

Hun fik Lov at leve længe med sine kære. Hun var over 80 Aar gammel, da hun den 16. Marts 1932 sov stille og roligt hen. Hun blev bisat fra sin kære Citadelskirken, hvor hun havde siddet Søndag efter Søndag. Pastor *Svend Rehling* talte, kgl. Kammersangerinde *Tenna Frederiksen* sang »Der er tre Hjørnestene«, og Kisten blev baaret ud af Kirken af Sønnerne, unge Slægtninge, Folk fra Spritfabrikkerne, som hun var kommet til at holde af, og hendes mangeaarige Chauffør, hvis Troskab og Hjælpsomhed hun havde sat saa meget højt.

Hun blev begravet ved sin Mands Side i Familiegravstedet paa Vestre Kirkegaard.

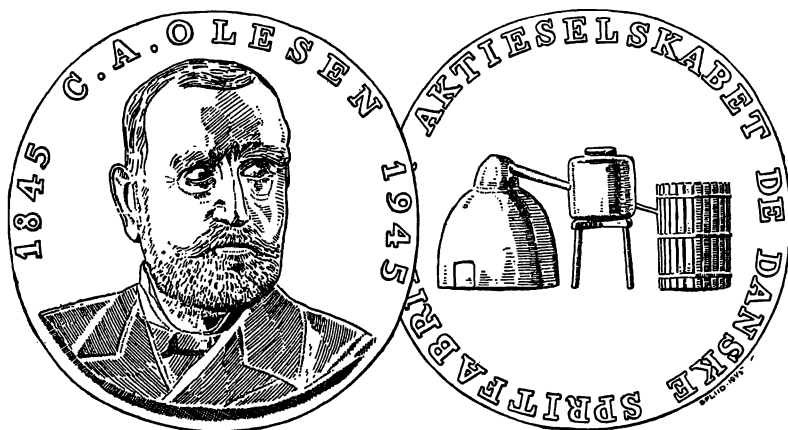
De hvile i Fred.

I 1912 blev C. A. Olesen, ved sin Afgang som Formand for Grosserer-Societetets Komité, malet af Knud Larsen. Billedet, der nu hænger paa Børsen, er det bedst kendte malede Portræt af ham. Da han og Knud Larsen »kom godt ud af det med hinanden«, som han sagde, lod han Kunstneren male en Reprise, og den forærede han sin Kone. Portrættet *repræsenterer* godt nok. Det er en myndig, roligt viljestærk Personlighed, man har for sig. Men Udtrykket er maaske vel stillestaaende, Blikket varmes ikke af det Lune, der gav det Glimt og Liv. Som det saa tit gaar, er Skitsen til Billederne friskere. Overretssagfører Niels Olesen fik den foræret af Knud Larsen, da Faderen var død. Han arvede ogsaa Maleriet efter sin Moder. Det maa erkendes, at dette Billede var et meget smukt Portræt, og det har forstaaeligt nok vundet Yndest. Direktør Chr. H. Olesen har da ogsaa faaet udført en Kopi, der hænger i hans Kontor i Spritfabrikkernes Hovedsæde.

Senere blev C. A. Olesen malet af Hans Henningsen. Etatsraaden var da ældet og svagelig og taalte daarligt at sidde for Maleren. Dette Maleri — iøvrigt omtalt Side 207 — ejes af Direktør Chr. H. Olesen. Ogsaa Fru Olesen blev malet af Hans Henningsen. Billedet, der er et udtryksfuldt Maleri, for hvilket Hans Henningsen blev belønnet med Eckersbergs Medaille i 1921, er i Direktør Chr. H. Olesens Besiddelse.

I Forhallen til De Danske Spritfabrikkers Kontorer i Havnegade staar Rikard Magnussens Bronzebuste af C. A. Olesen. Ogsaa den lægger alt Eftertryk paa, ja, næsten overeksponerer Mandens Vægtighed. Det er en imponerende, temmelig barsk Industriherre, der tager imod i Spritfabrikkernes Hovedkontor. Mildere i Minen er derimod en god Silhuet af hans Hoved paa en Vase i Hovedkontorets Lokaler.

Ved mange Lejligheder saas hans Billede i Dagbladene og Ugepressen. Det var altid den samme tilknappe Alvorsmand med det stærke Ansigt. Der var gaæet Kliché ogsaa i Forestillingen om ham. Mere Afveksling var der, naar han blev karikeret, og det gik ret ofte paa. Han var jo med Øjenbrynenes Buskadser i det store jydske Ansigt, hvis kraftige Fuldkæg havde sin egen Facon, et taknemmeligt Objekt. I den karikerende Overdrivelse blev Ansigtet en fortænkt Gubbes.

MINDEMEDAILLE FOR C. A. OLESEN I ANLEDNING AF
100-AARSDAGEN FOR HANS FØDSEL DEN 27. JUNI 1845.

FAMILJEN C. A. OLESENS SLÆGT.

Tavle I.

C. A. Olesens Farfader *Ole* (døbt *Oluf*) *Sørensen* var født i Skovsgaard i Asdal Sogn. Fødselsdato ubekendt, Daabsdag 5. Søndag i Fasten 1767. Han var Søn af Søren Sørensen, kaldet Møller, født ca. 1721, og Maren Christensdatter, født ca. 1732.

C. A. Olesens Farmoder *Kirsten Marie Olesdatter* blev døbt 8. Oktober 1769. Hun var Datter af Ole Sørensen og Maren Nielsdatter i Stade i Serridslev Sogn. Efter sin første Mands Død sad hun med Fæstegaarden Vestergaard i Gunderup i Vrejlev Sogn.

Ole Sørensen og Kirsten Marie Olesdatter indgik Ægteskab den 22. April 1803.

I Ægteskabet mellem Ole Sørensen og Kirsten Marie Olesdatter kom der to Børn:

I: *Niels Olesen*, Brænderiejer i Hjørring, født i Gunderup 8. Februar 1804, død i Hjørring 19. Oktober 1861. Gift med *Mette Kathrine Nielsdatter* af Østerdammen i Vrejlev Sogn, født 4. Januar 1813, død 14. December 1886, Datter af Niels Jørgensen Dammen, født i Vrejlev Sogn 5. November 1779, død i Hjørring 24. Februar 1870.

I dette Ægteskab var der seks Børn:

- 1) *Thomas Peter (Nielsen) Olesen*, R. af Dbg., Dbm., Brænderiejer i Hjørring, født 9. Oktober 1835, død 7. Juni 1919. Gift 6. December 1866 med *Magdalene*

- Marie Jensdatter* af Aas i Taars Sogn, født 29. April 1838, død 15. Juni 1897.
- 2) *Ole Christian (Nielsen) Olesen*, R. af Dbg., Ejer af Hovedgaarden Asdal, født 15. Februar 1837, død 4. Februar 1929. Gift 21. Oktober 1863 med *Ane Marie Mikkelsdatter*, født 13. Marts 1833, død 17. April 1916.
 - 3) *Else Marie (Nielsen) Olesen*, født 14. December 1840 i Lengsholm Mølle, døbt 21. Januar 1841 i Lendum Kirke, død i Hjørring 14. Juni 1878. Gift 15. September 1868 med *Jørgen Høygaard Nielsen* (se Tavle II).
 - 4) *Nielsine Bolette (Nielsen) Olesen*, født 1. Februar 1843, død 10. Juni 1922. Gift 4. Maj 1877 med *Niels Christensen*, Købmand og Kirkeværge i Hjørring, født 11. Marts 1842, død 17. December 1927. Begge Ægtefæller døde i Svendborg.
 - 5) *Chresten Andreas Olesen*, K. af Dbg., Dbm., pp., Etatsraad, cand. pharm., Direktør for Aktieselskabet De Danske Spritfabrikker, født 27. Juni 1845 i Hjørring, døbt 5. Oktober 1845, død i København 20. Juni 1920 (se Tavle III). Gift 22. Oktober 1880 med *Christiane Cathrine Nicoline Nielsen*, født 22. Juni 1851 i Hjørring, døbt 10. Oktober 1851, død i København 16. Marts 1932 (se Tavle II og III).
 - 6) *Niels Lauritz Olesen*, født 21. Januar 1848, død 18. Maj 1852.
- II: *Christen Olesen (Rugtved)*, født i Gunderup 6. Juli 1806, Gaardejer i Rugtved i Asdal Sogn, død 19. Juli 1872. Gift 1) 1833 med *Karen Marie Larsdatter*, født ca. 1806, død 27. Juli 1841, 2) 22. Juli 1842 med Enke *Maren Jensdatter*, født ca. 1794, død 20. Februar 1870.
-

Tavle II.

Den ældste navnkendte af Fru Nicoline Olesen, f. Nielsens Forfædre var Smed *Jens Nielsen* i Vejrum ved Viborg. Han levede i sidste Halvdel af det 17. Aarhundrede og indgik 25. Søndag efter Trinitatis 1686 i Vejrum Kirke Ægteskab med *Johanne Nielsdatter*, der formentlig ogsaa havde hjemme i Vejrum. Fra dette Ægteskab, blandt hvis Efterkommere man finder saavel jævne som fornemme Folk spredt Verden over, stammede i 4. Led:

Christen Christiansen Nielsen, Købmand i Hjørring, Ejer fra 1816 af Hovedgaarden Aastrup med Gods, født i Hjørring 28. Oktober 1780, død paa Aastrup 2. Maj 1836. Gift i Hjørring 1808 med *Ane Marie Henriksdatter*, født i Grønhøj, Sct. Olai Sogn, 15. Juli 1787, død paa Aastrup 14. November 1830. I Ægteskabet var der 18 Børn, blandt dem som den første af Flokken:

*Christian Henrik Nielsen**), R. af Dbg., Konsul og Købmand i Hjørring, født i Hjørring 1. Januar 1809, døbt 5. Marts 1809, død 1. Maj 1881 i Hjørring. Gift 23. Oktober 1832 i Hjørring med *Karen Marie Høygard*, født 28. Marts 1814 i Hjørring, døbt 30. Maj 1814, død 18. Februar 1881 i Hjørring.

Deres Børn var:

- 1) *Jørgen Høygard Nielsen*, R. af Dbg., Dbm., pp., Konsul og Købmand i Hjørring, født 1. December 1833 i Hjørring, døbt 25. Marts 1834, død 8. Juni 1912 i

*) Navnet har altid i Familjen været stavet *Christian Henrik*. Forskellige Steder er Navnet anført som Kristian Henrik; dette var f. Eks. Tilfældet ved Konfirmationstilsørslen i Sct. Hans Sogns Kontraministerialbog. En Undersøgelse af, hvorledes Navnet er stavet ved Daabs-tilsørslen i Sct. Hans Sogn, har ikke kunnet gennemføres, da Kirkebøgerne fra Tiden før 1814 ikke er tilgængelige i Øjeblikket.

- Hjørring. Gift 15. September 1868 med *Else Marie (Nielsen) Olesen* (se Tavle I).
- 2) *Poul Christian Nielsen*, Overlærer ved Odense Latin-skole, født 31. Oktober 1835 i Hjørring, døbt 9. Marts 1836, død 8. Februar 1881. Gift 28. Juli 1869 med *Clara Elfrieda Kühle*, født 31. Oktober 1839 i Bruuns-haab, døbt 19. April 1840 i Asmild, død 23. Februar 1907.
 - 3) *Niels Christensen Nielsen*, Ejer af Gjønderup, født 31. Juli 1837 i Hjørring, døbt 31. Oktober 1837, død 30. Marts 1914. Gift 24. November 1865 i Dronning-lund med *Maren Mortensdatter*, født 5. Juli 1839 i Dofsled, døbt 1. Januar 1840 i Dronninglund, død 21. Oktober 1904.
 - 4) *Annæus Marinus Nielsen*, R. af Dbg., Dbm., Apote-ker i Nibe, født 28. Juni 1839 i Hjørring, døbt 4. Au-gust 1839, død 20. Februar 1927. Gift 4. Januar 1876 i Glæsborg Kirke, Randers Amt, med *Palma Lunøe*, født i Fjellerup 23. Januar 1848, død 19. August 1937. Begge Ægtefæller udnævntes 1926 til Æresborgere i Nibe paa deres Guldbryllupsdag.
 - 5) *Sophus Peter Wilhelm Nielsen*, Ejer af Høglund pr. Sindal, født 28. August 1841 i Hjørring, døbt 28. No-vember 1841, død 28. December 1907 paa Høglund. Gift 24. November 1869 i Hjørring med *Ane Marie Christiane Høierup*, født 13. Maj 1848 i Hjørring, døbt 1. August 1848, død 22. September 1931 i Hjør-ring.
 - 6) *Ane Margrethe Høygaard Nielsen*, født 3. November 1843 i Hjørring, døbt 16. Maj 1844, død i Hjørring 22. Februar 1867, ugift.
 - 7) *Jørgen Peter Bloch Nielsen*, Købmand i Hjørring, født i Hjørring 11. Marts 1846, døbt 4. August 1846,

død i Hjørring 1. Januar 1914. Gift 22. Oktober 1875 i Hjørring med *Ane Laurens Høgsted*, født 28. September 1853 i Hjørring, døbt 6. November 1853, død i Hjørring 9. November 1919.

- 8) *Christian Henrik Nielsen*, Købmand i Hjørring, født 6. December 1848, døbt 13. April 1849 i Hjørring, død 26. Oktober 1905 i Hjørring. Gift 23. Marts 1877 i Hjørring med *Ane Elise Møller*, født 26. Januar 1854 i Hjørring, døbt 12. Marts 1854, død 11. September 1927 i Hjørring.
 - 9) *Karen Marie Nielsen*, født 6. December 1848 i Hjørring, døbt 13. April 1849, død 27. September 1868 i Hjørring, ugift.
 - 10) *Christiane Cathrine Nicoline Nielsen*, født 22. Juni 1851 i Hjørring, døbt 10. Oktober 1851, død 16. Marts 1932 i København. Gift 22. Oktober 1880 med *Chresten Andreas Olesen*, født 27. Juni 1845 i Hjørring, døbt 5. Oktober 1845, død 20. Juni 1920 i København (se Tavle I og III).
 - 11) *Frederik Carl Amaldi Nielsen*, Kontorchef i De Danske Spritfabrikker, født 12. April 1854 i Hjørring, døbt 13. Juli 1854, død 8. Februar 1940 i København. Gift 1) 6. April 1886 med *Elfrida Sørine Vilhelmine Frederiksen*, født 10. December 1861 i Fredericia, døbt 6. April 1862, død 20. Juni 1917, 2) med *Augusta Lassen*, født 2. August 1870, død 24. Juli 1925.
-

Tavle III.

Chresten Andreas Olesen, K. af Dbg., Dbm., pp., Etatsraad, cand. pharm., Direktør for Aktieselskabet De Danske Spritfabrikker, født 27. Juni 1845 i Hjørring, døbt i Sct. Catharinæ Kirke 5. Oktober 1845, død i København 20. Juni 1920 (se Tavle I). Gift 22. Oktober 1880 med *Christiane Cathrine Nicoline Nielsen*, født 22. Juni 1851 i Hjørring, døbt i Sct. Catharinæ Kirke 10. Oktober 1851, død i København 16. Marts 1932 (se Tavle II).

I: *Niels Olesen*, R. af Dbg., Dbm., pp., Overretssagfører, født 20. August 1881 i Roskilde, døbt 29. September 1881. Gift 1) med *Marie Bay*, født 25. August 1886, (Ægteskabet opløst), 2) med *Asta Løffler*, født 7. November 1895.

Børn af første Ægteskab:

1) *Christian Andreas Olesen*, Prokurist, født i København 23. Juli 1911, døbt 21. Oktober 1911. Gift 28. November 1935 i København med *Rita Roger Nielsen*, født 19. Juni 1913 i U. S. A., døbt 24. Oktober 1913.

a) *Claus Olesen*, født 16. November 1940 i København, døbt 16. Marts 1941.

b) *Jens Olesen*, født 6. Marts 1943 i København, døbt 6. Juni 1943.

c) *Lars Olesen*, født 6. Marts 1943 i København, døbt 6. Juni 1943.

2) *Vibeke Olesen*, født 5. August 1915 i København, døbt 1. Oktober 1915. Gift 22. April 1944 med Pastor *Erwin Iver Kragh-Schwarz*, Kalundborg, født 28. November 1913 i Kliplev Præstegaard, døbt 14. December 1913.

- II: *Karen Marie Olesen*, født 16. Juni 1883 i København, døbt 29. Juli 1883, død i København 6. August 1928. Gift 15. Maj 1907 med *Tyge Jesper Rothe*, K. af Dbg., Dbm., pp., Direktør, fhv. Handelsminister, født 2. December 1877 i Malmø.
- 1) *Inger Marie Rothe*, født 4. Februar 1910 i København, døbt 18. Marts 1910. Gift 8. April 1932 med *Cai Ebbe Eigtved*, Fuldmægtig i Ministeriet for offentlige Arbejder, født 6. Juni 1903 paa Stenhus, døbt 10. Juli 1903.
 - a) *Henrik Nicolai Eigtved*, født 7. August 1933 i København, døbt 1. Oktober 1933.
 - b) *Niels Christian Eigtved*, født 17. Marts 1936 i København, døbt 24. Maj 1936.
 - 2) *Andreas Bjørn Rothe*, Prokurist, født 18. Oktober 1913 i København, døbt 2. December 1913. Gift 11. August 1939 med *Birte Bülow Jacobsen*, født 7. Maj 1916 i København, døbt 27. Juli 1916.
- III: *Anna Margrethe Olesen*, født 16. Juni 1883 i København, døbt 29. Juli 1883. Gift 15. Juli 1915 med *Otto Gustav Einar Madsen*, Grosserer, født 24. August 1869 i København, døbt 22. September 1869, død i København 23. Maj 1925.
- 1) *Jørgen Otto Madsen*, Civilingeniør, født i København 22. Februar 1918, døbt 27. April 1918. Gift 29. September 1944 med *Agnete Klem*, født 11. Februar 1916, døbt 9. April 1916.
 - 2) *Annelise Margrethe Madsen*, stud. polyt., født i Humlebæk 23. Juni 1922, døbt 29. Juli 1922.
- IV: *Christian Henrik Olesen*, K. af Dbg., Dbm., pp., Direktør for Aktieselskabet De Danske Spritfabrikker, født 31. Januar 1885 i København, døbt 12. April 1885. Gift 25. Februar 1921 i København med *Anna*

Claritte Louise Caroline Hertha de Mylius, født 8. April 1892 i Aarhus, døbt 22. August 1892.

1) *Ibeth Claritte Olesen*, født 24. Februar 1924 i København, døbt 26. April 1924.

2) *Bent Chresten Andreas Olesen*, født 5. Marts 1927 i København, døbt 2. April 1927.

V: *Katharina Olesen*, født 5. November 1886 i København, døbt 27. Februar 1887. Gift 22. April 1908 i København med *Jørgen Ulrik Ahlmann-Ohlsen*, Direktør, født 16. Februar 1881 i Fredericia, døbt 19. Marts 1881.

1) *Karen Margrethe Ahlmann-Ohlsen*, statsautoriseret Translatør, Afdelingschef i Dansk Røde Kors, født 17. Marts 1909 i København, døbt 26. Maj 1909.

VI: *Inger Olesen*, født 5. Januar 1891, død 6. Januar 1891.

NAVNEREGISTER.

- Aalborg privilegerede Sirup- og
Spritfabrik 39, 68.
Adler, Lars, 133 f, 136.
Adolph, Fr. Th., 123 f, 182.
Ahlmann-Ohlsen, Jørgen, 177, 222.
Ahlmann-Ohlsen, Karen
Margrethe, 222.
Akkordlovkommissionen 119.
Akkordretten 119.
Alberti, P. A., 127, 182.
Andersen, Line, 53, 160, 165.
Ankerstjerne, J., 115, 182.
Arntzen, Ludvig, 134 f.
Asmussens Gærfabrik 81, 84.
- Bay, Marie, 220.
Bestle, Georg, 112, 177, 180.
Borch, Martin, 67, 161, 182.
Brandes, Edvard, 190.
Britze, Johs., 14.
Bruun, Eusebius, 41, 47 f.
Brøndum & Søn, A., 84.
Burmeister & Wain 117.
- Carlsberg Laboratorium 40.
Christensdatter, Maren, 215.
Christensen, I. C., 130.
Christensen, Niels, 172, 216.
Christian d. V 10.
Christian, Prins (Chr. X), 176.
Clausen, C. C., 182.
Cloos, Chr., 182.
Coninck, Ch. de, 123.
- Damm, L. A., 182.
Danmarks naturvidenskabelige
Samfund 119.
Dansk Arbejdsgiverforening 86,
203 f.
Dansk Gærings-Industri 199.
Danske Handelsstands Fælles-
repræsentation, Den, 128.
Danske Spritfabrikker, De, 62.
Dessau, Benny, 119.
Djørup, Chr., 20.
Dænckermortensen, Carl, 7.
- Egebjerg, Ivar, 191.
Eigtved, Cai, 221.
Eigtved, Henrik, 221.
Eigtved, Niels, 221.
Engageringskontoret for Handel og
Industri 203.
Erichsen, Chr., 131, 181.
- Forenede Gær- og Spritfabrikker,
De, 193.
Foreningen af danske Spiritus-
fabrikanter 75, 85, 90 ff, 181, 191.
Foreningen af københavnske
Kolonial-Grossister 120.
»Fortuna«, Spritfabrikken, 192, 201.
Foss, Alex., 132.
Fraenkel, A., 118, 202.
Französisch-deutsche Torfspiritus-
kompagnie 112.

- Frederik d. VII 19.
 Frederik d. VIII 128.
 Frederiksen, Elfrida, 219.
 Frederiksen, Tenna, 210.
 Friis, Ernst, 133 f, 136.
 Fritsche, Harald, 182.
- Gad, A., 182.
 Gerstenberg, A., 102, 105 ff, 198.
 Graah, Amtmand, 12.
 »Granly« 174.
 Grathe, Svend, 10.
 Grosserer»Societetets Komité, 120,
 123, 134, 137 f, 143, 145, 155, 183,
 203.
- Hage, Christopher, 125.
 Hagemann, G. A., 65, 115, 129, 152,
 168, 179.
 Handels- og Kontoristforeningen
 203.
 Handelsministeriet 128.
 Hansen, Allan, 133 f.
 Hansen, Emil Chr., 40.
 Hansen, Harald, 123.
 Hansen, Jean, 179.
 Hansen, Johan, 129.
 Hansen, P. N., 181, 207.
 Hauch»Fausbøll, Th., 14.
 Heidemann, A. F., 10 f.
 Henius, Erik, 123 f.
 Henius, Isidor, 18, 43 f, 68.
 Henningsen, Hans, 207, 211.
 Henriksdatter, Ane Marie, 217.
 Heyman, I. W., 46, 62.
 Heyman, Philip W., 46, 64.
 Hjørring Amts Landboforening 13
 Hjørring Diskontobank 13, 19.
 Hjørring Handelsstandsforening
 34.
 Hjørring Løveapotek 26.
 Holmblad, Jacob, 65, 115.
 Holmblad, L. P., 65.
- Hviid»Nielsen, J., 208.
 Høgsted, Ane Laureense, 219.
 Høierup, Ane M. C., 218.
 Høygaard, Jensine Nicoline, 53.
 Høygaard, Jørgen Pedersen, 11.
 Høygaard, Karen Marie, 11, 217.
- Ifvarsson, Anders, 51, 53, 55 f.
 Industriforeningen 203.
 Industriraadet 119, 132.
 Internationalt Tørve»Sprit A/S
 112 f.
- Jacobsen, Birte Bülow, 221.
 Jensdatter, Magdalene Marie, 215.
 Jensdatter, Maren, 216.
 Jensen, Harald, 77, 84.
 Julemærkekomiteen 119.
 Jydsk Kolonial»Grossist»Forening
 120.
 Jørgensen, Chr. F., 191, 199.
 Jørgensen, Niels, 17, 28, 215.
- Kalmar, K. J., 19.
 Kampmann, Chr., 180.
 Kiby, Wilhelm, 107.
 Kjøbenhavns Dampmøller 117, 133,
 135, 138 f, 150 f.
 Klem, Agnete, 221.
 Klitgaard, Harald, 182.
 Koch, Jørgen, 182.
 Komiteen for udenlandske Udstil-
 linger 119.
 Kommissionen angaaende autori-
 serede Revisorer 120.
 Kommissionen med Henblik paa
 Udarbejdelsen af et Lovforslag
 om Tvangsakkord uden for Kon-
 kurs 121.
 Kongelige octroierede almindelige
 Brandassurance-Compagni, Det,
 117, 139, 183.

- Kragh-Schwarz, Erwin, 220.
 Kreditor-Foreningen af 2. August
 1905 122, 181.
 Krieger, A., 130, 182.
 »Krogerup« 174, 176 f.
 Kühle, Clara Elfrieda, 218.
- Larsdatter, Karen Marie, 216.
 Larsen, Florian, 140.
 Larsen, Knud, 5, 211.
 Lassen, Augusta, 219.
 Licht, P., 208.
 Liebe, Otto, 182.
 Liisberg & Meisner 68.
 Lillenschield, Carl, 182.
 Lindberg, Jak. Kr., 188.
 »Louisiana« 178.
 Lunøe, Palma, 218.
 Lyngbye, H. P. J., 127, 137, 177, 179.
 Løffler, Asta, 220.
- Madsen, Amalie, 160 f, 164.
 Madsen, Annelise, 221.
 Madsen, J., 20.
 Madsen, Jørgen Otto, 221.
 Madsen, Otto, 177, 221.
 Madvig, I. N. A., 182.
 Magnussen, Rikard, 211.
 Marcussen, H., 38.
 Mautner, Ad. Ign., 40.
 Meyer, Louis, 115, 133 f, 136.
 Meyer, Martin, 85.
 Mikkelsdatter, Ane Marie, 216.
 Mogensen, Niels, 50.
 Moltzen, J. L., 111.
 Monrad, E. F., 128.
 Mortensdatter, Maren, 218.
 Muus, Laur. B., 181.
 Muus, Oscar B., 129, 136, 138, 181.
 Mylius, Annie de, 222.
 Møller, Axel, 31 f.
 Møller, Ane Elise, 219.
- Nationalbanken 117, 184.
 Neergaard, E. T., 52.
 Neergaard, N., 130.
 Neumann, Otto, 29.
 Nielsdatter, Johanne, 217.
 Nielsdatter, Maren, 215.
 Nielsdatter, Mette Kathrine, 17, 27,
 215.
 Nielsen, Ane Margrethe Høy-
 gaard, 218.
 Nielsen, Anna, 172.
 Nielsen, Annæus, 14, 172, 218.
 Nielsen, Christen Christiansen,
 217.
 Nielsen, Chr. H., 11 ff, 15 f, 19 f,
 24, 26, 217.
 Nielsen, Chr. Henrik, 172, 219.
 Nielsen, Fr., 173.
 Nielsen, Frederik, 97, 172, 219.
 Nielsen, Jens, 217.
 Nielsen, Jørgen Høygård, 14, 31,
 33, 172, 216 f.
 Nielsen, Karen Marie, 172, 219.
 Nielsen, Marie, 160, 165.
 Nielsen, Niels Christensen, 172,
 218.
 Nielsen, Peter Bloch, 172, 218.
 Nielsen, Poul Christian, 172, 218.
 Nielsen, Rita Roger, 220.
 Nielsen, Sophus, 172, 218.
- »Odin«, Spritfabrikken, 68.
 Ohlsen & Ahlmann 68.
 Ohlsen, D., 180.
 Olesdatter, Kirsten Marie, 215.
 Olesen, Anna Margrethe, 159, 177,
 221.
 Olesen, Bent, 222.
 Olesen, Christian Andreas, 220.
 Olesen, Chr. H., 71, 159, 161, 174,
 184, 191 f, 197, 203, 206, 211, 221.
 Olesen, Christen, 216.
 Olesen, Claus, 220.

- Olesen, Else Marie, 21, 31, 172, 216, 218.
- Olesen, Ibeth, 222.
- Olesen, Inger, 159, 222.
- Olesen, Jens, 220.
- Olesen, Karen Marie, 159, 177, 209, 221.
- Olesen, Katharina, 159, 177, 209, 222.
- Olesen, Lars, 220.
- Olesen, Niels, 11, 17 ff, 21 f, 40, 215.
- Olesen, Niels, 54, 61, 158 f, 169, 173 ff, 176 f, 211, 220.
- Olesen, Niels Lauritz, 21, 216.
- Olesen, Nielsine Bolette, 21, 28, 172, 216.
- Olesen, Ole C., 21, 27 f, 172, 216.
- Olesen, Thomas P., 21, 26, 28, 30, 33 f, 43, 172, 215.
- Olesen, Ths. P., 25, 170.
- Olesen, Vibeke, 220.
- Olsen, Lars, 50 f.
- Overordentlige Kommission, Den, 190 f.
- Pasteur, Louis, 40.
- Paulsen, A., 13.
- Pedersen, Thomas, 10 f, 17 f.
- Pensionsforsikringsanstalten 205.
- Petersen, Anton, 171.
- Petersen, Holger, 138.
- Petersen, Lars, 148 f, 166, 174.
- Petersen, W., 115.
- Pharmaceutiske Understøttelses-selskab, Det, 45.
- Piper, H. G. V., 182.
- Plovpenning, Erik, 10.
- Poulsen, Emil, 179.
- Poulsen, Olaf, 179.
- Prior, H. P., 132.
- Prior, Oscar, 180.
- Rée, Eduard, 132 f, 135.
- Rehling, Svend, 210.
- Reynaud, Ingeniør, 112.
- Riber, L. M., 182.
- Roeskilde Spritfabrik 46 ff, 59, 66.
- Rothe, Andreas B., 221.
- Rothe, Inger, 221.
- Rothe, Tyge J., 177, 221.
- Rubin, M., 131, 185.
- Rødby-Femern-Rute-Komiteen 119.
- Sak, Søren, 40, 198 f.
- Samvirkende Byerhvervs-Organisationer, De, 128.
- Sand, Knud, 207.
- Sass, L. W., 43.
- Schack-Eyber, 133 f.
- Scharling, Will., 66, 115.
- Schibbye, J. Chr., 20.
- Schiøler, Th., 135.
- Schnakenburg, C. H., 182.
- Schovelin, Julius, 64, 132, 145, 182.
- Schultz, H. L., 97.
- Shaw, Ch., 182.
- Silkeborg Spritfabrik 201.
- Skibsted, A. de Fine, 195 ff.
- Smed, Thomas, se Thomas Pedersen.
- Sondrup, J. N., 14.
- Sparekassen for Hjørring og Omegn 13.
- Steenberg, Niels, 113.
- Stein, Hendrik, 124, 181.
- Stephensen, Westy, 185.
- Stockfleth, V. P. T., 181.
- Stokkebye, Erik, 66, 115.
- Sø- og Handelsretten 119, 142, 154.
- Sørensen, Ole, 215.
- Sørensen, Ole (Oluf), 215.
- Sørensen, S. P. L., 200.
- Sørensen (Møller), Søren, 215.
- Tardini, Fru, 169.
- Theilmann, Jens Mørk, 173.

Thomsen, P., 192.
Tietgen, C. F., 47, 63 ff, 84, 115,
125, 146.
Timm, I., 86.
Tuborg 64.
Tvede, C., 85.
Tvermoes, Rud., 136 ff.

Ussing, Carl, 185.

Vedel, Axel, 182.
»Vendia«, Bryggeriet, 33 f.

Wandel, Anna, 179.
Wandel, C. F., 179.
Wandel, Ejnar, 179.
Wandel, Elisabeth, 179.
Wandel, Oscar, 179.
Witzansky, Harald, 160.

Ædruelighedskommission 73.

»Øregaard« 180.
Øresunds chemiske Fabrikker 66.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

Forord	7
I Vendsyssels Hovedstad	9
Slægt, Hjem og Opvækst	16
Tvillingerne Sprit og Gær	36
Over Aalborg til Roskilde	42
Det store Perspektiv	57
De Danske Spritfabrikker	62
En Industrimands Livsværk	71
Mesteren i sit Værksted	96
Handelsstandens Førstemand	116
En Mand af gammel Dyd	142
Det grønne Hus	156
Byliv og Landliv	176
Verdenskrig — Koncentration	183
Solnedgang	206
Familjen C. A. Olesens Slægt	215
Navneregister	223

DENNE BOG ER TRYKT I 1500 EKSEMPLARER I
EGMONT H. PETERSENS KGL. HOF-BOGTRYKKERI.

FRISER OG VIGNETTER ER UDFØRT AF
TEGNEREN HAKON SPLIID.

SKRIFTEN ER 10 PKT. HOLZHAUSEN, OG PAPIRET ER TRÆFRIT,
DANSK OFFSETPAPIR FRA
AKTIESELSKABET DE FORENEDE PAPIRFABRIKKER.